

142

A MAGYARORSZÁGI
KÁRPÁTEGYESÜLET
ÉVKÖNYVE

XXXV. ÉVFOLYAM. 1908.

3 MELLÉKLETTEL.

SZERKESZTETTÉK:

LÓVY MÓR ÉS KISS ALBERT.

AZ EGYESÜLET

KIADVÁNYA.

KÖZPONT SZÉKHELYE: IGLÓ.

IGLÓ 1908.

SZEPESI LAPOK NYOMDAVÁLLALAT.

Tapasztalataim, melyeket több évi működésem alatt bécsi, német és belgiumi gyógyszerárakban szereztem, arra indítottak, hogy a dr. Kvapil orvosi utasítása szerint összeállított

kárpáti egészségi labdacsokat

forgalomba hozzam, melyek **eldugulás, nyálkásodás, étvágyhiány, gyomor-baj, felfúvódások, szédülés, fejfájás, váltóláz, aranyér, bőrküütesek, köszvény, vízkór és vesebajok** ellen a legfényesebb sikerrel alkalmazhatók.

szétküldési főraktár:

Friedrich János gyógyszerésznél Malaczkán, Pozsony megye.

Egy skatulya ára 42 fillér, egy tekercs 6 dobozzal 2 korona 10 fillér. Ha a labdacsok árához 40 fillér mellékeltetik, akkor a megrendelt mennyiség az egész birodalomban bárhova bérmentve küldetik.

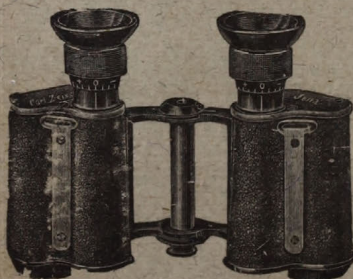
Tisztelt gyógyszerész úr! Van szerencsém felkérni, legyen szíves nekem 12 dobozzal az ön kárpáti piluláiból küldeni, melyeknek hatásáról már meggyőződtem, s ezért másoknak is ajánlani fogom. — Pécskán, 1896. február hó 7-én. Tisztelettel dr. **Lemesi Rastler Ödön**, járási orvos.

Tekintetes gyógyszerész úr! Szíveskedjék újból két tekercset az ön kárpáti egészségi labdacsaiból küldeni, mert azok oly hírnévre tettek ezen a vidéken, hogy egy házban sem nélkülözhetik. Különösen nagyon használhatók végbélnehézségeknél és nagyon elősegítik a folytonosan ülo egyéneknek az emésztést. — Görgény-Szt.-Imre. Tisztelettel dr. **Herberth Károly**, járási orvos.

Küldjön nekünk postautánvétellel 10 tekercset a jelesen bevált kárpáti egészségi labdacsaiból. — 1894. szeptember 2-án. Tisztelettel Vízgyógyintézet Kaltenleutgeben, dr. **Wilhelm Winternitz**, tanár.

Tekintetes gyógyszerész urnak, Malacka. Szíveskedjék az ön által készített kitünő hatású kárpáti labdacsaiból saját szükségletemre 2 tekercset 12 skatulyával küldeni. Egyszer mind megígérem, hogy labdacsaikat bámulatos határuk miatt gyakorlatomban mindenkinek ajánlani fogom. — Kelt C.-Bercelen, 1898. április 19-én. Kiváló tisztelettel **Balázs Gyula**, községi orvos.

Kettős utazó-látócsövek

kívül chagrin-bőrrel bevonva, feketére lakkozott foglalkványban, achromatikus tárgylencsékkel 10 K, nagyobb alakban 20 és 24 K. Ugyanaz gyors használatra (a tirage rapide) 30 K, kettős utazó látócsövek aluminiumból 30—40—50 K.

Távolságmérők, zsebhőmérők, zsebaneroidok, iránytűk, fényképészeti készülékek

művészek, műkedvelők, turisták, nyaraló-tulajdonosok stb. számára. Igen egyszerű eljárás, biztos sikerrel. Nagy választék 40 K-tól feljebb

Calderoni és Társa • BUDAPEST, • Váci-utca 30, Kishid-utca 8.

Képes árjegyzékek ingyen és bérmentve.

A MAGYARORSZÁGI
KÁRPÁTEGYESÜLET
ÉVKÖNYVE

XXXV. ÉVFOLYAM. 1908.

3 MELLÉKLETTEL.

SZERKESZTETTÉK :

LÓVY MÓR ÉS KISS ALBERT.

KÖZPONT SZÉKHELYE: IGLÓ.

IGLÓ 1908.

SZEPESI LAPOK NYOMDAVÁLLALAT.

300880

MAGYAKADEMIA
KÖNYVTÁRA

Barangolás

a Rózsály-Guttin hegyvidékén és az Avason.

Irta: Siegmeth Károly.

Habár a lefolyt évben régi jó barátom, R. M. tanár és R. G. miniszteri tanácsos társaságában két »vezető nélküli havasi túrát« tettem meg a Magas Tátrában és pedig a Mlinica völgybeli Fátyol-vízeséshez és a Tarajkára, mégis inkább mellőzöm ezek leírását, semhogy a havasi túrisztika titánjainak manapság nálunk is dúló harcát feleslegesen szítsam. Nem akarok abba a kellemetlen helyzetbe kerülni, hogy valaki az itt előforduló »tornyók«, »kémények«, »kőparipák« és egyéb nehéz pontok megmászásának leírását túlzottnak találja, vagy épen magát a túrát is kétségbe vonja. Pedig a kettő közül legalább az első túra igen érdekelhetné a havasi turistát, mert »figyelemre méltó eltéréssel« végeztem, amennyiben a patakon való átkelésnél nem a kőre, hanem egyenesen a vízbe léptem bal lábammal, mit vállalkozó szellemű turistáknak legmelegebben ajánlhatok.

Inkább vezetem tehát a nyájas olvasót, most már harmadizben*), a Rózsály-Guttin hegyvidékre s az Avasra, mely ugyan egetostromló hegymászókra nézve nem munkatér, de melynek bebarangolása a természet igaz barátjának annál több örömet szerez.

Hagyjuk hát békében otthon a kötelet, jégcsákányt és hágóvasat s ellátva magunkat jó erős cipővel s megfelelő bottal, induljunk neki a barangolásnak.

Vidékünk városait és falvait gyümölcsösök veszik körül, sőt a hegyek déli lejtőin egész Nagybányáig kiterjedt szőlőültetvényeket is találunk. A gyümölcsös kertekhez s a szőlőterülethez ligetek csatlakoznak, nemes gesztenyefákkal, melyek közt igazi díszpéldányok akadnak. Sűrű lomberdő fedi a hegyeket egész a csúcsokig és köztük csak az óriások: a Guttin, Rózsály, Feketehegy és Plesca Mare emelkednek túl az erdőövön. Az erdőtalajt

* Lásd az Évkönyv 1885. (XII.) s 1898. (XXV) évi folyamát.

szőnyegként borítja a szeder, fekete és vörös áfonya, szamóca és málna, Ott, hol véget ér az erdő, tömegesen lép föl a boróka.

Vidékünket helyrajzi, kőzettani, bányászati és történelmi szempontból eléggé megvilágítottam előbbi dolgozataimban s így föltehetem, hogy e részben már ismeretes. Mégis az utolsó tíz év alatt sok minden megváltozott itt, Mig azelőtt csak nagy ritkán találkozott az ember hegységünkben túristával, most élénken lüktet itt az élet. Egyesületünk Keleti Kárpát-Osztályának Guttin Hegyvidéki Választmánya, mely 10 év óta működik itt, útépitéseket és jelzéseket végzett s menedékházakat épített a Guttinon és Feketehegyen, miáltal a hegyek közt való járást-kelést jelentékenyen megkönnyítette.

Nagybánya és Felsőbánya városokat előszeretettel keresik föl ez idő óta a tisztviselőcsaládok, mint nyári üdülőhelyeket s e vendégek gyakran tesznek kirándulásokat a hegységbe. Felsőbánya városát két év óta vízvezeték látja el kitűnő forrásvízzel, Nagybányán pedig a vízvezeték kiépítése elsőrendű egészségügyi kérdés és alapos kilátás van rá, hogy a város legközelebb szintén el lesz látva rozsályvidéki jó forrásvízzel.

A Guttin-menedékházhoz.

1907 július 21-én a Keleti Kárpát-Osztály XXX. közgyűlését tartotta Felsőbányán, s ezzel kapcsolatosan volt a Guttin-Hegyvidéki Választmány X. közgyűlése.

Ez alkalommal e vidéki választmány 10 éves, érdeemes működése kellő megvilágításban részesült s határozatba ment, hogy a Magura-hágótól a Guttin-menedékházhoz vezető új út a választmány fáradhatatlan alelnökének tiszteletére, »Farkas Jenő-ül« nevet nyerjen. Az ünnepélyes keresztelő napját július 22-ikére tűzték ki.

A jelzett napon, reggeli 6 óraker, hosszú kocsisor vonult Felsőbányán keresztül az úgynevezett »Fővölgy« felé, a máramarosi országúton végig.

Utunk a felsőbányai kir. főbányahivatal nagy, modern berendezésű, érczúzója mellett vezet el, a Szazár szépen befásított völgye felé. Eleintén a dacit az uralkodó kőzet, míg a kígyózó útvonaltól kezdve szarmát emeleti pyroxenandesit-breccia vesz körül, mely csaknem egészen a Magura-hegységig elkísér minket. A Magurától lefelé menve pontusi emeleti agyagot és homokot találunk. Egy tábla jelzi a helyet, hol az úgynevezett Sujor-út, mely a Bódi-

tóhoz vezet, elágazik. A tó innen egy és negyed órai gyaloglással könnyen elérhető. Nemsokára elértük a »mérnöki tanyát«, a közönségesen »Gyurkaház«-nak nevezett útkaparóházat, melyben az utépitéssel elfoglalt mérnökök számára van szállás berendezve. Ez a ház szokott célpontja lenni a felsőbbányai nyaraló vendégek számos kirándulásának, kik aztán innen a közelfekvő »Gábor József-forrást«, ezt az igen hideg s kiválóan bővizű forrást is fölkeresik. Sokszoros kígyódzással csavarodik fel az út a lejtőn s előttünk emelkedik a völgyben egy kiálló, komor, szakadékos sziklafal, melyet a nép *Bezerika Vljaku*-nak (Vljaku templomának) nevezett el. Egy kúpalaku, felnyuló szikla-
orom alkotja a templom tornyát.

Elhagytuk a Szazárvölgyet s a Kőrösvölgybe jutottunk a Kőröshegy délkeleti lejtőjén, mely fölött a Verfu Paltinul, Comarnicele, Jezurele és Petricea által jelzett gerinc vezet a Rozsályhoz.

Három órai vonulás után 989 m. tengerszín fölötti magasságban elértük a *Magura-hágót*, ezt a Kőröshegy (1148 m.) és a Magura (1123 m.) közötti nyeret, mely a Máramarosba vezető útnak legmagasabb pontja. Itt ágazik el a *Farkas Jenő-út* a Guttin-menedékház felé.

Ha néhány lépést teszünk lefelé az út máramarosi részén, egy forráshoz jutunk s innen csodaszép kilátásunk nyílik a Guttin nyugati bástyafalára, az ugynevezett *Secaturára*. A függőleges szirtoszlopokra hasadozott sziklafal, mely a Secaturán emelkedik, egészen jellemzetesen viseli a Kakastaréj nevet. Nem kevésbé szép látvány a Mára- és Izavölgy, háttérben a máramarosi hegyóriásokkal, melyek közül különösen a legnyugatibb, a Popp Ivan (1940 m.) vehető ki tisztán.

A Magurahágóhoz visszatérve csoportba gyűlt a társaság az útélágazásnál s Nagy Lajos felsőbbányai ev. ref. lelkész tartalmas beszéde kíséretében megtörtént a turistaút keresztelője s az útjelző tábla felállítása.

Erre a gyomor is hangosan követelvén már jogát, a zöld gyepre letelepedtünk, vidám hangulatban megvillásreggeliztünk s egy órai pihenőt tartottunk.

A kocsikaraván rátért a Farkas Jenő útra, mely a Magura alatt húzódik odább, keresztezve az Alsókapnik felé vezető erdei utat. Az ut mindenestre sok kívánnivalót hagy hátra és kiváltképp egyes tulmerészen kapaszkodó vonalrészek emelkedését kell majd mérsekelni, valamint biztonságot nyújtani egyes helyeken a meredek lejtő ellenében. Elvárjuk a keresztkomától, hogy az út teljes

kiepítésének gondját szíven fogja hordozni. Most az út a meredek lejtő mentén vezet s kilátást enged Máramaros területére. Meglehetősen meredek kapaszkodó után eljutotunk a Secatura tövéhez, honnan a jövő évben egyenesen a Secatura tetejére turistaösvényt fogunk építeni. Így elérhető lesz, hogy elébb a Guttint mássza meg s csak a végzett munka után térjen be az ember a menedékházba.

Most a réteken át a *Mlesnica-rétre* jutunk le, melyen mintegy 1130 m. magasságban épült a menedékház.

Mozsárlövésekkel s a Rákóczy-induló hangjával üdvözölnek minket a menedékháznál már ott várakozó kapnikbányai barátaink, Ballay kir. erdőmesternek, a menedékház építőjének vezetése mellett. Majdnem 80 turista és turista-hölgy gyűlt itt össze, a menedékház 1902-iki ünnepélyes felavatása óta a legnagyobb társaság. Örömmel fogott el, amint gondolataim visszaszálltak arra az időre, mikor Máramarosszigeten Münnich Aurélnak, a Magyarorsz. Kárpátgyűlés akkori elnökének elnöklete mellett s Máramaros hatóságainak s előkelőségeinek jelenlétében, 25. közgyűlésünket tartottuk s a Keleti Kárpát-Osztály 25 éves fennállását ünnepeltük. Akkor Sugatagon és a Nyedeta-hágón át mentünk Kapnikbányára s innen a menedékházhoz. Akkor itt 83 turista gyűlt össze, nem számítva a nagyszámú kapnikbányai lakosokat, kik itt fent valóságos népnepélyt rendeztek. A társaság akkor a menedékházban hált; visszatérését sajnos szapora eső zavarta meg, mely csak éjjel állott el.

A magyar erdőkincstár és a Keleti Kárpát-Osztály által közösen létesített menedékház szilárdan van építve, kályhákkal s tűzhellyel ellátva s róla csodaszép kilátás nyílik a Guttin meredek andesit sziklafalára. A Guttinra nyíló kilátás valóban nagyon is sokat ölel föl, úgy hogy sok turistában ilyen gondolatok támadnak: »Ha már a Guttin innen ily pompásan végig néztem, voltaképen szűkösgtelen is, hogy még megmásszam«. Megnyugtatta s önmagával megelégedve ül le ilyenkor s rendszerint iszik még rá egyet. —

Szerencsére mégsem gondolkozik így minden turista s a mi társaságunkból is több mint 30 úr és úrhölgy mászta meg a Guttint, melynek főgerincét valamivel több mint egy órai, nem épen megerőltető mászás után érték el; úgy a legmagasabb csúcsot (1447 m.), mint a Secaturát (1430 m.) a Kakastaréjjal együtt fölkeresték s megbámulták a köröskörül messze távolba nyíló kilátást. A kilátást s a Guttin közelebbi viszonyait illetőleg utalok

a Magyarorsz. Kárpátegyesület XXV. Évkönyvében köz-
zétett dolgozatomra.

A bérctaposók visszaérkezése után már készen pá-
rolgott a gulyás s az elmaradhatatlan túrócs csuszával
együtt jó étvággyal költöttük el. Valami pompásan izlett
a Baitay erdőmester felajánlotta zamatos málna is. A tu-
rista-lakoma után a fiatalság a kapnikbányai bányász-
zenekar hangjaira parázs kis táncot rögtönzött, míg a
'magasabb korosztályok' bor, ének s felköszöntők mellett
szórakoztak. Ugy a nagybányai polgármester, mint a fel-
sőbbányai illő ünneplés tárgya volt s hogy teljes legyen
a szövetség, harmadikúl ad hoc kapnikbányai polgárme-
sterré választatott a mi Baltay erdőmesterünk, kinek tevé-
kenysége kellően kidomborítottatott. Így aztán az összhang
tökéletes lett a három bányaváros közt.

Visszajövet utunkat Kapnikbányán át a szükség ese-
tén szekeren is járható, de meredek esésű *Baltay útnak* vet-
tük, melyen félóra alatt a Sujor-patak völgyének kocsí-
útjára, innen pedig további egy óra múlva Alsókapnikra
érkeztünk, hol a barátságos erdészlakban szives vendég-
látásra találtunk.

Tiszahegyi »ventarolá«-k.

A Kapnikbánya és Felsőbánya közötti úton, Alsó-
kapnik alatt, úgy negyedórányira, áll a félig romban he-
verő *Plopisu* nevű fűrészmű s ettől délre emelkedik a
825 m. magas Tiszahegy (Verfu Tisza.) Itt leszállunk a
kocsiról s átmenve a Kapnik patakon rátérünk egy er-
dei útra, mely félórai gyaloglás után egy szokatlanúl
hideg forráshoz s tiz perc múlva a Tiszahegy északi lej-
tőjéhez vezet minket.

Felső oligocén agyagnárgától és homokkőtől, to-
vábbá szarmát palától és tufától környezve, szigetként
emelkedik a pyroxen-andesitből képződött Tiszahegy.

645 m. magasságban egy hegyomladvány előtt ál-
lunk, köröskörül annak romjai borítják a földet. Velünk
szemben emelkedik egy meredek széthasgatott sziklafal.
A sziklaroncs hasadékaiból és üregeiből hideg légáram
tolúl felénk, melyek közt sokban még nyár közepén is ta-
lálható jég, aminthogy mi is jócskán gvűjtöttünk belőle.
A jelenség feltűnően hasonlít a Detonata Goala alján le-
vőhöz, hol a bazaltszakadékok rései közt szintén jégkép-
ződményre akadunk. A jégképződés oka itt a gyors el-
párolgás folytán beálló lehülése a kőnek, mi meggátolja

a tél jegének elolvadását. Itt tehát jégüregekkel, jégerekkel, ventarolák-kal van dolgunk, mint a detonáta alatt vagy a morvaországi Frain mellett, Znaim közelében.

Az előbb említett forrás a rommező vizének lefolyása.

A fűrészhöz visszatérve ismét felszállunk kocsinkra és miután a Vranicsora sziklafalát elhagytuk, a szűk Kapnikvölgyben haladunk tovább. Óriási leszakadt andesit-tuskók hevernek a patak medrében s a völgyfenéken, a meredek lejtőjű erdős hegyoldalakkal vadregényes képen olvadván össze.

Dióshalom előtt utunk elhagyja a Kapnikvölgyet s gyönyörködve pillantjuk meg a *Piatra rosiát*, ezt az omlás következtében csupásszá lett, szabályszerűen rétegezett pyroxen-andesit sziklafalat. Az omladék köröskörül messze belepi a területet.

Bajfalunál még a szabadon emelkedő Mundre vegyere-t (szép kilátást) csodáljuk meg s Lacfalun át folytonosan, majd hegynek föl, majd völgynek le vezetvén utunk, három óra múlva elérjük Felsőbányát.

A Blidár- és Sturivölgy.

Nagybányától kelet felé nyúlik a Fernezélyvölgy a nagy kohóval, a hatalmas Rozsály sziklafalaitól és nyúlványaitól határolva. A kohót és a völgyet a Feketepatak beletorkolásáig, valamint a kirándulást a Rozsályra már leirtam a XXV. évkönyvben s így a Fernezélyvölgy e részét már ismertnek tételezhetem föl. A Blidár- és a Sturipatak összefolyása mellett áll a Blidár nevű erdészlak, mely a környéken legalkalmasabb kiinduló pontja a kirándulásoknak.

Legelőször is kelet felé a *Blidár-völgybe* fordulunk be. Vadregényes, keletről nyugatra huzódó erdei völgy ez, melynek forrásvizei a Piatra Lucia északnyugati lejtőjén fakadnak.

Alig léptünk be a völgybe, egy vizesés előtt állunk; három sugárban zuhog le a víz egy sziklapárkányról és köröskörül óriási kalapfűlevelek (petasites Tourn) borítják a völgykatlant.

Nemsokára ezután a 600 m. magasságu Piatra Sturului sziklafala emelkedik előttünk, részben cserjével borítva s meredeken törve fölfelé. Tovább fent szikladarabokkal van beszórva a völgyfenék, melyeknek nagysága mutatja, mire képes a megáradt hegyipatak. Innen to-

vább igen nehezen járható a völgy, miért is visszafordulunk s betérünk a Sturivölgybe.

Egy hidacska vezet át a patakon, mely már itt is egész sor vízesést mutat. Az erdő árnyékában szinte világít a *Telekia Speciosa* erősen sárga virága és a vízből fürgén csapódnak fel a legyek után kapdosó pisztrángok.

Az Oloha nevű oldalvölgy beágazásánál emelkedik a *Piatra Kapri* (Kecskekő), melynek függőleges sziklafalán finom, de teljesen elmállott trachytrétegek tűnnek szembe.

Húsz perc alatt elérjük a régóta híres, trachytréteges kőbányát, mely kitűnő burkolóanyagot szolgáltat. A kőlapok tetszésszerű vastagságban fejthetők. Megfelelő körfűrész alkalmazásával pompás derékszögű táblákat lehetne nyerni járdakövezetnek. Ennek megvalósítása annál könnyebben kereshető volna, mert a fernezélyi kohóhoz vezető szárnyvonal már készen van s így csupán egy 16 km. hosszú iparvasutat kellene építeni a kőbányáig; ez úton egyszersmind a faszállítás is lebonyolítható volna.

Mindjárt a kőbánya után torkollik a Sturivölgybe a Vale Calamar és később a Vale Rosia. A Vale Rosiában 834 m. magasságban van egy vízfogó, melynek 12—15000 köbméter a víztartalma. Ez mint gyűjtőmedence a fa-útszítás szolgálatában áll.

A Sturivölgyben sok vízeséssel találkozunk, melyek közül három különösen nagyszerű.

1089 m. magasra emelkednek a Holmu (Holmi) sziklái, melynek számos barlangja a medvéknek nyújt téli menedéket. A Piatra Sturului (1096 m.) elhagyva, két órai gyaloglás után (a blidárvölgyi erdészlaktól számítva) eljutunk a 400 kat. holdat kitevő Demeter-rétre. Innen kiadulva megmászuk a Verfu Tersei-t (1120 m.) s ellátogathatunk a Plesca Marera (1291 m.), mely meszszíre nyíló szép kilátásával vetélytársa a Rozsálynak.

A Piatra Lucián (1166 m.) és Breazán (1258 m.) keresztül elérjük az Izvora nevű erdei lakot, honnan megmászhatjuk a Rozsályt és leereszkedhetünk a Fekete-patakvölgybe.

Bikszád.

Ez az Avason fekvő fürdőhely az utóbbi időben igen előnyös változáson ment keresztül, külön vasuti összeköttetést is kapott Szatmárral, minélfogva szintén útba ejthetjük.

A Rozsály-Guttin hegység elé a síkság irányában trachyt-tufa és miocén réteg rakódott. Ez a körös-körül hegyekkel bezárt, medenceszerű fensík *Avas* nevet visel.

Királyháza és Huszt között törte át a Tisza a trachytvonalat, melynek főgerince délkelet felé húzódva, az Avas fensíkot északon határolja. A gerince 500–600 m. magassággal kezdve tetőpontját Bikszádtól észak felé a *Viskikővel* (917 m.) és *Feketehegygel* (828 m.) éri el. A *Verfu-Tiganestilorun* (816 m) túl a hegység ama hágóhoz ereszkedik le, melyen át 583 m. magasságban az országút visz Máramarosba; bár ettől nem messzire a *Nagy-Forgótető*-nél ismét 1043 méter magasra szökken. Ehhez csatlakozik a *Fenyőhegy* (1093 m.) fensíkja, melyből viszont a Kőhát éles vonalú gerince ágazik el.

A hegység veszíti élesen kidomborodó gerinc-jellegét s keleten a *Verfu-Rotundilor* 1241 m. magasságban emelkedik ki a környező hegyek közül. Tőle délkeletre az Obsinagerinc húzódik a *Verfu-Strungi*-val (1126 m.), mint legmagasabb ponttal. A *Petrosa* (1201 m) és a *Mik-hegy* (1012 m.) délen emelkednek és a hozzájuk csatlakozó, nyugatnak vonuló hegysor az *Arsitia Mare-n* (865 m.) túl egészen 500–600 méternyire süllyed alá.

Nyugaton egy körülbelül 400 m. magas hegyvidék határolja fensíkkunkat.

Ezek a hegyek minden oldalról körülfogják az Avas fensíkot s csupán délnyugaton a vidék két fővízere, a Túr- és Tálnapatak, erőszakolt ki összeköttetést a síksággal. A *Túr* keletről nyugatnak szeli át a fensíkot s magába fogadja a Fehér, Reu- és Lechintiorei-patakat. A *Tálna* a fensík déli szélén folyik s a Nagy-és Kis-Tálna egyesüléséből támad. Adorján községtől észak felé ömlik a Túrba.

Vidékünket nagyszámú s különféle ásványvíz-források teszik nevezetessé, melyek közül a bikszádiak az első helyet foglalják el.

Az Avas-fensík északi szélén, a Reupatak balpartján, 204 m. tengerfeletti magasságban fekszik Bikszád fürdőhely, délre a hasonló nevű községtől, egy több mint 100 holdas parkban, melyet hatalmas, évszázados tölgyek, virágos rétek és kristálytisza vízzel csörgedező patakocska díszítenek. A helyrajzi adatokból kitűnik, hogy gyógyhelyünk fekvése a képzelhető legkedvezőbb: Magas hegyek zárják körös-körül, csak a délnyugati hegyvonalon nyílik meg a Túr- és Tálnapatak völgyének. A gyógyhely tehát a zord szelek ellen tökéletesen védve

van, a kiterjedt lomberdőség pedig tiszta ozóonnal telt levegőt biztosít neki.

Mint már említettük, Bikszádot Szatmárral egy 50 km. hosszú, keskeny vágányú vasut köti össze s Budapestről körülbelül 11, Debrecenből 6 óra alatt érhető el. A jó karban tartott országuton Szinyérváraljáról két, Técsőről három óra alatt érni el. A bikszádi források már a XVII. században ismeretesek voltak, bár e részben határozott történeti adatok nem állnak rendelkezésünkre.

Crantz Henrik János »Gesundbrunnen der oesterreichischen Monarchie« című művében (Wien 1777) Szatmár vármegyéből csupán a felsőbányai »Borkút«-ot, a nagybányai és sóvári (?) savanyúvizet említi föl. Ő tehát Bikszádot nem ismerte.

Szirmay Antal »Szathmár vármegye fekvése, története és polgári esmérete« (Buda 1810) című munkájának 2-ik részében ezt mondja: »A határszélin jó savanyúviz forrása, hova gróf Teleky Sámuel derék fürdő szobákat és szállóházakat építtetett, s messze földről járnak fürdeni«.

Tognió említést tesz a bikszádi fürdőről 1848-ban*) és Kovách Imre 1858-ban.**)

Dr. Wachtel Dávid »Ungarus Kurorte und Mineralquellen« (Sopron 1859) c. könyvében Bikszáddal elég részletesen foglalkozik s a gleichenbergi Constantin-forrással hasonlítja össze.

Közli, hogy több épületben mintegy harminc szoba áll rendelkezésére a fürdővendégeknek 24, 40 és 48 krajcárjával pengő pénzben s 4 fürdőszoba 2—2 kádval egyenként 12 krajcárjával pengő pénzben. De arról is értesít, hogy az épületek akkor igen elhanyagolt állapotban voltak, a szobák berendezése a legszerényebb igényeket is alig elégítette ki.

Ma egészen mások a viszonyok:

Ha Szatmárról vasuton Sárközujlakon, Avasujvároson, Vámfalu-Máriavölgyi fürdőn és Avasfelsőfalun át 3—4 órai robogás után a bikszádi vasuti állomásra érkezünk, a fürdőnek közvetlen közelében vagyunk s annak jó karban tartott parkját pár perc alatt elérjük.

A fürdőhelynek három forrás van birtokában: a Kláraforrás, az Istvánforrás és az Endreforrás. A Kláraforrás egy pavillon alatt takad s ivókurára használják; vizét palackokban szállítják is. Az Endreforrást fürdővíznek használják fel.

*) Oivosi tár 1848, 356 l.

**) Magyarország ásványvizei.

A Kláraforrás dr. Lengyel Béla vegyelemzése alapján 1000 súlyrészben következő vegyületeket tartalmaz:

Klórnátrium Na Cl	2 3058	
Klórkálium K Cl	0 2215	
Jódnátrium Na J	0 0003	
Kalciumszulfát Ca SO ₄	0 0156	
Stronciumszulfát Sr SO ₄	0 0034	
Kalciumfoszfát Ca ₃ (PO ₄) ₂	0 0004	
Natriumborát Na BO ₂	0 1082	
Natriumkarbonát Na CO ₃	3 8042	
Litiumkarbonát Li ₂ CO ₃	0 0130	
Kalciumkarbonát Ca CO ₃	0 2115	
Magnéziumkarbonát Mg CO ₃	0 1535	
Vaskarbonát Fe CO ₃	0 0071	
Mangánkarbonát Mn CO ₃	0 0006	
Alumíniumhidroxid Al ₂ (OH) ₆	0 0018	
Kovasav H ₃ S ₁ O ₃	0 0409	
A kötött állapotban levő alkotórészek összege	6 8878	súlyrész.
Szabad és félig kötött szénsav	3 9260	» »

A víz hőfoka 11,2° C 6° C hőmérséklet mellett. A víz tehát alkali-muriát (égyénysósavas) savanyúvíz, mely némileg hasonlít a sztojkai, emsi, gleichenbergi, seltersi és szczavnicai vízhez.

A Kláraforrás előtti téren áll az ujonnan épült fürdőház 17 kabinnal és 20 fayence- és keramitkáddal. Ajánlatos volna, hogy a vizet ne kazánban melegítsék s innen vezessék a fürdőkádakba, mert így a sók javarészt a kazánban rakódnak le, hanem hogy a hideg forrásvizet közvetlenül a kádakba vezessék s itt túlhevített gőz segítségével melegítsék.

Följebb a téren ott áll a vendéglő épülete kényelmes tornáccal és tágas ebédlővel. Nyolc lakóházban 157 szoba áll rendelkezésére a vendégeknek.

A fürdő közelében fekszik Bikszád község s ettől nyugatra egy dombon emelkedik a görög katolikus bazilika (Vazul-rendi) kolostor, egészen szemrevaló épület egy templommal, mely már a fürdőből látható.

A kolostort a XVII. század végén a Trapezuntból való Esaias barát alapította. Ezt Kolonich bibornok a sebastopoli görög püspök Camelis kíséretében Magyarországra küldte, hogy itt az óhitű egyháznak Rómával való egyesítését kerestülvigye. 1703-ban egy kuruc csa-

pat rohanta meg a kolostort s ekkor legnagyobb része a lángok martaléka lett. A refektóriumban van egy festmény, mely a kolostorfőnök meggyilkolását ábrázolja. A mostani templomot 1769-ben építették. A kolostort terjedelmes gyümölcsöskertek veszik körül s erkélyéről köröskörül szép kilátás nyílik az Avasra s az őt övező hegyekre. Bikszád községétől kezdődőleg a V. Tirsouca és V. Raciului völgyek közt egy hegygerinc húzódik fel egészen a Viskikő-ig (917 m.), mely uralkodó hegycsúcs e környéken. Ez úton lehet megmászni a Viskikőt, a leszállás pedig az északi oldalon Visk vagy Viskifürdő irányában történhetik.

Avasujfalún és Mózesfalún keresztül visz az országút Máramarosba, illetőleg Técső felé s 583 m. magasságban éri el a hegy gerincét. Erről a nyeregről lehet megmászni a délkeleti irányban emelkedő Nagy-Forgótetőt (1043 m.) és a vidék legmagasabb pontját, a Fenyőhegyet (1093 m.).

A máramarosi oldalon az országút a Ferencvölgyön keresztül, egy cementgyár és üveghuta mellett, Técsőbe visz, hol elérjük a vasutat.

Új ösvények.

Irta: Weber Samu.

Úgy a túrista közönségnek, mint a Kárpát Egyesületnek fontos érdeke az, hogy a Tátrában az újonnan épült menedékházak körül minél több és minél jobb út létesüljön. Mert egyrészt növelik ama helyek forgalmát, másrészt több kényelmet és változatosságot nyújtanak a kirándulóknak.

Ez elvnek hódolt a Magyarországi Kárpát Egyesület is, midőn a Zöldtónál a »Frigyes Főherceg«-menedékházat nagy áldozattal fölépíttette, a hozzá vezető utakat évről-évre jó karba hozatja s új ösvényekkel kiegészíti.

Ezen új ösvények közé tartozik a mult évben elkészült gyalogút is, mely a Bélai Mészalpok gerincén visz végig s bőven jutalmazó gerincmászásra nyújt alkalmat.

A túristák figyelmét felhívni ezekre, célja az alábbi soroknak.

Az 1907. július 15-én végzett kirándulás annál kellemesebb volt reám nézve, mert Győrffy István dr., a természetrajz tudós tanára társaságában tehettem azt, ki első sorban hivatott a vidék növényvilágának méltatására.

Kiinduló pontunk Barlangliget volt. Korán reggel indultunk, szép árnyékos fenyőerdőben haladtunk s érintettük a Zúgó nevű szép sziklaforrást, mely Barlangligetet bőségesen ellátja kitűnő ivóvízzel, míg a Béalpatak villamos világításához szállítja a hajtó erőt. Nemsokára elértük a Csalántisztást, mely az itt dúsan tenyésző csalánról kapta nevét. Érdemes e helyről följegyeznünk, hogy itt Ullepitsch József egy új csalánfajt fedezett föl, melynek szára vöröses, levelei háromszögletűek s melyet felfedezője az »Österreichische Botanische Zeitschrift« XXXVII. (1888) évfolyamának 19. lapján írt le. A málna (*rubus Idaeus* L.) szépen virúl itt. A ritkásabb helyeken egyebek közt előfordúl a réti és hegyi boglárka (*ranunculus acer* L. és *ranunculus montanus* L.), az erdei nefelejts (*myosotis silvatica* L.), a szamóca (*fragaria vesca* L.), a zergeboglár

(trollius Europaeus L.), a mocsári gólyahír (caltha palustris L.), a fekete fenyvesbogyó (vaccinium myrtillus L.). Egy havasi ribizke (ribes alpinum L.) is ott szerénykedik s örvend a létnek. A sebfű nyúlhere (anthyllis vulneraria L.) egész csoportosan igen gyakori.

Elhagyjuk a virágos kerthez hasonló Csalántisztást s egy szelíden emelkedő gyalogösvényen befordulunk nyugatnak a fenyvesbe, hol pompás séta esik a Drechsler-házikó felé. Itt, mivel a temérdek hó miatt későn nyílt a tavasz, még szintén találunk egy-egy tavaszi virágot, minő a rozsdaszínű nőszőfű (epipactis rubiginosa L.), az ékes biborszínű szívlevelű nyakpereg (cortusa Matthioli L.). E vidék jellegzetes növényének, a csodaszép, ibolyakék hosszúvirágú kankalinnak (primula longiflora L.) és a sötétkék törpeszárú tárncicsnak (gentiana acaulis auct. Hung.) még láthattuk egy pár visszamaradt példányát.

A Drechsler-házikó nevű pásztorkunyhót elhagyva s a leírt virágok pompájától környezve feljutunk a történelmi nevezetességű »Vörösagyag«-ra, mely az országútról is látható s melyet egy hatalmas törpefenyőbokor (pinus pumilio Hke) díszít.

A Legelő, melyre további utunkban érünk, nagy kiterjedésű lapos rétság s legelője nyaranta a rókusi gulyának. Mindazáltal ott tengődik Flóra néhány gyermeke, többek közt a havasi kökőrcsin (anemone alpina L.), a hegyi gyömbérgyökér (geum montanum L.), a Katika sisakvirág (aconitum napellus L.), mely a fehér zaspával (veratrum album L.) együtt, mintegy védelmül a közeli törpefenyőbokrokat keresi föl.

A Legelőről balra jelzéssel, csinált úton a Zöldtó irányában kanyarodunk be s aztán jobbra a jelzéssel ellátott helyen az ismeretes Durandi-hegy felé fordulunk, hol egyéb havasi virágok közt ott találjuk a fehérhátú bérclapút (adenostyles albifrons L. fil.) és a kék kakicsvirágot (mulgedium alpinum Less.). A Durandi-hegy keleti szélén van a »Katinka-forrás«, melynek Celsius szerint számított 7 fokos vizét annál szívesebben üdvozöljük, mert utunk további részén forrással többé nem találkozunk. Jól kiépített, jelzéssel úton emelkedünk fel ezután a Bolond Gerő lábánál a Kopahágóhoz, mely a Tátra déli és északi része közt a Hátsó Rézagnak völgyén át évszázadok óta keresett átjáró volt.

Innen — balfelől, nyugatnak magunk mögött hagyván a Greiner felé vezető utat — jobbra térünk,

hogy a már kész s 1680 méternyire a Vaskapuig kiépült úton*) megmásszuk a Bolond Gerő csúcsát.

Csodaszép, minden mást feledtető kilátás bilincseli le tekintetünket.

Dél felé emelkednek a Magas Tátra hóbarázdás gránitsziklái, errébb a Fehérvíz, Zöldtó és Rézakuák völgyeire esik tekintetünk, nyugaton húzódik a Javorina-völgy, túl rajta a Siroka hegyhát nyúlik el hosszan s még tovább nyugatra a Poduplaszki-völgy terül el. A Woloszyn-lánc mutatja a Nagy Halastó és a Lengyel Öttó irányát.

E völgyek körül, akárcsak egy erdő szálfái, köröskörül hegycsúcsok törnek a magasba. A Fehérvíz völgyét a Farcsik, a Morgás, a Durándi-hegy és a Nyereg foglalják keretbe. A Zöldtavi völgyet a Késmárki-csúcs, a Weber-csúcs, a Lomnici-csúcs, a Fecsketoronny, a Verestavi és Fehértavi csúcs, a Karbunkulustoronny és a Zergecsúcs zárják körül. A Javorova-völgyet a Jégvölgyi-csúcs, a félkör alakú Javorova orom és a hosszan elterülő Siroka hegyhát jelzik. Északon emelkedik a Greiner, a Havran, a Nowy és a Murán.

A főgerincen emelkednek a Jégvölgyi-csúcs mögött a Ferenc József-csúcs, a Koncsisza egy ága, a Ganek, Tátra- és Tengerszem-csúcs hegyóriások, a Hétgránátos, az Ökörhát, a négy Menguszfalvi csúcs, a Csubrina és a Gruby. A Vadorzohágón túl a kimagasló Furkota vehető még ki.

A Halastó völgykatlanát északról a Nagy és Kis Medziane határolja, a Szvisztovka hegyhátával együtt. A Lengyel Öttó völgye a háttérben a Glatkie és Valentkova csúcsokat mutatja, míg nyugaton az említett Woloszyn-lánc húzódik. Nagyobb távolságban látszik a Bysztra és a Gievont. Az egész Dunajecvölgy Neumarkttal s Szepes-ófalival, a Poprádvölgy Késmárkkal és Szepesbélával, valamint a Hernádvölgy egy része is gyönyörködteti innen az elbájtolt szemet.

Jelentékeny a száma ama völgyeknek, tavaknak és csúcsoknak, melyeket a Bolond Gerőről (2062 m.) megfigyelhetünk. A csúcstól nem messze, a Hátsó Mészárszék irányában, egy mélyedésben terül el az úgynevezett Virágos kosár, melyben a legszebb virágokra akadunk. Futólagos körültekintésre szemünkbe tűnik a havasi aranyvirág (*chrysanthemum alpinum* L.), a Katika sisak-

*) Az egész, 1680 m. hosszú atat 1000 korona költséggel építette ki a Kárpátegyesület.

virág (*aconitum napellus* L.), az erdei nefelejts (*myosotis silvatica* Hoffm.), a szarkaláb (*delphinium oxysepalum* Borb. et Pax.), a gombos raponca (*phyteuma orbiculare* L.), a közönséges tetemtoldó (*helianthemum vulgare* Gaertn.), a mocsári parnasszia (*parnassia palustris* L.) és sok más. A hegygerinc hajlandóságot mutat oly mélyedések alkotására, melyekben egyes virágok sajátos honi talajra akadnak s pompájukkal gyönyörködtetik a szemet. Csak a havasi hófehérke vagy gyopár (*gnaphalium leontopodium* Scop.) sorsa szomorúbb évről-évre. Ezt nemcsak leszakítják, hanem gyökerestül ki is tépik s így kiirtják a gyűjtők úgy, hogy a mézszikláknak többnyire csak azon helyein búvik még elő, melyek kevésbé hozzáférhetők.

Mint majdnem minden mézshegységben, úgy itt is találhatóak barlangjáratok és hasadékok. Ha utunkat a Bolond Gerő csúcsáról kelet felé a Hátsó Mészárszékek felé irányítjuk, ettől kissé délre ráakadunk a Cyclops- vagy Zergebarlangra. A barlang bejárata jelezve van s magassága 1'5 m., szélessége 3 m. A murányi mészbe ágyalt barlang hossza északról délnek kitesz 50 m. Legnagyobb magassága 5, legnagyobb szélessége 7 méter. Az üreg hőmérséklete 7° C. Van a barlangnak egy déli bejárata is, mely 5 m. magas és 7 m. széles. Minthogy a napfény két oldalról hatol be s nagyobbára ép a déli bejáratán át, ezért a barlangüreg majdnem egészen meg van világítva. A barlang fenekét még most is temérdek, élesen szaggyalott mézszarabka fűdi. Minthogy a barlangot nappali fény tölti be, a különben félnék zergék évezredek óta menedék- és pihenőhelynek használták, mint azt a barlangfenéken felgyülemlett rengeteg mennyiségű zergehulladék is bizonyítja. A barlangot különben az út építője, a szepesbélaei Gabriel Adolf, némi részben turista szállásnak is lefoglalta s benne egy pihenő padot helyezett el. Ez az új menedékhely kétségkívül megnyugtató, sőt örvendetes, ha elgondoljuk, mily félelmetes viharok szoktak itt a Bolond Gerő magaslatain dúlni, melyek kivált ködben az út folytatását épséggel lehetetlenné teszik.

Itt a Hátsó Mészárszéken (1950 m.), a Bolond Gerőről jelzett kilátáson kívül, szemünkbe tűnik még a Tengerszemcsúcs, az Ökörhát, a Tátracsúcs és a Ganek, ellenben a Woloszyn-lánc északi oldalát a Bolond Gerő fűdi el előlünk. A Hátsó Mészárszék legmagasabb pontja 2024 méter. Északi lejtőjén a kopár Nagy Temető tátong előttünk, ez a roppant sziklafoglalvány, melyet

100 m. magas mészkőfalak foglalnak keretbe, halállal fenyegetve azokat, kik fölötté a lezuhanás veszélyének teszik ki magukat.

A Hátsó Mészárszék jellemzetes virágai a szarkaláb (*delphinium oxysepalum* Borb et Pax.) és a Szoszúr füve (*Saussurea alpina* DC.), melyet a nagy svéd botanikus Wahlenberg is e helyen gyűjtött.

Tovább kelet felé haladva elérjük a Középső Mészárszékét, hol könnyen járható területen kék cövekek jelzik a követendő irányt. Minthogy ez az út a Mészárszék gerincén még új s a vezetők sem igen ismerik és méltányolják eléggé, ezért a turisták sok hiábavaló munkát fejtenek ki, míg a gerincet elérik. Amint kényelmesen sétálgattunk fönt, épen két turista jött a Legelőről fölfelé nagy lihegve egy törmelékes szakadékban; valahányszor egy lépést tettek előre, mindannyiszor csúsztak is egyet hátra. Végre feljutottak s mikor megmutattuk nekik a helyes utat, joggal bosszankodtak ugyan a haszontalan erőkifejtés miatt, de annál bővebb kárpótlást találtak aztán a fenséges kilátásban, mely minden oldalról eléjük tárult.

Ami a virágokat illeti, virulóban volt a Középső Mészárszéken az évelő gyásztárnics (*sweetia perennis* var. *alpestris* Baumg.) és a seprőruta-levelű, citromsárga kárpáti aggófű (*senecio abrotanifolius* var. *Carpaticus* Herb.).

A Középső Mészárszék e magaslatáról (2016 m.) áttekinthető a Lomnici csúcs, a Siroka, a Chalubinszky csúcs, a Medziane, a Walentkova, a Glatkie és a Bysztra csúcs a liptói havasokban.

Jelzések utunkat tovább folytatva kelet felé, csakhamar elérjük az Elülső Mészárszék keleti ormát (2005 m.), mely délnek függőleges mészkőfalokban ereszkedik le. Az itteni nem különben szép mezőségről reánk mosolyognak a bájos, sárga kétvirágú ibolya (*viola biflora* L.), a kék tavaszi tárnics (*gentiana verna* L.), a havasi nefelejts (*myosotis alpestris* Schm.), már messziről integet felénk vérvörös virágával az örvös kakastaréj (*pedicularis verticillata* L.), igen gyakoriak: a sárga hegyi gyömbérgyökér (*geum montanum* L.), a gyermekláncfű (*taraxacum* var. *nigricans* Rchb.), az alpesi kakukkfű (*thymus alpestris* Tausch) és a piros kárpáti küllőrojt (*erigeron Carpaticus* Grsb.).

Viruló rétségen ereszkedünk le a Homlokos (Stirn-

berg)¹⁾ nyergére (1898 m.). A bársonypuha fű és moha valamint a pázsitos felület párnaszerű bemélyedései valósággal csábitanak a leheveredésre. A pihenés annál jobban esett, mennél inkább fogyott tarisznyánk tartalma, mert mialatt serényen kortyantgattunk a nemes szőlőnedűből s falatoztunk a magunkkal hozott eleségből, visszatért régi erőnk s frissességünk is. Közben ellentétek megfigyelésére is volt alkalmunk: délen juhnyáj és marhacsorda legelészett, virágos, kövér hegyi réten, míg ugyanabban a magasságban északon szinte csak kopár szikla volt látható.

Rövid időzés után átkeltünk déli oldaluk felől az úgynevezett Apostolokon, hogy feljuthassunk a Homlokosra (1950 m.).

A felséges kilátás itt is lebilincseli tekintetünket. Kelet felé előttünk terül el az egész Dunajec-völgy, valamint az észak felé kígyózó Poprád völgyvidéke is. A Mészalpok vonulatában ott látjuk a magasan s hegyesen kiemelkedő Greinert s előtte a laposabb Bolond Gerőt, az Elülő Mészárszékkal (2005 m.). Nyugat felé emelkedik a Siroka, a hosszú Woloszyn-lánc, a Svinica-tól a Rostokacsúcsig. Legpompásabban érvényesül a Zöldtó, melynek egyenesen belátni a tükrébe. Közvetlenül a tó mögött emelkedik a Zöldtavi-csúcs, tőle jobbra pillantjuk meg a Vörös- és Fehértavi-csúcsot, ezek elé telepedve a Papyrus-csúcsot, a Karbunkulustornyot, a Zöldtavi-csúcsból balra a Fecske-tornyot, a Késmárki- és Wébercsúcsot, a Nagy és Kis Morgást és a Farcsikot; a Papyruscsúcson túl tűnik fel a Jégvölgyi-csúcs legfelső orma. A Lomnici-csúcs, valamint a Táttra többi része mind el van fedve.

A Homlokos északi részén látható repedezett mészsziklák között leginkább szembetűnik a Kis Temető, mely épúgy mint a Hátsó Mészárszék északi lejtőjén fekvő Nagy Temető, függőleges, kör alakú sziklafalakból áll s mély katlana sívár, köves terület.

A Homlokos tetején található volt: a töviskes szelaginella (selaginella spinulosa A. Br.), a pelyhes madárhúr (cerastium v. lanatum Link.), a molyhos gombafű (androsace villosa L.), az alpesi virág (oreochlora disticha Link.) a havasi hófehérke (gnaphalium leontopodium L.), mely azonban legbájosabb példányaiban, különö-

¹⁾ Stirnberg a Stirn szóból = homlokhegy. A galíciaiak a hegyet Wolowec-nek hívják s az elnevezést a wol = ökör vagy bika szóból származtatják, minthogy marhák e hegyen, illetőleg annak a Drechslerházikó felé néző lejtőin legelnek.

sen az említett Apostolok falai mellett található itt sűrűen. A nyúlfarkfű vagy bibikra (sesleria Rielzei Schur.) a Mészalpok egész gerinchosszában előfordúl. Ritka meglepetésben volt részünk, midőn a túlevelűek határán jóval túl, oly helyen, hol erdőnek, fának nyoma sem volt különben, egy lúcfenyő példányra (pinus abies excelsa DC.) akadtunk, mely kedves örömmre fakasztott s eszünkbe juttatta a túlevelűeket magasztaló dalt:

Fenyőfa, óh dicső fenyő,
 Mi zöld a lombpalástod!
 Nemcsak nyaranta zöldelő,
 Színed télen se váltod.
 Fenyőfa, óh dicső fenyő,
 Légy mindörökre áldott!

A Homlokos oldalain, sziklahasadékokban, tömegesen virít az illatos, hófehér pompás magyar szegfű (dianthus Hungaricus Pers.). Ugyanabban az irányban, merre a mérges boglárka (ranunculus Thora var. Carpathicus Grsb.) található, fojódul elő az apró, fehérvirágú egyéves szirtőr (Hutchinsia alpina R. Br.), a sárga, illatos virágú sikált pápaszemfű (biscutella laevigata L.), az oroszlánfog egyik különleges faja, mely sűrűn bólogat sárga fejecskéjével (leontodon clavatus Sag. et Schn.). Szédületes helyeken pillantjuk meg a nagyvirágú, sötétkék szarkalábat (delphinium oxysepalum Borb. et Pax.). A sziklahasadékok közé húzódik vissza a jég szegfű (dianthus "glacialis Haenke) a szibériai szivlevelű nyakperecceccel együtt (cortusa Matthioli subsp. sibirica Andrz.). Messziről kivehetők: a vérvörös örvös kakastaréj (pedicularis verticillata L.), az alpesi virág (oreochlora disticha Lk.) és a fehéres bibircsvirág (gymnadenia albida Rich.).

A kúszó dercefű (gypsophila repens L.), a sárga havasi és a kékes-zöld levelű molyhos hölgymál (hieracium alpinum et h. villosum L.), valamint a pompás, lilaszínű havasi gerepcsin (aster alpinus L.) itt is gyakori jelenségek.

Pázsítosabb helyeken örvendeztetnek meg: a húsos levelű fülfű (sempervivum soboliferum Sims.), a kis holdruta (botrychium lunaria Sw.) és a hölgymállevelű kőrontó (saxifraga hieracifolia W. et K.).

A Homlokosról hirtelen ereszkedünk le az ismertes Vaskapura (1603 m), hová évről-évre igen sok kirándulást rendeznek. Ennek oldaláról a Drechsler-házikó forrásokban gazdag környékére esik pillantásunk, északi

oldaláról pedig a Veresfenyvesre. Egyebek közt üdvözöl itt minket a barna fodros gerely (*geranium phaeum* L.), a gyakori erdei tündérfürt (*spiraea aruncus* L.) s a havasi gyopár többféle kőrontó fajjal.

A Vaskapuval határos Faixtisztás (1490 m.) teljes virágpompájában áll. A keleti szélén kiugró 15 m. magas mészszikláról igéző kilátás nyílik a számos helységtől tarkított zöld Poprádvölgyre, a Dunajecvölgyre, a cikcakkos Koronahegyre, a lublói várra, a Szepesi Magurára, a Krighi-hegyre és a Lomnici, Késmárki és Wéber-csúcsokra. A lábunk alatt fekszik Barlangliget és Hohenlohe herceg vadászkastélya, de tekintetünk elkalandozhatik a távolba a hatalmas Királyhegyig s az Igló-lőcsei erdős hegységen át egész a Branyisztkóig.

A Faix tisztás gazdag virágtenyészetéből csak néhány jellemzetes példányt említsünk, minők: a havasi mirigylapu (*homogyne alpina* Cass.), a tömött, kerek rózsákat fakasztó Cherler-féle virág (*Cherleria sedoides* L.) és a szép, piros törpeszárú sziléne (*silene acaulis* L.), mely egyes helyeket piros bársonyként von be. A fehérvirágú, hegyesen növő keserűfű (*polygonum viviparum* L.), az évelő gyász-tárnics (*swertia perennis* L.), mely kék szemét pedve fordítja a nap felé és a hó-tárnics (*gentiana nivalis* L.), mely annyira napimádó, hogy a felhővetette árnyékban rögtön bezárja kelyhét, nehogy más is bele-nézheszen szép szemébe a napsugáron kívül.

Alig vagyunk képesek megválni a bájos virágoktól. Az alpesi nefelejts (*myosotis alpestris* Schm.), a sötétkék havasi len (*linum alpinum* L.), az aranyárga havasi magcsákó (*dryas octopetala* L.), a szép teljes zergeboglár (*trollius europaeus* L.), a pirosas szagostövű rózsika (*rhodiola rosea* L.), a kékvirágú csengetyűke (*campanula Schencheri* Vill.), a közönséges csarap (*calluna vulgaris* L.) és a töviskes szelaginella (*selaginella spinulosa* A. Br.) eleven, színes tarkabarkaságban váltakoznak egymással.

A Faixtisztásról jól készült, jelzéses úton gyorsan eljutunk a Kobold-hegy (Kobili Vrch, 1000 m) erdőtelen magaslatára, mely alatt a barlangligeti cseppkőbarlang legmagasabb pontja fekszik. E magaslatról lefelé menet két út között választhatunk. Vagy északnak megyünk nyomjelzett gyalogösvényen s eljutunk a barlangbejárat-hoz, vagy keletnek vesszük utunkat a gyalogösvényen s elérjük a turistautat, mely Barlangligetre visz. A távolság körülbelül ugyanaz lesz. Barlangligeten még volt rá elég

időnk, hogy annak rendje szerint felfrissüljünk; az esti órákban aztán kocsin folytattuk utunkat Szepesbélára.

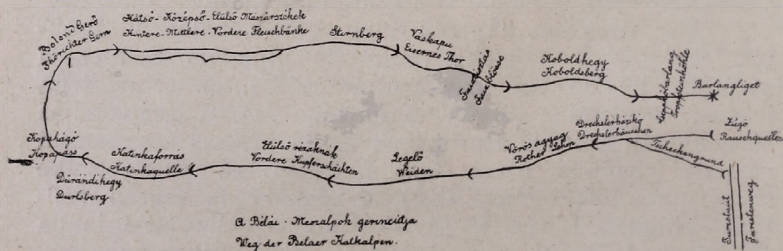
A leírt út, mely oda és vissza 10 órát vett igénybe, a legélvezetesebb tátrai kirándulások közé tartozik; tapasztalataink, melyeket a kilátást, a növényzetet, az ásvány-alakzatokat illetőleg szerezhettünk, teljesen kielégíthetnek.

A fontosabb pontok, melyeket kirándulásunk folyamán érintettünk, a következők: Barlangligetről indulva: Zúgó forrás, Drechsler-házikó, Vörösagyag, Legelő, Elülső Rézaknák, Durándi-hegy, Katinkaforrás, Kopahágó, Bolond Gerő, Hátsó-, Középső- és Elülső Mészárszékek, Homlokos, Vaskapu, Faixtisztás, Koboldhegy, Cseppkőbarlang, Barlangliget.

De a kirándulást megfordítva is végezhetjük. Az ember Barlangligetről fölmegy a Koboldhegyre, a Faixtisztásra, a Vaskapuhoz, a Homlokoson át az Elülső-, Középső és Hátsó Mészárszékekre, a Bolond Gerőre, hogy aztán a Kopahágón, Durándi-hegyen, Katinkaforráson, Elülső Rézaknák, a Legelőn, Vörösagyagon, Drechsler-házikón s a Zúgón át ismét Barlangligetre jusson.

Mint könnyebbet és kellemesebbet az első útirányt ajánljuk.

A megtett utat az alábbi vonalrajz szemléltetheti:

Townson Róbert, az angol Tátra-kutató.

Irta: Seidel H. (Berlin).

I. Townson életéből.

A Tátra-irodalomban s nevezetesen a Magyarországi Kárpát-egyesület Évkönyvében többször találkozunk az angol természettudós, *Townson Róbert* nével, ki a 18. század vége felé bejárta a »Szepesi Havasok«-at s arról útleírásában részletesen beszámolt. Hozzánk Bécsből jött, hol az 1792—3-iki telet töltötte. Májusban hagyta el a császárvárost, beutazta Magyarország középső részét Budapeستől Debrecenig s júliusban Tokajból jövet, betért a Szepesség városaiba. Az alispánban, *gradeczi Horváth Stansics*ban, előzékeny, szíves barátira, a világlátott s nagyműveltségű *Berzeviczy Gergely Ferenc* anyjánál Nagylomnicon pedig vendégszerető házra talál, hová szíves-örömmel nyit be, valahányszor elfárad a hegyek közt való járás kelésben. *Podkonitzky Ádám* rektor, a késmárki érdemes tanférfit, az indigótermelő *Pfeiffer* doktor, *Mauksch Tamás* botanikus és lelkes s a művelt körök egyéb díszes szintén közelebbi s meghitt viszonyba lépnek vele. Támogatják őt szóval és tettel s megkönnyítik előnyomulását az ember nem lakta sziklavilágba, már amennyire az akkor lehetséges volt.

Szerencsére Townsonnak kiváló személyes bátorságán kívül elegendő testi ereje s ügyessége is volt ahhoz, hogy kirándulásait — néha vezető nélkül — végigcsinálja. Ő az első, ki a Fehértavi-csúcsot a délnyugati gerincen át nehéz ösvényen megmássza s annak csúcsmagasságát légsúlyméréssel meghatározza. Ő az első, ki az érzékeny higanyoszloppal felhatol a Bélai-mészalpokra, felkúszik vele a Lomnici-csúcsra, méréseket végez a Gránátfalon és a Krivánon s ezzel nagyban hozzájárul a Központi Kárpátok magasságáról táplált téves vélemények helyesbítéséhez. Ha adatai a későbbi s tökéletesebb eszközökkel elért eredményekkel szemben nem is állják meg mindíg helyüket, föltétlenül megilleti a dicsőség, hogy a tudományos Tátra-kutatás első úttörői közé tartozott. Amit e

téren végzett, az nagyrészt a turistaság érdekeit is szolgálja. Kísérlete, a Zöldtő területéről a Késmárki-csúcs sziklafalain hatolni fölfelé, olyan föladat, melyet csak újabban sikerült eredményesen megoldani. A kőomlás s hozzáértő vezető hiánya a tótükör fölött már 500 méternyire legyőzhetetlen akadályokat gördít a merész britt elé.

Ezen földrajzi sikereihez méltóan sorakoznak a növénytan és ásványtan téren szerzett érdemei. Townson alapos növényismerő, ki azonban nem csupán a gyűjtést és meghatározást tekinti feladatának; tudja már, mily nagy jelentőségük van a termőhelyre és rokonságra vonatkozó pontos adatoknak valamely növényterület alaposabb megismerése szempontjából. Tán a legelsőek egyike, ki megjelöli a törpefenyő tenyészetének felső és alsó határát, habár az előbbit — legalább a Lomnici-csúcsra nézve — tévesen igen magasra helyezi. Nem kerüli el figyelmét a határvonalak egyenetlen terjeszkedése sem; mert a Krivánról megjegyzi, hogy ottani pihenőhelye 2100 méter magasságban már nem esett a törpefenyő övébe. Kiterjeszkedik a földművelésre is és elsorolja a Szepesi Alföld gazdasági növényeit, miközben névszerint megemlékezik a lenről, mely a Késmárkon virágzó vászonszövő iparhoz szolgáltatja az anyagot. Époly gondosan ír az indigotermelésről, melyet ugyanott Pfeiffer doktor a festőfü (isatis tinctoria) felhasználásával üz. Főlem-líti mindjárt a hiányait is ez iparnak, mely túlnagy előállítási költséggel dolgozik s utal ennél fogva azon kísérletekre is, melyeket részint Pfeiffer doktor, részint barátai az ország délibb vidékein a különb eredményre való biztató kilátással foganatosítottak. Ezen növénytani munkálatainak eredményeit Townson külön függelékben foglalta össze, mely gyűjtésének elsorolása mellett leírásokat is tartalmaz, melyeket helyel-közzel jól sikerült rézmetszetek világítanak meg.

Beható érdeklődéssel foglalkozik továbbá az állatvilággal. Esetről-esetre följegyzi a leletet s szemmel láthatólag meglepi őt, hogy a szegényes növényzetű csúcsokon még bogarakat, legyeket, sőt függén röpködő pillangókat is talál. Megjegyzi magának, amit a nép a medvének az érett gabonához való hajlandóságáról mesél s összehasonlítja a Dauphiné hegyei közül származó hasonló értesülésével. Ahol alkalom nyílik rá, adatokat szerez a sajt-készítésről, a pásztorok teendőiről, a farkasveszedelemről és a hirtelen időváltozásról, mi annyira jellemző a Tátra klímájára nézve. Erélyesen szembeszáll a korában elterjedt

azon balvéleménnyel, mintha a vadkecske (*capra ibex*) előfordúlna a Központi Kárpátokban s kimutatja, hogy a föld népe, valamint a vadászok is a zergéket nevezik hibásan »vadkecské«-nek.

Ahol a körülmények engedik, szorgalmasan kutatja a talaj geológiai szerkezetét. Mikor a Fehértavi-csúcsról leszáll a Rézagnák gerincére, tüstént szemébe ötlük a gránit elmaradása, melyet eleintén egy különös homokkő (Perm), később pedig különböző korú és jellegű mésztömegek váltanak fel. Egy mély vízmosásban, melyen átkapaszkodik, alul puha, törékeny agyag- (vagy márga-) palát, fölötte homokkővet talál, mely azonban egészen másnemű, mint az elébb említett és e fölötte ismét egy palás kőzetet, melynek helyét a rétegek sorában főleg dr. V. Uhlig »Geologie des Tátragebirges« c. munkája állapította meg. Amint Townson eléri a magas csúcsokat — bizonyára az elülső lejtőkön, vagy a tulajdonképeni Mészárszékeken lehetett — úgy észleli, hogy a sziklafalak 100 yardnyira vagyis 90 méternyire ősrégi »tömör homokkőből« állanak. Csak ezek fölött emelkednek a meredeken szagztatott világos színű szirttömegek, melyek a krétakori muráni mész és chocsi dolomit összetételéből állanak. Maukschal fölkeresi a Felkai-völgyet s tanulmányozza a réteges gneiszgránitot a Gránitfalon, a Krivánon pedig világosan rámutat a fehéresszürke kovakő finom erecskéire, melyeknek csekély aranytartalmát itt régebben bányászatilag dolgozták föl.

Utazási művében, mely minden élményét, minden tapasztalatát tetszetős formában adja elő, majdnem mindig bizonyos frissesség, elevenség lüktet, mely az olvasót azonnal lebilincseli. Előadása sohasem válik unatónná, lapossá; sőt ránk mai emberekre szinte idegenszerűleg hat, mikor e könyvben, mely sokáig minta- és mestermű-számba ment, itt-ott ugyancsak csiklandós történetkékre bukkanunk, minők pl. a budai és nagyváradai fürdőkről való közlések, egy násztörténeti félreértés s több efféle. Mindamellett sohasem neheztelünk a szerzőre, mert szeretetreméltó, könnyed humora főleg a kényesebb helyeken mindig kitűnően érvényesül. Csak egyszer fogja el keserűség, nevezetesen Lőcsén, hol az emberséges, de korlátolt s aggodalmaskodó városatyák titkos jakobinusnak nézik s majdnem letartóztatják. A hatóság gyanuját főként francia nyelven kiállított útlevele kelti föl. Ezt tehát lefoglalják s felülvizsgálásra Budapestre küldik. Szerencsétlen birtokosának azonban Lőcsén kell maradnia

addig, még pedig barátjának, gradeczi Horváthnak kezeségvállalása mellett, míg útlevele valódinak bizonyúlva visszaérkezik, ráadásúl még egy latinnyelvű, sok pecséttel terhelt »császári útlevél«-lel együtt. Ezen félreértés dacára Townson azután is mindig igazságosan ítéli meg a szepeességi viszonyokat és embereket. Őszintén hálás minden gyámolításért, minden vendéglátásért, akár valamely nemesi telken, akár valamely gazdagabb egyház paplakán részesül abban. Sajnos, ily esetekben állhatatosan elhallgatja a neveket s ez annál inkább fájlalni való, mert hallgatása olyan nagyérdemű botanikust enged át a feledésnek, amilyen Mauksch, a szalóki lelkész volt. Ezen mulasztást pótolni s az érdemetlenül mellőzött férfiut az őt megillető helyre állítani csak más források alapján lehet séges.

Aki Townson könyvét figyelmesen olvassa, annak csak némi képzelő tehetség mellett is csakhamar élettelenesen fog kidomborodni a szerző képe lelki szemei előtt. Mennél világosabb lesz ez, mennél élesebben válnak ki egyes vonásai, annál követelőbben lép föl a kívánság, vajha több és pontosabb adattal rendelkezhetnénk a szerző életére és sorsára nézve. Ki volt ez az angol, ki 1793-ban behatolt a Tátra titkaiba, ki a magyarság minden életnyilvánulását, kereskedelmét és közlekedését, műveltségét és iparát, bányászatát és statisztikai viszonyait oly éles szemmel tudta megfigyelni? Nehéz erre megfelelni, sőt részben lehetetlen is; mert mind máig csodálatos homály veszi körül e férfi alakját. Még szülőhelyéről sincs pontos tudomásunk. A »Dictionary of National Biography« 57. kötete szerint Townson Yorkshireben látott volna napvilágot. De semmiféle időpontot nem tud megnevezni, se évet, se napot; magának halálának helyére és idejére nézve sincsenek adatai. Csupán élete fénykoráról tesz említést, mely 1792 és 1799 közé esett s elárulja, hogy Townson sokoldaluan képzett természettudós és termékeny író volt. Amennyire kivehető, Edinbourghban tanult; mert *Alexander Monronak*, — ki e néven a második —, a hírneves orvosnak és anatómusnak tanítványául vallja magát, ki akkor a skót egyetem első díszjei közé tartozott. Neki van ajánlva Townson »Observationes physiologicae de amphibii« c. tanulmányának első része is, melyet Bécsben rendezett sajtó alá. A Monróhoz intézett lendületes ajánlás 1793. márc. 18 án, tehát alig két hónappal magyarországi utazásának megkezdése előtt, kelt.

Visszatérése után kiadta Townson az »Observationes«

második részét, mely 1795-ben szintén Göttingában jelent meg, hol őt ez évben mint »doctor medicinae«-t promoveálták. Ez a rész a nagy chemikus *Joseph Black*-nak van ajánlva, de személyére nézve semmiféle adatot nem tartalmaz, valamint a szöveg sem. Már az első részben ott látjuk a szerző neve alatt »Societatis Regiae Edinburgensis socius« s utána »Etc. etc.«, amint hogy a »National Biography« is azt mondja, hogy több tudós társaságnak volt tagja. Már jókor fogott nagy utazásokba, melyek látókörét tágították, megfigyelését élesítették. Bejárta Európát Svédországtól a Földközi tengerig s még mielőtt Magyarországra ment, tervezte India meglátogatását, hogy e nagykiterjedésű ország fizikai földrajzát és ásványvilágát búvárolja. De kívánsága nem talált meghallgatásra a Keletindiai Társaság Igazgatóságánál, jöllehet *Henry Dundas* államtitkár nagybefolyású támogatását meg tudta nyerni magának.

Ezen magas méltóság viselőjének ajánlotta hát magyarországi utazásáról szóló munkáját, melynek címe: »Travels in Hungary, with a short account of Vienna in the year 1793.« A szerző itt feltűnően »Legum Doctor«-nak, angol rövidítésben L. L. D.-nek írja magát, ámbár nincs tudomásunk róla, mint jutott a Doctor iuris akadémiai jellegéhez. Az 500 oldalra terjedő vaskos kötet végén, melyhez egy átnézeti térkép s 16 rézmetszetű tábla van csatolva, hirdeti egyebek közt az »Observationes« egy fordítását, megszerezve »A teknősbéka lélegzetvétele« c. függelékkal. Ezután kiadta még az »Elements or Principles of Mineralogy«-t s 1799-ben, valószínűleg mint utolsó iratát, a »Tracts and Observations in Natural History and Physiology«-t, melyek mint előbbi angol könyvei, szintén Londonban jelentek meg.

Ezzel a rendelkezésemre álló források, e férfiú életét illetőleg, elhallgatnak. A Magyarorsz. Kárpát-egyesület Évkönyveiben Townson nevének említésével kapcsolatosan előforduló azon észrevételre, hogy ő Edinbourghban »egyetemi tanár« volt, nem tudtam bizonyítékot találni. Ezért a német s magyar Tátra-kutatók szepességi életírójához, *Weber Sámuel* szepesbélai főesperes lelkész úrhoz fordultam, ki épen maga tette az »egyetemi tanár« jelzőt Townson nevéhez s szíves felvilágosítást kértem tőle. Ezen tudós férfiúnak fölöttébb hálára kötelező szívesességéből megtudtam, hogy a *Genersich* fivérek egyike, az 1800 körüli időből, tekintendő ez adat szerzőjének. Az a mű, sajnos, melyben ez közölve van, nem állott rendelkezésemre.

kezésemre. Így hát e vázlatot egy kérdőjellel kell bezárnom s a jövőre bíznom, hogy mindazt a hézagosságot s bizonytalanságot, mi még munkámhoz fűződik, majdan elenyésztesse.

2. Townson a Tárpataki völgyben és a Lomnici csúcson.

Ha Townsonnak a Tátrában kifejtett tevékenységét helyesen akarjuk megítélni, sohasem szabad figyelmen kívül hagynunk a közlekedési utak akkori állapotát s a különféle menedékházak és pihenő szállások hiányát.

Már a fáradságos megélhetés és a rablóktól való épen nem túlzott rettegés is visszariasztották még a bátrabbakat is a Központi Kárpátok fölkeresésétől. Ki gondolt abban az időben jelzett utakra, láncokra és kapcsokra? Megbízható vezetők ritkán találkoztak; rendszerint teljesen hiányoztak. Nem különben állt a földrajzi segédeszközök ügye. Térkép és utazási könyv aránylag új vívmány. Nem is olyan nagyon régen napirenden volt, hogy idegenek eltévedtek a Tátrában, hogy egyes dolgokat hibásan mutattak meg nekik s hogy aztán leírásaik hibásak, zűrzavarosak lettek. Ehhez járult még a többnyelvű, fölötte ingadozó nomenklatúra s a különféle nemzetiségű lakosok egymástól való idegenkedése is, kik itt a határ közelében szük területre szorítva éltek.

Aki több napra készült a Tátrába, annak a vezetőkön kívül még szolgálkat vagy málhásokat, sőt a lehetőséghez képest lovakat is kellett magával vinnie, hogy a szükséges eleség, szerszám, fegyver s egyéb holmi szintén fölkerülhessen. Éjjeli tanyát szabad ég alatt kellett ütni, valami sziklaüregben, törpefenyőbokor alján vagy halomba rakott kőtuskók alatt. Ha zivatar támadt, akkor rendszeren dugába dőlt a kirándulás. Le kellett szállni a falvakba vagy a városok oltalma alá vonulni, melyek természetesen jóval távolabb estek a küzdelem színterétől. Egy csúcs megmászása ezért különleges, sőt kivételes érdemszámba ment, ami a rendes mértéket messze túlhaladta. Még ma is csodálkozva olvassuk, mily rikító színekkel festi le a híres Wahlenberg a Lomnici-csúcsra 1813-ban tett kirándulását.

Ezzel szemben ki kell emelnünk, hogy Townson, ki 20 évvel előbb utazott, sokkal kevesebb hűhóval beszél havasi túráiról. Sőt tudósítása, úgy érezzük, szinte szük-

szavú; szívesen olvastunk volna kimerítőbben pl. a mászóvas mibenlétéről s használatáról, melyet a Késmárki-csúcs kiszögellésénél nyomatékosan említ ugyan, de aztán soha többet. Tudjuk különben a régebbi Tátra-irodalomból, hogy a Szepességen már korán alkalmazásban volt a kötél és mindenféle vaseszköz; elég ha megemlítem az eleven tollal megírt »Ungarischer oder Dacianischer Simplificissimus«-t, mely már 1683-ban — alkalmasint Lőcsén Breuernél — jelent meg.

Townson kemény gyalogló; ezért nem nagyon veszi föl az utazással járó fáradalmakat és nélkülözéseket. A hegyek közt több ízben éjszakáz szabad ég alatt, a Zöldtónál, valamint a Lomnici-csúcson és a Krivánon. Magától értődő dolognak tekinti ezt, nem panaszodik, sőt az egyes helyekre, melyek megvédik őt az időjárás haragjától, szívesen tér vissza emlékezete. Minthogy a szepesi oldalról törekszik a Tátrába s így német környezettel van dolga, német nyelvtudásának kitűnő hasznát veszi. Esti pihenőjén a tűz körül elmeséli neki vezetői a hegyekről szóló mondákat és csodatörténeteket, hallja a regéket a Karbunkulustoronyról, az elrejtett kincsek-ről és varázsserejű füvekről, melyekre sajnos senki sem tud rábukkanni. A magyar nemesekkel, Bécs előkelő kö-reivel a divatos francia nyelven társalog. Ahol a lelkészek vagy az előljáróságok se ezt, se a németet nem értik, ott a latin segítségével tudja magát azonnal megértetni. Úgy hogy voltaképp sohasem jön nagy zavarba, sohasem kerül legyőzhetetlen akadály elé s ezért majdnem mindenütt elérte azt, amit akart.

Townson tevékenysége a Tátrában, földrajzilag véve, különösen három vidékre terjedt ki, először a Zöldtóra a maga hasonlíthatatlan hegykoronájával, másodsor a Tarpataki-völgyre és a Lomnici-csúcsra és harmadszor a Krivánra. Hogy e mellett a Felkaivölgyet és a Csorbaitavat és visszautazásakor Wieliczka felől az északi oldal egy részét is meglátogatta a Koscieliskovölgy körül, annak itt nem tulajdonítunk nagy fontosságot s inkább csak a teljesség kedvéért említjük. A Zöldtónál való időzésről, a Fehértavicsúcs, Durándihegy, Rézagnák és az Elülső Mészárszék megmászásáról nem óhajtok most részletesebben szólni. Legyen szabad a Krivánon tett kirándulást is mellőznöm, mert reményelem, hogy ezt külön lesz alkal-mam ismertetni és pedig két más hegymászással kapcsolatosan, melyeket a Townsonéval körübelül egy időben végeztek, az egyiket épen az ijesztően meredek és nehéz

északi oldal felől. Ellenben az olvasó szíves engedelmével rátérek a Tarpataki-völgybe és a Lomnici-csúcsra tett kirándulásra s az angol forrás alapján ennek közlöm részletesebb rajzát.

Augusztus második hetében visszatért volt Townson a Rézaknákról. Podgyásztát Rókusra küldte, míg ő maga Késmárkra ment növényeit megszáritani s néhány napra megpihenni. Augusztus 14 én, szerdai napon, fölkerekedett azután Felsőerdőfalva felé azzal a szándékkal, hogy »a Kárpátok egész láncának legmagasabb pontját a Lomnici-csúcsot« megmássza. E csúcs különben a szepesiek közt már rég ebben a hírben állott. Az »Ungarischer Simplissimus«-ban a vezető igen jellemzően a »hegység öregapjá«-nak nevezi és talán az volt, amit a tótság »tat hory«-nak, azaz a »hegyek apjá«-nak mond. Ha a Zöldtő felől nem is látható, annál élesebben tűnik elé, ha völgynek föl a Veres- és Kéktő felé megy az ember vagy ha a körülfekvő hegyek valamelyikéről nyugatnak vagy délnyugatnak irányítja tekintetét. Kiemelkedő nagysága, hatalmas alkata már mesze a síkról felismerhetővé teszi. Késmárkról nézve egy óriás háromszög alakjában lép a szemlélő elé. Szébb és előkelőbb a megjelenése a Tarpataki-völgy felől. Félelmetes nagyságban emelkedik az északi szelvényen, még nyar derekán is finom hószárvokkal, mint megannyi fehér erecskével befuttatva. Akár napfény csillog rajta, akár telehold hinti rá világát, akár sötétben s fenyegetően felhőkön tör által, mindig egyaránt hatalmas látvány s az alatta mélyen feléje törekvő, küzködő idegen borzadva csodálja. A Középoromnak cikkcakkos sziklái szerényen húzzák meg magukat előtte; még a Nagyszalóki szörnyű meredély is összezsugorodik, ha csúcsáról nézzük. A tavak a mélyben mint fedetlen kutak tűnnek fel előttünk, a patakok pedig mint ezüstfonalak, annál élesebben válnak ki a sötét sziklakörnyezetből. És a vízesések harsogó zúgása mintha kihalt volna; csend ül e magasban, hang ide fel nem ér.

Felsőerdőfalván Townson két zergevadást fogadott fel vezetőnek, berbevett egy pihent lovat s úgy indult föl a Tarpatak felé. Három órai járás után, már szürkületkor, elért a »Simakóhoz« (Glattstein), még a törpefenyőv alatt, hol szabadban kellett az éjet eltöltenie. A kő egyébiránt jó menedékhelynek bizonyult. Hozzá a vezetők tüzet raktak, jó nagyot, hogy akár ökröt süthettek volna. Most is meséltek uruknak mindenféle csodatörténeteket az elérhetetlen aranyerekről, az elásott kia-

csekről s több efféléről. Másnap reggel ismét völgynek föl haladt tovább a társaság, míg a Kistarpataknál a minden Tátra-járó előtt ismeretes, barnára füstölt »Tüzelőkő« nevű sziklabarlanghoz nem értek, mely már akkor keresett menedékhelye volt a zergevadászoknak és aranykeresőknek. Itt, amint panaszolja, baleset is érte Townsont, bár, teszi hozzá tréfásan, nem kezesztezte nyúl az úját. Szolgája, ki a pálinkás flaskókat vitte, olyan szerencsétlenül járt, hogy egyet elejtett közülök. Az egy kőhöz ütődött, megrepedt s drága tartalma, mely a hideg éjszakákon bágyadozó életerejüket frissítette volna föl, oda volt — oda örökre. A rémület tükröződött minden arcról s a bajszerző, ki korábbi éveiben a török ellen harcolt, jó katolikus létére is e fatalista szavakra fakadt: »Igy kellett történnie; el volt az határozva, be kellett annak következnie!«

Némi pihenés után Townson elővette légsúlymérőjét. A mérés eredménye 1798 yard, vagyis 1636 méter volt, ami a Tüzelőkő valóságos magasságával szemben, mely csak 1592 méter, több mint 40 méternyi eltérés. A vezetők egyikével Townson felkapaszkodott a meredek Tófalón s a kietlen sziklás völgyön át felment az Öttöhoz, hol most nyaranta a Téry-menedékház tárogatja-nyitogatja vendégszerető kapuját. A jégkéreg már fölengedett volt; de minden mélyedés, szakadék és védett hely hóval volt még borítva. Botanikai tekintetben állítólag semmi új nem akadt. Egyszer-kétszer mutatkozott egy falkúszó (*certhia muraria*) s marmotát lehetett hallani. A kőzet köröskörül mind gránit volt.

Éste a tüzelőhelyükön egyszerre csak ott terem három idegen alak, kik Townsont németül »Nagyságos, Tekintetes és Nemzetes« címmel megszólították. Townson nem kevésbé lepődött meg a látogatáson, mely itt a nagyvilágtól elhagyatott, félreeső helyen azzal a címmel megtisztelte. S habár mi sem volt távolabb tőle, mint hogy a regék világára gondoljon, az első pillanatban mégis úgy tűnt föl neki, mintha valami légszellelem hangja csendült volna meg, tudtára adni, hogy im Perzsia trónusa várja őt királyul. De amint föltekintett, tüstént látta, hogy nem az ég küldöttei állnak előtte, hanem három tépett ruhájú, kiéhezett arcú szegény ördög, kik arra kérték alázatosan, hogy melegedhessenek s pihenhessenek a tűz körül. Nem voltak ezek se növénygyűjtők, se zergevadászok, hanem igenis aranykeresők, egyébként pedig csizma diamesterek Késmárkon. Tele volt a fejük alkémista gon-

dolatokkal. Szentül hitték, hogy az aranyerek és kincsek csak a leghozzáférhetlenebb szikláknban találhatók. Mennél magasabbak ezek, mennél inkább éri őket hó, vihar, köd és eső, annál buzgóbban kell felkeresni és kutatni. Amint elhíhetően állították, már 12 év óta kúszták a hegyeket s természetesen semmit vagy úgyszólván semmit se találtak, ellenben mesterségüket elhanyagolták s az időpocsékolással sok jó pénzt előltek; de az eredményben még mindig reménykedtek. Hisz Isten hatalmas alkotásai, vélekedtek, nem lehetnek hasztalan teremtve. Bizonyára az a rendeltetésük, hogy aranyat, ezüstöt s drágaköveket hozzanak felszínre.

Éjjel heves szél tombolt, mely a kietlen sziklavilágban félelmesen süvöltözött. A foszlányokra tépett felhők gyorsan nyargaltak el a hold előtt, mialatt Townson utitársaival jól behúzódva a sziklaüregben ült s a tűznél melegített forró groggal erősítgette magát. Az egyik vezető lőtt egy marmotát, azt megsütötték s vacsorájukat igen sikerülten egészítették ki vele. Minthogy a vihar másnap reggel még tartott, a Lomnici csúcsnak különben is veszélyes megmászását el kellett halasztaniok. Townson tehát mindjárt kora reggel elküldte egyik vezetőjét Nagylomnicra Berzeviczyné nagyasszonyhoz, pálinkakészletük némi kiegészítését kérelmezvén nála. A szíves gazdasszony nemcsak pálinkát küldött, hanem tekintélyes mennyiségű bort s azonkívül sonkát, füstölt nyelvet s hideg sültet is. Townson eközben beérte azzal, hogy a Középorom lejtőin, mely a Kis- és Nagytarpatak völgyét választja el egymástól, botanizálgasson; azonban csak keveset talált. Annál jobban megbámulta az iszonyú sziklafalakat e hegykiágazáson, mely meredeken beékelődve a két völgy közé északnyugatnak húzódik. Csak az aranykeresők próbáltak ezen a reggelen is kimenni a kincs után; de nagyon viharosnak találták az időt s csakhamar visszatértek a Tüzelőkőhöz.

Augusztus 16.-án reggelre annyira megjavult az időjárás, hogy meg lehetett próbálni a csúcsra való felhatolást. A két vezető kíséretében s kezében a barométerrel elindult Townson mindjárt a Tüzelőkő fölött — a ma is használt úton — egy görgeteges barázdában. A nehézségek csakhamar annyira fokozódtak, hogy a mászásnál egyik a másikat volt kénytelen támogatni. A legnagyobb alkalmazatlanságot a barométer szállítása okozta, melyet Townson maga vitt, mivel szolgáját kis éléstárának gondozására a Tüzelőkőnél hagyta volt hátra. Nem egészen

két óra alatt elértek a tarajra; de úgy tűnt fel nekik, mintha még épenséggel nem jutottak volna közelebb a csúcs'hoz. Innen egy gerinc húzódott, telve nagy, szabadon álló gránittuskókkal, látszólag egyenesen a csúcs felé. Közben a hegy alján felhők tömörültek; sőt egyik-másik felhőmpölygött egészen hozzájuk, úgy hogy a vezetők megállottak fontólóra venni, ha vajjon tanácsos lesz-e tovább menniök. Townson unszolására azonban folytatták a mászást, egyelőre az imént említett gerinc végéig. Ott a vezetők a felhőzettől való félelmükben vissza akartak térni; de Townson kényszerítette őket előre. Csakhogy a csúcs mintha távolodott volna szemei elől vagy — még helyesebben — mintha egyre nőtt volna előtte, s mikor végre a célpont előtt állott, a szírtek oly meredeken állották útját, hogy meg kellett kerülnie őket. Néhányszor kénytelenek voltak kissé alább szállani s aztán szédületes mélységek fölött ismét felkapaszkodni vagy veszedelmes, szűk sziklapárákányokon haladni. Így végtére elérték a csúcsot; még a barométer is, bizonyára az első, mely ide feljutott, sértetlen állapotban került föl. 1091 yardnyi magasságot mutatott a Tüzelőkötől s 2880 yardnyit vagyis 2633 méternyit a tenger színétől számítva, tehát oly mértékszámokat, melyek csaknem megfelelnek a valóságnak.

Sajnos, a növekvő felhőzet mind jobban és jobban elfogta a kilátást s így Townson a kiállott fáradságnak és veszedelmeknek nem látta megérdemelt jutalmát. A kőzet köröskörül, mint általában a Tarpatak völgy sziklafalai, szürke gránit s »egy kevés feketés-zöld, földes alkotórész keverékéből« áll. A csúcs tenyészete egy kis zuzmón kívül egyebet nem nyújt. Csak jóval alantabb akadtak egy seneció faj szép példányaira; ez Townson szerint a *senecio incanus* L. lett volna, melyről azonban *Sagorski* és *Schneider* »Flora der Centralkarpaten« c. műve kimutatja, hogy a Lomnici-csúcson egyáltalában nem fordul elő. Itt csupán a *senecio carniolicus* Willd. tenyészik.

A törpefenyő Townson szerint a csúcs alatt csak 400—500 yardnyi (365—455 méternyi) függőleges távolságban kezd elmaradni. Ez tehát 2180—2270 méteres felső tenyészeti határt jelentene, a mérési táblázat szerint pontosan 2254 métert, ami oly nagy magasság, minőt a törpefenyő aligha ér el bárhol is a Tátrában. Legmagasabbra emelkedik a törpefenyő az Osterva fölött a Tupa napsütötte lejtőin, hol 2190, sőt csaknem 2230 méternyire is található. A Ferenc József-csúcs katlanja előtti halmon

és a Batizfalvi-tónál szintén jelentékenyen felhúzódik a törpefenyő, mindenesetre 1900 méternél magasabba. míg ellenben a Felkai-völgyben már 100 méterrel a Sziléziai-ház fölött, 1770 méternyi magasságban éri el tenyészésének felső határát.

A mindig közelebb nyomuló felhőzet arra bírta a vezetőket, hogy sürgősen követeljék a leszállást. Townson kénytelen volt nekik igazat adni s így aztán csaknem ugyanazon az úton lementek. Útközben nem épen messziről egy mély szakadékból az aranykeresők kalapácsolása hangzott föl hozzájuk. A vezetők lekiáltottak nekik, kaptak is feleletet, de a kőd miatt senkit sem lehetett látni. Townson szerencsésen és kellő időben újra visszaérkezett a Tüzelőkőhöz, hová később az aranykeresők is beállítottak — üres gyomorral és üres tarisznyával.

Pihenőhelyük mellett a törpefenyőn Townson egy kis, feketén és zölden sávozott hernyót fedezett föl, mely nagy tömegben lépett föl s a bokrokat némely helyen egészen csupaszra tarolta. Hogy a kártevőt közelebről tanulmányozhassa, magával vitt néhány darabot, de oly kevés szerencséje volt velük, hogy elvesztette őket. Megemlékezik azonban róluk még könyve íása közben is s utal a »*Prodromus Hungariae antiquae et novae*« egy helyére, hol a történetíró Bél Mátyás a Lomniczi-hegységről szól s említést tesz »egy bizonyos féregfaj«-ról, mely ott fönn »a hóból jönne létre.« Legalább ezt »állították« mindazok, kik »látták« a dolgot. — Alantabb jóval, de még mindig a törpefenyő területén, az az öröm érte, hogy egy nagyobb csapat örvös rigót (*turdus torquatus*) figyelhetett meg. Később a Felkai-völgyben s néhány más helyen is látta e fürge madarakat; a Felkai-völgy erdőövében ezenkívül számos árva szajkót észlelt.

A Lomnici-csúcsra tett kirándulást követő napon Townson visszatért Késmárkra, búcsút vett Nagyörben Horváth alispán vendégszerető, nyájas családjától, hogy most nyugatnak a Kriván felé vegye útját. Nagyszalókon elfogadta az evangélikus lelkész meghívását ebédre s nagy öröme derék botanikust ismert meg a jólelkű, kedélyes férfiúban. Még Linné »*Systema vegetabilium*«-ja is ott állt a könyves polcán s volt egy magagyűjtötte herbáriuma, részint a környékbeli, részint a hegyvidéki növényekből összeállítva. Új, Townson előtt ismeretlen fajok, mint mondja, nem voltak benne A találkozás hovatovább maradásra bírta őt, hogy Maukschal — mert ő volt a botanikus — néhány kirándulást tegyen a környékre. Így

jutott Tátrafüredre s a Felkai-völgybe a Gránitfalhoz. Később a csorbai pappal fölkereste a szép, vizimadaraktól élénk Csorbai-tavat, elment Vázsecre, Mauksch és Ursini papok társaságában megmászta a Krivánt s aug. 29-én Pribilinán volt. Innen átment a Kamenisztanyergen, látta a Koscieliskovölgy csodavilágát, átvágott Galicián, hogy megtekintse a wieliczka-i sóbányát, visszatért ugyanazon az úton Witowig és feljutott a Malolacniak-völgyön át a Czervony-wierch-re, azaz Vöröshegyre, melyről megszire beláthatta a Tátra északi oldalát.

Ezzel búcsút mondott a Szepesi Havasoknak; most délnek a magyar érchegyek felé indult, látta Ujbányát, a Sz. Benedek-kolostort, Nyitrát, Nagyszombatot s befejezte útját 1793 októberében Pozsonyban. A hála és elismerés szavaival végzi munkáját s ezzel méltán szőgyeníti meg a nagy Wahlenberget, ki a Szepességet csak a »Terra inhospitabilis, latronibus et barbaris hominibus plena« szavakkal tudta jellemezni.

A Magas Tátrában még semmi sem emlékeztet az angol utazóra; nincs patak, tó vagy hegy, mely nevét viselné; pedig megérdemelne ennyi figyelmet, talán jobban mint némely más, ki egy szerencsés első csúcsmászás révén azonnal megörökítve látja magát a hegyek közt. Ha szabad indítványt tennem, azt ajánlanám a »Magyarországi Kárpát Egyesület« vezetőségének, hogy a Fehértavicsúcsnak Townson által megmászott délnyugati gerincét az ő tiszteletére nevezzék el »Townson-gerinc«-nek.

Rövid topographia a tátrai vízesésekről.*)

Közli: Ifj. Marcsek Andor.

Bámulatra méltó nagyságban és fenségben pompázik Szepesvármegye nyugati részén, mint az égnek hatalmas oszlopa, a Magas Tátra. A szemlélőt valami csodálatos és sajtáságos érzés fogja el, midőn a Poprád kies völgyének szelid dombjairól tekintetét azon bércekre és sziklákra veti, melyek sötét felhőktől körülvéve örökös hóval vannak borítva. Sajnos azonban, hogy a természetnek ezen csodája, a teremtőnek eme valódi remekműve természet-történeti tekintetben még kevéssé ismeretes, úgyhogy a turista egy jó, tökéletes leírást, egy útbaigazító kalauzt nélkülözni kénytelen. Van ugyan elég részletes tudósítás s értekezés, mely különböző könyvekben és folyóiratokban elszórtan megjelent, de ezek még korántsem elegendők arra, hogy a Magas Tátra kincseiről és természeti ritkaságairól tudományos képet nyújtsanak az érdeklődőknek s azok kíváncsiságát kielégítsék.

Valóban érthetetlen, mint eshetett meg az, hogy a tudós világ előtt úgyszólván teljesen idegen és ismeretlen maradt a Magas Tátra egész a XVII. századig. *Fröhlich Dávid* késmárki tanító, híres matematikus volt az első, ki 1615-ben tudományos szempontból járta be a Tátrát. Erre vonatkozó leírásai munkáinak egyikében ezen cím alatt jelentek meg: »Medulla Geographiae practicae«; ezek adják az első geognostikai és mineralogiai ismereteket a nagyközönségnek. A következő, ki hasonló eljárással vágott a Magas Tátra nevezetességeit közelebről megismerni s aki az odaváló felmenetelre 1664-ben határozta el magát, az idősebb *Buchholz* (nagylovnici evang. lelkész)

*) A tavalyi évkönyvben megjelent közleményem folytatása és befejezéseképen adom közre a »Tudományos Gyűjtemény« 1836-iki évfolyamának IX. kötetében (94—102 l.) megjelent »Topographia tudósítások a' legnevezetesebb vízesésekről a' Karpatusokon« c. cikkét, melynek szerzője: *Némethy József*. A cikken ez alkalommal is csak annyiban változtattam, hogy az akkori nyelven irt cikket könnyebb olvashatás végett áttettem a mai nyelvre, megtartva azonban az akkori onomastikont.

volt. Tapasztalatai és észrevételei, melyek nagy természethistóriai érdemeiről tanúskodnak, az általa szerkesztett »*Naplókönyv*«-ben (Diarium) vannak feljegyezve. Sajnos, hogy csak töredékek maradtak abból a nagy munkából, mely egészében még most is ismeretlen és amely talán sohasem fog napfényre kerülni. Hasonló ösztön lelkesítette Buchholcznak mindkét fiát: Györgyöt és Jakabot.

Buchholcz György tanár volt Késmárkon, *Jakab* pedig tükészítő. Mindkettőtől jeles és nevezetes leírásaink vannak a Tátrát illetőleg. Buchholcz Jakab különösen a mineralogiában rendelkezett nagy tudománnyal és ezért Ferenc, a megdicsőült római császár nagy kitüntetéséért részesítette, mivel neki, mint a mineralogia nagy kedvelőjének, a legfenségesebb érceket szolgáltatta be részint a Kárpátokból, részint más vidékekről. Dr. Weszprémi István az ő »Magyar- és Erdély Országi Orvosokról szóló Biographiájá«-ban sok nevezetességet mond róla és az ő metallurgiai utazásairól.

Amit különben a későbbi historikusok és mineralogusok, mint: Bél Mátyás, Csiba István, Windisch, Czirbesz A. J., ab Hortis Sam. Ág., Berzeviczi Gergely, Bredeczky, Mauksch T. stb. a Tátráról regélnek, nagyobbrészt mind a fentemlített férfiak munkáiból van merítve. Még nagyszámú külföldieket is már régóta bilincsel magához bizonyos varázskötelékkel a kárpáti Alpések méltósága. Mikor azután a nyilvánosságnak szánt leírásuk napvilágot látott, »magokat a körületeknek belsejében lévő nevezetességekre igen lekötölezték«.

Egy magát megnevezni nem akaró sziléziai 1631-ben mászott föl valamelyik csúcsra. Tapasztalatait és észleleteit ezen cím alatt adta ki Lőcsén: »Ungarischer oder Dazianischer Simplicissimus; vorstellend seinen wunderlichen Lebenslauf und sonderliche Begebenheiten getaner Reisen« stb. A 13-ik részben elmondja tátrai utazásait; ennek a fejezetnek a fölirata a következő: »A' mint Simplicissimus 5 tanulóval egy utikalauzzal együtt 3 napig a' Karpatusi legnagyobb hegyet öszve meg öszve mászkálta«.

1724-ben egy angol bocsátotta közre a Tátra-csúcsok magasságáról észleleteit. A XVIII. század folyamán több német, olasz és angol tudós látogatta meg a Magas-Tátrát.

Ha elgondoljuk, hogy a külföldiek milyen sokszor jártak a Tátrában (mi a szepesi pónép között oly sok regére adott alkalmat, mint amilyenek a szemfényvesztőkről, a köveket parittyázó sziklai lelkekről a sárkányormo-

kon, a sárkánytrón, a tiszta 'aranyoszlopokon álló kincstárról és az ezt őrző barátokról, a szerencsetyúkról, mely arany tojásokon ül, a tizenkét apostolról, a karbunkulus-toronyról stb.) és hogy nagyobb érdeklődéssel viseltettek a Tátra iránt, föltétlenül be kell látnunk, amit sokan bizonyítani igyekeznek, hogy a Tátra a külföldön sokkal inkább ismeretes, mint nálunk.

A Kárpátok legmagasabb csúcsait közös néven Tátrának nevezzük. Ezen általános nevezeten ama csúcsokat kell érteni, melyek egészen Liptóvármegyébe nyúlnak és amelyek a szepesiekkel majdnem egyenlő magaságúak.

Nevök a következő: Chotsch, Granat, Hruba, Koprova, Welka, Zaworowe, Hlina, Tomanova, Krizno, Kriwan (a kisebb és nagyobb), Henska, Ostry Basta, Minitza, Pilky, Turkov, Tomanowka, Zakopana, Bistrot, Sjusztjak, Lazno, Trenovecz (a kisebb és nagyobb), Stitt, Proszeczka, Tycha, Repa, Rohatsch, Wiszoka, Rakova és Kamenista. A Kárpátok legnagyobb és legmeredekebb csúcsai a következők: a Mengsdorfi hegytető, a Boczdorfi hegytető, a Gerlachi vagy Gerlsdorfi hegytető [a Tátra alján lakótók ezen három csúcsot alakjuk szerint: *Kopanak* (széna-kazal), *Hrebennek* (fésű) és *Kotelnek* (üst) nevezik], a Kasten hegy vagy a Tornokok, a Schlagendorfi hegytetők, a Királyorr, a Zárhegy, a Kopaszhegy, a Gunár vagy Ludhegy, a Steinbachi Grod, a Lomnicai hegytető vagy a Fésű (régén helytelenül Késmárki hegytetőnek nevezték), a Hunsdorfi hegytető, a Késmárki tornokok, a Fecskék hegye, a széles Rézbányameneteli hegy, a Húshegy vagy a Mészárszék, a Rézbányamenetek, az Esztergályos hegy, a Bélai lökésecske és a Magura vagy sötét erdő.

A bérceknek ezen egész sora láncszemek módjára csüng egymás mellett, s hosszában majd 15 német mértföldnyi területet foglal el. Az említett csúcsok között a Lomnici csúcs a legmagasabb. (*Townson* angol tudós állítása szerint 9400 toisonra van a tenger színe fölött). Régebben egyesek a Boczdorfi hegyet, mások ismét a nagy Krivánt tartották a Tátra legmagasabb szikla-csúcsának. Az említett Lomnici csúcsnak magassága 30—40 mértföldnyi távolságról egész könnyen kivehető. A hóval borított fénylő hegycsúcsokat észak felé a krakkói emeletekről, délkelet felé Bösörmény és Debrecen tájékairól pillanthatni meg. Régebben a Tátrának még nagyobb-nak kellett lennie; ezt bizonyítja az a sok repedés és

roppant szikladarab, melyet a szél, eső és égiháború időről időre felúlról leszakított és a völgyekbe hajított.

Buchhölcz Jakab 1746-ban egy matematikai mérés után az egész Tátrát több ezer érclapból összeállította és kicsinyben igen sikerült módon kidolgozta. Öt osztályból állott; hossza 5. szélessége 1 láb volt. Egész természet-hűen voltak feltüntetve a bércormok, tavak, völgyek, üregek, vízesések és egyéb nevezetességek. Althan gróf, az akkori váci püspök ezt a geognostikai-mineralogiai ritkaságot birtokába kerítette.

A Tátrának legszebb és leghívebb rajzát azután Tibold és Lomniczer György adták.

Ezen hiteles forrásokból merített észrevételek után áttérhetünk a tátrai nevezetességek kimeríthetetlen, kifogyhatatlan és fölfoghatatlan bőségére, mely a természetnek mind a három országával összeköttetésben áll, a vízesésekre, melyek a fent felsorolt bércormokon találtnak, hogy azoknak topographiai jelentőségét előadjuk. Hogy a vízesések a Tátra csodálatos alkotásai között joggal helyet foglalnak, bizonyítja az az igazi hámulatot keltő érdekességek, mely különösen akkor válik érdekfeszítővé, mikor a mennydörgésszerűen zúgó hullámok közé, melyek erőszakkal igyekeznek az ellentálló sziklatömegeket áttörni, a napnak arany sugarai törnek. Ezáltal a legpompásabb színjáték keletkezik, mely a legszebb és legfelségesebb szivárványt képezheti a teljesen befelhőzött égen. Valamint ezt leírni lehetetlenség, épúgy lehetetlenség tollal azon benyomásokat előadni, melyeket az a vízeséshez közel, a kies természetnek duzzadt szépségétől erősen megtámadt néző lelkére gyakorol. E csoda által elragadtatott szem nem akar arról meggyőződni, hogy az a szörnyű hegyfolyam, melynek vize a kőszirten gyorsan a legparányibb cseppekre változik, és azért sokszor csak mint párázat jelen meg s mely nemsokára ismét összegyülekezik, hogy új erővel az őt akadályozó gátot szétzaggassa, valahol egy sziklakőnek pártázatján veszi kezdetét; úgy rémlik előtte, mint a felső aether országából zuhanna le a szikla torkába, melynek szétágazó útján egy orkán lehellésétől erősen megmozdított óriási, ezüst kötél módjára, egy könnyű porfelhőtől körülborítva, hegyen föl s le kígyózva tovább surran.

A Tátra vízeséseinek száma igen nagy; a százakra menő vízesések közül a nevezetesebbekhez és bámulatra-méltóbbakhoz csak a következők tartoznak:

1.) Az *Óstriai vízesés* Liptóvármegyében. Ez abban

a keskeny völgyben van, melyet két hegy képez, a nagy és a kis Kriván. Itt emelkedik fölfelé egy »Ostry« nevű szörnyű sziklatorony és a víz mintegy 30 ölnyi magasságból óriási erővel és rémítő zúgással rohan alá. A lezuhant víz adja a Vág vízének eredetét, miután a kis Kriván alatti tóból eredt pataknak a vizét magába fölvette. A tájék ezen vízesés körül mineralogiai tekintetben igen nevezetes; találhatni itt igen gazdag arany- és ezüst érceket és a meglehetősen ritka Antimonium Solaret (Stibium rubrum Lin. Veres dárdanyérc, Rotes Spiesglaserz), melyet régen az alchimisták, hogy (véleményök szerint) biztosabban lehessen aranyat készíteni, oly nagyon kívántak és kerestek. Régebbi időkben voltak itt aknák is, ezek azonban már elenyésztek és senki sem merészel többé a Kárpátok gazdag kincstárából aranyat szedni.

2. A *Pribilinaí vízesés* ugyancsak Liptóvármegyében, mintegy 3 óra távolságban Pribilina falutól. Nyugat felé fekszik, a hasonló nevű jégestón alul, a Hlina és Tomanova csúcsok között. A tóból egy forrás ered, amely azonban attól csak 300 lépésnyire látható; ezzel egyesül a vízesésnek árja és aztán mindketten a sebes Béla folyót képezik, mely Hrádeknál a Vág vizébe ömlik.

3. A *Wiszokai vízesés* Szepes- és Liptóvármegyék határain. Ezen vízesésnek vize erőszakosan zuhog le a Poprádi tóból, mely a Wiszoka tetején van és számtalan sok sziklaromot érintve, szörnyű magasságról esik le a Mengsdorfi völgybe, ahol belőle több más hegyi patakkal egyesülve a Poprád képződik.

4. A *Gerlachfalvi vízesés*, felkai földön, igen zord és vad tájon. Azon tó felett, mely a Kaszten hegyen van, 40 ölnyi magasságról rohan alá. A zuhanása által okozott moraj szörnyű, olyannyira, hogy a táj majdnem megrendül. Esése közben egy oly sziklát érint, mely tele van gránátokkal. A víznek erőszakossága arról igen gyakran egész kőtömegeket mos le, melyek gránáttal vannak telve és az alsóbb tájakra hajítja. De a gránát, mely itt előfordul és amelyet egy barna vastartalmú anyag vesz körül, a pallérozást még nem veszi föl, mivel még nem elegendő kemény, vagy úgyszólván nem elég érett. A nagyobb példányok át sem látszanak. A vízesés fölött lapos terület (orgovány) van; itt támad egy folyó, mely folyását fölfelé látszik venni. Balra a vízeséstől erős nyomai vannak az aranytartalmú cinóbernek, mely átlátszó és világos veresszínű. A vízesés közelében és távolabb is nagy mennyiségben terem a Kalán tormafű.

5. A *Kupferbanki* vagy a nagy vízesés késmárki földön. Ez öt szörnyű nagy csúctól van környezve a Tengerszem vagy Zöldtónak sziklaüstje fölött, mintegy 400 öl távolságban, az úgynevezett Kupferbankon. Erről esik le a vize, több száz ölnyi magasságból, majd egészen függőlegesen, minden más szikla megérintése nélkül, szörnyű harsogás között. De ez a víz, mely a legnagyobb erőszakkal és gyorsasággal esik le, nem alakul folyóvá; nyomban eltűnik és sehol sem jön többé elő. Hanem mindenestre mintegy csatornában az örökös hóhíd alatt fut, mely a vízfogó medencén felül örök időtől kezdve képződött. Buchholcz és más túristák szerint a vízesés a Zöldtóval összefüggésben látszik lenni és ugyanabban, a folytonos föl- vagy kibugyogás által azon megmagyarázhatlan kilenc helyet hozza létre, melyet a legszebb smaragdzöld szín ruház föl. Mindeddig ezen tüneményről vagy a Zöldtónak valódi természetéről és tulajdonságairól még senki sem adott valami kielégítő leírást, mely egyszersmind az egész tónak kölcsönzött zöld szín magyarázatát magában foglalná. Egyesek sugártűzésből akarják magyarázni, mely azon zöld görbe fáktól ered, melyek a tó partján nagy mennyiségben teremnek; mások a vitriolsó által okozott réz- és vasförlődésből (mivel a vízesésnek fölbugyogó vize a Kupferbankról jön, melynek érce egészen *rézöldből* és *rézbékasóból* áll, mellyel aztán a Verestó vastartalmú vize maga is keveredik); mások szerint a Kurta vízfonal (Conferva fontinalis Lin. Brunnen conferve) nevű vízi növénytől (melyre már Buchholcz látszik emlékezni, s melynek himbálózó mozgásában keresi a zöldszinnek alapját) eredne, mely azon helyek alatt, vagy e tó forrása mélyén rejtőzik. Hogy ezen nézetek közül melyik a legjobb, az nehezen dönthető el. A chemikusnak alkalma nyilik még itt egy nehéz kérdés megoldására. Ugy a tó, mint a vízesés körüli tájék gyógyfüvekkel és gyökerekkel igen meg van áldva. Találhatni itt nagy mennyiségben: Rhabarbarát, Tárnicst (Gentiana), Farkasfüvet, Angelikát (Engelsüss), Gyökönkét (Valeriana, Baldnan), *Rózsagyököt* és *Falrutát*.

6. A *Kolbachi vízesés*. Ez a leghiresebb és valamenynyí között a »legmulattatóbb.« A meredek lomnici bércormok két völgyet vesznek körül, a Kupferschechti és a Kolbachi völgyet. Az utóbbi balfelől a nagyobb, jobb felől a kisebb völgyre oszlik. A kisebb völgyet egyébiránt még »Treppchen«-nek is nevezik és e fölött emelkedik azon nevezetes tájék, melyben a vízesés van. Meny-

dörgéshez hasonló szörnyű zúgás között, amelyet már egy néhány órányi távolból kivehetni, zuhan le a víz iszonyú s megmérhetetlen magasságból, egy sziklaútról a másikra, míg a völgybe leér, ahol szabad ömlésének semmiféle kiálló sziklatömeg többé útját nem állja. Erőszakos esés több van. Két szörnyű sziklafal, mely a völgyet két részre osztó hegyháttal összeköttetésben van, a víz folyását meggátolni látszik, de ez erőszakkal áttör rajta és így támad az első nagy vízesés, mintegy 20 ölnyi magasságból. A leeső vizet egy üstalaku völgytorok fogja föl, ezt azonban egy belőle kiemelkedő hatalmas kerek kőszirt ismét föltartja, de e fölött is áttör nagy erőszakkal és ismét több ölnyi esést képez. A mint a víz egyik szikláról a másikra esik vagy egyik sziklától a másikhoz ütődik, teljesen szétporzik és széttörik és fehér köd módjára jelen meg. A vízesésnél a zúgás olyan erős, hogy az ember tulajdon szavát sem hallja. Csupán egy pontról láthatni, még pedig a folyamnak bal partjáról. A vízesést tulajdonképen a Kolbach vagy a Kopasz patak képezi, (kopár partjáról nevezik így), míg végül Nagylomnicnál a Poprád vizébe ömlik. A vízesés fölött jó magasra, ahol már semmiféle fű nem zöldellik, s minden néma csendben nyugszik, megtalálni azt a forrást, mely a Kolbachnak lételt ad, s melyet félkör alakban óriási bércek szorítanak össze. A vízesés környéke erdős és igen szép. Jobb felől az ut a nevezetes Lomnici csúcsra vezet.

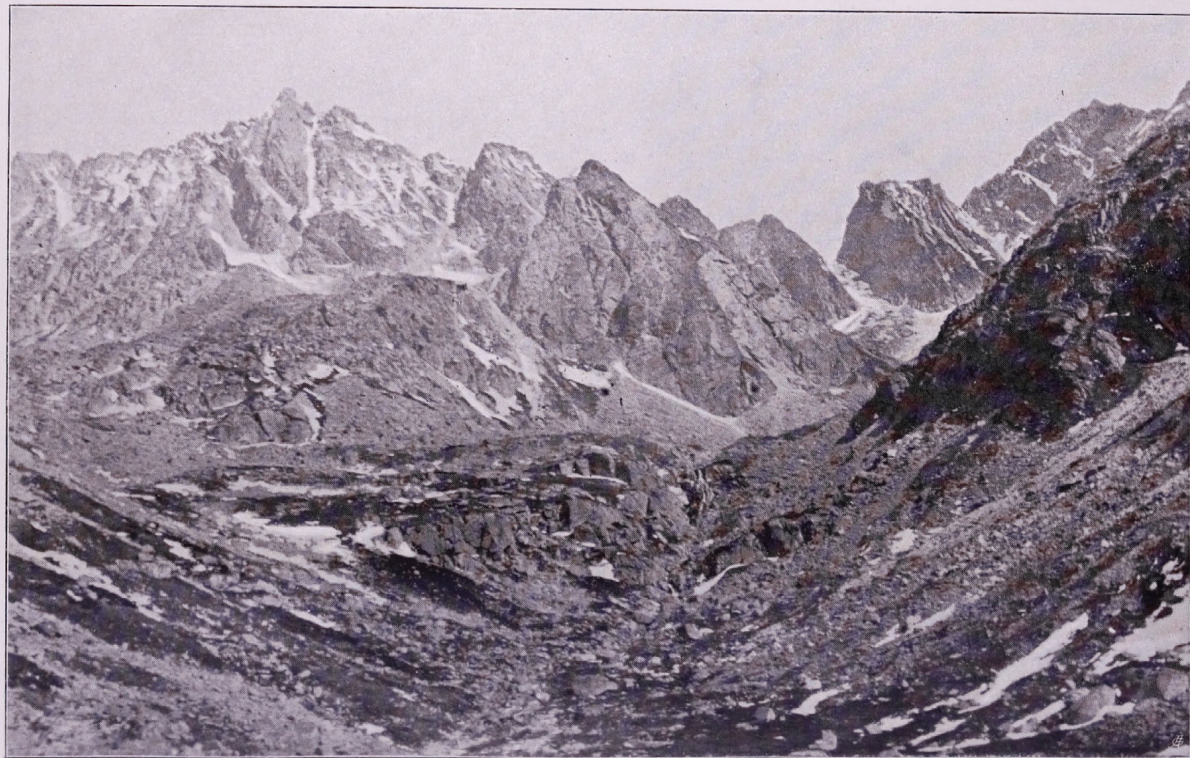

Szinyelipóci völgyrészlet; háttérben a kutyával.

Aus dem Szinyelipócer Tal; im Hintergrunde der »Hund«.

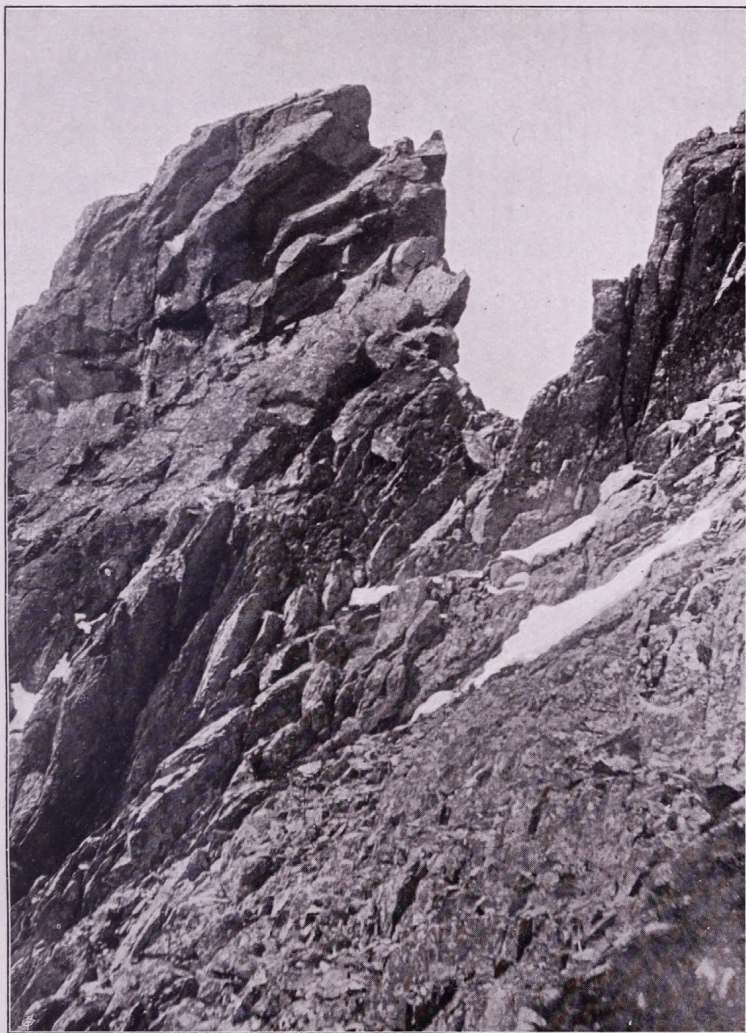

Törmelék völgy a Magas Tátrában.

Trümmertal in der Hohen Tatra.

III.

Sziklatorony a Tátracsucs északi gerincén.

Felsenturm am Nordabhange der Tátraspitze.

Egy kis körút.

Irta: Tóth Imre.

Csak azért mondom »kis körút«-nak azt az utat, melyet Poprádról indulva a Lengyel nyergen, Poduplaszky völgyön, Hétgránátoson s Vadorzó-hágón át tettem a csemetéimmal, mert a Tátra »nagy körút«-jának azt az utat kell tekintenem, melyet a »tőf-tőf turisták« járnak Tátrafüredtől a Halastóig.

Ne tessék megütközni a tőf-tőf turista elnevezésen, se pedig holmi lekicsinylésnek venni a szót. De ha már turistáról beszél az ember manapság, hát meg kell különböztetni őket faj szerint; lévén a turistáknak a Tátrában sokkal több válfaja, mint ugyanott a szapora Ranunculusoknak. — A turisták eme fajtáját a Közlekedési Vállalat emelte ki a Tátra-kedvelők nagy számából s szállítja őket a nagy köruton a Halastó felé a benzin szárnyain.

A fiam, aki bomlik a gépekért, szeretett volna jegyet váltani a tőf-tőf-re; alig győztem neki magyarázni, hogy mi látni akarunk s nem azt, hogy minket nézzenek.

Quod erat demonstrandum! — éppen jön nagy búgással egy tőf-tőf Poprád főutcáján s boltos-legények, kofák, hivatalnokok felhasználva az alkalmat, szünetet rögtönöznek az üzletben s nagy áhitattal bámúlnak a rohanó és túlkölő masinára. — A poprádi péknek a legényei éppen dagasztják a jó köménymagos kenyér tésztáját.

— Ujjé! — kurjantja el az egyik magát. — Jön a bűdös masina!

Azzal vesd el magad, ahány volt, mind azon tésztás kézzel rohan át a sütőházon s az üzlethelyiségen, elgázolva az épen reggeli zsemlyét vásárló Hankákat — ki az utcára a masinát bámulni.

A derék pékmester mély resignációval panaszolja, hogy ez mindennap így van, mióta a tőf-tőf erre jár. Hasztalan rimánkodik nekik, hogy hiszen látták már azt a pokolbéli masinát, ne hagyják ott féldagasztásban a

tésztát, mert az ördögé lesz. — Azoknak ugyan beszélhet; a rosszul dagasztott kenyeret gyűse ők fogják megenni.

Szóval, aki töf-töfön utazik, sohase láthat annyit, mint aki gyalog jár; — ellenben őt igen sokan megnevezik, sőt a tót kocsisok, akiket a géptől megrémült lovai az árokba tálatlak, ostornyéllel, mivel meg is fenyegetik, válogatott átkokkal kísérvén a fenyegető gesztusokat — Végül pedig, hogy élvezhetné a töf-töfön utazó turista a fenyőerdők és havasi virágok édes illatát a benzintől! — Legeslegvégül pedig a töf-töfön való utazás kisse drága is annak, aki familiástól kél turistaútra.

Ergo: gyalog megyünk. Azaz annyi fényűzést mégis megengedünk magunknak, hogy *Poprádról* a közuti villamoson indulunk *Tátrafüred* felé.

Hát ez a közuti villamos egy bámulatos intézmény (kár, hogy azóta már beszüntették). Csak eső né lenne és hegynek ne kéne kapaszkodni. — De hogy egy kis szepesi harmat felázattatja az utat, a derék villamos a legelső kapaszkodónál úgy járt, hogy a kereke előre forgott ugyan, de maga a kocsi csodálatosképen visszafelé haladt.

Nem baj! — dicsekszik a villamos ember — segítünk a bajon.

Ugy segít azután a bajon, hogy a villamos kocsi elejét felágaskodtatja: akkor a kocsi egy nagyot ugrik jobbra; megint felágaskodtatja: akkor megint a bal oldalra szökik a megvadult bárka.

Ezekre a hallatlan ugrásokra nagy zürzavar támad a kocsi belsejében. A gyöngébb nem sikoltzott, az erősebb káromkodott s mindakettő egymás hegyén-hátán rohant kifelé a kocsi belsejéből.

Villamoson indultunk tehát, érkezni azonban gyalogszerrel érkezünk Füredre, hol a derék Spitzkopf kalauz tárt karokkal fogad bennünket. — Régi ismerősünk az öreg; a gyerekek még öklömnyiek voltak, mikor már elég fáradságos túrra vezetett bennünket. Nagyra is van vele, hogy milyen derék turistákká képezte ki őket.

Mialatt a *Sziléziai házhoz* érünk, az öreg dióhéjba foglalva mondja el a szezon eseményeit, hogy hány királyt, meg hány hercegnőt kalauzolt a Ferenc József, meg a Lomnici-csúcsra. — Egyáltalán csak azóta van fogalmam a királyok és hercegasszonyok turista-hajlandóságáról, mióta az öreg Spitzkopft ismerem; azelőtt mindig azt gondoltam, hogy azok még a szobában sem járnak gyalog.

A Sziléziai háznál ugyan, éppen most nem találunk ilyen magasrangú turistákat, csak holmi szürke lateiner

népet: tanárt, író, diákot — no meg egy kacagó szemű lengyel menyecskét, aki az urával, meg a gimnázista fiával odaátról jött s hajnalban a Ferenc József-csúcsra készül.

Ennek a menedékháznak nagyon találó az elnevezése, mintha csakugyan Sziléziában lenne. A személyzet ugyan beszél magyarul, de ritkán van rá alkalma. Német és lengyel volt ott a vendég, valahányszor ott jártam. Most is csak a lányom beszél magyarul a lengyel menyecskéhez, ez meg lengyelül felel vissza. Hanem azért nagyon jól megértik egymást és kitűnően műlatnak.

Hatalmas szélrohamok támadnak a Ferenc Józsefiről a kis épület falának, mintha egyenesen a Felkai-tó mélyen lent csillogó tükrébe akarnák taszítani a kis alkotmányt. Hajnal felé azonban elül a szél, s csak a Felkapatak harsog szakadatlanul s betölti esésének zajával a regényes völgyet.

Hajnal van, csendes hűvös hajnal. Éledni kezd a menedékház. A friss kávé és tea illata kicsap a tiszta konyhából. Az utra kész csoportok a szabad utáni vágytól sarkalva sietősen fogyasztják el a reggelit. Aztán a havasi hajnal misztikus homályában indul ki-ki a maga útjára.

Reggeli 5 órakor Spitzkopf már a *Lengyelnyergen* áll s annyi méltósággal mutat csákánya nyelével a felkelő napra, amennyivel csak Jupiter rendelkezhetett hajdan az Olymp tetején.

A tulsó oldalon nem valami barátságos fogadtatás vár reánk. Frissen esett hó fűdi a völgyet egész a Litvorovi-torony aljáig s dermesztő hideg légáram csap föl a nyeregbe. A kapaszkodásban kifáradt ember itt nem sokáig gyönyörködhetik a kilátásban, mert a hirtelen hőváltozás könnyen megárthat. Pedig a Tátrának sok érdekes csúcsa a kelő nap sugaraitól bearanyozott szikláival hosszabb szemlélést is megérdemel. Spitzkopf azonban megkezdi a leszállást s bár hatalmas sarui mélyen süppednek a friss hóban, nótára gyűjt, hogy hangulatot csináljon:

»Mikor Pesten lóger volt,
Akkor nagyon hideg volt.
Zenyim bogáncs lyukas volt,
Zenyim lábam fázom volt «

A nóta alkálomszerűsége csakugyan meghozza a keresett hatást.

A *Litvorovi* majd a *Poduplaszky-völgy* minden lépésnél

újabb és újabb szépségét tárja elébünk. A hangulat a ragyogó nappal emelkedik.

A botanizáló leányom nagy lelkesedéssel gyűjti a Pulsatillák, Gentianák, Potentillák, Ranunculusok remek példányait, melyek talán épen a zord vidéken fejtik ki teljesen ragyogó szépségüket. — Spitzkopf ezt a tevékenységet ugyan nem bírja kellőképpen méltányolni, de azért ha valami szakadékot kell átugrani egy-egy ritkább példány után, hát azt is megcselekszi.

Annál nagyobb részt vesz a fiam örömében, aki a *Litvorovi-torony* hómentes lejtőjén egy 46 tagú zergenyáját fődözött fel s nagy lelkiismeretességgel számlálja, hogy hány gida van köztük. Persze annak is a maga módja szerint örül a derék vezető, felemlítve, hogy milyen sok és jóízű pecsenye lenne abból a rengeteg zergéből. Puskaképen rájuk is fogja a csákány nyelét, sőt hosszú célzás után nagyot is kiált, hogy: Puff! azonban még a nyúlnagyságú gidák sem ijednek meg tőle, nagy biztonságban legelészve tovább az embertől járatlan meredeken.

A Litvorovi-torony aljában óriási szikla mellett két hatalmas szarvas tűnik fel. Puskalövésnyire vannak tőlünk s ahogy az öregebb csodálkozva emeli fel fejét, olyan ágas-bogas szarvával mintha terebélyes törpefenyő bokrot emelgetne. Megigézve állunk meg a látványra s úgy nézünk farkasszemet a pompás állatokkal. Ők únják meg hamarabb a dolgot, azután nyugodtan folytatják a legelést. Hosszas szemlélődés után azzal a meggyőződéssel megyünk tovább, hogy ezek az állatok nem félnek az embertől, bizonyosan nem bizalomból, de saját erejük érzetében s ha az ember, békés szándékkal közelednék feléjük, bizony a hátához olvasnák ág-bogaik számát.

Bizarr alakú sziklaóriásokkal szegélyezett völgy mélyén haladunk tovább. Vigan csevegő patak partján vezető utunk méternyi magas buja fűvel van benőve. Már messziről hallani a *Cseh-tó* vízesésének zaját s nem-sokára megpillantjuk a ragyogó vízkévé, mely szikrázva zúgva szakad le a nagy magasságból. A mesék tündérekertjének szépsége közelítheti meg e hely szépségét. A körülfekvő hegyek oly szorosra zárják a völgyet, hogy csak egy virágos rétecskének jut hely s odább olyan nyílás, amelyen a *Bialka* harsogó vize hófehér szikláik között elfuthat Lengyelország felé.

A rét közepén egyszerű faházikó áll, belsejéből egy tót ember kázmálódik elő tejjel, friss vajjal és barna

kenyérrel. Nem szól — ki is értené meg szavát a vízesés harsogó zajában? — csak a szemével kínál, a számlát pedig az újjaival helyettesíti.

— A föld egyik legszebb pontján, ez a tót tán a legboldogabb ember — sóhajtasz fel nyájas olvasó.

Csalódás! A slovek zsebre vágja a számlaösszeget s vágyó szemekkel néz északra, messzire, Javorina felé, ahol — hej! — vasárnaponként a falusi szlovákok pálinkát isznak a füstös korcsmában s a mulatság végén beverik egymás fejét.

A rohanó Bialka mentén terül el a Hohenlohe herceg vadaskertje. Valóságos őserdő. Sötét, kísérteties mélyéből a hegyi patakok zuhogó zaján át kihallatszik egy-egy hátborzongató ismeretlen hang. — Rajongok az erdőért, az erdei sétáért, de ebben az erdőben nem szeretnék sétára kelni. A hercegi vadászfelügyelőség nyílvántartja ugyan a csodálatosnál-csodálatosabb fenevadakat, mikkel messze világrészekből ezt az erdőt benépesítették, de a vadul össze-vissza hányt s arasznyi mohval benőtt sziklák üregeiben találkozhatik olyan állat is, amely nem szerepel ugyan a hercegi lisztán, de amellyel mégse volna tanácsos abban a rengetegben találkozni.

Áthaladva a *Hétgránátos* nyúlványán, dél van mire megpillantjuk a *Halastó* tükkrét. Néma csodálattal állunk meg a feltáruló kép előtt. Körös-körül magas szakadozott szirtormok veszik körül a tavat, melyek közül némelyik olyan, mintha kővé vált emberi alak lenne. A Hétgránátos gerincén a szirtnyúlványok közül egy páncélos sisakos vitéz alakja 2200 méter magas őrhelyéről némán mered le a mélybe. Az átelleni gerinc tetején egy szálás tót legény kucorog: a *Klapec*. Spitzkopf zajos derűtség közt magyarázza, hogy az azért kucorog ott, mert nagyon hideg van, aztán fázik. Dolgozni pedig nem szeret, mert ha szeretne, hát lejönné így szénagyújtás idején. — Közel oda, de egészen elkülönítve a többi közönséges néptől áll komoran, magába mélyedve a *Barát*, hegyes csuklyával a fején.

A tavon két hatalmas csolnak közlekedik 20—30 utast szállítva egyszerre át a túlsó partra, honnan azután kis félóra alatt erős kapaszkodás után a magyar Tengersizemhez juthatni. Hosszú szál polyák áll a kormány élére. Indulás előtt beszedi mindenkítől a menetjegy árát s kiosztja a jegyeket. Az elég hosszú műveletet türelemmel várják végig az utasok, csak egy hetyke bajsú bácsi szól rá kemény hangon a »kapitány« urra:

— Avanti, Jano!

Hogy pedig erre nem reagál a kapitány, megint ráförmed:

— Forverc, Jano, forverc!

A többi utas csodálkozva néz a türelmetlen pasasra, én pedig azon töprenkedem, vajjon miféle szerzet lehet?

— Ne osztogasd már azt a cédulát, polyák, hanem toljad ezt a teknőt, ebadta — csattan fel most már magyarul a bácsi.

Igazán boszantó, hogy ez a magyarmiskáskodás még most sem pusztult ki közülünk. A Halastó nagy vendégkönyve is tanuságot tehet erre nézve.

Hamar beáll az éj a Halastónál Fiam már az igazak álmát alussza, leányom azonban még a holdvilág mellett akar egy sétát tenni a tó partján.. Kimegyünk a hangtalan éjszakába. A tó sima tükreán megjelennek a körülálló hegyóriások árnyképei, mintha éjszakára levetették volna zordságukat s a ragyogó tükörben vágynának meglátni magukat: a sötét csuklyás Barát, a didergő Klapec s a kemény páncélos vitéz.

A tó tulsó partján nagy lánggal lobogó tűz látszik. Egy csapat turista deák vert ott tanyát a fagyos éjszakában. A tűz körül feküdvé alszanak, csak egyik van ébren, aki a tüzet gondozza, hogy társait meg ne vegye az Isten hidege.

A vendéglő padlás szobájából egyhangu kalapácsolás hallatszik. A nappali kapitány suszterrá vedelve veri a kampós szegeket a turista cipőkbe.

Kora hajnalban megint talpon vagyunk. Spitzkopf kémlelődvé néz fel az égre aztán jósol: — Szép időnk lesz.

Jaj nekünk! Ha Spitzkopf szép időt jósol, akkor szent, hogy zegernye lesz. Hosszú idők tapasztalatából tudjuk mi már azt.

— Pőfékel a Barát — szólal meg nagy ásitozás közepette a vendéglős — eső lesz.

És a Barát csuklyája csakugyan nem látszott a sűrű ködtől, ami úgy lebegett a feje körül, mintha valami pipából eregetné a füstöt kifelé.

A vendéglős jóslata vált be. A *Vadorzó-hágó* meredek oldalán ért utol bennünket a hóval vegyült zápor, és vágott, míg a gerincre nem értünk. — De hát az ilyen útnak is megvan a maga gyönyörűsége, csak érzék kell

hozzá. Ahogy a mély szakadékokból forrongva, kavarogva tör fel a felhők légiója, amely egy gondolat alatt úgy körülfog bennünket, hogy veszedelem nélkül egy lépést sem tehetünk. Újabb szélroham jön s egy pillantás alatt szétveri a felhőgomolyokat, hogy egyszerre ragyogó nap-sugár özönlj be a Vadorzó szaggyal szirteit. Az egész vidék most már oly csodás világításban terül előttünk, mint egy varázslatos panoráma.

A leszállásnál erős kurjantás hallatszik a *Hincó-tó* felől. Mi nem értünk belőle semmit, de Spitzkopf azt is érti. — Alulról jön valaki, vigyázva kell lépnünk, nehogy valami gördülő sziklát zúdítsunk a nyakába.

A figyelmeztetés nem is árt, mert utunk emberfej nagyságú sziklákból álló görgetegen vezet s a talaj gyakran megindul lépésünk alatt. S egy leguruló szikla elég, hogy az alulról jövő Lengyelország helyett Ábrahám kebelébe jusson.

Lengyel kalauz jön szembe velünk barátságosan köszöntve, Spitzkopf pedig keményen szól rá ékes polyák dialektusban: — Későn keltél, kolléga. — Lásd, azért veszett el Lengyelország, mert a lengyel mindig későn kel.

Délután 2 órakor érkeztünk a *Poprádi-tóhoz*, bizony erősen megviselt állapotban. Bőrig vagyunk ázva s a turista-cipő szökőkútnak képzele magát; minden lépés után vízsugarakat szöktet ki a füzölyukakon.

De hát ott van a Poprádi-tónál a szép és jólelkű Polnischné, akinek a gondosságára már annyiszor rá-szorítottunk a gyerekekkel Tátrajárás közben. Ő most is segít rajtunk hatalmas tüzet rögtönözve és pompás ebédet tálalván fel. Két óra múlva már vigan és száraz ruhában rójjuk a Csorba felé vezető utat.

A Poprádi tavat ezren meg ezren csodálják meg a szépségeért, de a vendéglőjének a kosztját se magasztalják kevesebben kiváló ízletességeért. A vendéglősnét azonban ritkán lehet látni, mert az annyira a hivatásának él, hogy a nap nagyrészt a konyhában tölti, éber szemmel őrködve a konyha jó hírneve fölött. Én is ott találtam először; odaamentem megköszönni az előzékenységet, amit már a vendéglősi kötelességen jóval felül tanusított a gyermekeim iránt. Azóta is, mikor a Poprádi tónál járok, mindig felkeresem a konyhában ezt az elegáns és jólelkű aszszonyt, hogy üdvözölhessem. Olykor ugyan szigorúan kérdőre vonom magamat: hogy vajjon csakugyan

azért megyek-e hát a Poprádi-tó konyhájába, mert hogy Polnischné olyan előzékeny, intelligens úrinő, vagy mert hogy olyan elegáns szép asszony?

Haj! mert egy-egy ilyen körút a bűbajos Tátrában még a magamforma veterán-turista esztetikai érzületére is rendkívüli hatással lehet.

Kirándulás

Eperjesről Szinyelipócra és a Branyiszkóra.

Irta: Vöröss Sándor.

A Magyarországi Kárpát Egyesület Eperjesi Osztálya az elmúlt évben programjába vette, hogy egy tavaszi napot Szinyelipóc gyönyörű vidékének és a szepesi Branyiszkónak szentel. Június 8-ikán meg is valósult a terv. Olyan szép volt az idő, hogy szebbet még álmában sem kívánhat magának a turista.

Már kora reggel, öt órakor ott állottak sorban Osztályunk irodája előtt a létrás szekerek, amelyeket a szinyelipóci Salvator-vízkezelőség bocsát csekély árban az egyesületi tagok rendelkezésére. De bizony mi kirándulók sem voltunk restek. A megállapított időre pontosan megjelent mind a 46 résztvevő. Jobbára tanárok és tanulók. Máskor még valamennyien édesen alszunk ebben az időben, most pedig vidáman, a legfrissebb hangulatban szökött fel a társaság a szekerekre. Mindenkinek arcán ott ragyogott az öröm, hogy egy kellemes napot tölthet kinn a szép természetben.

A szekerek megindultak. Amint végigrobogtak a főutca burkolatán, a hangos robajra itt-ott kikandikált egy-egy kíváncsi szem. A városból kijutva csakhamar egy kereszthez érünk. Itt ketté válik az út: balra Ceméte-fürdőbe jutunk, ahol már annyi kellemes délutánt töltöttünk el; jobbra pedig a híres lőcsei országút vezet. Mi erre tartottunk. Élénk út, de még mozgalmasabb volt a vasút létesítése előtt: a legfőbb utvonal Eperjesről Sirokán, Branyiszkón át a Szepességre.

Utunk mellett jobbra csakhamar elmarad Kissáros, azután Zsebefalva. A barátságos külsejű urilakok a reggeli nap fényében sütkéreznek és mintegy őrködnek a kicsiny házak fölött. De jön Szinye, amely község elég magas dombon fekszik. Templomának tornya felsőmagyarországi renaissance-stílusú; sírboltjában pedig

Keczer Andrásnak, Caraffa egyik vértanújának teteme nyugszik. A falu végén egy-egy házikó kies fekvésével kelti fel érdeklődésünket.

Alighogy átmegyünk a Kisszinye-patak hídján, egy magasabb emelkedéshez érünk. A lovak csak úgy camognak fölfelé. Mi, hogy a terhet megkönnyítsük, leugrálunk a szekerekről. A friss levegőben jól is esik a gyaloglás.

Még felkapaszkodunk vagy két dombra és Szinye-ujfaluba jutunk. Itt az út két oldalán topolyafák sora vonja magára figyelmünket.

Most már a Nagyszinyepatak völgyében haladunk. A patak mentén szántóföldek, távolabb az erdők teszik változatossá az utat.

Csakhamar Bertótra, a Bertóthy család ősi fészkébe érkezünk. Ez a község kőbányájáról híres, amely Sáros-vármegeye legjobb építőkövét szolgáltatja. Kőben való nagy bőségét mutatja, hogy még a kerteket is egymás mellé illesztett, élére állított lapos kövekkel veszik körül.

A kis Hedri után Fricsre jutunk, ahol igen érdekes műtörténelmi emlékeket találunk. Kastélya, amely br. Ghillány Imre tulajdona, még a XVII. században épült és renaissance-stíljéről, meg sgraffito képeiről nevezetes. A kastély mellett van a régi tulajdonos, br. Splényi-család sírboltja, szintén régi emlék.

Itt azonban elhagyjuk az országutat és északnyugatra fordulunk. Minél közelebb érünk Singlér és Szinyelipóc vidékéhez, annál gyönyörűbb látvány tárul elénk. Nyugatra és északra magas hegyek emelkednek sötétzöld fenyvessel és égbemeredő sziklával. A hegyek a Branyiszko hegység keleti kiágazásai; főtömegük gneisz, amelyre vörös és zöldes homokkő csatlakozik, másutt pedig pala- és fehér quarzit-rétegek tapadnak. Még ezekre fekete mész és dolomit következik, amely a völgyeknek vadregényes jelleget kölcsönöz.

Előbb Singlérre jutunk. Rendesen épített zsindegyes vagy cserépfedelű házak között visz el utunk. Körülbelül a falu közepén van a Szultán-forrás, kellemes ízű savanyúvíz. Igen érdekes a forrás fekvése, amennyiben a patak által alkotott kis sziget közepén bugyog föl.

Alig vesszük észre, hogy a szekerek már a szinyelipóci Szalvator-telepre fordulnak be. Szép park veszi körül az épületeket és jól gondozott sétaútak vezetnek a közeli erdőbe. A vízkezelőség igazgatósága szíves barátsággal fogadott bennünket. Kalauzolása mellett megtekintettük

az egész telepet. Végignéztük az üvegek mosását, a víz töltését, a dugaszolását és elraktározását. Mindenütt nagy gond és tisztaság honol.

A lipóci források vizét már régóta ismerik. Régente még látogatott fürdője is volt. A »Cifrovana«-fürdőben (ez volt a tót neve) víg napokat töltöttek a sárosi és szepesi családok. A mult század közepén a telep már elhanyagolt állapotban volt és csak 1882-ben lendült fel, amikor Schultes Ágost megvette. Ő egyelőre csak kút-vállalatot létesített és a fürdő alapítását a jövő számára tartotta fenn. Ujabbán azonban mind erősebben nyilvánul az óhajtás, hogy a fürdőt Szinyelipócon újra meg kell teremteni. Erre a célra alkalmassá teszi vízének gyógyító ereje, védett helyzete és enyhe erdei levegője.

A turistát különösebben érdekelhetik a források. Érdekes, hogy valamennyi a dolomit és homokkő érintkezési vonala mentén bugyog fel. Még a mult században igen sok forrásról tesznek említést, de az új tulajdonos alagszóvettette az egész területet, úgyhogy ez idő szerint a Szalvátor-forráson kívül csak három forrás bugyog föl: a Lobogó-forrás, a Fürdő- vagy tükör-forrás és még egy savanyúvíz-forrás. A források vegyi tartalom tekintetében megegyeznek egymással, csak hőmérséklet és vízbőség tekintetében van köztük különbség. A Szalvátor-forrás hőfoka 12.5° C., a Fürdőforrásé 16.2° C. és a Lobogó-forrásé 17.2° C. A Szalvátor-forrás vízbősége 24 óra alatt 38,000 liter, a Lobogó-forrásé 100,000 és a Fürdőforrásé 240,000 liter. Szivattyúzás által a vízbőség megkétszereződik.

A vízkezelőség és a páratlan »Forrásliget« megtekintése után alaposan meguzsonnáztunk és kiélevezünk a savanyú vizet. Ázután útra keltünk, hogy megtekintsük a szépséges szinyelipóci völgyet. Az Osztály jelezte úton megyünk és tíz perc múlva ott vagyunk a völgy végén, ahol egy széles, természetalkotta kapu fogadja az érkezőt. Ez a Külső kapu. De a völgy ismét összeszorul és a Belső-szorost vagy kaput alkotja, amely keskenyebb, de falai magasabbak.

A patak partján haladunk tovább. A medrében, meg a környékén nagyobb szikladarabok hevernek, amiket a rohanó víz tavasszal, vagy nagyobb esőzéskor sodor le. A kép, amely elénk tárul, valósággal megragad bennünket. Lassan haladunk, hogy minden egyes feltűnőbb természeti szépséget jól megnézhessünk.

Jobbra a hegy tetején a lipóci vár romjai tűnnek

szemünkbe. Régi idők porló maradványa. A vár valamikor Bánkbáné volt, de hűtlenségbe esvén, a király megfosztotta tőle. IV. Béla a Merse-családnak adományozta.

A völgy baloldalán emelkedő hegyen, mindjárt a szikla elején áll a Kamena-baba, a Kőasszony. Úgy tűnik fel, mintha egy anya keblére szorítaná gyermekét. Négy monda maradt fenn róla. Legszebb az a változat, amelyet Tompa Mihály dolgozott fel »Kőasszony« című versében. A lipóci várúr fiát, amint egyszer a hegyek közül hazafelé tartott, a völgyben fekvő falucskában zúgó-fergeteg lepte meg. Egy közeli kunyhóba menekült, ahol az öreg jobbágyot és szép leányát találta. A leány szépsége és lelkének tisztasága elbűvölte az ifjút, aki napról-napra lejtött a várból és életének legboldogabb óráit töltötte a kicsiny kunyhóban. Egy év telt el. A büszke várúr kényszerítette fiát, hogy a részére kiválasztott menyasszonyt vegye nőül. Meg is tartották a menyegzöt. A vidám násznép között búsan járt a vőlegény. Epen éjfél volt, midőn a várhegygel szemközt emelkedő sziklán megjelent az elhagyott jobbágyleány, karján kicsiny gyermekével. Átnézett a várba, megcsókolta gyermekét és már ugrani készült a mélységbe, midőn kővé meredt gyermekével együtt. A várból is még az éj folyamán örökre eltűnt a bánatos vőlegény...

De feledjük a megható szerelmi drámát. Hiszen amott emelkedik a Szószék, az Oltár, a Szerzetes, az Apáca, a Kereszt, az Ór, a Kémény, a Korsó. A legkülönbözőbb alaku sziklák. A nép jóformán mindegyikről tud egy-egy mondát. Sárosban minden különösebb alaku sziklának megvan a maga mondája a nép ajkán.

De egyszerre csak ott vagyunk a Frigyes-gugyorban. Szutórisz Frigyes, az Eperjesi Osztály ügyvivő elnöke, tiszteletére nevezték el így. Jobbra-balra magas-hegyek veszik körül, komor sziklák meredeznek. Csak fölfelé nézhetünk és a kék égből is csak keveset látunk. A természet zordon fensége elemi erővel nyilatkozik meg. Közvetlen előttünk öt méter magasból zuhan le a patak és habjai tajtékozva futnak le a szűk völgybe.

De a gugyorból fel is kell szállnunk. A sziklafalhoz támasztott fenyőszál bocsátja ágait rendelkezésünkre. Az ágak felét azonban a turisták már letördelték a gyakori fel- és leszállással s így most már lassan és óvatosan történik a felkúszás. Sok időbe is kerülne, míg a társaság 46 tagja felmásznék. Néhányan tehát elváltunk, a jobbra eső meredek hegyet megmásztuk és épen a gugyor

fölött ereszkedtünk le. Azalatt a társaság ott maradt tagjai is feljutottak a gugyorból. Még néhány percig előre mentünk a szűk völgyben, amely innét még körülbelül egy kilométernyire terjed. (I. kép.) A völgy jellegét maga a kép is elárulja: igen szűk, jobbra-balra csupa szikla, úgyhogy nagy ügyel-bajjal tud az ember beune haladni. Beljebb a háttérben áll a »Pesz«, amely sziklának állítólag a nép azért adta ezt a nevet, mert alakja a kutya fejéhez hasonlít. De »Nosz«-nak is nevezik, mert emlékeztet az orra is. A völgy belsejéből csakhamar visszatértünk és kifújtuk magunkat a gugyor fölött levő kis tisztáson.

Rövid pihenés után a gugyor fölött balra emelkedő hegynék indultunk. Keskeny gyalogösvény vezet fölfelé és a Wratnicához (Kapuszikla) érünk. Magában álló, égnék meredő, kopasz sziklatömeg. Néhány csenevész cserje teng csak rajta. Alján van a hatalmas kapumélyedés, amelyen át a szépséges völgybe és Szinyelipócra látunk.

De jobbra tértünk és tíz perc múlva a 882 m. magas Komin hegy tetején voltunk. Alakja valóban a kéményhez hasonlít. Aljában katlanszerű mélyedés van. A sziklatömeg tetejéről tekintetünk bejárja Sárosmegye egész területét. Egymás után tűnnek fel a sóvári és abosi hegyek, a Branyiszkó, a két Strázs és a nagysárosi várom teteje. Egy pontjáról még a Tátrát is lehet látni.

Az ember önkéntelenül eltűnődik rajta, hogy milyen lehetett itt hajdan a hegység alakulata. Mennyi sziklatömeg húzódnak végig hosszú láncolatban, amelyből ma már csak a Wratnica és Komin maradt meg. Itt maradtak őrnek, hogy vigyázzanak a vidék nyugalmára.

Félóra sem telt bele, míg a Kominról nyír- és bükkfa erdőben ereszkedtünk a Kopító patak völgyébe. Sokszor bizony akarattunk ellenére mentünk gyorsabban és egy-egy fa törzsébe kapaszkodva fékeztek a lendületet. Meglehetősen széles völgybe értünk. Kényelmesen sétáltunk és gyönyörködtünk a virágos rét pompájában. A völgynek jellemző sajátossága, hogy két oldalán különböző alakú sziklák meredeznek. Itt egy ököl, amott meg egy tábla alakú szikla kelti fel érdeklődésünket. Épen a Szikláshegyhez értünk, amelynek gerincét táblás sziklák alkotják.

De nem megyünk tovább a völgyben. Közel van már Singlér, ahonnan egy gyalogösvény egy óra alatt vezet Sirokára és innen országút a Branyiszkóra. Elhatároztuk, hogy most nem erre megyünk a Branyiszkóra, hanem

egy nehezebb úton, de sokkal szebb vidéken. Úgy is történt. A Szikláshegynél nyugatra fordultunk és itt is mindenütt jelzett úton haladhattunk. Szebbnél-szebb helyeken, csobogó patak partján, zúgó fenyvesek közt, folyton egy völgyben vezetett utunk egyenletes emelkedéssel, míg eljutottunk az 1000 m. magas Szmrekovica nyergére, ahol gyönyörű havasi jellegű legelőkön haladtunk át. Már csak azért is érdemes erre menni a Branyiszkóra, mert a Szmrekovica nyergéről könnyen meg lehet közelíteni a Branyiszkó csúcsait, ahonnan gyönyörű kilátás nyílik Szepes, Sáros és Abaujmegye területére.

Azután a Szinyepatak völgyébe ereszkedtünk le, ahol kellemes úton haladva jutottunk el a branyiszkói honvédelemkéhez. Rövid pihenés és az ebéd elköltése után az ifjuság hazafias ünnepet rendezett és a honvédelemket megkoszorúzta.

Majd a Branyiszkó egyik nevezetességét, amely mellett már előbb is elhaladtunk, az «Ördöglyuk»-at tekintettük meg. A Szinyepatak ugyanis a hegység egyik oldalán a szikla tövében eltűnik és a másik oldalon Korotnoknál megint előkerül, ahol régebben malmot hajtott. A nevezetesség időközben megszűnt, mert az üreget, ahol a víz a hegyen átfolyt, betömték. Állítólag a korotnokiak és sirokaiak a víz miatt pörbe keveredtek és a pörben nyertes sirokaiak betömték a hegy nyílását, hogy maguknak biztosítsák a patak vizét, Osztályunk gondoskodása folytán azonban a víz kettéoszlása (bifurcatio) újból megvan. A patak egyik része a hegy alá folyik és körülbelül egy kilométer utat téve Korotnoknál jön ki; másik része pedig Siroka felé folyik.

Az újra felkerekedett társaság Szepesváraljára indult. A nóta hangjai mellett oly gyorsan haladtunk, hogy egy óra múlva a festői fekvésű vár romjait szemlélhettük.

Még az esti vonattal Szepesolasziba indultunk és már éjfél előtt Eperjesen voltunk.*)

Lelkünk megittasodott a természet szépségeitől és egy kellemes nap benyomásaival eltelve hajtottuk pihenőre fejünket.

(* Ajánlatosabb a kirándulásra másfél napot szánni, amikor is Sirokán az osztályképviselőség közvetítése mellett meglehet hálni.

Az Otto-út.

Irta : Dr. Otto (Breslau).

Az 1899. év nyarán dr. Darmstädter berlini gyártulajdonos meglátogatta a Tátrát s magával hozta számos havasi túrán kipróbált vezetőjét, a déltiroli Taufersből való Niederwiesner Jánost (Hans Stabeler). Júl. 22-ikén, a Sziléziai-ház felé menet megismerkedtem dr. Darmstädter úrral, ki másnapra a Varga megmászását vette volt tervbe. Észrevételemre, hogy én egy új felszálló utat keresek a Ferenc József-csúcsra, mely lehetővé tegye a Lengyelnyergen át jövő turistának a Sziléziai-ház mellett vezető kerülő út megtakarítását, dr. Darmstädter úr kijelentette, hogy lemond a Varga megmászásáról s inkább a Ferenc József-csúcsra tervezett új utat teszi meg velem.

Júl. 23-án mint elsők léptünk a Karcsmar vízmosásán keresztül a gerincre, melyen még jó darab utat kellett tennünk, míg a vörösen jelzett felszálló útvonalra térhetünk. Ez alkalommal figyelmeztettem dr. Darmstädter urat, hogy a Téry-menedékház építése, melyet abban az évben kezdtek el, kívánatossá s megokolttá tenné egy az Öttó-tól közvetlenül a Lomnici-csúcsra vezető útnak a kinyomozását. Abban állapodtunk meg, hogy együttesen járunk el a dologban.

Néhány nappal rá este a Zerge-szállóban találkoztunk s másnap reggel az Öttó-hoz rándúltunk ki. Az idő a lehető legkedvezőtlenebb volt; metsző hideg s oly sűrű köd, hogy tíz lépésre se láttunk. A Téry-ház épülő falai közt, melynek minden zugát szabad levegő járta még át, húzódtunk meg egy-két óráig abban a reményben, hogy kitisztul az idő. Minthogy azonban semmi kilátásunk sem volt erre, visszatértünk a völgybe.

A következő évben július 6-án dr. *Jordan* budapesti tanár úr földérintette a Téry-háztól a Lomnici-csúcsra vezető utat, melyet róla *Jordan-útnak* neveztek el.

Ezen *Jordan-út* általános használhatóságának azonban útjában áll annak rendkívül terhes volta. Az lebegett

ennélfogva szemeim előtt, hogy olyan ösvényt nyomozzak ki, mely a Lomnici-csúcs falainak mentében a Mózes forrás fölött lévő jól ismert felhágóhoz vezetne. Az első kísérletet a Téry-házból kiindulva 1903 júliusában tettem Braeuer János vezető kíséretében. Lassan, emelkedve keresztülhatoltunk a durva görgetegen az Öttó fensikjának keleti hajlatán. De már a *főszakadéknál* véget vetett további utunknak a rossz idő. Mindössze annyit állapíthattunk meg, hogy a főszakadékból dél felé egyetlen út lehetséges csupán, ennek elejét azonban a rendkívül meredek és nedves falakon át a mi helyünkről nagyon nehéz lett volna megközelíteni. Elhatároztuk tehát, hogy legközelebb magasabban kezdjük s felülről lefelé próbáljuk meg az egyetlen átjáróhoz való előrehatolást. Szakadós esetben fordultunk vissza Tátrafüredre.

Egy évvel később, 1904 júl. 12-én Braeuer János és Szuranowski Jakab vezetők kíséretében sikerült a Téryház és a Lomnici-csúcsra vezető régi út közötti összeköttetést megtalálnom. Meglehető magasságban minden nehézség nélkül eljutottunk a *főszakadékba* s lefelé haladtunk benne, miközben néhány hóhíd alatt kellett keresztülvégődnünk, egészen odáig, honnan a szakadék déli oldalához lehet jutni. Ez a hely egy meglehető hosszú sziklapad, melynek azonban csak egy jó lábnyi a szélessége. A végén egy gúlaforma kő zárja el az utat; ezt felül átkaroljuk s kiterjesztett lábainkkal addig kalimpálunk, míg jobb lábunkkal ismét el nem érjük túlhan a sziklát. Ezentúl még egy kiugró sziklafal alatt kell átkúsznunk, de aztán már könnyebben hatolunk előre. Rendkívül meredek gyepes lejtőn visz fel utunk. Egy nagy sziklatömb fölött világosan felismerhető zergeváltóra értünk, de csakhamar tapasztaltuk, hogy számításunkban csalódtunk volna, mert egy zerge, melyet jelenlétünk felriasztott, nem előttünk futott tovább, hanem egyenesen nekünk iramodott s csak mikor már szinte elérte volna a vezető, szökkent le egy mélyebb gyeppadra. Nem épen meredek, mintegy méternyi szélességű szikla-szalag húzódik fölfelé vagy 50 méternyre; legmagasabb pontját egy hatalmas gránitlap jelzi, mely a falhoz támaszkodik s mintegy kaput alkot, melyen kényelmesen át lehet menni. Mindjárt ezután igen meredek gyepes lépcsőzeten haladunk fölfelé, mire egy kis meglepetés következik. Braeuer hosszabb szemle után egy hatalmas, részben kiugró sziklafalat jelöl meg egyedül lehetséges további útvonalnak. Az eredmény mutatta, hogy nem csalódtok. Egy

hasadékon lehetséges volt feljutni rá, de persze csakis oly ügyes mászónak, amilyen épen Braeuer. Mi mindketten kötélén mentünk utána. Ez a legterhesebb része az egész útnak. Nem sokkal rá következik a harmadik nehézség. Egy rövid oldalszakadékból a jégtől teljesen símára csiszolt sziklán kell lebecsátkozni. A szükséges súrlódás csúszás közben csak úgy érhető el, hogy az ember szorosán a sziklafalhoz simúl s bal kezével folyton tologatja testét a sima szikláról a fal felé. Szuranowski, ki hátul ment, nem akarta ezt az általunk megpróbált módszert követni, hanem kísérletet tett a szikla közepén ereszkedni le. De majdnem pórul járt; csak Braeuer közbelépése, ki fölsietett hozzá, mentette meg őt a lezuhanástól. A vezetők most »Szuranowski ríkatója«-nak hívják e helyet. Innen nehézség nélkül érünk el a gerinc-csipkézet egy szembetűnő, széles betüremléséhez, melyet a Téry-háztól világosan látni. Ezen túl gyepes lejtőkre jutunk s ezeken csakhamar a Lomnici-csúcshoz vezető rendes útra, melyet vagy tíz perc múlva érünk el a gerinc alatt.

1905 okt. 2-án dr. Gúhr Mihály tátraszéplaki fürdőorvos úrral Braeuer János és idősb Franz János kíséretében ugyanezt az utat tettem meg, csak hogy fordított sorrendben. Kitűnt, hogy a »Szuranowski ríkatója« fölfelé könnyebben küzdhető le, ellenben a második akadály lefelé küzdelmesebb. Kötél nélkül általában nem volna szabad itt lebecsátkozni. A főszakadékból — a kúszásban kifejtett nem minden mesterfogás nélkül — kissé aláereszkedtünk, hogy az első földerítő utunkban kízemelt helyre, a meredek, nehezen járható sziklafalon át a szakadék északi oldalára juthassunk. Ezt a helyet a magasabbban fekvő javára, melyen nehézség nélkül juthatni be a főszakadékba, ezentúl mellőzni kell.

Végeredményül megállapíthatjuk, hogy az Otto-utat nehézségei miatt csak ügyes és edzett csúcsmászók tehetik meg, az átlagturisták azonban még segítség igénybevétele mellett is legfeljebb kedvező időben vállalkozhatnak rá.

A feladat tehát, melyet magam elé tűztem, hogy a Téry-háztól a Mózes forráshoz vezető oly utat nyomozzak ki, mely nehézség dolgában túl ne tegyen a Mózes-forrástól a Lomnici-csúcsra vezető úton, még nincs megoldva.

Fenti soroknak az a céljuk, hogy az ösvény-kutató csúcsmászók figyelme ezen még hiányzó útkapcsolatra felhívassék. Hogy feltétlenül szükség van rá, az kétségtelen.

Kirándulás a Liptói havasokba.

(Az egyetemi osztály kirándulása 1906. április 15-16-án.)

Irta : **Barcza Imre.**

Az örökös egyformaság nem a mi szerzetünk, nem a mi világunk. Mi keressük mindenütt a szépet, a hangulatost, a küzdelmest. Felkutatjuk az őstermészet legtitikosabb rejtekeit. Felkészünk a hozzáférhetetlennek látszó sziklákra s hol legszedítőbb a magasság, lelkünk a mindennapiasságtól szabadúlva a legtisztább örömet élvezi.

Ilyen érzéssel indultunk a Liptói havasok *Rohács-csoportjának* vadregényes hegyvidékére.

Már a térképről leolvastuk a hegycsoport jellegzetes kialakulását. Vonzottak a félköralakú gerincen emelkedő csúcsok: a Volovec (2065 m.), a kettős csúcsú Rohács (2072 m.), a Banikov (2178 m.), a Salatin (2050 m.). Csábítottak a csúcsokat összekötő, veszélyesebb mászásra alkalmas nyújtó, rovátkás mély nyergek.

Mit volt mit tennünk, neki indultunk a Rohács-csoportot meghódítani.

Úgy terveztük, hogy végigszáguldunk a Rohács gerincén, de hó és jég megakadályozott ebben. Programunknak csak egy részét sikerült megvalósítanunk, de e résznek a leküzdése is elég arra, hogy mindenha örömmel emlékezzünk vissza e kirándulásunkra.

Kiindulópontunk az árvamegyei *Podbjel* község volt; innen kellett az Árva vizébe ömlő *Sztudeno* völgyén át egyelőre a bresztovai vadászházig eljutnunk. Hosszú út, de épen nem unalmas; a szem folyton gyönyörködhetik a közel s távolban feltűnő tájak szépségeiben. Nem is siettünk nagyon, el-elnézelődtünk s szóba elegyedtünk a falubeli atyafiakkal. Majd letelepedtünk a *Sztudeno* patak partján s boldogan sütkéreztünk volna ki tudja meddig, ha fel nem riaszt álmodozásunkból turista szenvedélyünk. »Fel fiuk! fel. Integetnek már felénk havasaink«. S ott hagytuk a szilajan száguldó patakot s tovább ballagtunk a tavaszias bájlt lehellő völgyben.

Már a harmadik falu határában jártunk. Elmaradt mögöttünk *Bjelipotok*, *Habovka* s *Zuberec* is. Ezentúl fenyvesek között, szép szálerdőben vezetett utunk. Kimondhatatlan örömmel tapostuk a legelső havat s bohó jókedvünkben még hólapdáztunk is.

De amint beljebb kerültünk a fenyves erdőbe s az utolsó emberlakta helyet, a bresztovai vadászházat is elértük, a fenséges hó mind bőkezűbben teregette élénk duzzadó szőnyegét. A vadászházat is sűrűn belepte s nem csoda, ha látogatásunkra nagyot bámult a tót atyafi. Elmondtuk utunkat, célunkat s kértük, mutassa meg a kolibához vezető utat. Az öreg az ágya szélén ülve pipázgatott s a legnagyobb flegmával mondotta: »Nagy a hó arra felé. Nem ilyen időtájban vetődnek ide a magukfajta emberek«. Még a legény fiát is félre vonta s halkan suttogtak-beszéltek; végül abban egyeztek meg, hogy jobb most a tűzhely körül melegedni.

Vágyainknak ellent nem állhattunk. Kalandok után sóvárgott a lelkünk. El is indultunk úgy két óra tájban délután a kolibának felkutatására.

Az imént még tavaszias környezetet itt már a tél birodalma váltotta föl. A fenyőszálak közt átszűrődő nap sugar festői színezetet kölcsönöz a télies mezében pompázó természetnek. Útnak most nyoma sincs. Térképünket beállítottuk s a szerint haladtunk, egymás nyomába lépegetve, a folyton sűrűbb és sűrűbb hótömegben. Hellyelközzel nemcsak a hóval kellett birkóznunk, hanem az ágas-bogas száraz gallyak incselkedését is túrnunk kellett. Kedélyes állapot: csetlünk-botlunk fel és alá. A hó helyenként hihetetlen vastagságban halmozódott fel s a hószakadékok itt-ott hóhidakat alkottak; az ilyen helyen aztán hátborzongató volt a járásunk. Ne is próbálkozzék meg ezzel gyengébb idegzetű ember.

Lassan-lassan elértük a Rohács katlanának, ennek a mesés hólerakodóhelynek, völgybejáratát. De hasztalan volt erőfeszítésünk, hasztalan kitartásunk, hiába tettünk tűvé minden hóbarázdát, minden hasadékot, a kolibának nyomára nem akadunk. Elnyelte azt is, mint mindent, a rengeteg mélységű hótömeg.

Fel is hagytunk a reménytelen kutatással s visszafordultunk. Tétovázásra nem is volt már időnk. Erdőben az alkonyt hirtelen követi a sötétség s ki ilyenkor irányt téveszt vagy vargabetűt csinál, az órákig elbolyonghat céltalanul s akár a hó olvadásáig, akár a hóvirág nyílásáig is ott ragadhat, örök barátságot fogadva az anyaföldnek.

Mi még kellő időben, bár nedvesen s fáradtan, térünk vissza a vadászházba. A fáradság s az álom követelte ősjogát s egy jó öreg órával rá már ott pihentettük tagjainkat szénából hevenyészett párnáinkon. Nem valami fejedelmi kényelemben, de néztük is mi, hol s miképen fekszünk; fáradtak, álmosak voltunk, el is aludtunk néhány perc alatt s aludtunk egyhuzomban másnap reggel 4 óráig.

Április 16-án reggel 5 órakor újból neki indultunk. Nem tágitottunk; ha fölveztük a harcot, be is kell azt fejeznünk. A tót legényke is megemberelte magát s velünk tartott. Osztozott fáradalmainkban, küzdelmeinkben s igen kitartó társnak bizonyult.

Az éjjeli fagy nyomai szembetűnők: az utakat jégkéreg födi, beljebb az erdőben ropogósabb lett a hó s felülete megkeményedett, hogy szinte kényelmesen lépegethettünk rajta ideig-óráig. Mig a nap ki nem fejtj erejét s a jégkéreg olvadozni nem kezd a sugárözön melegétől. De ekkor aztán be-beszakadt lépteink alatt s kezdődött a bukácsolás, a vergődés. Hrupp! szakad be az egyik, hrupp! vergődik a másik s így megy ez aztán folytonosan, de hangulatosan.

Mert történt volna bár hócsuszamlás vagy hószakadás, nem volt nyugvásunk, nem volt maradásunk, mig a koliba nyomára nem akadtunk.

Végre post tot discrimina rerum megtaláltuk. De milyen állapotban! Teteje vastag hóréteg alatt roskadozott; falait s bejáratát köröskörül magas hótörleszok övezték. Olyan volt az ábrázata, mintha mesebeli lények tanyája lett volna. Nem csoda, hogy előző nap nem találtuk meg. A házikóba is csak úgy juthattunk be, hogy előbb a padlásra vezető létrára kapaszkodtunk s úgy ereszkedtünk le a bejáráshoz.

A kis menedékház különben elég jó állapotban van. De hideg ellen aligha védett volna, mert tűzhelyet találunk ugyan benne, tüzelőfának azonban hire-hamva se volt. Teát főztünk s erőnket úgy-ahogy fölfrissítettük.

Ezután újlag folytattuk nagy ügyel-bajjal emelkedésünket. A kolibától a Rakon-hegy alja egy jó kőhajításnyira van. Nyáron séta, de most rémes út volt. A vastag hóréteg eltakarta a növényindákat, a fagyökereket. Hol a rejtett gyökéren csúszott meg lábunk, hol a fúvásos hóba süppedtünk derékig. . . A vadúl száguldó patak hószakadékokat alkotva tört utat magának.

A fáradságtól szótlanúl, nyomott hangulatban igyekeztünk előre. A szomjuság tantalusi kínja is gyötört, mit a hóvíz nem birt csillapítani. De nem csüggedtünk s izmainkat megfeszítve haladtunk fölfelé. Körülbelül a *Rakon* gerincére értünk, mikor tőlünk alig száz lépésnyire megindult egy hógomoly s egyre gyorsulva, növe gurult lefelé, míg végre a völgyben szétmáltan elült.

Úgy egy óra tájban értünk fel a *Volovecra* (2065 m.). A siker mámore visszavarázsolta pajzán kedvünket, visszahódította erőnket s eltüntette ideig-óráig fáradságunkat. Félig fáradt, félig álmodozó szemmel nézegettük hosszan, némán — talán a tündérmesékre gondolva — a Rohács-csoport láncolatának mesés szépségeit, fenséges alkatát, mely most mindenről regélt nekünk, rémes nagyságú fantasztikus jégcsapokról, hógörgetegekről, csak vendéglátó hajlandóságáról nem.

Hiába tekintettünk vágyakozva a befagyott éles gerincre, az előnyomulást nem kockáztathattuk meg, mert egyrészt az időnek is fogytán voltunk, másrészt észak felől sötét fellegek közeledtek, húzódtak a csúcs felé s nemsokára hópelyhek is szállingóztak körülöttünk.

A *Volovec* déli oldala meredek, közben szakadékokat is alkot. De most nem sokat teketóriáztunk. Leültünk a hóra és csúsztunk le vígan.

A sikerült roham, illetve csuszam után még jó ideig meneteltünk borzalmas utakon. Kátyúból kátyúba csetlettünk-botlottunk. A hóborította árkok akadályversenyeket rögtönöztek számunkra. A hó alatt burjánzó törpefenyő is vendégmarasztalólag tartóztatott.

De végre hátunk mögött maradt a hőtömeg s kisérőnk a szilajúl rohanó *Mali Béla*-patak lett. A völgyben valamivel könnyebben ment a dolog, de útnak még jó ideig nyoma se volt. Még folyton süppedős hóvizben gázoltunk.

Elhagyatott völgy ez nagyon. Mig a Rohács északi oldala népes s egyik falu után már integetett felénk a másik, addig a déli oldalán órákig kellett haladnunk, míg legalább járható ösvényekre, utakra találtunk.

A völgy végül szélesedni kezdett. Lassan-lassan elmaradt az erdőség is. Még egy búcsúpillantást vetettünk a *Matterhornra* emlékeztető Rohács-csúcsra, mely innen remekül uralja a csoportot, aztán a liptói lapályon folytattuk vándorlásunkat.

Örvendetes esemény számba ment az első néplakta.

községnek, *Pribilinának* megközelítése, ünnepszámba első pihenő nyújtózkodásunk.

Azontúl az országuton kilométer lépéseinket vettük igénybe. Épen idejében érkeztünk a liptóujvári állomásra, honnan vasuton folytattuk utunkat Budapestre.

Legyőzhetetlen nehézségek nem fűződnek megtett utunkhoz, bár első nap 10 órát, másnap 13 órát gyalogoltunk, de büszke öntudattal gondolunk vissza kirándulásunkra, mert győzött ellenállhatatlan természetszeretűnk, leküzdhetetlen turista szenvedélyűnk.

Egyesületi ügyek.

A M. K. E. védnöke:

Frigyes cs. és kir. főherceg ő fensége.

Tiszteletbeli elnök:

Gróf Csáky Albin ő nagyméltósága.

Tiszteletbeli tagok:

Döller Antal, Róth Márton, Siegmeth Károly, Münnich Kálmán, Benedicty J., Weber Samu, gr. Bethlen András †, Christian Kraft zu Hohenlohe-Oehringen herceg, dr. Darányi Ignác, gróf Csáky Zeno †.

A M. K. E. tisztviselői:

Elnök: *ifj. 'alapi Salamon Géza*, Szepesmegye főispánja, Lőcse.

Ügyvivő alelnök: *Fischer Miklós*, főgimn. igazgató, Igló.

Másodalelnök: *Róth Márton*, főgimn. tanár, Igló.

Titkár: *Nikházy Frigyes*, főgimn. tanár, Igló.

Pénztáros: *Marcsek Andor*, főgimn. tanár, Igló.

Szerkesztők: *Kiss Albert*, főgimn. tanár, *Lövy Mór*,
népisk. igazgató, Igló.

Számvizsgálók: *Topscher György*, kir. tanácsos, *Széllé Ödön*, bankigazgató, *dr. Wesselényi Mátyás*, kir. közjegyző, Igló.

A központi választmány tagjai:

Ambrózy Albert, Nagyszalók; Bartsch Gusztáv, Igló; gróf Bissingen Ernő, Budapest; Bruchsteiner Jakab, Budapest; Beck Ede, Késmárk; dr. Chyzer Kornél, Budapest; Czibur Bertalan, N.-Mihály; Csik Imre, Liptóújvár; Dárday Sándor, Budapest; Dénes Ferenc, Lőcse; Dobó Adolf, Igló; Dókus Gyula, Sátoraljaújhely; dr. Englisch Károly lovag, Wien; dr. Flórián Károly, Eperjes; Folgens Kornél, Igló; Förster Gyula, Alsó-Kubin; Gresch Ágost, Szepesbéla; dr. Greisinger Mihály, Szepesbéla; dr. Guhr Mihály Tátra-széplak; Hoepfner Gusztáv, Lőcse; Hoff A., Kattowitz; Horti Valér, Késmárk; dr. Jármay László, Budapest; Kertscher Sándor, Késmárk; id. Koromzay György, Késmárk; Kövi Imre, Igló; dr. Lorx Sándor, Lőcse; dr. Lupkovics József, Lőcse; dr. Neogrády Lajos, Lőcse; Oltványi Pál, Szeged; dr. Otto Ágost, Breslau; dr. Papp Samu, Alsótátrafüred; Páter Kálmán, Lőcse; Ponori Thewrewk Emil, Budapest; dr. Posevitz Tivadar, Budapest; Putsch Tóbiás, Igló; Raisz Aladár, Budapest; dr. Raisz Gedeon, Budapest; Reichart Dezső, Tátrafüred; Ruttkai Ráth Péter, Budapest; Sóltz Gyula, Budapest; dr. Szivák Imre, Budapest; dr. Szőnyei Dezső, Budapest; gróf Teleky Sándor, Budapest; Terray István, Rimaszombat; dr. Tóth István, Budapest; báró Uechtritz Zsigmond, Budapest; dr. Vécsey Tamás, Budapest; Weszter Pál, N.-Szalók; Weber Samu, Szepesbéla; dr. Weisz Miksa, Budapest.

Az egyesületi múzeum bizottsága:

Elnök: *Wünschendorfer Károly*, Poprád.

Múzeumi őr: *Husz János*, Poprád.

Pénztáros: *Christman Tivadar*, Poprád.

Könyvtárosok: *Brenner Mihály*, tanító, Poprád és *Lövy Mór*, Igló.

Szakvezetők: a) az állattani osztályban: *dr. Greisinger Mihály* és *Husz János*.

b) a növénytaniban: *Förster Gyula*, *Weber Samu* és *dr. Róth Róbert*.

c) az ásványtaniban: *Róth Márton*.

Rendes tagok: Dénes Ferenc; Emericy Ödön; Folgens Kornél; Hajts Béla; dr. Hankó Arthúr; Karoliny Mihály; Kulman János; Kövi Imre; dr. Posevitz Tivadar; Siegmeth Károly és az osztályok képviselői.

A M. K. E. képviselői :

- Baja*: Amler Antal, tanítóképző-intézeti tanár.
Breznóbánya: Faykiss Nándor, gyógyszerész.
Budapest: dr. Szőnyey Dezső, ügyvéd.
Csorbató: Gundel Károly, fürdőigazgató.
Debrecen: Fux Antal, felső keresk. isk. tanár.
Dobsina: Klein Samu, polg. isk. igazgató.
Felka: Emericy Ödön, tanító.
Jolsva: dr. Hensch Géza, városi főorvos.
Késmárk: Horti Valér, bankigazgató és Kertscher Sándor, igazgató.
Losonc: György Lajos, főgimn. tanár.
Magyaróvár: dr. Schürger János, gazd. akad. tanár.
Matheóc: Thern Ede, ev. lelkész.
Nyiregyháza: Kubassy Gusztáv, tkpénztári főpénztáros.
Pécs: Notter Jenő.
Podolin: dr. Csáki Károly, orvos.
Poprád: Wünschendorfer Károly, ev. lelkész.
Pozsony: Stromszky Emil, nyomdatulajdonos.
Rimaszombat: Loysch Ödön, főgimn. igazgató.
Sopron: dr. Schwarcz Ignác, ügyvéd.
Szeged: Weiner Miksa, keresk. tanácsos.
Székesfehérvár: Bottka Zoltán, tkpénztári pénztáros.
Szepesbéla: Weber Samu, esperes lelkész.
Szepesófalva: dr. Klein Ignác, ügyvéd.
Szepesolaszi: Majunke Géza.
Szepesszombat: Hensch Ede, kereskedő.
Tátrafüred: dr. Jármay László.
Tátraszéplak: dr. Guhr Mihály.
Wien: dr. Topscher Gusztáv, cs. k. közjegyző, III. Hauptgasse 21.
Zágráb: Kubányi Gyula, máv. ellenőr.

Uj alapító tagok :

- Gróf Zichy János, Budapest.
 Gróf Teleky Sándor, Budapest.
 Báró Harkányi János, Budapest.
 Wodianer Hugó, Budapest.
 Wolfner József, Budapest.
 Dr. Székely Miksa, Budapest.
 Dr. Laczkó Antal, Budapest.
 Goldschmiedt Bernát, Budapest.

Jegyzőkönyv

felvétellett a Magyarországi Kárpátgyűlésnek 1907. évi augusztus hó 4-én Tátrafüreden tartott XXXIV. közgyűlésén.

Jelenvoltak: Ifj. Salamon Géza elnök, Marcsek Andor pénztáros, Nikházi Frigyes titkár; Darányi Ignác m. kir. földmivelésügyi miniszter, az egyesület dísztagja, gróf Teleki Sándor, Ponori Thewrewk Emil, Dókus Gyula, Gorove László, dr. Jármay László, dr. Papp Samu, Csik Imre, báró Herzog Péter, Czibur Bertalan, Ostffy Miklós, Horti Valér, Légrády Béla, Horti Béla, Bartsch Gusztáv, Schermann Samu, dr. Bene Kálmán, Berek Arnold, Follgen Kornél és neje, dr. Gaál Jenő, Zoltánné Katinka, Kaminszky Géza, Zoltán Hermann, Nádas Béla, dr. Hutyra Ferenc, Jeltsch Hugó, Heim János, Hittig Lajos, Divald Károly, Reichart Dezső és neje, Farkas György, Burger Guido, Zimann Ede, dr. Kenessey Aladár, dr. Bokor Emil, Rácz Arnold, Fischer M., Váray János, dr. Otto Ágost, dr. Guhr Mihály, Dénes Ferenc, Szent-istványi Dániel, dr. Koller Imre, Rösch Frigyes, Loysch Ödön, Rauchwerger Ármin, dr. Váradi Szabó János, Szabó Lajos, dr. Melich János, Szkunzevics Kornél, Sonnenschein Bernát, Tömöry Jenő, Telléry Gyula, dr. Szikszai Szabó József, dr. Beer Zsigmond, dr. Beer Dezső, dr. Weisz Miksa, Lövy Mór, dr. Velics Lajos és mások.

Tárgysorozat:

Elnök üdvözli a szép számmal megjelent tagokat, üdvözli Darányi Ignác, m. kir. földmivelésügyi miniszter úr Ő Nagyméltóságát, az egyesület tiszteletbeli tagját, aki a gyűlésen való megjelenésével ismét tanubizonyosságát szolgáltatotta annak a mély érdeklődésnek, amellyel a Tátra fejlődése iránt és minden mozgalom iránt viseltetik, amely azzal összefügg; kérve Ő Nagyméltóságát, hogy eme jóindulatát a Tátra iránt a jövőben is megőrizze, a gyűlést megnyitottnak nyilvánítja,

I.

Elnök előterjeszti az egyesületnek a múlt évben kifejtett működéséről szóló jelentését, amely ismerteti azt az emlékiratot, melyet az egyesület a Tátra fejlesztése érdekében a kormányhoz felterjesztett és hű képét nyújtja

annak a sokirányú tevékenységnek, melyet úgy a központ, mint az egyes osztályok és a múzeumi bizottság gyakorlati, kulturális és társadalmi téren kifejtettek

A közgyűlés az elnöki jelentést örvendetes tudomásúl veszi és dr. Papp Samu indítványára elnöknek és tisztársainak buzgó működésükért köszönetet szavaz.

II.

Titkár előterjeszti az 1906. évi zárószámadásokat, amelyek 43,563'71 korona bevételt és 25,585'76 korona kiadást tüntetnek fel; a pénztári maradék 17,977'95 kor. Az alapítványok összege: 25,575'32 korona.

A közgyűlés tudomásúl veszi a zárószámadásokat, valamint a számvizsgáló-bizottság jelentését s úgy pénztárosnak a felmentvény megadása mellett a számadások lelkiismeretes és pontos vezetéseért, mint a számvizsgáló bizottság tagjainak fáradozásukért köszönetet szavaz.

III.

Titkár előterjeszti az 1908. évi költségelőirányzatot, amely 18,944 K. bevétellel szemben 18,080 K. kiadást tüntet fel. Kezelési költségekre 2210 K., kulturális célokra 4250 K. és építkezésekre 11020 K. van előirányozva.

A közgyűlés elfogadja az előirányzatot, valamint a folyó évben végzett útépitésekről szóló jelentést; eszerint új út építtetett a Kopahágótól a gerincen végig a Vaskapuig, a Zöldtótól a Kárbunkulustoröny alá és a Papyrusvölgybe, a Lengyel-Nyeregtől a Kis-Viszokára, a Csorbatótól Podbanszkóra vezető lovagló út pedig helyreállíttatott. Útjelzések végeztek a Menguszfalvi-völgyben, továbbá Felső-Hágítól a Batizfalvi-tóhoz és az Osztervára. A meglévő utak jókarban tartása végett állandó útkaparó alkalmaztatott. A Kőpataki-tó mellett építendő menedékház építési alapjára 5000 K., a Batizfalvi tó melletti menedékház-alapra 1000 K. szavaztatott meg.

IV.

A közgyűlés tudomásúl veszi az Eperjesi-, az Iglói-, a Keleti Kárpátok-, a Liptói-, a Lőcsei-, a Gőlnicvölgyi-, a Sziléziai- és a Zólyommegyei osztályok múlt évi jelentéseit, zárószámadásait és 1907. évi előirányzatait és az osztályok elnökségeinek és választmányainak buzgó működésükért elismerést és köszönetet szavaz.

V.

A közgyűlés tudomásul veszi a múzeumi bizottság évi jelentését, 1906. évi zárószámadásait, amelyek 1057 90 K. bevételt és 1050.06 K. kiadást tüntetnek fel, valamint 1907. évi előirányzatát, amely 71139 K. bevételben és 65735 K. kiadásban állapítottatott meg; a múzeumi bizottságnak pedig elismerést és köszönetet szavaz.

VI.

Kisorsoltatott húsz darab »Frigyes Főherceg menedékházi« részjegy. A beváltandó részjegyek számai a következők: 138, 297, 115, 74, 266, 313, 214, 269, 106, 244, 303, 246, 260, 242, 125, 40, 41, 301, 293 és 60.

VII.

Indítványok:

1. Dr. Papp Samu indítványozza, fordújon az egyesület Szepesvármegye törvényhatóságához, hogy az automobiljáratok szabályozása tárgyában szabályrendeletet alkosson.

Elnök tudomására hozza a közgyűlésnek, hogy Szepesvármegye törvényhatósága foglalkozott már ezzel a kérdéssel és szabályrendeletet is alkotott, amely ha úgy az automobilon kormányosai, mint a tulajdonosok részéről be fog tartatni, alkalmas lesz minden nagyobb bajnak elejét venni.

Gróf Teleki indítványozza, hogy ha az automobiljáratok szabályozása tekintetében törvényhozásilag országos intézkedés történnék, intézkedjék az egyesület emlékiratilag, hogy a Táttra speciális érdekei és viszonyai kellő tekintetben részesüljenek.

A közgyűlés ebben az értelemben határoz.

2. Elnök indítványára elhatározza a közgyűlés, hogy az egyesület küldöttségileg képviselteti magát néhai gróf Csáky Zenó, az egyesület volt tiszteletbeli tagja, Táttra-lomnicon felállítandó emlékművének e hónap folyamán végbemenendő leleplezési ünnepélyén.

3. Elnök indítványára a közgyűlés táviratilag üdvözli Frigyes főherceg ő cs. és kir. fenségét, az egyesület védnökét és gróf Csáky Albin ő Nagyméltóságát, az egyesület tiszteletbeli elnökét.

Ezzel a közgyűlés véget ért.

Nikházi Frigyes
titkár.

iff. Salamon Géza
elnök.

Elnöki jelentés.

Mélyen tisztelt közgyűlés!

Midőn most egy éve a mélyen tisztelt közgyűlés bizalma engem a Magyarországi Kárpátgyesület elnöki székébe emelt, rövid vonásokban kifejtettem azokat az elveket, melyek engem elnöki működésemben vezetni fognak, említést tettem azokról a feladatokról, melyeket egyesületünknek a közel jövőben a nyaraló- és fürdőügy, a turistaság és idegenforgalomnak a Tátrában való nagyobb fellendítése körül meg kell oldania, hangoztatván már akkor szükségét annak, hogy a magas kormánynek figyelmét felhívjuk a Tátra fejlődésével kapcsolatos kérdések megoldásának feltételeire és akadályaira; azokra a viszonyokra, melyeknek korszerű átalakítása a kormánynak törvényhozói akcióját teszi szükségessé, valamint egyesületünk munkakörébe vágó oly részletkérdésekre is, amelyeknek gyors megoldása mindkét tényezőnek, a kormánynak és társadalomnak közös, egymást támogató, egymást kiegészítő tevékenységét igényli.

Mindezeket a kérdéseket és feladatokat azóta a mélyen tisztelt közgyűlés megbízásához képest terjedelmes memorandumban összefoglaltuk s úgy az összkormány, mint az egyes szakminiszterek elé terjesztettük fel. Az emlékirat, amely idei Évkönyvünkben egész terjedelmében közölve van, magában foglalja az 1881. évi 41. t.-cikknek, a kisajátítási törvénynek, módosításáról szóló azt a törvényjavaslati tervezetet, amely hivatva lenne a mostani, a fürdő- és nyaralóügy fejlesztését akadályozó tátrai birtokviszonyok rendezését lehetővé tenni, sürgeti a közegészségügyi 1876. évi XIV. t.-cikk revízióját; tárgyalja a Tátra közlekedési viszonyait; kifejti nagy részletességgel a Tátrában az utak és menedékházak építésénél követendő munkaprogrammot, felöleli a Nagyszalóki csúcson emelendő obszervatórium és a deákshállók ügyét, figyelmébe ajánlja a magas kormánynek továbbra is egyesületi múzeumunk fejlesztését és végül kéri a kormány támogatását az Aggteleki-barlang teljes feltárása és mint nagyfontosságú közgazdasági tényezőnek kihasználása tekintetében.

Kedves kötelességet teljesítek, midőn mindazoknak az uraknak, akik a memorandum elkészítésében segítség-

günkre voltak, különösen Fischer Miklós ügyvivő alelnök úrnak, Dénes Ferenc és dr. Szivák Imre választmányi tag uraknak, a közgyűlés nevében is hálás köszönetet mondok.

A memorandum egyik pontja a tátrai közlekedési viszonyok fejlesztését célozván, küldöttséget vezettem Kossuth Ferenc m. kir. kereskedelemügyi miniszter úr Ó Nagyméltósága elé, figyelmébe, erkölcsi és anyagi támogatásába ajánlva azt a magánvállalatot, amely ezidőszert keskenyvágányú villamos vasutat akar Poprádtól Tátrafüredre és innen fogaskerekű villamos vasutat a Tarajkára építeni, amely nagy mértékben szolgálná a tátrai turistaságnak érdekeit is, amennyiben könnyen megközelíthetővé tenné a Nagy- és Kistarpataki-völgyeket, eme kedvenc kirándulási helyeket és számos fennhavas kirándulás kiinduló pontjait. A kereskedelmi miniszter úr Ó Nagyméltósága a tervezett villamos vasút minél előbbi kiépítése ügyében a legmesszebbmenő támogatását helyezte kilátásba, s így van remény arra, hogy a Tátra központja is rövid idő alatt vasuti összeköttetést fog nyerni.

Mielőtt az egyesületnek a múlt évben gyakorlati téren kifejtett működéséről számot adnék, legyen szabad megemlékeznem azokról a kormányzati és közigazgatási, közlekedési és társadalmi tényezőkről, amelyeknek intézkedései karöltve az egyesület tevékenységével hivatva vannak a Magas Tátra idegen- és turista forgalmának újabb és nagyobb lendületet adni.

S itt elsősorban ki kell emelnem azt a meleg érdeklődést és azt a nagy áldozatkészséget, mellyel Darányi Ignác m. kir. földművelésügyi miniszter úr Ó Nagyméltósága a Tátra fejlődése iránt viseltetik, amennyiben újabban megvásárolta a magyar kincstár részére a regényes Dunajec-szoros mellett fekvő, a Koronahegy furdót és a történelmi multú Vörösklastromot is magában foglaló lechnitzi uradalmat, megtartván ezáltal a magyar nemzet számára egy darab földet, amely után már idegen kéz nyúlt és itt már az idén nagyobb befektetéseket eszközöltetett, amelyek míg egyrészt semmiképen sem mondhatók természetleneknek, addig a turistaságnak is nagy szolgálatokat tenni hivatvák. Azonkívül az egyesület kérelmére alaposan helyreállította a Nagytarpataki-völgyben, mint kincstári területen az utakat, a Tátraszéplakról a Sziléziai házhoz vezető szekérutat, kibővítette a Zergeszállót és a Felső Nagytarpataki-völgyben menedékházat

épített. Továbbá a Kőpataki-tóhoz és a Mlinica-völgyben a Fátyolvízeséshez is gyalogutakat készíttetett és helyreállíttatta a csorbató—podbanszkói út kincstári területen lévő részét. Ugyancsak az egyesület kérelmére a Sziléziai-ház kibővítésére szükséges faanyagot mintegy 2200 K. értékben ingyen bocsátotta az egyesület rendelkezésére. Látva azt a jóakaratot és azt a nagy áldozatkészséget, mellyel Ő Nagyméltósága egyesületünk céljai iránt mindenkor viseltetik és mellyel munkánkat megkönnyíti, mulasztást követnék el, ha Ő Nagyméltóságának ezért e helyről is a közgyűlés nevében hálás köszönetet nem mondanék.

Az idegenforgalom emelése körül nem kevesebb áldozatkészséget tanúsított ez évben is a kassa—oderbergi vasút igazgatósága, amennyiben a rendelkezésére álló minden eszközzel igyekszik az évről-évre fokozódó idegen- és vendégforgalmat minél símábban és mennél nagyobb kényelem nyújtásával lebonyolítani, másrészt ismét nagyobb körre terjesztette ki a kedvezményes menettérti jegyek kiadatását.

Szepesvármegye törvényhatósága is múltjához híven és anyagi erejéhez mérten igyekszik a Tátra fejlődését elősegíteni. A Bialka határfolyón épülő vasszerkezetű hidat, amely hivatva van az idegen- és turistaforgalom élénkítése tekintetében olyannyira fontos összeköttetést a magyar és lengyel turistautak között létrehozni, a nyár folyamán elkészíti; addig is ideiglenes faszerkezetű híd áll a közönség rendelkezésére.

A bérkocsidíjak szabályozásával és a fürdőbiztosi intézmény meggyeszerzte rendezésével szintén hozzájárul ahhoz, hogy a Tátrában rendezett viszonyokra találjanak a vendégek.

Elismeréssel kell megemlékezni az idegenforgalmi vállalatról, amely társaskocsi- s újabban automobiljáratok létesítésével segíti elő a tátrai közlekedés lebonyolítását, valamint az egyes fürdőtelepekről, amelyek dacára a nehéz viszonyoknak, mindinkább igyekeznek a legkényesebb igényeket is kielégíteni.

Ezek után, mélyen tisztelt közgyűlés, legyen szabad számot adnom egyesületünk múlt évi működéséről, melyet részint gyakorlati, részint kulturális téren kifejtett.

Az utóbbi években létesített nagyobb alkotások a rendesnél nagyobb mérvben vették igénybe az egyesület anyagi erejét; ez a körülmény, valamint az a törekvés, hogy a közel jövőben alkotandó nagyobb építkezésekre

a szükséges alap előteremtésék, arra indította a központi választmányt, hogy a lefolyt évben szűkebb körre szorítsa az építkezési munkálatokat.

A meglevő nagykiterjedésű úthálózat jó karban tartása volt első gondja az építő bizottságnak; e végett állandó, rendszeren fizetett útkaparókat alkalmazott, amely intézkedés ez évben is igen célszerűnek bizonyult. Új utakat épített a Zöldtótól a Karbunkulustoronyra és a Papirusvölgybe, a Zöldtótól a Német Létrán át a Lomnici-csúcsra, továbbá a bélai mészhavasokban a Fehérvíz völgyének fennhavas régióiban a Zergebarlang környékén, melyet kis menedékkunyhóvá alakított át. A Felkai-völgyben kiépítette az ösvényt a Lengyel Nyeregtől a Kis Viszokára, a Csorbatótól Podbanszkóra vezető lovaglőösvényt, valamint a Tengerszemcsúcsra vezető gyalogutat alaposan helyreállította. Azonkívül több utat és ösvényt újra jelzett, ellátván azokat öntöttvas-jelző-táblákkal is.

A munkaprogrammba felvett menedékházak közül első sorban a Kőpataki-tó melletti menedékház felépítését határozta el a központi választmány; e célra eddig 5000 K. építési alap áll rendelkezésre és reméljük, hogy egyrészt a kincstár, másrészt az érdekelt szálló- és fürdővállalat-résztvénytársaság támogatása mellett egy-két év alatt fel fogjuk építhetni a menedékházat.

A liptóújvári erdőhivatalt megkerestük, hogy a Mlinica-völgy felső részében a Fátyolvízésés alatt egy kisebb menedékházat építtessen, amit az erdőhivatal előzékeny és a Tátra fejlődését szíven hordozó vezetője, Csik Imre erdőtanácsos úr, kilátásba is helyezett.

Fogadják mindazok, akik az építkezéseknél a bizottság segítségére voltak, az egyesület hálás köszönetét.

Áttérve egyesületünk kulturális törekvéseire, röviden felemlítem, hogy Évkönyvünket ez idén 2500 magyar és 1600 német példányban, 12 illetve 14 ívnyi terjedelemben és két műmelléklettel adtuk ki. Az Évkönyv az egyesületnek a magyar kormányhoz intézett emlékiratát, 12 nagyobb, változatos tartalmú értekezést, több apró közleményt tartalmaz és feltünteti úgy a központ, mint az egyes osztályok múlt évi működésének fontosabb mozzanatait. Évkönyvünk révén mintegy 220 bel- és külföldi turista-egyesülettel, természetrajzi és földrajzi társulattal és tudományos intézettel áll egyesületünk csereviszonyban, mely körülmény évenként több száz értékes művel és folyóirattal gyarapítja múzeumi könyvtárunkat és

nagyban hozzájárul ahhoz, hogy gyönyörű hegyvidékünk a külföldön is mind szélesebb körökben ismertté válék.

Ez utóbbi cél elérhetése végett egyesületünk a Magas Tátráról 120 diapositivát is készítettett, amelyeket úgy intézeteknek, mint egyeseknek hegyvidékünkről tartott felolvasásokhoz rendelkezésre bocsát, amint ezeket már a lefolyt évben is Londonban, Berlinben és Innsbruckban tartott felolvasásoknál igénybe vették.

Az egyesületi Kárpátmúzeum fejlesztése a lefolyt évben is foglalkoztatta úgy az elnökséget, mint a központi választmányt és a múzeumi bizottságot. A múzeumi épület kibővítési munkálatai teljesen befejeztettek, a több mint 30,000 tárgyat a bizottság újonnan elhelyezte és rendezte; az egyes gyűjtemények a múlt évben is szépen gyarapodtak, különösen a könyvtár, amelybe a központból több ezer kötetet szállított. Az újonnan berendezett múzeum a nagy közönség részéről igen élénk látogatottságnak örvendett és a bevételek is tetemesen emelkedtek.

Ezzel nagyjában be is számoltam a központnak múlt évi működéséről és áttérek az osztályok működésének ismertetésére. Minthogy azoknak fontosabb alkotásai Évkönyvünkben bővebben vannak ismertetve, ezért röviden csak a következők felemlítésére szorítkozom:

Az »Eperjesi Osztály«, egyesületünk e legifjabb osztálya, működésének első évében igen élénk tevékenységet fejtett ki. Sárosmegye északi részéről igen sikerült turistatérképet készítettett, 12 kisebb-nagyobb kirándulást és turisztikai felolvasásokat rendezett. Utakat jelzett és tájékoztató táblákat állított fel. A tanulóifjuság iskolai kirándulásai és turistáskodása ügyében emlékiratot intézett a tanügyi kormányhoz.

A »Gölnicvölgyi Osztály« Szepesremete határában egy menedékházat épített, ezenkívül a meglevő alkotások és berendezések fenntartására és javítására szorítkozott.

Az »Iglói Osztály« számos utat újra jelzett, menedékházait tatarozta és 34 kirándulást rendezett, többnyire az iglói különféle tanintézetek tanulóifjuságával, részint a szepes—gömöri hegyekbe, részint a Tátrába.

A »Keleti Kárpátok Osztálya« az aggteleki barlangot gondozta, új utat épített a Csillagvizsgáló-toronytól a barlang végéig, Ung megyében a Tichától a Polonina Runáig új lovagló utat készített és az utóbbi alatt új menedékházat épített. Az osztály fáradhatatlan elnöke, Siegmeth Károly úr az elmúlt évben is 16 felolvasást

tartott, vetítőképekben bemutatva a Tátrát, a gömői barlangvidéket és a Vág völgyet, ezek közül hármat a külföldön.

A »Liptómegyei Osztály« újra felépítette a Deményfalvi jég- és cseppkőbarlang melletti menedékházat, melyet tavaly a villám felgyújtott és porrá égetett.

A »Lőcsei osztály« a Várhegyen kilátótornyot épített és útjelzéseket végzett, azonkívül több sikerült kirándulást rendezett.

A »Sziléziai Osztály« a lefolyt évben 6 nyilvános ülést tartott, amelyeken turisztikai felolvasásokat rendezett, többnyire a Tátráról. Jelenleg a Sziléziai-ház kibővítésén fáradozik, mely célra 15000 K.-t irányzott elő.

A »Zólyomi Osztály« tagjainak száma örvendetesen gyarapodott és a múlt évben a Rákóczy-hegyen új menedékházat rendezett be.

Ezzel befejezem jelentésemet és midőn a mélyen tisztelt közgyűlést arra kérem, hogy azt szíves tudomásul venni kegyeskedjék, magamat és tisztársaimat a mélyen tisztelt közgyűlés jóindulatába ajánlva, tisztelettel felkérem a közgyűlés minden tagját és egyesületünk jóakaróit, hogy hazafias törekvésünket a jövőben is támogatni és becses közreműködésökkel ügyünket előbbre vinni szíveskedjenek.

Kelt Lőcsén, 1907. évi július hóban.

A Magyarországi Kárpát Egyesület elnöke.

A Magyarországi Kárpát Egyesület alapítványainak
kimutatása 1907. dec. 31.

I. Alapító tőke.

K. f.

Kárpáti Múzeum tartozása		4000'—
Kárpáti Múzeum tartozása 1906-ból	550'—	
Törlesztés 1907-ben	550'—	
Marad 1907. dec. 31-én		00'—
Keleti Kárpátok osztályának tartozása		2000'—
Központ tartozása a mill. kiállítás alkalmából		3600'—
Frigyes-menedékházi részjegyekben		
1906. dec. 31-én	1080'—	
11 drb kisorsolt részjegy visszafizetése	220'—	
Marad 1907. dec. 31-én		860'—
Szepesi hitelbankban Lőcsén 7201. számú betétkönyv (alapító tőke)		
1907. dec. 31-én		936'92
Szepesi hitelbankban Lőcsén 7992. számú betétkönyv (kalauz-tőke)		
1906. dec. 31-én	793'16	
1907. évi kamatok hozzá	31'99	
1907. dec. 31-én		825'15
Szepesiglói hitelintézeti 6720. sz. betét- könyv (alapító tőke) 1906. dec. 31-én	11017'96	
Kárpáti Múzeum tartozása hozzá	550'—	
Kisorsolt Frigyes-menedékházi rész- jegyek értékének elhelyezése	220'—	
1907. évi alapítványok elhelyezése	740'—	
1907. dec. 31-én		12527'96
Összes alapító tőke 1907. dec. 31-én		24750'03

K. f.

Áthozat:

24750^o03*II. Ordódy István K. alapítványa.*

Szepesi hitelbankban Lőcsén 7305. számú betétkönyv szerint 1906. dec. 31-én	546.63	
1907. évi kamatok fele hozzá	10'97	
1907. dec. 31-én		557'60

III. Múzeum építési alapja.

Szepesiglói hitelintézeti 8531. számú betétkönyv szerint 1906 dec. 31-én	976'18	
Vallás- és közokt. minisztérium ado- mánya	5000'—	
1907. évi kamatok hozzá	61'75	
		6037'93
A múzeum kiépítésére és felszerelésére felhasználtatott 1907 folyamán	3219'79	
Marad 1907. dec. 31-én		2818'14

IV. Millenniumi emlékkő-alap.

Szepesiglói hitelintézeti 8835. számú betétkönyv szerint 1906. dec. 31-én	74'47	
1907. évi kamatok hozzá	2'60	
1907 dec. 31-én		77'07

V. Tarpataki-völgy menedékháza.

Szepesiglói hitelintézeti 13160. számú betétkönyv szerint 1907 dec. 31-én	234'—	
Átvitel:		28436'84

K. f.

Áthozat: 28436'84

VI. Kőpataki-tó menedékháza.

Szepesiglói hitelintézeti 13294. számú
betétkönyv szerint 1907 dec. 31-én
Összes alapítványok 1907 dec. 31-én

5000 —
33436'84

Marcsek Andor, s. k.
közp. pénztáros.

Megvizsgáltuk és minden tételben helyesnek, az al-
pokat rendben meglevőknek találtuk.

Iglón, 1908 március hó 28-án.

Szell Ödön s. k. *Dr. Wesselényi Mátyás* s. k.
Topscher György s. k.

A Magyarországi 1907. évi bevételeinek

Bevétel.

<i>I. Tagsági díjak.</i>	K.	f.	K.	f.
1. Központi tagok díjai:				
13 tag után 1906. évre	54	—		
973 » » 1907. »	3927	20		
2 » » 1908. »	8	—		
2. Osztályok 40 ^o / _o -os járulékai:				
Egri Bükk osztály 40 tag után 1906-ra	64	—		
Eperjesi » 54 » » 1907-re	86	40		
Gölniczölgyi » 23 » » »	36	80		
Iglói » 76 » » »	121	60		
Keleti Kárpátok » 301 » » »	481	60		
Lőcsei » 89 » » »	142	40		
Sziléziai » 718 » » »	1150	—		
Zólyom megyei » 153 » » »	244	80		
3. Alapító tagsági díjak	740	—	7056	80
<i>II. Kiadványok és hirdetések.</i>				
1. Kiadványok eladásából	86	90		
2. Jelvények »	64	25		
3. Tagokmányok »	6	60		
4. Hirdetések »	344	—	501	75
<i>III. Adományok és kamatok.</i>				
1. Vallás és közokt. minisztérium adománya a múzeum kiépítésére	5000	—		
2. Vallás és közokt. minisztérium adománya múzeumi tárgyak beszerzésére	1000	—		
3. Adomány a Tarpataki-völgy menedékházára	234	—		
4. Egyéb adományok	84	—		
5. Alapító tőke kamatja	698	97		
6. Vármegyei segély kamatja	576	05	7593	02
<i>IV. Különféle bevételek.</i>				
1. Frigyes-menedékház bérösszege	650	—		
2. Múzeum építési alapjából	3194	79		
3. Múzeum tartozásának visszafizetése	550	—	4394	79
Pénztári maradék 1906-ból			17977	95
Összes bevétel 1907-ben			37524	31

Megvizsgáltuk és minden tételben

Igló, 1908 március hó 28-án

Szöll Ödön s. k.

Topscher György s. k.

Kárpát-egyesület és kiadásainak kimutatása

Kiadás.

<i>I. Kezelési költségek.</i>		K.	f.	K.	f.
1. Tiszteletdíjak		1000	—		
2. Irodai költség :					
a.) Iroda lakásbére, kiszolgálat stb. 314 28					
b.) Irnokok 17—					
c.) Nyomtatványok 203 60					
d.) Okmány- és levélbélyegek 220 96					
e.) Sürgönyök és szállítás 59 41		815	25		
3.) Utazási költség		58	50		
4. Tagsági díjak beszédése		67	65	1941	40
<i>II. Kulturális kiadások</i>					
1. Évkönyv: a) Szerkesztői					
tiszteletdíj 300—					
b) Nyomtatás költsége 2464 93					
c.) Műmellékletek 196 64					
d.) Szétküldési költség 184—		3145	57		
2. Múzeum: a.) Tártyak beszerzésére 1000—					
b.) Múzeum kiépítése és herendezése 3219 79		4219	79		
3. Csáky Zenó gróf szobrára és koszorú		264	—		
4.) Vetítő képek		91	—	7720	36
<i>III. Építési és turisztikai kiadások.</i>					
1. Kisorsolt Frigyes-menedékházi rész- jegyek beváltása		320	—		
2. Menedékházakra		5589	36		
3. Új utak építése		1882	20		
4. Régi utak fenntartása és javítása		686	30		
5. Útjelzés		99	91		
6. Osztálysegély		613	60		
7. Kalauzok segélyezése és tagsági díjaik az orsz. pénztárba		102	92		
8. Vendégforgalom		57	35	9354	64
<i>IV. Különféle kiadások.</i>					
1. Alapító tőke elhelyezése		740	—		
2. A Tarpataki-völgy menedékházára tett adomány elhelyezése		234	—		
3. A Múzeum kiépítésére kapott összeg elhelyezése		5000	—		
4. A Múzeum visszafizetett tartozásának elhelyezése		550	—	6524	—
Összes kiadás 1907-ben				25540	40
Pénztári maradék 1908-ra egyenlegül				11983	91
				37524	31

helyesnek találtuk.

Dr. Wesselényi Mátyás s. k.

Marcsek Andor s. k.
közp. pénztáros.

A M. K. E. 1909. évi

Bevétel

	K.	f.	K.	f.
<i>I. Tagsági díjak.</i>				
950 központi tag után 1909-re	3800	—		
Eperjesi osztály 40 ⁰ / ₀ -a 1909-re	280	—		
Gölnicvölgyi » » »	36	—		
Iglói » » »	121	—		
Keleti Kárp. » » »	481	—		
Lőcsei » » »	142	—		
Sziléziai » » »	1150	—		
Zólyomgyei » » »	2240	—	6250	—
<i>II. Kiadványok és hirdetések.</i>				
Kiadványok eladása	66	—		
Jelvények »	64	—		
Tagokmányok	6	—		
Hirdetések	300	—	436	—
<i>III. Adományok és kamatok.</i>				
Vallás- és közokt. miniszt. adománya múzeumra	1000	—		
Adományok	100	—		
Alapító tőke kamatja	698	—	1798	—
<i>IV. Különféle bevételek.</i>				
Frigyes-menedékház bevétele	650	—		
Pénztári maradvány 1908-ból	3000	—	3650	—
			12134	—
<i>V. A Kőpataki-tónál építendő menedékházra</i>				
az 1908-ik évi költségvetésben megszavazott (Lásd az alapítványokról szóló kimutatást VI. p.)			5000	—
Összes bevétel			17134	—

költségelőirányzata.

Kiadás

	K.	f.	K.	f.
<i>I. Kezelési költségek.</i>				
Tiszteletdíjak	1000	—		
Iroda lakásbére, kiszolgálás stb.	320	—		
Irnokok	40	—		
Nyomatványok	250	—		
Okmány- és levélbélyegek	240	—		
Sürgönyök és szállítás	70	—		
Utazási költségek	200	—		
Tagsági díjak beszédese	70	—	2190	—
<i>II. Kulturális kiadások.</i>				
Évkönyv nyomtatása	2400	—		
Műmelléletek	350	—		
Szerkesztői tiszteletdíj	200	—		
Évkönyv szétküldési költsége	180	—		
Múzeumra	1000	—	4130	—
<i>III. Építési és turisztikai kiadások.</i>				
Kisorsolt Frigyes-menedékházi részjegyek bevéltása	400	—		
Menedékházakra	7700	—		
Új utak építése (Nagyszalóki-csúcsra 500 K. Zöldtavi-völgyben 314 K)	814	—		
Régi utak fenntartása (útkaparó bére benn- foglalva)	700	—		
Osztályok segélyezése	500	—		
Kalauztanfolyam	200	—		
Kalauzok tagsági díjai az orsz. segély- pénztárba	100	—	10414	—
<i>IV. Különféle kiadások.</i>				
Különféle kisebb kiadások	200	—		
Előre nem látott kiadások	200	—	400	—
Összes kiadás 1909-ben:			17134	—

Marcsek Andor s. k.,
pénztáros.

A M. K. E. múzeum-bizottságának 1907. évi jelentése.

Amidőn szerencsénk van a M. K. E. múzeumának 1907. évi állapotáról jelentésünket beterjeszteni, tesszük azt azon óhajtással, hogy múzeumunk továbbra is mindinkább fejlődjék, virágozzék, amit csak úgy érhetünk el, ha a mélyen tisztelt választmány minden tagja, valamint a nagyérdemű közönség is, mint eddig, támogatásban részesít. Hogy iparkodunk feladatunknak megfelelni és a támogatást megérdemelni, mutatja a sok látogató, mert tavaly a nyári évad alatt múzeumunknak 2230 látogatója volt, kik neveiket emlékkönyvünkbe beírták, de ezeken kívül még nagy volt a bejegyzetlen látogatók száma is. Nagyméltóságú Darányi Ignác földmivelésügyi miniszter, valamint Méltóságos ifj. Alapi Salamon Géza főispán urak látogatásukkal szerencsétlítették múzeumunkat. A főfelügyelőség részéről meglátogattak Nsgs Fejérpataky László, dr. Semayer Vilibald és dr. Horváth Géza urak. A Szepesmegyében Iglón rendezett iparkiállításon részt vett múzeumunk is.

A múzeum könyvtára a múlt esztendőben is tetemesen gyarapodott, nevezetesen az Iglóról érkezett hazai és külföldi cserepéldányokkal, melyek rendezésével és katalogizálásával Wünschendorfer Aladár tanár úr vezetése alatt Chodász Géza, Kremusz Róbert és Husz Béla urak a szünet alatt sokat foglalkoztak. Állami letétként érkeztek: »Erdészeti kísérletek« szerk. Vadas Jenő Selmecebánya; »Vác vára és képei« szerk. dr. Tragor Ignác; »Múzeumi és könyvtári értesítő« szerk. Mihalik József Budapest; »Magyar műemlékek« két nagy kötet, szerk. báró Forster Gyula; »Magyar Könyvszemle« szerk. Kollányi Ferenc Bpest; »A múzeumok és könyvtárak országos tanácsának jelentése 1906. évi működéséről«; »Jelentés a múzeumok és könyvtárak országos főfelügyelőségének 1906. évi működéséről« Bpest. Ajándékképpen kaptuk: »Jelentés a székely nemzeti múzeum 1906. évi állapotáról Sepsiszentgyörgy; a »Gömörmegyei Múzeumi Egyesület Évkönyve az 1906. évről«, szerk. dr. Veres Samu; »Armenia« havi szemle Szamosújvár, szerk. dr. Hermann Antal; »A szepesi orvos- és gyógyszerészegyesület 1906-iki évkönyve«, Dr. Greisiger Mihály ajándéka. Vétel útján szereztük: »Lőcsei kalendárium«, szerk. dr. Hajnóczy J. és Halmos Andor; »Állattani Közlemények« szerk. Entz Géza és Méhely Lajos; »Növénytani Közlemények« szerk. Klein Gyula

és Tuzson János; »Magyarország bogárfaunája«, szerk. Csiki Ernő; »Magyar Iparművészet« folyóirat; »Numizmatikai Közlöny«; »Oologia universalis palaeartica« Krause György Stuttgart. Az Ordódy-féle könyvtárban 100 koronát fordítottunk bekötésre.

Régiségtárunk a következő ajándékokkal gazdagodott: »Ein Gulden« 1811-ből való papírpénz aj. Krieger Dániel úr; két római rézpénz Diocletianus idejéből aj. Deutsch Béla úr; régi patkó aj. Stadler János úr; szappanos céh pecsétje 1840-ből aj. Koch Lajos úr; 1 krajcár 1760-ból aj. Krebs Márton úr; 1 krajcár 1767-ből aj. Szubally Kálmán úr; több magyar papírpénz 1848-ból aj. Miklóska úrnő. Vétel útján szereztetett egy darab arany 1848-ból; régi himzés Szepesapolcáról.

Képzőművészeti tárunknak ajándékoztak: Róth Márton tanár úr az oruzsini, porácsi, szepesváraljai és lipóci barlang alaprajzát; A Magas-Tátra geologiai harántmetszetét Matyasovszky J.; a Vág völgy geologiai eszményi átmetszetét N.; továbbá Hajts B. tanár úr »Próba-tutajozás a Hernád-szorosban« c. kilenc darab fényképet.

Természettajzi tárunk Ó Fensége Hohenlohe Oehringen Keresztély Kraft Herceg úr nagyszerű ajándékával gazdagodott, t. i. két darab bölényfejjel és egy kitömött bakkal a Magas-Tátrából. A bölény 1898-ban került ide 3 éves korában Amerikából; a kőszáli bak pedig Szibériából származik és dr. Radnai úr a »Rother Lehn« nevű területen lőtte. Vétel útján több darab alsóbb rendű állat szereztetett be. Ajándékképen kaptunk Nyárády tanár úrtól több darab Ranunculus pygmaeust és glacialist a Magas-Tátrából. Mineralogiai gyűjteményünk a következő ajándékokkal gyarapodott: Róth Márton tanár úr egy gyönyörű borinitot és egy darab cinnóbert ajándékozott Ötösbányáról, Münnich Kálmán úr egy igen szép kovandot (pyritet) és természetes ként Ötösbányáról. Herczeg György úrtól harminc darab különféle ásványt kaptunk Dobsináról.

Végül említenünk kell, hogy az alelnök úr közbenjárása folytán, néhai Gróf Csáky Zenó főispán úr tátralomneci emlékére koszorú szalagok helyeztettek el múzeummunkban. Amidőn ezennel a nemes adakozóknak hálás köszönetünket fejezzük ki, a Magyarországi Kárpátgyesület Múzeumát továbbra is a nagyközönség szíves pártfogásába ajánljuk.

Poprád, 1908. évi január hó 23-án.

Husz János s. k.
a múz. öre.

Wünschendorfer Károly s. k.
múzeumi elnök.

A Magyarországi Kárpátégyesület Múzeumának számadása az 1907. évről.

Bevételek:

	K. f.
1. Pénztári maradvány az előző évről	7'84
2. Adományok :	
a) A múzeumot látogató vendégektől	661'38
b) A Poprád-Felkai Takarékpénztártól	<u>75'00</u>
	736'38
3. Kamatok :	
a) Matejka Vilmostól 4000 korona után	200'00
b) A poprád-felkai tkrékp. 5487. számú betétkönyv után	<u>4'60</u>
	204'60
4. Különféle bevételek	<u>33'10</u>
Összesen:	<u>981'92</u>

Kiadások:

1. Különféle számlák	222'42
2. Munkadíj	119'89
3. A múzeum számára beszerzett tárgyakért	49'70
4. Adó	17'86
5. Póstköltség	14'15
6. Múzeumi őr tiszteletdíja	200'00
7. A múzeumi kalauznak	150'00
8. Különféle kiadások	<u>34'74</u>
Összesen:	808'76
Pénztári maradvány	<u>173'16</u>
Összesen:	<u>981'92</u>

Poprád, 1907. évi dec. hó 31-én.

Christmann Tódor s. k.
pénztáros.

Megvizsgáltuk, a mellékletekkel összehasonlitottuk és helyesnek találtuk.

Poprád, 1908. évi január hó 25-én.

Wünschendorfer Károly s. k.
múzeumi elnök.

Husz János s. k.
a múz. őr.

Krompecher Gyula s. k.

A Magyarországi Kárpát-egyesület Múzeumának előirányzata az 1908. évre.

Bevételek:

	K. f.
1. Pénztári készlet az 1907. évről	173.16
2. Múzeumi önkéntes adományok	400.00
3. Tőke-kamat	203.55
4. Különféle bevételek	50.00
Összesen:	826.71

Kiadások:

1. Biztosítás	54.20
2. Adó	17.86
3. Munkadíjak	100.00
4. Berendezésre	200.00
5. A múzeum-őr tiszteletdíja	200.00
6. A múzeumi kalauznak	150.00
7. Különféle kiadások	50.00
Összesen:	772.06
Marad pénztári készlet:	54.65
Összesen:	826.71

Poprád, 1908. évi január hó 25-én.

Husz János s. k.
a múz. öre.

Wünschendorfer Károly s. k.
múzeumi elnök.

Jegyzőkönyv

felvétellett a Magyarországi Kárpátgyesület központi választmányának 1907. évi június hó 1-én Iglón tartott gyűlésén.

Jelenváltak: ifj. Salamon Géza elnök, Fischer Miklós ügyvivő-alelnök, Róth Márton alelnök, Marcsek Andor pénztáros, Nikházi Frigyes titkár; Ambrózy Albert, Bartsch Gusztáv, Csik Imre, Dénes Ferenc, Folgens Kornél, dr. Greisiger Mihály, dr. Guhr Mihály, Jeltsch Hugó, Koromzay György, Kövi Imre, Lupkovics József, Páter Kálmán, Putsch Tóbiás, Topscher György, dr. Wesselényi Mátyás választmányi tagok és az iglói osztály több tagja mint vendég.

Tárgysorozat:

Elnök üdvözli a szép számmal megjelent tagokat és megnyitván a gyűlést jelenti, hogy a Poprád—Tátrafüred—Tarajkai villamos vasút kiépítése ügyében e napokban küldöttséget vezetett Kossuth Ferenc, m. kir. kereskedelemügyi miniszter úr ő Nagyméltósága elé, kérve szíves támogatását ez ügyben, amit a miniszter úr készségesen meg is ígért. A választmány örvendetes tudomásul veszi a jelentést.

Ügyvivő alelnök jelenti, hogy dr. Neogrády Lajos, Siegmeth Károly, Weber Samu és Szentistványi Dániel választmányi tagok táviratilag mentik ki a gyűlésről való elmaradásukat.

I.

A választmány tudomásul veszi az egyesület 1906. évi zárószámadásait, amelyek 43,563,71 K bevételt és 25,585,76 K kiadást tüntetnek fel, valamint a számvizsgáló bizottság jelentését és Marcsek Andor központi pénztárosnak a számadások pontos és lelkiismeretes vezetéseért, valamint a számvizsgáló bizottság tagjainak fáradságukért köszönetet szavaz.

II.

A választmány tudomásul veszi az Iglói-, Gölnicvölgyi-, Liptói-, Lőcsei-, Keleti Kárpátok-, Eperjesi- és Zólyom megyei osztályok jelentéseit, 1906. évi zárószámadásait és 1907. évi előirányzatait, valamint a Sziléziai Osztály 1906. évi zárószámadásait és az osztályok elnökségeinek és választmányainak buzgó működésökért köszö-

netet szavaz. Ezzel kapcsolatban a választmány elengedi a Liptói-, Gölnicvölgyi- és Zólyomi osztályoknak ezek kérelmére az 1907. évi 40%-nyi központi illetékeket.

III.

A választmány tudomásul veszi a múzeumi bizottság jelentését, 1906. évi zárószámadásait, a melyek 1057'90 K bevételt és 1050'06 K kiadást tüntetnek fel, valamint 1907. évi előirányzatát, amely 711'39 K bevételben és 657'35 K kiadásban állapított meg és a múzeumi bizottságnak köszönetet szavaz.

IV.

Ügyvivő alelnök előterjeszti a Sziléziai Osztály új alapszabályait, melyeket az jóváhagyás végett a központi választmány elé terjesztett. A választmány több tag hozzászólása után Bartsch Gusztáv indítványára egy szűkebb bizottságot küld ki az új alapszabályok felülvizsgálata és javaslattétel végett.

A bizottság tagjai: Az elnökség, Lupkovics József, dr. Neogrády Lajos, dr. Nagy Árpád, Bartsch Gusztáv, dr. Wesselényi Mátyás, Folgens Kornél, Páter Kálmán és egy a Sziléziai Osztály által kijelölendő kiküldött.

V.

Ügyvivő alelnök előterjeszti az 1908. évi előirányzatot. E szerint a bevételek 18,944 K-t, a kiadások 18,080 K-t tesznek ki; ez utóbbiakból kulturális kiadásokra 4250 K, még pedig Évkönyvre 3000 K, múzeumra 800 K és építkezésekre 11,020 K fog fordíthatni.

A választmány az előirányzatot tudomásul veszi.

VI.

Az építő-bizottság elnöke, Róth Márton, előterjeszti az 1907. évi munkaprogrammot. E szerint következő utak fognak kiépíttetni:

I. Utak a Bélai-Mészhasasokban 500 K. 2. Kéktó—Karbunkulustorony-ösvény 300 K. 3. Út a Német-Létrán át 500 K. 4. Lengyel-Nyereg—Kis-Viszoka 400 K. 5. Csorbató—Podbanszkói-út 600 K. 6. A Tengersizemcsúcsra vezető út javítására 300 K. 7. A Papiusvölgyben láncok helyrehozatalára 120 K. 8. Útjelzés 200 K.

II. Menedékházak: 1. A Kőpataki-tó melletti menedékházra 5000 K. 2. A Batizfalvi-tó melletti menedékházra 1000 K. 3. A Frigyes-menedékházra 500 K.

Útkaparó ez idén is fog alkalmaztatni. Azonkívül a menedékházak számára két hordóágy lesz beszerzendő.

A kincstár felkérendő, hogy a Mlinicavölgyben a Fátyolvízesés alatt menedékkunyhót építsen; Hohenlohe herceg pedig, hogy a Kopkitól a Hincótóig ösvényt csimáltasson és a Postredna—Poprádtó, valamint a Trigan—Poprádi-tó utakat helyreállíttassa.

A választmány az előterjesztéseket elfogadja és a munkálatok keresztülvitelével megbizza az építő-bizottságot.

A választmány hálás köszönettel veszi tudomásúl a földmivelésügyi miniszter úr leiratát, amelyben tudomására hozza az egyesületnek, hogy a magyarhoni Kárpátokban mindinkább fejlődésnek induló turisztika iránt táplált meleg érdeklődése által vezéreltetve és áthatva a turisztika fejlesztésének országos fontosságától, az állam részére örök áron megszerezte a lechnitzi uradalomnak a nagyírú Dunajecszoros magyar partján emelkedő mintegy 400 kat. holdnyi területét, valamint a Vörös Klastrom épületeit és Koronahegy-fürdőt is magában foglaló részeit.

Szintügy örvendetes tudomásúl szolgál és hálás köszönettel fogadja a választmány a m. kir. földmivelésügyi miniszter úr azon elhatározását, mellyel a Nagytarpataki-völgy felső részében már a nyár folyamán menedékházat építtet és a Sziléziai-ház kibővítésére az egyesületnek 274 köbméter fát 2170 K értékben kiutalt.

VII.

A szerkesztő-bizottság elnöke jelenti, hogy minthogy az elébbi egyik szerkesztő, Karoliny Mihály úr, nem volt rábírható, hogy az Évkönyvet tovább szerkessze, felkérte az egyesületi titkárt a magyar Évkönyv szerkesztésére, aki e feladatnak készségesen megfelelt. Jelenti továbbá, hogy a magyar Évkönyv 12 ívnyi terjedelemben már készen van és hogy a német Évkönyv is rövid idő múlva elkészül. A választmány tudomásúl veszi a jelentést.

VIII.

Ügyvivő alelnök jelenti, hogy a m. kir. honvédelmi miniszter úr az egyesület kérelmére egy az egyesülethez 7571/2. sz. a. kelt leiratában megengedi, hogy a m. kir. honvédség és csendőrség tényleges állományába tartozó tisztek, tisztviselők és hadapródok a Magyarországi Kárpátgyesületbe rendes tagokul beléphessenek.

A választmány köszönettel fogadja a miniszter úr elhatározását.

Ügyvivő alelnök jelenti, hogy az Eperjesi Osztály a tanulók turistasága érdekében emlékiratot intézett a m. kir. vallás- és közoktatásügyi minisztériumhoz és hogy július elején a bártfai múzeum megnyitása alkalmával Bártfán megalakul az osztálynak egy helyi választmánya, mely alkalomra meghívja a központot is.

A választmány elismeréssel adózik az Eperjesi Osztálynak buzgó és sikeres működéséért.

Ügyvivő alelnök jelenti, hogy az Egri Bükkosztály feloszlott és önálló egyesületté alakult át »Egri Turista Egyesület« név alatt.

A választmány sajnálattal veszi tudomásul a jelentést, hogy akkor, amikor az osztály az anyaegyesület védőszárnyai alatt már megerősödött, kilép az anyaegyesületből és felszólítja az osztály volt elnökségét, hogy terjessze be a volt osztály ügyrendjét, valamint a fennmaradt vagyronról szóló kimutatást.

Ügyvivő alelnök jelenti, hogy a Zöldtavi Frigyesmenedékházat Bartsch Sándor bérlőnek adta ki 650 kor. bérösszege.

Jelenti továbbá, hogy az innsbrucki egyetem köszönetet mond a diapositivákért, melyeket az egyesület oda felolvasásokhoz küldött.

Végül jelenti, hogy az Iglón július hóban tartandó szepesmegyei iparkiállítás rendezőse arra kéri az egyesületet, hogy a kiállítás ipartörténeti csoportja részére engedjen át néhány múzeumbeli tárgyat. A választmány a kért tárgyak átengedését elhatározza.

Dr. Posewitz Tivadar a Kőpataki-tó mellett emelendő menedékházra vonatkozó indítványa az építőbizottság fent említett intézkedése folytán tárgytalanná vált.

Elnök köszönetet mond a tagoknak szíves türelmökért, mire a gyűlés az elnök éltetésével véget ért.

Nikházi Frigyes,
titkár.

iff. Salamon Géza
elnök.

Az osztályoknak 1907-re vonatkozó jelentései.

Eperjesi Osztály.

Elnök: Uhlarik Mátyás.
Ügyvivő elnök: Szutórisz Frigyes.
Titkár: Vöröss Sándor.
Jegyző: Mussoni Antal.
Pénztáros: Theisz Ármin.

Választmányi tagok: a) Eperjesen: Dúzs Mária, Kósch Árpádné, dr. Stehló Jánosné, Berzeviczy Elek, dr. Csatáry Ágost, Eckensberger Nándor, Faragó József, dr. Ferbstein Károly, dr. Flórián Károly, Holénia Béla, Liptai Lajos, Ludmann Ottó, Materny Gusztáv, dr. Mikler Károly, Schönwiesner János, dr. Szlávik Mátyás, Vujsz János, Zavatzky Szilárd.

b) A vidéken: Fábry Lajos Nagysáros, Marschalkó Vilmos Kisszeben, Holénia József, dr. Vass Antal és Bálint Lajos Bártfa, Köhler József Sóvár.

Az osztály tagjainak száma összesen 307 és pedig

Alapító tagok: 1. Sárosmegye, 2. Eperjes szab. kir. város, 3. Uhlarik Mátyás törvényszéki elnök, 4. a 67-ik cs. és kir. gyalogezred tisztikara.

Rendes tag: 194, családtag: 68, tanulótag: 41.

Az Osztály munkássága — programjához hiven — három irányba terelődik: 1. a közönségben a természet szépségei iránt való érdeklődést felkelteni és annak megerősödését előmozdítani; 2. a megyét turisztikai szempontból föltárni; 3. az idegenforgalmat megyénkbe terelni.

Ez irányelvek szigorú betartásával serény munkát végzett az Osztály. Jelzett utakat, még pedig nemcsak

Eperjes közelében, hanem megyénk egyik legszebb s felkarolásra legérdemesebb vidékén, Szinyelipóc és a Branyiszkó környékén is, úgy hogy Szinyelipóc és a Branyiszkó-hágó már turistaút által vannak összekötve, mely út a Szmrekovica nevű hegy mellett 1000 méter magasban elhaladva előbb az »Ördöglyuk«-hoz, majd a Branyiszkó-hágóhoz ér. E munka betetőzése az volt, hogy hazánk egyik legérdekesebb látnivalóját, az »Ördöglyuk«-at, mely rosszakarat és az idők viszontagságai folytán be volt tömve, Osztályunk sirokai képviselője, Földi Gyula körjegyző úr, kitisztíttatta.*

Osztályunk különösen a helyi érdekre való tekintetből a városhoz közel fekvő sétautak mellett padokat állított, utat egyengetett és a tavaszi-nyári időben havonként 2 kirándulást rendezett. E kirándulások közül egyetlenegy lépte át a megye határát. A közönség szívesen karolta fel a kirándulásokat, de azok vasúti kedvezmény nélkül soha sem lesznek népszerűek. Mint-hogy a turistaságot bele kell nevelni az ifjúságba, Osztályunk az ifjúság kirándulásai érdekében országos mozgalmat indított, amelyet az ország különböző részeiben működő turistaegyesületek szíves örömet fogadtak és hozzánk juttatott válaszukban kellőképen méltattak is; ezen emlékirat hatása alatt 41 tanulótaggal szaporodott az Osztály. Az Osztály ez idei munkásságából említendő még Sárosmegye északi részéről készített turistatérképe.

A megye turisztikai föltárására kitűzött útirajz- és fényképpályázat szép sikere egyúttal az Osztály törekvéseinek sikerét jelenti. Összesen beadatott 8 pályázat, még pedig egy útirajz és 7 fényképpályázat 181 képpel. A két pályázat eredményét turistaestély keretén belül nemcsak Sáros, hanem más megyék városaiban is be fogjuk mutatni, ha aziránt megkerestetünk. A lefolyt évben rendezett turistaestélyünkön ismét a fáradhatatlan és lelkes Siegmeth Károly örvendeztetett meg bennünket, ez alkalommal »A Vág völgye képekben« című felolvasásával.

Az Osztály legújabb intézményeihez tartoznak a megye különböző, turisztikai szempontból fontos helyein berendezett osztályképviselőiségek; ilyenek vannak: Szinyelipócon, Singléren, Sirokán, Héthárson, Pécsújfalván, Roskoványban, Lubotényben, Kisszebenben, Nagysároson, Bártfán, Zborón, Sóvárt, Aranybányán, Opálbányán,

* A szinyelipóci vidék elérését megkönnyítendő a nyár folyamára olcsó szekérközlekedést biztosítunk a nevezett vidékre. A szekerek az Osztály központi irodájától indulnak. Előzetes bejelentés szükséges.

Rankfüreden, Kassán, Kassahámoren, Kisladnán, Aboson.
Az osztályképviselőségek hivatása a turistaságot elő-
mozdítani.

Eperjes, 1908 január hó 22-én.

Szutórisz Frigyes s. k.
ügyvivő elnök.

1907. évi zárószámadása.

<i>Bevétel:</i>	K.
Pénztári készlet*	344.53
1 alapító tag után	100.—
7 rendes tag után 1906-ra	28.—
171 rendes tag után 1907-re	684.—
1 rendes tag után 1908-ra	4.—
1 családtag után 1906-ra	1.—
67 családtag után 1907-re	67.—
41 deáktag után	41.—
Térképekért	2.—
Felolvasó estély jövedelme	26.60
5 igazolványért à 20 fillér	1.—
3 éremért à 2 korona	6.—
Központtól útirajzok jutalmazására	200.—
Alapítvány kamata	5.04
Betétösszeg	20.31
	<hr/>
Összesen	1530.48

<i>Kiadás:</i>	K.
Központnak jelvényekért	6.—
„ 60% 100 K. után	60.—
„ 40% 716 K. után	286.40
„ 5 igazolványért	1.—
Póstköltségek	34.92
Nyomatványok	76.63
Felolvasó estély költsége	42.42
Jelzésekre	123.82
Központi iroda festése	18.—
Szolgá díjazása stb.	31.71
Oklevelekért	18.68
Térkép-alaprajz	90.—
	<hr/>
Átvitel:	789.58

* Ebből alapítvány 120.— K, készpénz 224.53 K.

	Áthozat:	789.58	
Központi iroda könyvtára		60.—	
Padok		90.—	
Útegyengetés a nagysárosi váron		10.—	
Sárosmegyei útirajz pályadíja		200.—	
Sárosmegyei fénykép pályadíja		200.—	1349.58
Maradvány: Alapítványban		160.—	
Készpénzben		20.90	180.90
	Összesen .		<u>1530.48</u>

Eperjes, 1908 január hó 26-án.

Szutórisz Frigyes,
ügyvivő elnök.

Theisz Ármin,
pénztáros.

1908. évi költségelőirányzata.

<i>Bevétel:</i>	K.
Pénztári maradvány 1907-ről	20.90
Huszonegy rendes tag hátraléka	96.—
170 rendes tag díja	712.—
68 családtag díja	68
	<u>Összesen 896.90</u>

<i>Kiadás:</i>	K.
Útjelzés és tájékoztató táblák	150.—
Póstaköltség	30.—
Nyomtatvány	30.—
Eperjesen, Kisszebenben, Bártfán, Kassán tartandó felolvasások költségei	90.—
Fényképpályázat	160.—
Parterősítés	30.—
Kilátótoronyra alap	50.—
Központi iroda felszerelése	20.—
Egyéb kiadások (szolga stb.)	13.90
A központnak beszolgáltatandó 40% a rendes tagok díja után	<u>323.—</u>
	<u>Összesen 896.90</u>

Eperjes, 1908. január hó 23.

Szutórisz Frigyes,
ügyvivő elnök.

Theisz Ármin,
pénztáros.

Gölnicvölgyi Osztály.

Elnök: Mattyasovszky Gábor.

Ügyvivő alelnök: Apáthi Vilmos.

Titkár és jegyző: Sztankay F. Béla.

Pénztáros: Weidinger József.

Választmányi tagok: Dr. Breuer Sándor, Dirner Albert, Filla Kelemen, Hendrich Antal, dr. Löwenbein Samu, Piovarcsy Jenő, Streck Gusztáv, ifj. Streck Mihály, Walkó Emil, Walkó János Gábor, Winkler Pál, dr. Woif Károly.

Az Osztály évi rendes közgyűlését febr. 14.-én tartotta, mely az ügyvivő alelnök jelentését s a pénztárosnak a zárószámadásokra vonatkozó előterjesztését, mely szerint a bevétel 204'77 K., a kiadás 100'96 K. volt, tudomásul vette. A múlt évben tervbe vett nagyobb mérvű útjavítások és újra jelzések, nem annyira anyagi eszközök, mint inkább munkások és munkavezetők hiánya miatt, nem voltak keresztülvihetők. A legszükségesebb munkát azonban mégis elvégezte az Osztály. Minthogy ugyanis a Thurzófüredről a Thurzó-hegyi Gábor-menedékházhoz vezető piros jelzésű út felső szakasza az erdővágás és fafuvarozás következtében járhatatlanná vált, ezen útszakasz helyett a szomszédos fenyvesben, mely az erdőgazdasági tervek szerint csak 40 év múlva kerül vágás alá, mintegy 150 méternyi hosszúságban, új útszakaszt épített. — A Gábor-menedékház víztárnája, mely különben nagyobb omlás megelőzése céljából évről-évre igazításra fog szorúlni, javítás alá került. A kies fekvésű Thurzó-hegyet s az ottani menedékházat a lefolyt évben is számos kiránduló kereste föl. A jövő esztendőre tervbe van véve a Trohanka környékén lévő három kunyhó alapos tatarozása, továbbá az ottani turista-utak kijavitása és újra jelzése.

Zárószámadás 1907-ről.

Bevételek:

Előző évi pénztári maradvány	58 K 61 f
Tagdíjak 23 tag után	138 » — »
Kisebb bevételek	8 » 16 »
Összesen	204 K 77 f

Kiadások :

Új út építése	59 K — f
A Gábor-menedékház víztárnájának javítása	21 » — »
Tűzbiztosítás stb.	20 » 96 »
Összesen .	100 K 96 f
Pénztári maradvány .	103 K 81 f

Költséglelőirányzat 1908-ra.

Bevételek :

Pénztári maradvány	103 K 81 f
Tagdíjak 23 tag után	138 » — »
Egyéb kisebb bevételek	8 » — »
Összesen .	249 K 81 f

Kiadások :

A menedékház és konyhók tűzbiztosítása	14 K 36 f
A menedékház és konyhók javítása	45 » — »
Utak javítása és újra jelzése	150 » — »
Új padok állítása	10 » — »
A Gábor-menedékház víztárnájának javítása	20 » — »
Egyéb apró kiadások	10 » 45 »
Összesen .	249 K 81 f

Iglói Osztály.

I. *Építkezések.* A pompás *Hernád-áttörést* kényelmesebben járhatóvá teendők, e célból az utolsó időben a lehető legnagyobb takarékossgot tartottuk szem előtt s ily módon elértük azt, hogy az elmúlt évben aránylag nagyobb összeg állott rendelkezésünkre. Ebből két kilométernél hosszabb gyalogösvényt építtettünk, még pedig a káposztafalvi Sziklakaputól a Zöldhegyre, a káposztafalvi Barlangtól a letánfalvi erdőőr házáig s onnan a Majerszka tövéig, végre pedig a Bélapataknak a Hernádba való ömlésénél, azonkívül egyhelyütt vasláncot is alkalmaztattunk.

II. *Jelzések.* A *Hernád-áttörés* felső részén néhány szükségessé vált pótló útjelzést eszközöltünk.

III. Kirándulások. Különös örömmel jelenthetjük, hogy az 1907-ik esztendőben annyi kirándulás történt, mint eddig soha és itt mindenek előtt ki akarjuk emelni, hogy a nők érdeklődése és részvétele felette élénk volt. Kétséget nem szenved, hogy ez okból a 49 kirándulás — ezek között 8 tanulói — jelentékenyen nyert vonzó erőben. Ezen kirándulások, melyekben összesen mintegy 700 személy vett részt, áprilistól októberig tartottak s a szomszédos hegyeket, a Hernád-áttörést, a Lapis refugiumot, a Liftner-vízesést, a Kiszél- és Bangerszakadékokat, a Róth Márton-gugyort, a Dobsinai jégbarlangot, a Magas Tátrát és a Dunajec-áttörést ölelték föl.

Alkalmilag néhány fényképfelvételt is csináltunk. Igló, 1907 december havában.

Róth Márton,
elnök.

1907. évi zárószámadás.

Bevétel:	K
Pénztári maradék 1906-ról	619 70
Tagsági díjak 1907-re	380.—
	<u>Összesen 999 70</u>
Kiadás:	K
A központi pénztárba	121.60
Útépités	470.—
Útjelzés	20.80
Tűzbiztosítás	20.25
Különféle	15.—
Egyenleg mint készpénz	352 05
	<u>Összesen 999 70</u>

Igló, 1908 január 10-én.

Nosz Lajos,
pénztáros.

Megvizsgálta és helyesnek találta Windt Imre.

1908. évi költségelőirányzat.

Bevétel:	K
Áthozat 1907-ről	352 05
Tagsági díjak	380.—
	<u>Összesen 732 05</u>

<i>Kiadás:</i>	K
A központi pénztárba	121.60
Útépités	350.—
Útjelzés	50.—
Tűzbiztosítás	21.—
Különféle	15.—
Egyenleg mint készpénz	174.45
Összesen	732.05

Róth Márton,
elnök.

Keleti Kárpátok Osztálya.

Az Osztálynak 309 rendes és 13 alapító tagja van. 1907-ben 4776 K 71 f volt a bevétel és 3401 K 19 f a kiadás, úgy hogy 1908-ra 1375 K 53 fillér maradvány volt átírható.

1907-ben 1040 turista látogatta meg az Aggteleki-barlangot. Ezek között 1002-en belföldiek és 38-an külföldiek voltak; 633 ember, vagyis az összes látogatók 60·8%-a, végig haladt az egész barlangon.

Az elmúlt évben alulírott 7 felolvasást tartott vetítő képek bemutatásával és pedig: Budapesten 2, Eperjesen 1, Nagymihályon 1, Rimaszombatban 1, S.-A.-Ujhelyen 1 és Rozsnyón 1 felolvasást.

Diapozitívaiunk és kézirataim használata mellett főtisztelendő Oppitz Sándor r. k. plébános úr volt szíves Nagymihályban egy felolvasást tartani. Ezen működését a folyó évben is folytatja, amiért is az osztály köszönettel tartozik neki,

1907. évben a *Preluka réten* (Ungmegye) tervezett nagy menedékház felépült, amely jó szolgálatot teljesít azon turistáknak, akik a *Polonina Runára* (1482 m.) vagy az *Osztrára* (1408 m.) akarnak feljutni.

A Hoverla-menedékház, amelynek tetőzetét az 1906—1907. év telén a nagy hőmennyiség benyomta, alapos javítást igényelt. A Popp Iván-menedékház a hőnyomása alatt annyira megrongálódott, hogy újra fel kell építeni; a tárgyalások erre nézve még nincsenek befejezve.

Osztályunk XXX. közgyűlését 1907. év július 22-én Felsőbányán tartotta, egyszersmind a tevékeny Guttinvidéki Választmány 10 éves fennállását is ünnepelte. Ezen

választmány érdemes ügyvivő alelnökének tiszteletére a Maguráról a Guttin-menedékházig terjedő új út „*Farkas Jenő út*”-nak neveztetett el. Ép így Baltay János m. kir. erdőmester úr érdemeinek méltatására a Sujor völgyből a Guttin-menedékházhoz vezető út „*Baltay János út*”-nak kereszteltetett.

A folyó évi közgyűlés a Polonina Runa alatt lévő menedékház felavatásával egyidejűleg fog megtartatni; ehhez a meghívók annakidején küldetnek el a tisztelt tagok címére.

Az 1908. év folyamán a Farkas Jenő útról a Guttin-csúcsra és a Guttin-csúcsról a menedékházhoz vezető turista-utakat fogjuk kiépíteni. Ép így az Aggteleki-barlangban az útépitéseket folytatni fogjuk.

Budapest, 1908 február hó.

Siegmeth Károly,
ügyvivő alelnök.

1907. évi mérlege.

<i>Bevétel.</i>	K
Egyenleg átvétel az 1906. évből	2654 34
Rozsnyói felolvasás jövedelme	12 20
Térítés az Aggteleki-barlang munkálatainak költségeiből	200.—
Aggteleki-barlang bevétele	400.—
Tagdíj 308 tag után à 4 60 korona	1416 80
Tagdíj 1 tag után	4.80
Kamat	88 57
Összesen	4776.71
<i>Kiadás.</i>	
K	
Aggteleki-barlang javítási munkálatai	357.83
Vetítógép kezelőjének	50.—
Hoverla-menedékház javítása	333.32
Preluka-menedékház építése	1000.—
Tagilletmény a központnak 301 tag után	481 60
Kamat 2000 korona kölcsön után	90.—
Vételár az Aggteleki-barlang új bejárata előtti telekért	375.—
Vetítő képekért	158.—
Pósta- és sürgönydíjak	159 66
Átvitel	3005.41

	Áthozat	3005.41
Kézbesítési díjak		61.60
Tűzbiztosítás		29.20
Nyomtatványok		133.15
Különféle		59.—
Guttin-út javítása és jelzése		78.54
Felolvasások		34.28
Egyenleg átvitel		<u>1375.53</u>
	Összesen	4776.71

Kassa, 1908 január hó 10-én.

Siegmeth Károly,
ügyvivő alelnök.

Mildner Ferenc,
pénztáros.

1908. évi költségelőirányzata.

<i>Bevétel.</i>	K
1907. évi állandék	1375.53
Tagdíjból beszedendő	1380.—
Aggteleki-barlangból	300.—
Kamat	<u>50.—</u>
	Összesen 3105.53

<i>Kiadás.</i>	K
Aggteleki-barlangi munkálatok	700.—
Menedékházak építése és fenntartása	500.—
Utak építése és fenntartása	600.—
Tűzbiztosítás	30.—
Tagilletmény a központnak	480.—
Kamat a központnak	90.—
Nyomtatványok	150.—
Pósta- és táviratdíj	170.—
Szádellői őrnek	30.—
Diapozitívákért	200.—
Vetítógép kezelőjének	50.—
Különféle	<u>105.53</u>
	Összesen 3105.53

Vagyongkimutatása az 1907. év végén.

	K
1. Aggteleki barlangbirtok részei	3215.09
2. Földterület a barlang új bejáratánál	375.—
	<u>Átvitel 3590.09</u>

		Áthozat 3590.09
3. <i>Menedékházak:</i>		
Turistaház az Aggteleki-barlang régi bejárata előtt		2000.—
Kocsiszín az Aggteleki-barlang régi bejárata előtt		100.—
Menedékház az Aggteleki-barlang új bejárata felett		500.—
Lakóház az Aggteleki-barlang új bejárata mellett		1100.—
Papp Iván-menedékház		1000.—
Hoverla-menedékház		1000.—
Siegmeth-menedékház a Feketehegyen	800.—	6500.—
4. <i>Skióptikon, rheostat stb.</i> 713.12		
Vászonernyő kerettel $\frac{4}{4}$ m.		40.—
984 drb diapositiva		1180.80
10 drb kazetta		20.— 1953.92
5. <i>Aggteleki lettár:</i>		
Bútorok	219.09—5%	207.64
Évőeszközök	87.79—5%	84.40
Poharak	19.32—5%	18.35
Magnéziumlámpa	58.49—5%	55.57
20 kézilámpa	79.06—5%	75.11 441.07
6. <i>Victrix Camera</i> és felszerelése		396.—
	Összesen	<hr/> 12,521.08

Tisztviselőinek névjegyzéke.

Osztályválasztmány:

Elnök: Gróf Majláth József.
 Ügyvivő alelnök: Siegmeth Károly.
 II. alelnök: Gedeon Jenő.
 Főtitkár: Burger Izsó.
 Jegyző: Strasser Sándor.
 Pénztáros: Mildner Ferenc.

Aggteleki barlangbizottság:

Elnök: Gedeon Jenő. Alelnök: Kaczvinszky Géza.

Pénztárvizsgálók:

Benczur Géza, Maurer Rezső, ifj. Novelly Sándor.

Kassa—Abaúj-Torna—Gömörvidéki Választmány:

I. alelnök: Koós József. II. alelnök: Gedeon Aladár.
Titkár: Strasser Sándor. Pénztáros: Mildner Ferenc.

Beszkidvidéki Választmány:

Elnök: Ungvári Rónay Antal. I. alelnök: Dókus Gyula. II. alelnök: Kende Péter. Titkár és pénztáros: Cornides György.

Máramarosvidéki Választmány:

Elnök: Dr. Lator Sándor. I. alelnök: Tomcsányi Gusztáv. II. alelnök: Benda Bertalan. Titkár: Dr. Korányi Gyula. Pénztáros: Wilhelm Soma.

Guttánvidéki Választmány:

Elnök: Szabó Adolf. I. alelnök: Farkas Jenő. II. alelnök: Baumerth Károly. Titkár: Papp Márton. Pénztáros: Háder Ferenc. Múzeumi őr: Münnich Sándor.

1907-ben belépett tagjainak névsora.

1	Trieber Elek	Kapnikbánya
2	Hirsch Ernő	"
3	Porzsolt Ernő	Felsőbánya
4	Tarján Kristóf	"
5	Krausz Aladár	"
6	Tury István	"
7	Wurscher János	"
8	Dr. Wágner József	Nagybánya
9	Holéczy Gyula	Nagykároly
10	Márton Sándor	"
11	Merza Dezső	Nagysomkut
12	Mosdóssy Imre	Budapest

Budapest, 1908 február havában.

Siegmeth Károly,
ügyvivő alelnök.

Liptói Osztály.

Elnök: Kubinyi Gyula cs. és kir. kamarás.
Alelnök: Joób Marcel alispán.

Hely. titkár: Kossányi Géza vm. I. aljegyző, tb. főjegyző.

Hely. pénztárnok: Andreánszky Ádám vm. irodatiszt.

Osztályunk 1907. évi beléletének legkimagaslóbb és legörvendetesebb mozzanata gyanánt kiemeljük, hogy nem csekély akadállyal és fáradozással a Deménfalvi jég- és cseppkő-barlang bejáratánál állott s az 1906. évben villámütés által elpusztult rozoga menedékház helyére tervezett új menedékház felépítését 3860 korona építkezési és 200 korona berendezési költséggel szerencsésen befejeztük.

Ezen új, szilárd anyagból épült, külsejére is tetszetős és a remek vidéknek valóban díszére váló új menedékház egy nagyszabású jótékonycélú ünnepély keretében, melyen vármegyénk összes előkelősége részt vett, augusztus 4-ikén adatott át rendeltetésének és mi sem természetesebb, mint hogy az egybegyűlt nagyszámú társaság, egyrészt a múltak emlékének áldozva, másrészt pedig osztályunk ügybuzgó elnökének az új menedékház létesítése körül kifejtett, áldozatot és fáradságot nem kimélő tevékenységét elismerendő, az új menedékházat osztatlan lelkesedéssel »Gyula-menedékház«-zá avatta fel.

Osztályunkat az 1907. év folyamán érzékeny veszteség is érte. Ügybuzgó, lelkes titkárunk, Orbán Nándor polgári iskolai tanár, kinek Osztályunk a Deménfalvi-barlang újabb feltárása, az útjelzések fíradhatatlan teljesítése, a tanulói kirándulások gyakori rendezése és egyáltalán a turistaság fejlesztése tekintetében annyit köszönhet, Kecskemétre helyeztetvén át, mindnyájunk rokonszenvétől kísért állásától megválni volt kénytelen. Hasonlókép osztályunk pénztárosa, Pereszlényi Zoltán szolgabíró, ki az osztály pénzügyi helyzetének rendezése körül szerzett kiváló érdemet, Rózsahegyre történt áthelyezése folytán állásáról szintén lemondott.

A tisztikarban ilykép megüresedett két állás Kossányi Géza és Andreánszky Ádám személyében nyert ideiglenes betöltést.

Vármegyénk vadregényes völgyeit és bérceit az 1907. évben is a kedvezőtlen nyár dacára az idegenek ezrei keresték fel és örömmel konstatálhatjuk, hogy a turistaság iránti érdeklődés már a nép szélesebb rétegeiben is szemmel láthatólag fejlődik. Nagyobb csoportos kirándulások, a szűkebb körben mozgó tanulói kirándulásokon kívül, július 13-ikán a Gyömbérre, szeptember 8-ikán pedig a Krivánra rendezettek.

Osztályunk tagjainak száma ez idő szerint 90.

Vagyona :

Menedékház és berendezések értéke	4060 K — f
Pénztári maradvány	652 » 50 »
Összesen	4712 K 50 f

amihez tagdíjhátralékban még 1386 korona járúl, melyből a legközelebb jövőben 600—750 kor. befizetése remélhető.

Liptószentmiklós, 1908 január 31.

Kossányi Géza s. k.

h. osztálytitkár.

Lőcsei Osztály.

Elnök: Kaynár Gyula.

Ügyvivő elnök: Szentistványi Dániel.

Pénztáros: Hornung Lajos.

Jegyző: Fedor Miklós.

Az Osztály ez idén is serénykedett s szolgálta a turisztika érdekeit.

Felújította Lőcse-fürdőtől a Vinnáig terjedő útjelzéseket s jövőre folytatja azokat a Túre és Gehólrá. A »Daniháza« menedékkunyhót újra festette, aszfalt teraszát s a rávezető lépcsőt kijavíttatta. Nagy munkát adott a hó eltakarítása a menedékházról s meglehetősen költséggel is járt. A jövő évi munkaprogramba, a fentebb említett útjelzés-felújításokon kívül, föl van véve egy veranda építése a »Daniháza« mellé, hol esős időben nagyobb társaság is megvonulhat, továbbá a Gyula-ösvény kijavítása egészen a Várhegy tetejéig.

A tagok száma 99. Legujabban belépett: Kottler Sándor.

1907. évi zárószámadásának eredménye :

Bevétel	3835 K 55 f
Kiadás	486 » 60 »
Készpénz maradvány	3348 K 95 f

1908. évi költségelőirányzata.

Bevétel :

Tagsági díjak 100 tag után	400 K — f
Perzselyek jövedelme	100 » — »
Készpénz	3348 » 95 »
Kamat	332 » — »
Összesen	4180 K 95 f

Kiadás:

Gyula-ösvény javítása	200 K — f
Daniháza javítása	150 » — »
Veranda építése	400 » — »
Központi illeték (40 ⁰ / ₀)	80 » — »
Egyéb kiadás	40 » — »
Egyenleg készpénzben	3310 » 95 »
Összesen	4180 K 95 f

Szentistványi Dániel
ügyvivő elnök.

Sziléziai Osztály.

Elnök: Müller János.

Alelnök és pénztáros: Jeltsch Hugó.

I jegyző: Dr. Habel Pál gimn. tanár. II. jegyző: Fuhrmann népisk. igazgató.

A vezetőség többi tagjai: Artl kereskedő, Ausner könyvkereskedő, Körner törvényszéki tanácsos, dr. Menzel első lelkész, Neumann Alfonz kerületi főtörvényszéki ülnök, Neumann Vilmos kereskedő, dr. Pax egyetemi tanár.

A tagok száma az év folyamán 703-ról 740-re emelkedett; ezen örvendetes gyarapodás azonban senkit meg ne téveessen ama ténnyel szemben, hogy az utóbbi években majd minden régibb hegyi-egyesület taglétszáma apadóban van. Oka ennek a mai viszonyokban rejlik; a lefolyt évben tapasztalt lendület a Breslauban tartott egyetemes német dalos-ünneppel kapcsolatos nagyobb idegenforgalomra vezethető vissza.

Az 1907-ik évben négy nyilvános gyűlés volt, melyeken tagok és vendégek nagy számmal vettek részt.

Január 28-ikán folyt le a közgyűlés, melyen Pieschmann Ferenc görlitzi műkiadó saját új színes Tátra-képeit mutatta be, melyek éles körvonalú, plasztikus kidolgozásukkal és a színezésben sikeresen érvényesülő természetűségükkel általános tetszésben részesültek. Előadásokat tartottak még: febr. 22.-én dr. Manzel lelkész »Aegyptusi és syriai utiképek« címen számos vetített kép bemutatásával; márc. 23-án Jeltsch Hugó »Galicia a Magas-Tátra felől« címen, szintén vetítő képekkel; okt. 14-ikén Müller János »Húsvéti utazás Bosznián s Hercegovinán keresztül« címen vetítő képek-

kel, melyeknek szíves átengedéseért dr. Zarnowski úrnak, a »Bosznia-Hercegovinai Turista-Klub« elnökének és Topic Ferenc úrnak, a bosznia-hercegovinai országos múzeum tisztviselőjének tartozunk köszönettel; dec. 10-én Meyer Oszkár Erich e címen: »Balmat Jakab és a Montblank«.

Az Osztály 1907 nov. 10-én húszéves fennállásának ünnepét ülte meg sikerült ünnepély keretében, mely a hangverseny-palota udvari zene-termében folyt le. Mesterileg utánzott sziklák és fenyőfák vették körül az emelvényt, amelyről egy művésznövendékekből alakított, családásig hű cigánybanda nyitotta meg az ünnepélyt nótáival.

Erre az elnöklő Müller János turista-öltözetben ünnepi beszédet tartott, melyben egyszermind megrajzolta a Magas-Tátra képét abból az időből, mikor a magában álló hegység, a hegyi-egyesületek feltáró munkájától még érintetlenül, csak ritkán láthatott turistát. Annál nagyobb elismerésre méltó az a munka, melyet a Döller őrnagy alapította Magyarországi Kárpátgyesület mindjárt első éveiben kifejtett. Már megvoltak a Csorbatavi, Tarpatak-völgyi- és a Zöldtavi-menedékkunyhók, midőn 1887 novemberében hat Tátra-kedvelő, köztük Scherner Károly Albert, összeállott, hogy az akkor Késmárkon, a Tátra tövében székelő Magyarországi Kárpátgyesületnek »Sziléziai Osztályát« megalapítsák. Ennél kedvezőbb csillagzat nem tűnhetett föl a fiatal egyesület életében. Scheiner, ki megírta az első Tátra-vezetőt, már a rákövetkező évben meghalt. Doelege Tivadart (megh. 1898) elismerés illeti azért, hogy bizalmát a jobb jövőben sohasem veszítette el, Wagner egyetemi tanárban (megh. 1901) pedig hatalmas támogatást nyert az egyesület, ki körül Felső-Sziléziában csak úgy sereglettek a tagok. Breslauban az egyesületet még sokáig nem vették észre, de ezen idő alatt kifejtett csendes munkássága sem veszett kárba, sőt nem egy tervszerű gondolatot ekkor érlelt meg, mely később szerencsésen meg is valósult. Ezekben az években lépett az egyesület a Kassa-Oderbergi Vasúttal ama szívélyes jó viszonyba, melyet aztán következetesen tovább is fenntartott és amely később a Tátra-látogatókra nézve oly gyümölcsöző lett.

Az 1892-ik év fordulópontot jelent a Osztály életében. A Lengyel-nyereghez vezető út kiépítésével úttörőként lépett föl, megalkotván az első fennhavasí utat a Magas-Tátra sziklarengetegében. Már 1894-ben, egy évvel ama

munka befejezése után, megkezdődik a Sziléziai-ház építése, habár az Osztály tagjainak száma csak 400 volt. A hegyi-egyesületek történetében alig tapasztalt áldozatkészséggel teremtik elő a fedezetet s 1895 pünkösdjén készen állott a ház a Felkai-tónál, az Osztály saját földbirtokán.

Majd a vezetőügy fejlesztését karolta fel a Sziléziai Osztály. A különb fölszerelésre, a vezetői tanfolyamokra, a vezetői tanyákra s mindenekfölött a szigorúbb fegyelemre terjedt ki az Osztály munkás igyekezete, a tiroli rendszer alapúl vétele mellett.

A Sziléziai Osztály, mint a Kárpátgyűlés egyetlen német osztálya, régóta fáradozott azon, hogy a német Tátra-utazókat mind egyesítse; ezeknek támogatását, valamint német érdekének a képviselőt a Tátrában, tekintette tehát most legfontosabb hivatásának. Érintkezésbe lépett hatóságokkal, vasutakkal és vendéglősökkel, tanuló kirándulókat és tanulmányutakat támogatott. Mindazáltal az útépités ügye sem hevert parlagon gyakorlati működése terén és a szép Batizfalvi tavat a Sziléziai-háztól kiépített úttal tette hozzáférhetővé. Tátr térképe révén neki jutott a szerep, hogy a bécsi cs. és kir. katonai földrajzi intézetnek kartografiai adatokkal szolgáljon s a Magas-Tátrában használatos német és tót hegy-, völgy- és folyónevek érvényben maradását biztosítsa.

Az ünnepi beszédet gazdag tartalmú zenei műsor követte.

Ennek lezajlása után közös ebéd volt, melyen Müller János felolvasta a beérkezett üdvözlő táviratokat s felköszöntötte a különféle hegyi-egyesületeket.

Jóleső érzéssel jelentjük, hogy egyes tagok más körökben is kifejezésre juttatták a Magas-Tátra iránt való érdeklődésüket. Így Halbscheffel titkár a breslauer vám- és adóhivatalnokok egyesületében nov. 28-án előadást tartott a Magas-Tátráról, vetítő képeink bemutatásával; Seidel H. berlini igazgató, kit régóta a Magas-Tátra lelkes apostolának tisztelünk, a »Globus« c. föld- és néprajzi képes folyóiratban pompás cikket közölt a Magas-Tátra újabb térképeiről.

Az »Österreichische Alpenzeitung«-ban Dyrenfurth »Alpín hamisítások« címen dr. Englisch Károly lovagnak a Kárpátgyűlés Évkönyveiben évek óta közzétett úgynevezett első csúcsmászásait vetette alá megsemmisítő kritikának s mutatta ki meggyőzően, hogy ama nagy hangon előadott hőstettek képzelt és ámitás szüleményei.

Az elnökségnek sikerült a Tátra-látogatók számára a kattowitzi kir. vasutigazgatóságnál új vasuti kedvezménykép kieszközölnie, hogy a Tátra felé közvetlen kocsik is indíttassanak.

A német dalosszövetség bresloui VII. dalünnepe alkalmával a dalosok kirándulásait rendező bizottság munkálataiban tevékenyen közreműködtek a vezetőség részéről Habel, Jeltsch és Müller. Három csoportban majdnem száz ünnepi dalos kereste föl a Magas-Tátrát. Azon helyes föltevés alapján, hogy nem mindenki szereti nagy társaságban róni végig a hegyeket, az útitervek kidolgozásánál különös tekintettel voltak az egyedül és kisebb csoportokban utazókra s így számos ilyen kisebb társaság alakult. A Tátrában augusztus elején rendszerint tapasztalható túltömöttségnek tulajdonítható, hogy csak két fürdőtelep vállalkozott nagyobb társaságok ellátására. A bresloui résztvevőknek s azoknak, kik a közelebbi környékről idején jelentkeztek, ajánlotta is a rendezőség, hogy a tervbevett utazást az ünnepség előtt hajtsák végre, s ezen figyelmztetést örvendetes módon szívlelték meg az érdekeltek.

A Sziléziai-ház. Az évről-évre emelkedő látogatottság folytán a Sziléziai-ház helyiségei a legutóbbi nyári évszakban is ki nem elégtőknek bizonyultak és augusztusban nem egy turista hevenyészett éjjeli szállással volt kénytelen megelégedni. Greisiger Róza asszony, a mi közkedveltségben álló vendéglősnénk, ez évben is körültekintéssel végezte dolgát. Június 16-ától szeptember 19-éig 514 vendég kapott éjjeli szállást.

Miután 1906 nyarán a szükséges földterület átengedése ügyében folytatott tárgyalások befejeződtek s egy mintegy 1600 négyzetméternyi terület — a régi Sziléziai-háztól északra s a Felkai-tótól nyugatra — az Osztály tulajdonába ment át, az épülettervek elkészítésére került a sor. Még augusztusban engedélyezte Darányi miniszter a faház építéséhez szükséges fenyőanyagot s mi reméljük, hogy a ház 1907 őszeig elkészül.

Minthogy azonban a kir. földművelésügyi minisztérium írásbeli jóváhagyása csak 1907 márciusában érkezett le, a szálfának csak egy része volt tavasszal kivágható s ezzel az építés egy egész évi halasztást szenvedett. Augusztus elején lerakták az alapfalakat, az ácsok hozzáfogtak a törzsek kinagyolásához s a hosszú és szép ős folyamán még mindig remélhettük, hogy télíg legalább a nyers-épitmény tető alá kerül. De ezt is meghiusította a teplici

fuvarozók szerződészegése, kik az ácsolt fának az oda-
szállítását elvállalták, de már a második napon abba-
hagyták a munkát. Ennek az lett a következése, hogy
az új vállalkozókat jóval drágábban kellett fizetni s hogy
az ácsmunka a tél beállta előtt nem volt megkezdhető.

A jelenlegi szerződéskötések szerint az ácsmunkának
1908 július 15-éig, a kőműves és egyéb munkának aug.
15-éig kell készen lenniök. A belső felszerelés 1909 tava-
szán készül el, mikor is a ház kiadható lesz a bérlőnek.
Az új épületrész kőalapfalon nyugvó szilárd faház lesz,
külső falán deszkaburkolattal, belső oldalán vakolattal
ellátva s összes szobái fűtésre berendezve. Az új épületrész
északi szárnyként csatlakozik a régi épület derekához s
egy 10 m. hosszú tágas folyosóval úgy lép vele össze-
kötetésbe, hogy a régi ház a szobáknak sem száma, sem
megvilágítása dolgában nem veszít. Az új épület magas-
ságra s területre (25×11 m.) nézve éppen megfelel a tor-
nácós régi háznak. Szobái a vastag kőfalak híján jóval
tágasabbak lesznek. Számításba van véve 8 két vagy
több ágyas szoba, egy közös húsz ágyas hálóterem és
két nagyobb háztartási helyiség. A régi házban a kony-
hát lényegesen nagyobb helyiségben hátul helyezik el, a
mostani konyhát pedig egy második étkező-teremmé
alakítják át. Az egésznek elkészültével tehát tizennégy
turistaszoba, egy nagy hálóterem, két tágas tornácós
étkezőterem fölött fogunk rendelkezni és így a folyton
növekedő vendégáradatnak hely dolgában előreláthatólag
meg fogunk felelni.

Pénztári jelentés 1907-ről.

Bevétel:

Pénztári készlet 1906-ról	2300.94 M.
Tagsági díjak	2436.10 »
Útmutatók, jelvények stb. eladásából	303.65 »
A Sziléziai-ház bérlete	1020.— »
Kamatok	283.35 «

Összesen 6344.04 M.

Kiadás:

Póstadíjak, nyomtatványok, előadások	690.55 M.
Diapozitívák stb.	138.12 »
Alapítási ünnep költségei	263.79 »

Átvitel 1092.46 M.

Átvitel 1092.46 M.

Sziléziai-házra:

a) Javítás	M.	56 78	
b) Biztosítási díj két évre	»	117.70	
c) Adó két évre	»	327.32	501.80 »
Új építkezés			3145.01 »
Központi illetékek			698.20 »
Pénztári készlet 1908-ra			906.57 »
	Összesen		<u>6344.04 M.</u>

A $3\frac{1}{2}\%$ -os záloglevelekbe befektetett értékpapírok értéke 6000 Márka.

A számadásokat Artl M. és Klose A. vizsgálták meg.

Költségelőirányzat 1908-ra.

Bevétel:

Tagsági díjak	2450.—	M.
A Sziléziai-ház bérlete	1020.—	»
Kamatok	210.—	»
	Összesen	<u>3680.— M.</u>

Kiadás:

Póstadíjak, nyomtatványok, terembérllet stb.	700.—	M.
Központi illetékek	680.—	»
Adók	150.—	»
A Sziléziai-ház kiépítése	2150.—	»
	Összesen	<u>3680.— M.</u>

Müller János.

Jeltsch Hugó.

Zólyomi Osztály.

Az Osztály az elmúlt évben egy pár kirándulást rendezett a »Kriesna« nevű hegycsúcsra, nem különben néhány társas, valamint kisebb csoportos kirándulást a Besztercebánya közelében fekvő, kilátó-toronnyal és menedékházzal ellátott Rákóczy-hegyre.

Az Osztály tevékenysége a lefolyt évben, a kirándulásokon kívül, a meglévő építmények jókarban tartására szorított. Az Osztály nyomasztó anyagi helyzetére

való tekintettel a kiadások egy része is — sajnos — csak a jövőben törlesztendő hitel útján volt fedezhető, mihez a vállalkozók türelmét kénytelen igénybe venni az Osztály. A kilátó-toronnyal ellátott Rákóczy-menedékházat rosszlelkű emberek erősen megrongálták. Ennek, valamint a Gyömbéren épült kőmenedékháznak kijavítása nagyobb költséget igényel. A Rákóczy-torony építési költségeinek fedezésére még 1010 K-ra lesz szükség. Az Osztály ez összeg fedezhetése céljából kéri, hogy három évre a központi illetékek fizetése alól fölmentessék.

Az Osztálynak, kellő utánjárással, sikerült Besztercebánya sz. kir. várost rábírnia, hogy ez az Urpinhegy oldalán épült 10 km. hosszú szerpentína felhasználásával az egykor őrháznak használt, de most elhanyagolt »Vartoka« nevű romot az év folyamán teljesen felépítse s kilátó toronnyal lássa el.

1907. évi zárószámadása.

<i>Bevételek:</i>	K	K
Tagdíjszámlán:		
140 tag 1907. évi díja à 4 korona . . .	560.—	
Kamatszámán:		
Betét kamatai	5.73	
»Pansky Dieli« menedékház-számlán:		
Hozzájárulási összeg közgyűlési határozat szerint	450.—	
Tulinszky E. egyesületi tag gyűjtése s kamatok	34.19	1049.92
Egyenleg 1906-ról osztályi célokra . . .		146.59
Összesen		1196.51
<i>Kiadás:</i>		
Ügyviteli költség számlán:		
Bérlet, tűzkárbiztosítási díj, nyomtatványok, póstabér	47.90	
Hozzájárulási összeg:		
»Pansky Dieli« menedékház költségeihez közgyűlési határozat szerint	450.—	
»Pansky Dieli« menedékház számlán:		
Hugyecz és Rosenauer vállalkozóknak a kilátótornyos menedékház munkájának költsége fejében fizetett 3-ik részlet . . .	500.—	
Építkezési számlán:		
Gyömbéri-menedékház tatarozási költs. . .	117.40	1115.30

Áthozat 1115.30

Vagyon mint egyenleg:

»Pansky Dieli« menedékház alapja	5 35	
Betét osztályi célokra	75 86	81.21
Összesen		<u>1196.51</u>

Besztercebánya, 1907 december 31-én

Medveczky Kornél
pénztáros.

Ezen számadást tételenként megvizsgálván, bevételi és kiadási mellékleteivel összehasonlítva, mindenben meg-
egyezőnek és helyesnek találtuk.

Besztercebánya, 1907 március 19.

Puschmann Ignác
számv. biz. tag.

Szilassy Kelemen
számv. biz. tag.

Apró közlések.

Gróf Csáky Zenó tátralomnici emlékének ünnepélyes leleplezése.

Gróf Csáky Zenó, Szepesvármegye volt főispánja, hála körütekintő és erélyes, céltudatos és odaadó tevékenységének, melyet a vezetésére bízott megye és közönsége művelődési és anyagi érdekeinek szolgálatában kifejtett, nevét kitörülhetetlen betűkkel jegyezte be ezen vármegye történetébe. Bennie minden közjóra irányuló gazdasági, emberbaráti és hazafias törekvés buzgó és áldozatra kész előharcosra, hathatós támogatóra talált.

Hivatalbeli utódja, Salamon Géza főispán, ezért csak a szepesi közönség hálás szívében élő tisztelet és kegyelet érzelmeit tolmácsolta, midőn székfoglaló beszédében azon lelkesedéssel fogadott eszmét vetette föl, hogy az elhúnyt hervadhatatlan érdemei emlékmű felállításával örökíttessenek meg. A visszhang, melyet szavai keltettek, bizonyította, hogy oly hűrt pendített meg, melynek rezgése kellemes hullámvásba hozta a szepesi szíveket. Úgy hogy csakhamar begyűlt a szükséges összeg is önkénytes adományokból s most már hozzá lehetett fogni az érdeemes férfiú emlékezetét hirdető és megörökítő mű megalkotásához.

Az emlékmű elkészítésével Ligeti Miklós ismert nevű szobrászt bízták meg s annak elkészültével a leleplező ünnepélyt aug. 24-ikére tűzték ki. Az emléket Tátralomnicon állították fel, azon a fürdőhelyen, melynek létesítésében a boldogúlnak nagy része volt. Egy sziklából rakott félkör alakú alapzat közepén emelkedik az ércmellszobor, mely híven adja vissza a feledhetetlen férfiú arcvonásait. Az emlék a következő felirattal van ellátva: »Közadakozásból Szepesvármegye közönsége Gróf Csáky Zenó főispánságának emlékeül, 1896—1905.«

A leleplező ünnepélyre ezekre menő közönség sereglett össze, mely az Orczy-villa mellett felállított emlék körül helyezkedett el. A családtagok s előkelőségek egy sátorban gyülekeztek. Ott voltak: Özv. Csáky-Eszterházy Leontina grófnő, gróf Csáky Albin és neje, gróf Csáky Vidor és fia, özv. gróf Csáky Kálmánné és leánya, gróf Csáky László és neje, Darányi Ignác földművelésügyi miniszter, Bezerédy államtitkár, gróf Zichy Géza, Salamon Géza főispán, gróf Degenfeld, Ráth Péter, dr. Hutyra Ferenc, dr. Neogrády Lajos alispán, gróf Zichy Jakab, Okolicsányi-Zsedényi Éde, Raisz Aladár és Zlinszky István orsz. képviselők, Csik Imre főerdőtanácsos, Popovich László és Fodor kanonokok, Ligeti Miklós szobrász s a szepesi városok és egyesületek képviselői.

Pontban 11 órakor Felka, Poprád, Matheóc, Késmárk és Szepesszombat egyesült dalkörei rázendítettek a Himnuszra. Az ének elhangzása után Salamon Géza főispán a következő beszédet mondotta:

»Mélyen tisztelt Hölgyeim és Uraim!

Szepesvármegye közönsége a férfúnak, ki kora ifjúságától kezdve utolsó lehelletéig tehetségét és tevékenységét e vármegye javára gyümölcöztette, hogy emlékéit méltón megőrizze az utókornak s hogy iránta érzett szeretetének, hálájának és tiszteletének külső kifejezést adjon, szobrot állított.

Kik kortársaikat szellemben, szívben és erőben messze túlszárnyalva megteremtették vagy megmentették a hazát és nemzetet. Alapot nyújtva s megalkotva a kereteket jövőnk biztosítására, működésük arányában az összességnek lettek nagyjai, ki lettek ragadva a szűkebb körből, megbénítva azt kizárólagos tulajdonában.

Csáky Zenó grófra a gondviselés nem ily hivatást rótt. Az ő fenkölt szellemben és lankadatlan munkásságban eltöltött — fájdalom oly rövid — élete az alap-faj-súlyának fokozásában, a keretek értékes kitöltésében merült ki.

Működésének tere Szepesvármegye földje. Ő a mienk. Itt enyhítette bőkezű adakozással, célszerű emberbaráti intézmények létesítésével a nyomor által okozott fájdalmakat; itt volt a népnevelésnek, a közművelődésnek, a magyar szellem terjesztésének buzgó apostola; itt volt a gazdaközönségnek támasza, tanácsadója, szószólója; ebben a vármegyében viselt, hervadhatatlan érdemeket szerezve, oly állásokat, melyek sok gondot, fáradságot s legjobb esetben csak erkölcsi sikert biztosítottak; ennek a vár-

megyének volt köztiszteletben álló, értékes szakismeretekkel bőven rendelkező, csaknem legnépszerűbb főispánja, s miként a lenyugvó nap megaranyozza Szepesvármegye legfőbb kincsét, a Tátrának egekbe emelkedő ormait, ő minden befolyásával, minden munkabíráásával, áldásos működésének alkonyán is, e telepek fejlődésének adott fényes lendületet.

Kimagasló egyénisége kellett, hogy kiemelje őt a rendes sorokból. Díszállásokban, méltóságban, kitüntetésben bőven volt része; de nem a rang s nem a fény az, mellyel mindannyiunkat elvarázsolt, hanem az oly nemesen dobogó szíve, melynek visszhangja e vármegyében nem fog elnémulni soha.

Lehull a lepel a szoborról, melyet a kegyelet emelt és felkérem a m. kir. lipatújvári főerdőhivatalt Csik Imre főerdőtanácsos úr személyében, hogy az emlékművet átvenni, megőrizni és gondozni szíveskedjék oly odaadással, mely az érdemnek, amely bennünket az emlékhöz fűz, megfelel.«

Csik Imre főerdőtanácsos az emléket a következő szavak kíséretében vette át: »A Szepesvármegye közönsége által emelt emléket átveszem és ígérem, hogy azt oly kegyelettel fogjuk megőrizni, amily szeretettel gróf Csáky Zenó a Tátra ügyét szívében viselte.«

Az első koszorút az özvegy tette le férje emlékének talapatára. A család nevében gróf Csáky Albin helyezett el koszorút következő szavak kíséretében: »A Csáky család nevében a felejthetetlen testvér és rokon iránti szeretetünk zálogául kötelességemnek tartom hálás köszönetet mondani először méltóságos alapi Salamon Géza főispán úrnak, a szobor eszméje megpendítőjének, másodszer Szepesvármegye közönségének, amely a szobrot megalakította. Büszkék vagyunk mi Csákyak, akiknek élete összeforrott Szepesvármegye életével és kívánjuk mint legjobbat, hogy Szepesvármegye minden főispánja megközelítse azt, akinek szobrát ma itt lelepleztük.« Koszorúkat helyeztek még el: Darányi Ignác a földművelésügyi minisztérium nevében, dr. Neogrády Lajos Szepesvármegye nevében; Lócse, Igló, Késmárk, Gölnicbánya, Szepesváralja, Szepesolaszi, Poprád, Leibic, Szepesbéla és Ólubló képviselői; továbbá a Magyarország Kárpátgyesülete, a Szepesm. Tört. Társulat, a Szepesi Gazdasági Egyesület, a Kassa – Oderbergi Vasut Igazgatósága, a Magyarorsz. Szálló- és Fürdővállalat, a Magyar Turista-Egyesület, a Szeszfinomító-Társulat, Ágostháza község, a Felső-

magyarorsz. Színikerület szepesi választmánya és a Felvidéki Közművelődési Egyesület.

A főlemelő, minden jelenlevőre nézve feledhetetlen ünnep a Szózat eléneklésével végződött.

L. M.

Ráth Péter

udvari tanácsos, a Kassa Oderbergi Vasut vezérigazgatója.

(Húsz évi működésének ünneplése alkalmából.)

A földi javak nemcsak az emberek között, hanem magának a földnek felületén s annak belsejében is egyenlőtlenül vannak elosztva. Míg a magyar róna áldott televénye a munkás szorgalmát dús természettel jutalmazza, a hegyvidék lakója arca verejtékével csikarja ki a mostoha anyaföldtől mindennapi kenyerét s munkájának eredménye bizony ritkán van arányban fáradozásával. Viszont azonban mintegy kárpótlásul a sovány talajért megáldotta a gondviselés az ily terméketlen vidékeket a föld gyomrában felhalmozott s bőséges hasznot nyújtó kincsekkel, s az emberi lélekre varázslatosan ható természeti szépségekkel és bájakkal, melyeknek kellő feltárása és értékesítése nyugodt megélhetést biztosíthat a lakosságnak.

A mi vármegyénk területe az utóbbiak közé tartozik. A természet, mely kissé fukar kezekkel mért, midőn termő talajt osztott ki számára, fenséges hegyvilágában, pompás völgyeiben és tengerszemeiben megmérhetetlen gazdagsággal ruházta föl, mely még nagyrészt kiaknázatlanul áll ugyan, de már most is — hála az idegenforgalom föllendülésének — áldás és jólét forrása.

Ha egykor valaki a Magas-Tátra idegenforgalmának fejlődéstörténetét fogja megírni, azon tényezők közt, kik nagy rátermettséggel, megfeszített munkával és rendületlen kitartással dolgoztak annak fejlesztésén, Ráth Péter neve lesz az, melyre első sorban hivatkoznia s rá minduntalan visszatérnie kell.

A vidékünk jólétének gazdag forrásaként szereplő idegenforgalom tulajdonképeni megindulása, fokozatos fejlődése és föllendülése arra az időre esik, melyben ő mint a Kassa—Oderbergi Vasut vezérigazgatója működött. Éles tekintetével működésének mindjárt elején fölismerte az idegenforgalomnak úgy a vasút, mint az általa érintett terület érdekeire kiható nagy jelentőségét s hovato-

vább kifejlesztett, sokfelé elágazó rendszerébe beleillesztette a közlekedést általánosan előmozdító és megkönnyítő kedvezmények mellett a turisztika érdekeinek szolgálatát is s a menetrendek és csatlakozások megállapításánál mindig érvényesült az a céltudatos törekvése, hogy az idegenek ideáramlását elősegítse és biztosítsa.

Ráth vezérigazgató az ő tiszteletet parancsoló személyiségével, mely mindent tulajdon erejének és igyekezetének köszön s magas hivatali állásának befolyásával, mely neki széles működési tért biztosít, a Magyarországi Kárpátgyesület munkamezején is oly sikerekben gazdag, nagyarányú tevékenységet fejtett ki, mely őt a legelsőök közt is az első sorba állítja, azon elsők közé, kik a Magas-Tátra megismertetésének, hozzáférhetővé tételének s látogatottságának leghatalmasabb tényezői, legérdemesebb munkásai voltak.

Magunkénak érezzük, legerősebb vezéreink egyikének valljuk s a Magas-Tátra lelkes apostolának tudjuk őt s csak önmagunkat tiszteljük meg, midőn az elismerés és hódolat ama koszorújához, mellyel a húszéves hivatali működése alkalmából tiszteletére rendezett ünnepélyen a Kassa—Oderbergi Vasút hivatalnokai és alkalmazottai, a hatóságok és városok az ünnepelt férfiú homlokát körülfonták, a magunk tiszteletének s hálájának el nem hervadó babérlevelét is hozzáfűzzük.

A rég óhajtott alkalmat ahhoz, hogy a munka emberével, közérdeket szolgáló törekvéseink barátjával és támogatójával szemben elismerésünk adóját leróhassuk, a folyó évi április hó 20-án Iglón a kassa—oderbergi vasuti internátus dísztermében lefolyt lélekemelő ünnepély adja meg, melynek egyik kimagasló pontja az ünnepelt arcképének leleplezése volt.

Mielőtt azonban e szép ünnep lefolyását vázolnók, az alábbiakban elsoroljuk röviden élete folyásának kiemelkedőbb mozzanatait.

Ráth Péter 1842 aug. 6-án Budán született. Atyja, id. Ráth Péter, a budapesti társadalmi körökben méltó tiszteletnek örvendett s az I. kerület mint képviselőjét küldte őt fel az országgyűlésre. Tanulmányainak befejezése után mérnöki alkalmazásban kezdte meg pályáját 1865-ben az akkor épülő pest—losonci vasútvonalon s ugyanitt működött később az üzletvezetőségben. A kassa—oderbergi vasút hívásának engedve mint osztálymérnök ezen vasút nyomjelzésénél dolgozott, míg a kiegyezés után megalakult első kormány közmunka- és közlekedés-

ügyi minisztere, gróf Mikó Imre, meg nem hívta a műszaki osztályba, hol 1888-ig megszakítás nélkül, utoljára m. kir. vasuti és hajózási főfelügyelői minőségben, közlekedési intézményeink ügyét szolgálta. Midőn az említett évben megüresedett a kassa—oderbergi vasút vezérigazgatói állása, a vasut-társaság Baross Gábor akkori közlekedésügyi miniszter ajánlatára őt nevezte ki ügyvezető-, majd nemsokára vezérigazgatóvá. Amit Ráth azóta tulajdonképeni hivatáskörében hazafias és emberbaráti irányban kezdeményezett és létrehozott, azt ily szerény cikk keretében még fővonásaiban is nehéz volna mind elsorolni.

Érdemeinek elismeréseül Ő Felsége már 1880-ban a Ferenc József-renddel tüntette őt ki s 1894-ben a magyar nemességet adományozta neki; 1896-ban az ezredéves kiállítás alkalmából szerzett érdemeinek méltánylásául királyi elismerésben részesült; 1899-ben udvari tanácsos lett, a szerb király a Takovo-rend konturkeresztjével tüntette ki; Igló, Zsolna, Rózsahegy, Ruttka, Csaca, mely utóbbi kerületnek országgyűlési képviselője is volt és Poprád városok díszpolgárukká választották. A Kassa—Oderbergi Vasút hivatalnokai és alkalmazottai, kiknek mindig igazságos előjárójuk, javukat, boldogulásukat mindig szívén viselő, emberséges főnökük volt, hálájukat csak szeretetük és tiszteletük kifejezésével róhatták le iránta s azért lelkesen ragadták meg vezérigazgatóvá történt kineveztetésének huszadik évfordulóját. hogy ezen érzelmeikről a nyilvánosság előtt is tanúságot telessenek. Megfestették Stettka Gyula művésszel életnagyságú arcképét, hogy azt a vasúti hivatalnokok és alkalmazottak gyermekei számára épült iglói nevelő- és élelmezőintézet nagy termében, az ünnepelt egyik alkotásában, ezen hazafias és emberbaráti érületéről fényes bizonytságot tevő épületben, elhelyezzék.

A kép leleplezésének ünnepi cselekménye április 20-án ment végbe s egész lefolyásában nagyarányú és általános ünnepléssé nőtte ki magát.

Felső-Magyarországnak majdnem valamennyi vármegyéje és városa képviselve volt az ünnepélyen. Maga Igló városa fényes zászlódísztt öltött magára. Az ünnepség délelőtt 10 órakor kezdődött, amely időpontban Ráth vezérigazgató Iglóra érkezett. Az állomási épület lombfüzerekkel és zászlókkal volt pompásan földiszítve. Sok száz főből álló közönség várta az ünnepelt megérkezését. Fogadására többek közt megjelentek: Salamon Géza és

Palugyay Móric főispánok, Igló, Lőcse és Poprád városok polgármesterei, Szmrecsányi György, Raisz Aladár, Gyuriss Emil, Zsedényi Ede és Okolicsányi László országgyűlési képviselők, a Kassa-Oderbergi Vasút képviselői, Görgey László a Magyar Államvasutak Miskolci Üzletvezetőségének képviselőjében és a felsőmagyarországi vármegyék számos előkelősége. Az első üdvözlő szavakat Vojnár Tamás iglói állomásfőnök intézte az ünnepelthez, ki köszönetet mondott a fényes fogadtatásért. Hosszú kocsisorban vonúlt az ünneplő közönség az internátusba, hol a társulati alkalmazottak 160 fiugyermeke részeseül teljes ellátásban, kiknek élén az intézeti gondnok, Putsch Tóbiás üdvözölte Ráth vezérigazgatót.

Viharos éljen-riadal fogadta a népszerű, szeretett főnököt, midőn belépett a díszterembe, hol lepellet borított arcképe pálmalombok közt várt leleplezésére. Dr. Hausser Adorján vezértitkár tartotta itt az ünnepi beszédet, melyben elsorolta Ráth alkotásait, méltatta érdemeit. E beszéd után hosszú lelkes éljenzés közben lehullott a lepel az arcképről. Ráth vezérigazgató válaszolt ezután: Alig talál szavakat, melyek kellőkép kifejezhetnék érzelmeit. Ha gondoskodott eddig a vasuti személyzetről, azzal csak szíve sugallatának engedett. A mai ünnepből új erőt merít, hogy megfelelhessen ama feladatoknak, melyek a kassa—oderbergi vasút érdekében megoldásra várnak. Miután még Bodnár István intézeti növendék mondott néhány köszöntő szót, egy hazafias dal eléneklésével véget ért az ünnepély. Erre Ráth vezérigazgató a küldöttségek hosszú sorát fogadta, köztük a Magyarországi Kárpát-egyesületét is, melyet Salamon Géza elnök vezetett.

Délben a Vigadóban ünnepi lakoma következett, melyen körülbelül 400-an vettek részt. Az első felköszöntőt Ráth mondotta a királyra, mire számos felköszöntő hangzott el a jubiléus ünneplésére. Üdvözlő távirat érkezett a sok száz közt Günther. Antal igazságügyminisztertől, Sztéryni József kereskedelmi államtitkártól, Ludvig Gyula magyar államvasuti elnök-igazgatótól, Falk Miksától, a Vasutársaság elnökétől stb.

A számos üdvözlőhöz s jókívánathoz, mellyel ez alkalomból elárasztották az ünnepeltet, mi is őszinte örömmel csatlakozunk s szívből kívánjuk: Ad multos annos!

Hazai turista-egyesületek.

Magyar Turista-Egyesület.

A XII. közgyűlés 1907 május 18-án dr. Környei Ede alelnök vezetése mellett folyt le. A titkár utal az 1906 december 29-én megtartott XI. közgyűlés elé terjesztett 1906-ik évi jelentésére s közli, hogy a múlt közgyűlésen módosított alapszabályokat a belügyminiszter jóváhagyta. Az 1906-iki zárószámadást, valamint az 1907-iki költség-előirányzatot a közgyűlés észrevétel nélkül elfogadta. A bevételek 7061 45 K-t, a kiadások 1421 92 K-t tettek ki s így a készpénzmaradvány 5639 53 K.

Elhatározta továbbá a közgyűlés, hogy első vándor-gyűlését Miskolcon fogja tartani, mi 1907 augusztus 14-én meg is történt. Az ez alkalommal rendezett kiránduláson Diósgyőrt, Lillafüredet, a Murányi-várat s a Dobsinai-jég-barlangot tekintették meg a résztvevők.

Az 1907-ik évre elnökké dr. Téry Ödön osztálytanácsost, titkárrá Serényi Jenőt választották.

A »Turisták Lapja«-nak XIX. évfolyama 4 füzetben 278 lapra terjed. A cikkek közül hat a Magas-Tátráról szól, Dyhrenfurth Günther »Alpin hamisítások« c. közleménye dr. Englisch Károly lovag csúcsmászásaival foglalkozik. Négy cikk tárgyalja a Keleti Kárpátokat, egy Árva-várat és környékét, egy az Alacsony-Tátrát. A kiállítás, valamint a képek igen sikerültek.

A Budapesti Osztály bevétele 1906-ban 22363 87 K-t, kiadása 21890 69 K-t tett ki. A kiadások közt szerepel 3528 87 K a Dobogókőn épült második menedékház költsége s 4727 6 K annak berendezése címén.

A Budapesti Osztály vagyommérlege 1906 végén 88586 44 K tiszta vagyont mutatott, melyben az öttavi Téry-menedékház 26000 K-val, ennek berendezése 4000 K-val, a Dobogókői régi menedékház 8000 K-val, az új menedékház 32000 K-val s a kettő berendezése 7000 K-val szerepel.

A Budapesti Osztálynak 1906-ban 1192 rendes és 77 pártoló tagja volt.

Az Osztály telente évről-évre tart felolvasó-estéket vetített képek bemutatásával. Az 1905—1906-iki időszak alatt 16 felolvasás volt, köztük 7 a Kárpátokra vonatkozó; az 1906—1907-iki időszak folyamán 18, 2 a Kárpátokról. Ez esték a budapesti művelt közönség részéről rendkívüli látogatottságnak örvendenek.

Erdélyi Kárpát-Egyesület.

Ezen lelkes és munkás egyesület, mely a nemzeti-ségektől körülvelt s eleddig érthetetlenül mellőzött székelység érdekeinek felkarolásával elismerésre méltó szolgálatot tesz a nemzeti eszmének, az 1906-iki egyesületi évben is sokoldalú és eredményes munkásságot fejtett ki.

Egyesületi kirándulást 10-et rendezett 352 résztvevővel. A vidéki osztályok közül a brassói dolgozott ki 24 kirándulást felölelő tervezetet, melyet nagyrészt meg is valósított. Fontosabbak voltak ezeknél közzgazdasági szempontból azon kirándulások, melyeket magáncsoportok részére rendezett az egyesület. Turista Naptárában 56 ily kirándulástervet tett közzé, azonkívül megkeresésre 817 esetben küldött az érdeklődőknek előre kinyomatott programot s 185 esetben az egyes alkalmakra kidolgozott kirándulás-tervet. E csoportok legtöbbször a Székelyföldre igyekezett irányítani. Különbféle iskolák, egyesületek és csoportok erdélyi kirándulását 18 esetben irányította és vezette, melyekben összesen 577 idegen vett részt. Kimagasló volt ezek közül az angolok kirándulása, kik négy napig időztek Kolozsvárt s vidékén.

Az egyesület hivatali tevékenységét jellemzik a következő adatok: elláttak 1041 ügydarabot, tartottak 9 tisztikari tanácsülést, 5 választmányi ülést, 10 értekezletet s rendeztek 6 tanulmányi kirándulást, főleg a Székelyföldre, jövő évi működésük előkészítésére. Általán az egyesület jövő munkaterének középpontjául a Székelyföldet tekinti. Ezért tartotta utoljára Szovátán közgyűlését s ezért buzgólkodott annyit az egykor viruló Gyergyói Osztály új életrekeltése körül. A hazai fürdők érdekében is serényen munkálkodtak. Ezek érdekét szolgáltatta a múzeumi osztályok közt a fürdőügyi állandó kiállítás s az erdélyi fürdők érdekében készül akcióba lépni az egyesület a Magyar Védő-Egyesület kolozsvári vezetőségével.

Turistasági munkálataik elég számottevőek. Utjelzések felújításán, jelzőtáblák felállításán kívül bővítési munkákat végeztek a Bükk-tetői és Kányafői turista vendéglők-nél s menedékházaknál. Utjelzéseket készítettek a Vigyázóról, Kolozsmegye legmagasabb csúcsáról, a Székelyvízeséshez. A Révi-osztály a Zichy Ödön-cseppkőbarlang mintegy 600 méter hosszú, eddig ismeretlen részét kutatta fel, eddig feltárt részének térképét sokszorosítottatta. A barlangnak a múlt évben 6000 látogatója volt. A Brassói Osztály egész munkaerejét a Nagykőhavason építendő nagyobb szabású menedékház létesítése foglalta le; alap-

gyűjtés céljaira 10 K-ás kölcsönről szóló részjegyeket bocsátott ki. Fontos esemény volt, hogy néhai Czárán Gyula volt tiszteleti tag örökösei 6000 K alapítványt tettek le az egyesületnél azon kikötéssel, hogy kamatai a boldogult által feltárt Bihar-hegység turista-forgalmi hozzáférhetőségére használtassanak fel.

A Mátyás király születési házában elhelyezett történeti, fürdőügyi, néprajzi és háziipari osztályokból álló múzeumot sokan látogatták. Ez év augusztusában érte el a látogatók száma a 20000-et. Az elmúlt évben 212 tárggyal gyarapodott. A könyvtárban van 1889 kötet, a térképtárban 387 db. térkép.

A taglétszám jelenleg a következő: 13 tiszteletbeli, 203 alapító, 2265 rendes, 240 pártoló tag. Az egyesület 1906-iki összes bevétele 182287 K-t, kiadása 14418.87 K-t tett ki.

A közgyűlés jegyzőkönyvi köszönetet szavazott Szádeczky Lajos dr. alelnöknek, Merza Gyula főpénztárosnak és az »Erdély« szerkesztőjének, Herrmann Antal dr. múzeumi igazgatónak, M. Kovács Géza főtítkárnak és ifj. Zichy Ödön gróf révi osztály-elnöknek, mint akik önzetlenül s fáradszhatatlanul szolgálták az E. K. E érdekeit.

Erdélyi Kárpát-Egyesület. (Siebenbürgischer Karpathenverein.)

Az egyesület Nagyszebenben megjelenő Évkönyvének az 1906-ik évről szóló XXVII. évfolyama 152 számozott lapon 7 cikket közöl és pedig 2 szorosabb értelemben vett turisztikai és 5 növényteni, állattani és geológiai cikket, összesen 65 oldalon. A többi részt a XXVIII. közgyűlésről szóló tudósítás, a számadásokról, alapokról s vagyronról közölt kimutatások, az osztályok működéséről szóló jelentések, 5 osztálynak a hegyi kirándulásokra vonatkozó könnyen áttekinthető jegyzékei s a tagok névsora töltik ki. A kötetet 4 műmelléklet díszíti.

Az 1906 aug 18-án megtartott közgyűlés elnöki jelentése kiemeli, hogy az előző jubiláris év rendkívüli kiadásai folytán a pénztár szerényebb fölösleggel zárulván, az egyes osztályok támogatása is kisebb volt. Mindazáltal alig van osztály, mely ne tett volna valamit. Így a Szászvárosi Osztály menedékházat épített a Naián, a Brassói Osztály kibővítette a Bucsecs vidékén álló menedékhelyét s a többiek részint épület- és útjavításokkal s új jelzésekkel, részint kirándulások s felolvasások rendezésével vették ki részüket a munkából. Az egyesület fényképeit öt

külföldi városban használták fel ismertető előadások keretében s viszont Müller György tanár, a Svájci Népművelő Egyesület kiküldöttje, több erdélyi szász városban tartott látogatott előadást.

A pénztári zárószámadás 1906-ra következő végösszegeket ad: bevétel 10475.05, kiadás 10371.29 K.

Az egyesület maradandó érdemeket szerzett elnökét, dr. Lindner Gusztávot tiszteletbeli taggá választotta.

Magyar Tanítók Turista-Egyesülete.

A XVII. közgyűlés alkalmával az egyesület 1907-ik évi működéséről előterjesztett titkári jelentésből kiemeljük a következőket:

Az egyesület 32 kirándulásra hirdetett programot s 4 kivétellel meg is tartotta azokat. Júliusban Martos Ágoston társelnök szervezett egy 33 napra terjedő tanulmányutat Svéd- és Norvégországba, melynek leírása a Turista Közlönyben jelent meg. A kirándulásokon összesen 259 tag vett részt. Ami az iskolai tanulmányutakat illeti, ez évben 6 vidéki iskola budapesti kirándulását szervezte és irányította az egyesület. A tervezett üdülő- és menedékház alapja ez évben már 24476 K-ra rúgott.

A tagok száma 1907 végén 950 volt.

A könyvtár állománya 546 mű 917 kötetben s jelenleg rendezés alatt áll.

A számadások bevételi oldala 5490.95 K-t, kiadási oldala 5442.48 K-t tüntet föl.

Az egyesület havi folyóirata, a Turista Közlöny 1907-ik évi XIV. évfolyama 296+VIII oldalra terjed s 47 nagyobb terjedelmű cikket s számos kisebb közleményt tartalmaz. Azok közül egy a Volovecen való átkelést, ezek közül kettő a tátrai halálos balesetet s a tátrai obszervatórium ügyét tárgyalja. Az egész kötetet élénkítő mintegy 50 kép közül 6 a Magas-Tátra egyes pontjait ábrázolja. Az egyesület elnöke: Röser János, társelnökök: Mikolik Kálmán és Martos Ágoston, ügyvezető-alelnök: Vágó Aladár, titkár: Lissák Kálmán, pénztáros: Gyuris Géza, szerkesztő: Moussong Géza.

Aradi Turista-Egyesület.

Az 1906-ik évről szóló 6¹/₂ ívre terjedő Évkönyv turista cikkeket nem tartalmaz, de annál kimerítőbben számol be az egyesületi élet mozzanatairól. Közli az elnökségnek a taggyűjtés érdekében kibocsátott felhívását, mely a három legtöbb tagot gyűjtő tagnak kitüntetésképp értékes és szép

emléktárgyat helyez kilátásba, az igazgatóságnak turista-könyvtár létesítése céljából a tagokhoz intézett s könyvadományozásra buzdító felhívását s ugyanennek a különféle vasuti és fürdői kedvezményeket 39 pontban elsoroló értesítését

Az Évkönyv többi része nagyobbára Czárán Gyula tiszteletbeli tag emlékének van szentelve, ki 1906 január 6-án elhunyt s ki az aradi s főleg bihari hegyvidék feltárására irányuló úttörő munkássága és általán a neme-sebb értelemben vett turista szellem terjesztése által maradandó érdemeket szerzett magának. Az egyesület, turista apostolának szelleme iránt való hódolatból, az arad-megyei Menyháza fürdőparkjában emlékoszlopot állított fel s a volt Czárán-villa falában emléktáblát helyezett el az önzetlen, nagyműveltségű ember s a fáradhatatlan természetbarát emlékének megörökítésére. Az emlékműnek leleplezése 1906 aug. 19-én folyt le s az ez alkalommal tartott díszközgyűlésen dr. Schmidt János, egyesületi igazgató emlékbeszédet mondott fölötte. Alkotásai főleg a Biharhegységet gazdagítják s mind közt legremekebb a rakoncátlan, titokzatos Galbina patak kitörése alatti mintegy fél km. hosszú völgyszakasz hozzáférhetővé tétele, hol a patak »száz méternél magasabb mészkő-falak, hasadékok közt bujkálva, habbá verve, vízeséseket alkotva bukdácsol, rohan lefelé,« mely rövid útján több mint 100 méternyi az esése. Erről írja Schmidt a Biharhegységről szóló könyvében, hogy »valamennyi sziklaszoros közt a legnagyobb szerű, de teljesen járhatatlan«. Czárán járhatóvá tette s 1901-ben mint kész alkotást adta át az Erdélyi Kárpát-Egyesületnek a »Galbinariát.« Itt végzett feltáró munkája közben egy barlang volt a szállása, melyet turista-tanyának rendezett be s melyet az Évkönyvben is közölt »Hotel Galbina« c. hangulatos, derült humorú s Petőfi Kutyakaparójára emlékeztető pompás versben énekelt meg.

A választmány évi jelentése megemlékezvén Vásárhelyi Béla díszelnök váratlan haláláról, Arad tanfőúrjait a turista-eszme lelkesebb felkarolására buzdítja, mint akik — az ifjúságra gyakorolt hatásukkal — még a turista-egyesületeknél is eredményesebb munkát végezhetnek e téren. Jelenti, hogy a Gainán építendő menedékház céljaira gyűjtött alap 859'25 K-t tesz ki s így a terv megvalósítása már a közel jövőben remélhető. Az anyagi gyarapodás főforrásai — a tagdíjakon kívül — ez évben is a hangversenyek, felolvasások s multságok voltak.

Kiemelendő itt az 1906 szept. 18-án rendezett Czárán-estély, melyen Siegmeth Károly, a magyar turista-világ egyik legkiválóbb alakja, tartott előadást a Magas-Tátráról, vetített képek bemutatásával. Az egyesület 8 programszerű kirándulást rendezett s 10 bejelentett magánkirándulást irányított. A tagok száma 390 volt, tehát 5-tel kevesebb, mint tavaly, minek az a magyarázata, hogy 43 tag elköltözés folytán töröltette magát a tagok sorából. A képgyűjtemény 168, a térképállomány 333, a könyvgyűjtemény 99 drbból áll. Az 1906-iki bevétel 5110'61 K-t, a kiadás 2227'06 K-t tesz ki. A tisztikar így alakult meg: Elnökök Péterffy Antal és Schill József, főtitkár Thèmes Rezső, igazgató dr. Schmidt János, titkár Ritt Gyula, jegyző Erdélyi Gyula.

Mecsek-Egyesület.

Az 1907 ik évi pécsi orsz. kiállítás az egyesület tevékenységét is más irányban foglalkoztatta s ez az oka, hogy egyes ez évre tervezett alkotások abbamaradtak. Nem valósult meg a nagyszabású Misinai-kilátótorony megépítése sem, sőt a választmány megfontolandónak tartja, nem volna-e sürgősebb teendő egyelőre a Kardos-uti menedékház kibővítése. Az időjelző házikó elhelyezése is halasztást szenvedett, de most már mi sem áll útjában felállításának. A Kardos uti menedékházban telefonállomás rendeztetett be. Az összes sétatuk újra kavicsoztattak, az útjelzések nagyrészt felújítottak.

Örvendetes dolog, hogy Pécs városa új székházában díszes helyiséget engedett át hivatalos használatra az egyesületnek, annál szomorúbb azonban, hogy a Kardos-uti menedékházat tavasszal rosszlelkű emberek feltörték s kirabolták.

Az 1907-ik évről szóló pénztári jelentés 9784'47 K. bevételt s 5304'93 K. kiadást tüntet fel. A különféle alapok 5728'12 K-t tesznek ki, Az összes tagok száma 1222.

Az egyesület XVII. Évkönyve 8 ívnyi terjedelemben jelent meg s bevezető soraiban meleg hangon emlékezik meg a 20 éves kora dacára kiváló turista számba ment bölcsészethallgatónak, a pécsi születésű Wachter Jenőnek a Magas-Tátrában 1907 nyarán bekövetkezett szomorú haláláról. Az első közleményt Serényi Jenő írta »Utolsó túrám Wachter Jenővel« címen, melyben a Kopki tornyainak, a Mártha-, Kolbenheyer- és Chalubinszky-csúcsoknak, a Barátnak s aug. 8-án a végzetessé vált Simontoronynak megmászásáról számol be. A Mártha-

csúcs középső orma után, melyet Chmielovski indítványára »Wachter-torony«-nak neveztek el, a nagy Mártha csúcsot a mintegy 8—10 méter magas, de alig 25 cm. széles, teljesen sima falú kéményben mászták meg, mi eddig senkinek sem sikerült. A cikket 5 szép fénykép magyarázza, melyek a Mártha-csúcs csoportját, a Mártha-csúcsot előtérben a Wachter-toronnyal, a Barátot, a Simontornyot az Ökörhátoronnyról és az utolsó pillanatokat a Simontornyon ábrázolják.

Dunántuli Turista Egyesület.

Az egyesület az 1907-ik évről, működésének V. évről 72 lapra terjedő Évkönyvben számol be. Mig előző évi jelentése mindössze egy tátrai kirándulást közölt, jelen Évkönyv három élénken megírt útleírást tartalmaz, melyek közül kettő Hatvan Ferentől és Hübner Ignációl a Salzburgba rendezett egyesületi kirándulással kapcsolatos magas túrák ügyes leírását adja, egy pedig Gráf Samutól a Raxon tett őszi túrák szemléletes rajzát nyújtja.

Az egyesület ez évi működésének legjeleatöbb mozzanata mindenesetre az az elhatározás, hogy a Fertő mván egy fürdőtelepet létesít s ezzel az első lépést teszi viég az egyesület ez érdekes tó hatalmas és titokzatos tartzömégének feltárására és népszerűsítésére. A fürdőtelep helyét megállapították s annak építési költsége, minthogy a szükséges faanyagot a város ingyen bocsátja rendelkezésére az egyesületnek, mindössze 2500 K lesz.

Az egyesület kebelében három bizottság működik. Ezek közül a vigalmi-bizottság a lefolyt évben egy turista-táncestélyt, két felolvasó-estélyt s egy forrás-felavató ünnepélyt rendezett. A kirándulást rendező-bizottság 21 egész v. több napi és 16 félnapi, összesen 37 kirándulást rendezett. Az útjelző- és építőbizottság tevékenysége az eddigi útjelzések jókarban tartásán kívül főleg a Muckmesszelató kiegészítő fölszerelésére s hozzá vezető kényelmes gyalogút készítésére terjedt ki.

A tagok száma 1907-ben 446-ról 497-re emelkedett. A számadási mérleg bevételi és kiadási rovata 4204 75 K végösszeget mutat, a készpénzmaradvány 527 96 K, az egyesületi vagyon 1907 végén 9206 18 K. A könyvtár állománya 198 mű és 160 térkép és kép.

Az egyesület védnöke Hg. Esterházy Miklós dr, díszelnöke Baán Endre dr. főispán, elnöke Hatvan Ferenc tanár, titkára s az Évkönyv szerkesztője Pöttschacher Rudolf, pénztárosa Müller Ferenc.

Horvát Turista-Egyesület. (Hrvatsko Planinarsko Društvo.)

Az egyesület 1907 április 14-én tartotta Zágrábban XXXII. rendes közgyűlését Lenuci Milán elnöklete alatt.

Novotni Vjekoslav titkár jelentéséből közöljük az alábbiakat:

A lefolyt évben a választmány a Zágrábtól északra fekvő Sljeme hegységben a Sljeminaháztól a Stubička Toplicáig 1000 K költséggel gyalogutat csináltatott, melynek nyomjelzését mintegy 1000 K költségen a kormány végeztette. Ezen ösvény, mely 962 méternyi magaslatról 177 méternyire ereszkedik le, hozzáférhetővé teszi a zágrábi hegység északi oldalának ideális természeti szépségeit is, melyekhez hasonlók az Alpesekben csak 2000 méteres magasságban találhatók. A Sljeminán épült turistaház tatarozás alá került s az ugyanott emelkedő vas kilátó-tornyot újrafestették. A Sljeme, Plješivica és Geru hegyvidékeiről Útmutatót adott ki az egyesület, melynek havi folyóirata, a 400 példányban megjelenő Planinar, ezúttal lépett tizedik évfolyamába. Ebből értesülünk róla, hogy az egyesületi tagok közül többen megmászták a Júli-Alpesekben a Triglav legmagasabb csúcsát s különösen Dalmácia és Bosznia-Hercegovina hegyeit keresték föl számosan, mely utóbbinak Sarajevóban székelő turista-központjával a választmány sűrű érintkezést tartott fenn. Sajnálattal emeli ki a jelentés, hogy a lefolyt évben a Sljeme látogatottsága csökkent az előző évekéhez képest, minek okát a Zágrábban tartott gazdasági kiállításban véli föl találni; annál szívesebben konstatálja azonban, hogy a Plješivicát viszont, még télen is s főleg nem egyesületi tagok, a szokottnál nagyobb számmal keresték föl.

A tagok száma ez idő szerint összesen 364, 21 taggal több mint 1905-ben és pedig alapító tag: 28, rendes tag: 327 s rendkívüli tag: 9. Az egyesületi könyvtár állománya 328 kötet könyv, 56 térkép és 60 kép. Cserepéldánykép 8 folyóirat jár az egyesületnek. Az 1906. év zárószámadása szerint a bevétel 12069 14 K., a kiadás 4267 41 K volt, tehát az egyesület készpénz-vagyona 7801 73 K. Ingatlanokban, nevezetesen az ivančici, sljemenai és plješivica-i kilátótornyokban, a Sljemina-turistaházban, a királykúti pavillonban s azok berendezésében, 9590 K az egyesület vagyona.

Külföldi turista-egyesületek.

Osztrák Alpesi-Klub. (Österreichischer Alpenklub)

Folyóirata, az »Österreichische Alpenzeitung«, 1907 febr. 5-iki számában teszi közzé a választmány jelentését a lefolyt XXVIII. egyesületi évről.

A tagok száma 1906 végén 786 volt. A bevétel 29351.75 K, a kiadás 24954.96 K. A tisztikar 1907-re így alakult: elnök: Biendl János, alelnök: Krempel Henrik, jegyző: Panzer Frigyes, pénztáros: Maischberger Tamás, számvivő: Schmidl Gusztáv, könyvtárőr: Kubelka Ede, szerkesztő: Wödl János.

Néhány belső erősödésre szánt év után jelentéke-nyebb építési munkára vállalkozott az egyesület: az Adlersruhe-n keresztülvitte az Erzherzog Johann-hütte megnagyobbítását, mely most 120 személynek nyújt kényelmes szállást; a Tauferervölgyből az Eisbruck nyergen át az Untere Weisszintscharte-re vezető utat pedig kiépíttette.

Új irányban tevékenykedett az egyesület a »Skituren in den Ostalpen« c. könyv kiadásával, melyből a fejlődő alpesi télisport sok üdvös ösztönzést meríthet. Legértéke-
sebb tevékenységét azonban ez évben is az alpinisztika buzgó gyakorlásában fejtette ki, miről a megtett túrákról szóló részletes jegyzék tanúskodik. Ezen fokozottabb hegymászó tevékenység tükröződik a téli időszakban rendezett sorozatos előadásokban is, melyek nagyjából rész-
skioptikon kíséretében tartattak.

A menedékházak látogatottsága örvendetes emelke-
dést mutat. A Johann-hüttét 1327 személy látogatta, a Zsigmond-hüttét 615. Az 1906 február 1-én megtartott alpesegyesületi multság jövedelméből 3265.58 K volt az építési alaphoz csatolható. Az egyesület régi szép szokás-
nak hódolva négy helyen rendezett karácsonyi ajándék-
osztást.

Osztrák Turista-Klub. (Österr. Touristen-Klub.)

A Bécsben havonként kétszer megjelenő »Öster-
reichische Touristen-Zeitung« 1907-iki évfolyamából vesz-
szük a következő adatokat:

Az 1906-iki év mérlege 309311.88 K bevételt és 248839.26 K kiadást mutat. A bevételi tételek közül föl-
említjük, hogy 6933 egyesületi tag kerekszám 41600 K-t, 6701 osztálytag 20100 K-t, tehát összesen 13634 tag 61700 K-t fizetett. A tagok létszáma 13680 volt, 1624-gyel

több mint az előző évben. Álljon itt még néhány bevételi és kiadási tétel:

<i>Bevétel:</i>	K
Képes levelezőlapok eladása	1531'06
Menetjegyek eladása	45088'30
Utmutatók eladása	1418'51
Egyesületi jelvényekért	3271'80
Fürdő, belépti jegyek, hirdetések	4683'04
Különféle előadásokból	7179'44
Táncmulatságokból	7071'70
Wien város évi segélye	1400'—

<i>Kiadás:</i>	K
Képes levelezőlapok beszerzése	1125'44
Menetjegyek beszerzése	43411'62
Osztályközlemények beszerzése	494'09
Jelvények bevásárlása	2342'33
Fürdő, belépti jegyek, nyomtatványok	3208'22
Terembéret, előadások, kirándulások stb.	2815'64
Mulatságok rendezése	5265'22
Az egyesület segélye az osztályoknak	7463'89

Elnök volt Szombathy József kormánytanácsos, pénztáros Hann János, számvivő Herrmann Henrik.

Az osztályok változatos és eredményes munkát végeztek. A Linzi Osztály a Gr. Priel-en fekvő Karl Krahlmenedékházat jelentékeny költséggel újra építtette, úgy hogy most 60 személyt képes befogadni. Nem kevésbé elismerésre méltó alkotásra tekinthet vissza a Wienerwald-Osztály, melynek évekig tartott fáradságos munka után sikerült a Schöpfl-ön álló menedékházat befejeznie. A Drezda-Osztály is tető alá juttatta a Wolf Glanvallenmenedékházat, valamint a Triestingtal-Osztály a Kaspar Geitner-házat.

Az egyesület kebelében fennálló »Természettudományi-osztály«, »Művészetkedvelő-osztály«, »Történetkedvelő-osztály« és »Műfényképező-osztály« a tudományok szép és nevezetes ágait művelték s igyekeztek a turistaság színvonalát emelni.

Északcsehországi Kiránduló-Egyesület. (Nordböhmischer Exkursions-Klub.)

Az egyesületnek Leipában negyedévenként megjelenő folyóirata, a »Mitteilungen«, 1907. évi első füzetében közli a XXX. közgyűlés lefolyását.

Az 1906-ik évi bevételek 4117 K. 69 f.-t, a ki-

adások 3939 K. 84 f-t tettek ki. Úgy a könyvtár, mint a gyűjtemények ajándék útján igen jelentékenyen gyarapodtak. Az egyesület által kiadott »Nordböhmischer Touristenführer« 1907-ben új kiadásban jelenik meg. A »Mitteilungen« első szerkesztőjének, Plauder A.-nak elhunytá alkalmából az új szerkesztő a Plauder-megalapította tudományos színvonal fenntartását igéri s egyebek közt a népművészet figyelembevételét, alkotásainak megbecsülését s vidéki központokban való összegyűjtését jelöli meg egyik irányeszméjének.

Az egyesület a gleichenbergi kiállításon a »Mitteilungen« 28 kötetével vett részt. Az előbbi évben megállapított útjelzések keresztülvitettek. Tavasszal és nyáron 13 kirándulást rendeztek 259 résztvevővel. A diákszállók nagyobb látogatottságnak örvendtek a tavalyinál; összesen 142 tanuló kereste föl azokat.

Német és Osztrák Alpesi Egyesület. (Deutscher und Österreichischer Alpenverein).

A legnagyobb hegyi egyesület 1906. évi XXXVII. közgyűlését Leipzigben tartotta. Az egyesület páratlan fejlődését érdekesen világítják meg a következő adatok: 1900-ban 261 osztálya s 47,401 tagja, 1905 végén 332 osztálya s 69,730 tagja volt, tehát 5 év alatt 71 osztállyal s 32,329 taggal gyarapodott. Ezzel szemben legrégibb fejlődése következő arányokat mutat: Alapításától, 1869-től kezdve 12 évre volt szűksége (1880), míg osztályainak száma 71-re s 25 évre (1894), míg taglétszáma 32,329-re emelkedett. Bevétele 1900-ban 313,000 M-t, kiadása 294,320 M-t, vagyona 35,874 M-t tett ki; 1905 végén bevétele 455,000 M-ra, kiadása 443,450 M-ra s vagyona 83,730 M-ra rúgott. Ezen öt év bevételi s kiadásbeli gyarapodása körülbelül megfelel az 1887-ik év, tehát a 19-ik esztendő, összes bevételének és kiadásának s a vagyongyarapodás 133⁰/₁₀₀-ot tesz ki.

Az egyesület ezen hatalmas fejlődést gyakorlatias irányának köszönheti, mellyel mind több és több osztályt vonz magához. A tulajdonképeni, azaz berendezett menedékházak száma jelenleg (nem számítva a 20 nyitott menedékhelyet) 214; ezek közül 172 teljes ellátást nyújt (8 télen is), 30 élelmet s csak 12 csupán szállást. Ez évben 12 teljes ellátást nyújtó menedékház épült. A központi választmányhoz beérkezett adatok szerint 141 osztály út- és menedékházépítésre 269,711 M-t fordított saját erejéből. Az egyesület vetitőkép-gyűjteménye 2848 dbból

áll, ez évben 561 új képpel gyarajodott s 8600 képet kölcsönzött ki előadásokra. »Anleitung zur Ausübung des Bergführerberufs« c. kiadványát új kiadásban bocsátotta közre, melynek egy új fejezete a hegymászás technikájáról szól. Három vezetői tanfolyamnak 83 látogatója volt, kik közül csak 4 nem felelt meg. Az ez alkalommal tartott ski-tanfolyamon 27-en vettek részt. A vezetőket segélyző egyesület vagyona 1905 végén 217,425 M. volt. Segélydíjat kapott 185 vezető és 36 özvegy és árva 14,358 M. összegben. Tudományos célokra 1905-ben 6225 M-t fordítottak. A könyvtár, mely katalogizálva van már s most kerül sor a nyomtatott címjegyzék kiadására, 12,836 művet, mintegy 3000 térképet s több mint 10000 képet tartalmaz. A mentés ügyére 4685 M-t fordított az egyesület; a mentő-állomások száma 179, a bejelentő-állomásoké 659. A diákszállókat illetőleg az a törekvés újabban, hogy azok gondozása teljesen az akadémiai hegyi-egyesületeknek engedtesse át; jelenleg 511 diákszálló van.

A közgyűlési határozatok közül kiemeljük a következőket. A központ a maga részéről 158,253 M-t fordít a övő évben menedékház- és útépítésekre. Túlnyomó többséggel fogadta el a közgyűlés a központi választmány azon indítványát, hogy az egyesületi tagok s azok hitvesei, valamint a diákszállók igazolványainak birtokosai a rendes ellátási díjat, nem tagok annak kétszeresét fizetik a menedékházakban.

Az 1907—1909 évekre az egyesület székhelye München. A központi választmány tagjai a következők lettek. Elnök: Otto v. Pfister, alelnök: L. Schuster, első jegyző: Karl Müller, másodjegyző: Josef Rockenstein, pénztáros: Fr. Haas, szerkesztő: Heinrich Hess s 4 választmányi tag.

Az 1907. évi XXXVIII. közgyűlés Innsbruckban folyt le. Az ez alkalommal a város által rendezett népviselet bemutató ünnepély (Volkstrachtfest), valamint az Alpeseeknek az Alpesi Egyesület által való birtokba vételét ábrázoló ünnepi felvonulás fényesen sikerült. — A közgyűlésen hozott főbb határozatok ezek: 1. A központi választmány hivatali ideje alatt a közgyűléssel kapcsolatban csak egyszer rendezhetők ünnepélyek. 2. Utasítatik a központi választmány, hogy a jövő évi közgyűlés elé oly alapszabály-módosítást terjesszen, mely egyrészt az egyesületi székhelyet öt évre állapítja meg, másrészt lehetővé teszi az osztályoknak a központi ügyvezetésben való részvételt. 3. Minden egyesületi menedékházban legalább egy hozzá-

férhető s jól fűthető helyiség álljon rendelkezésére a téli látogatóknak. 4. A jövő évi közgyűlés Münchenben, az 1909-ik évi Wienben tartatik meg.

Az egyesületnek ez évben 345 osztálya 73.393 tagja volt. Bevétele 468 973'3 koronát, kiadása 462,511'6 koronát tett ki. Berendezett menedékházainak száma 220 volt.

Német és Osztrák Óriáshegyvidéki Egyesület. (Deutscher und Österreichischer Riesengebirgs-Verein.)

Az egyesület lapja, a Hirschbergben megjelenő »Der Wanderer im Riesengebirge« c. havi folyóirat, 1907 május 12-iki számában közli a német közgyűlés alkalmából előterjesztett évi jelentést.

E szerint a lefolyt évben 95 helyicsoportja vagy osztálya volt az egyesületnek, összesen 11319 taggal. Az 1906. évre vonatkozó zárószámadások 25336'72 M bevételt és 21443'88 M kiadást tüntetnek föl. A helyicsoportoknak 5240'09 M-t utalt ki az egyesület. magaslati építkezésre 3794 11 M-t fordított, tanulói kirándulásokra s diákszál-
lókra 2346'05 M-t, az egyesületi lap költségeire 5857'65 M t stb.

Az útépités főleg a meglevők javítására szorítkozott. A téli utak jelzésére erős póznákat alkalmaztak, bár ezek is sokféle rongálásnak voltak kitéve. A lábszán megkedveltetése s terjesztése céljából az elnökség 30 pár lábszánt bocsátott a helyi csoportok rendelkezésére, diákok közt használatra való szétosztás végett Tanulói kirándulást 14 helyicsoport rendezett. A csoportok nagyobb része újabban a népiskolai kirándulásokat is kezdi felkarolni. A Szudéta-hegységben levő 206 diákszálló közül az Óriáshegyvidéki Egyesület körébe 5 tartozik, melyek diákforgalma 2464 volt. Ezek ellátása 1780 M-ba került, melyből 1000 M-t az egyesület, 500 M-t a porosz kultuszminisztérium, 280 M-t pedig Ephraim keresk. tanácsos úr fedezett.

A múzeum örvendetesen gyarapodott; a látogatók száma 2492 volt. Nem számítva a múzeum látogatásába bevont népiskolai növendékeket. A könyvtárba elvből csak oly műveket szereznek be, melyek az Óriáshegységgel valami vonatkozásban állanak.

Német Turista-egyesületek Szövetsége. (Verband Deutscher Touristenvereine.)

A német turistaegyesületek nagyobb részét magában foglaló ezen hatalmas szövetség székhelye Frankfurt a. Main, hol egyszersmind közlönye, a XXV. évfolyamába lépett »Tourist« is megjelenik.

Az 1907 szeptember 2-án Annabergben megtartott közgyűlésről szóló tudósításból megtudjuk, hogy a szövetség, mely az egyesületek és tagok számát tekintve folytonos fejlődésben van, jelenleg 59 testvéregyesületet foglal magában, kerekszám 153000 taggal. A központi választmány reményli, hogy a szövetség 25 éves fennállásának jubiláris évében, 1908-ban, nem lesz német turistaegyesület, mely hiányzanék a testvéregyesületek sorából. Az ünnepélyhez, mely a szövetség bölcsőjében, Fuldában, fog lefolyni, a központi választmány egy ünnepi kiadvánnyal készül hozzájárulni, mely tartalmazni fogja többek között a szövetség egész eddigi tevékenységét feltüntető statisztikai adatokat s általában a turisztika fejlődését az utolsó 25 évben.

A pénztáros jelentése szerint a bevételek 3378·92 M-t, a kiadások 1510·52 M-t tettek ki. A közlekedési bizottság előadója szerint a tájékoztató irodát erősen igénybevették a tudakozódók. A különféle Útmutatók könyvtári jegyzékét 3000 példányban újranyomatták. Azt az indítványt azonban, hogy a Deutsches Wanderbuch 1909-ben újból kiadassék és pedig 8 kis kötetben, a közgyűlés szó többséggel elvetette.

Német Jeschken- és Iserhegyvidéki Egyesület.

(Deutscher Gebirgsverein für das Jeschken- und Isergebirge.)

Az 1884 óta fennálló egyesület 17-ik Évkönyve, mely 185 oldalon 13 főleg életrajzi, természetrajzi, néprajzi, ipartörténeti, történeti és földrajzi cikket közöl, az 1907 márc. 24-én megtartott közgyűlésről is beszámol.

E szerint az egyesület elnöke Richter Richard F., titkára Planer Róbert, pénztárosa Kahl Adolf, névkönyvszerkesztője Matouschek Ferenc volt. Négy szakbizottság működött: Az útépitések, kirándulások, szünidei telepek és diákszállók bizottságai. A tagok száma 2509 volt, melyből 1473 a törzsegyesületre, 1033 pedig a helyi csoportokra esett. A bevételek záróösszege 15353·4 K. volt, a kiadásoké 13530·16 K.

Az egyesület munkaerejét majdnem egészen a Jeschkenház felépítése vette igénybe, mellyel igen régi, mintegy 40 év óta hangoztatott kívánság ment végre teljesedésbe. Az egész épület, a belső berendezéssel együtt, kerekszám 165000 koronába került; erre fedezetül szolgál 120000 K, úgyhogy 45000 K. hiány pótlásáról kell még gondoskodni. A ház egy 26 m magas toronnyal ellátott egyemeletes szárnyépület, mely a különben is messzire látható hegyről

(1013 m.) pompás kilátást nyújt. Az időjárásra való tekintettel csak a souterrain és a torony épült kőből, a többi rész faszerkezet, a falazat belső részén parafabevonattal. Kőanyagúl a Jeschken kúpján egyedül található quarcit szolgált és pedig kidolgozatlan, fejtett állapotában, mi a kőfalnak — kivált havazáskor — igen eredeti, festői hatást biztosít. A tetőzet sziléziai kettős cseréppel van fedve; az egyes cserepek cementvakolatba illesztvék s viharkapcsokkal odaerősítvék. A belső berendezés a modern igényeknek megfelelő. Vizvezetéke 300 m. mélységből felhajtott friss forrásvizet szolgáltat, van központi gőzfűtése és villamvilágítása.

Útépítés dolgában kivált a már meglévő utak s útjelzések jókarban tartására volt gondjuk, úgy a Jeschken-, mint az Iserhegységben. Ez utóbbiban a Mittagsteine vadregényes környékének hozzáférhetőbbé tételét tervezi az egyesület olyképen, hogy vaslétrát s korlátot erősít a legfelsőbb sziklákhöz. A Johannesbergi Osztályhoz tartozó Königshöhén állott fa-kilátótornyot a vihar leszakítván, helyébe kőből való kilátótornyot tervez 8000 korona költséggel az Osztály.

Az 1906-ban Reichenbergben rendezett német-cseh kiállításon az egyesület is résztvett. hol egyebek közt térképen feltüntetett útjelzései hálózatát, a Jeschken- és Iserhegység szépségeit ábrázoló művészies kivitelű képeit, a Jeschkenház mintáját s különféle kiadványait mutatta be. A kiállítási költség 1489,85 K volt. — A Jeschken- és Iserhegységről régebben kiadott nagy turista-térkép elfogyván, most készül annak új kiadása.

Egyesületi kirándulás — egyéb elfoglaltságuk miatt — csak kettő volt. A téli hónapok alatt négy összejevetelen tartottak felolvasásokat utazásokról, kirándulásokról. Rendeztek végül — némi bevétellel járó — turista-táncmulatságot s házibált is.

Reichenberg magasabb intézeteinek német növendékei ez évben — hála Hartl János professor nemeslelkű intézkedésének — ötödször kelhettek turista-útra. Szünidei telepekre pedig 120 gyermek volt küldhető.

Szász Svájci Hegyi-egyesület. (Gebirgsverein für die sächsische Schweiz.)

Az 1906-iki számadások zárótételei: bevétel 8507,03 M., kiadás 8130,19 M. Az egyesület összes készpénzvagyona 5497,73 M. Tagdíjakból befolyt 6899 M.

A 30-ik egyesületi évben (1906 júl. 1 — 1907 jún. 30.)

két új osztály alakult: Kreischa és Börnersdorf-Hennersbach, melyek pótolták az elvesztett Hohnstein-t. Az egyesület belépett a Német Turistaegyesületek Szövetségébe.

A Drezdában megjelenő »Ueber Berg und Thal« c. havi folyóiratot Dr. A. Meiche szerkeszti, a faiskolát Schandauban Dr. Naumann vezeti, a múzeumot Pirnában Dr. Meischke kezeli. Készülőben van egy színes útjelzésekkel ellátott turista-térkép. 19 osztály tartott előadásokat; Drezda maga 30 év alatt 500 ily előadást rendezett. Schweizermühlében az egyesületi lapnak s a Burgenwerknek egyes cikkeit beszéltek meg.

Az építés terén inkább csak a meglévőnek jó karban tartására szorítkoztak az osztályok. Lilienstein néhány új pontot tárt föl, Blasewitz alapot gyűjtött egy új hely feltárására.

A közlekedés élénk volt. Az egyes osztályok kirándulásai 3—19 közt váltakoztak. Egy társas szánkirándulás is volt. A Schlëuse sima tükre ezreket csalt a csónakra: 1906-ban 14489-en csónakáztak, 1907 első 8 hónapjában már 16572-en. Ez a magyarázata annak, hogy 23 osztály közt 1200 M-t lehetett karácsonyra kiosztani.

Svájci Alpesi-Klub. (Schweizer Alpenklub.)

Az egyesület Évkönyvének 42. kötete, mely 512 oldalra terjed, 7100 példányban Bernben jelent meg s 10 útleírást, 4 értekezést, 63 kisebb közleményt tartalmaz a közgyűlési jegyzőkönyveken és jelentéseken kívül. A könyvet 123 részint szöveg közlé nyomott, részint önálló kép magyarázza s mellékletül a Mont-Blanc egy részét ábrázoló térkép járul hozzá. Az Évkönyv fennállása óta 40084.05 Fr-tiszta jövedelmet hozott. Kiadja még az egyesület az »Alpina« c. Zürichben megjelenő havi folyóiratot, az »Écho des Alpes«-t pedig 1000 Fr-kal támogatja.

Az egyesület 50 osztályához s 3 alosztályához mint 51-ik a Montreauxi Osztály alakult meg. A tagok száma 1906 végén 8931 volt, 515-tel több mint az előző évben. A bevételek 53292.05 Fr-ra, a kiadások 49832.97 Fr-ra rúgtak. A vagyon 1906 végén kerekszám 45000 Fr-ot tett ki.

Az eddigi mentőállomásokhoz a lefolyt évben 7 új járult, Uri kantonban pedig háromnak felállításra van kilátásba helyezve. A vezetők biztosításának intézménye ez évben is fejlődött: a biztosítottak száma 639-ről 703-ra emelkedett, a biztosított összeg 2372000 Fr-ról 2649000 Fr-ra.

A központi pénztár összesen 12619 Fr-ot fizetett ki. Vezetőtanfolyamot Sittenben és Altdorfbán tartottak, összesen 67 résztvevővel. A vezetői díjegyzekek szabályozása sok kellemetlen gondot okozott a központi választmány-nak, míg végre nagyjában sikerült a hatóságok útján mindkét irányban megnyugtató megállapodásra jutni. A központi választmány figyelmezteti az időközben »Szövetség«-be lépett vezetőket, hogy túlzott követelésük egyrészt a vezetőnélküli vállalkozások számának növekedését, másrészt a turistáknak a Keleti-Alpokra való áramlását idézheti elő.

A menedékházak állapota általán megnyugtató. 1906 nyarán adattak át a használatuak az újonnan épült Boval-menedékház, a kibővített Clarida-menedékhely s a más-honnan a Finsteraarhorn-ra áthelyezett házikó. Új menedékházak épültek még az Alp Sciorán a Bondasca-völgyben és a Cabane Julien Dupuis a Col d'Orny-n. A menedékházak gyakori zsúfoltságára való tekintettel a közgyűlés kimondta, hogy azokat első sorban a betegek és sebesültek, aztán az Alpési-Klub s vele viszonyosságban álló egyesületek tagjai s végül a többi turisták vannak jogosítva igénybe venni.

Az útépitések közül kiemeljük, hogy a Prättigau-Osztály a központ támogatásával kiépítette a Vorarlberg felé néző határon a Garschine—Furke—Bregez—Schweizer-tor útvonalat s útjavításokat s jelzéseket végzett a Col-rosa—Schuderser Maiensäss irányában. A Toggenburg-Osztály szintén utakat épített s jelzett a Säntisvidék nyugati oldalán.

Francia Alpési-Klub. (Club Alpin Français).

Ezen nagy egyesület az 1907. évben is a legélénkebb társasélet képét mutatta. Az évi jelentésből kiemeljük a következő adatokat:

Az egyesület elnöke Caron Ernő, pénztárosa Noetinger F. Az 1907. évi bevételek összege 88,818'96 Fr., kiadásoké 88,813'45 Fr. Főbb bevételi tételek: felvételi-díjak 2640 Fr., tagsági-díjak 48,992'6 Fr.; főbb kiadási tételek: hegyi munkálatok 13,200 Fr., egyesületi közlöny 27,700 Fr., tisztviselői fizetések 10,600'3 Fr. Az egyesület nagyobb osztályai: S de Paris, S. des Alpes Maritimes, S. du Canigon, S. de l'Isère, S. Pyrenées, S. Lyonnaise, S. de Provence.

A C. A. F. célja elnökének szép jelentése értelmében az Alpések, a Pyrenei hegyek, a Jura, a Vogesek, a Dauphiné,

Franciaország belső fensíkja hegyi szépségeinek feltárása, utak, menedékházak építése, vezetők kiképzése, kirándulások, felolvasások rendezése, tudományos kutatások eszközlése és az ifjúság nevelése a turistaság terén.

Az egyesület 1907. évi működéséből főlemlítjük a következőket: Úttörő, úgynevezett első hegy- vagy csúcsmászást végeztek a következő pontokon: Le Massif des Écrins, le Pic de la Meije (3 hónapi expedíció), la Tour du Marboré, le Caire Marajon, le Mont Capelet, le Pes de Fantino, le Basto, le Peirobroc (Pyreneusok, Alpes Maritimes). Az egyesület skiversenyt rendezett, továbbá automobil-járatokat létesített a következő helyeken: Pralognan, Oulx. Kieszközölte, hogy a Paris—Lyon—Méditerrané vasuti társaság a Lautaret-n át szánjáratot létesítsen. Menedékházakat épített a Gouter hegyfokon, a Jardin d' Argentières-en. A jelentés e helyütt felháborodással emlékezik meg a menedékházak gyakori vandál kifosztásáról.

Kiváló gondot fordított az egyesület a kopár hegyek erdőinek felujtására s e tekintetben megnyerte a francia kormány áldozatkész támogatását. Az egyesületnek külön terepfelvételei bizottsága van, amely évtizedek óta igen jó eredménnyel működik.

Az egyesület legújabb intézménye az iskolai kiránduló társaságok szervezése és vezetése (caravanes Scolaires-caravanes de jeunes filles).

Ki kell még emelnünk, hogy az egyesület havi folyóirata, a »La Montagne«, rendkívül díszes kiállításban és dús tartalommal jelenik meg.

A Tátrából.

Kormányintézkedés a Magas-Tátra feltárása ügyében.

A m. kir. kormánynak a Magas-Tátra turisztikai feltárását illető korszakos jelentőségű határozatáról számolunk be az alábbiakban.

Hogy ezen elhatározásnak a Tátra jövő fejlődésére kiható nagy fontosságát kellően méltányolhassuk, mielőtt egész terjedelmében közölnők a m. kir. kereskedelemügyi miniszter úr Ó Nagyméltóságának rendeletét, összefoglaljuk röviden az előzményeket.

A Magyarországi Kárpátgyesület küldöttsége

Fischer Miklós ügyvivő alelnök vezetése alatt még 1906 május 29-én jelent meg Kossuth Ferenc kereskedelmi miniszter úr előtt s utalva a Magas-Tátra fejlesztésének országos közgazdasági fontosságára, kérte a kereskedelmi kormány támogatását a Magyarországi Kárpátgyesület azon törekvésehez, hogy utak s menedékházak építésével feltárja a Magas-Tátra szépségeit és emelje az idegenforgalmat, a turistaságot. A miniszter úr méltányolván az egyesület törekvéseinek fontosságát, kilátásba helyezte az állami támogatást.

A Magyarországi Kárpátgyesület 1907 június 1-én terjesztette föl emlékiratát a kormány tagjaihoz, tehát a kereskedelmi miniszter úrhoz is, melynek a Tátra közlekedési viszonyait tárgyaló részében annak szükségét hangoztatja, hogy az alsó turista-úttal (Klotild- és Mária Terézia-úttal) párhuzamosan 1500—1900 m. magasságban egy felső turista-út építtessék, mely a Zöldtótól a Kőpatakitó — Zergeszálló — Felkaitó — Batizfalvitó — Poprádító irányában a Koprova-völgybe vezetne. Az alsó és felső turistautak közötti összeköttetést azon utak létesítenék, melyek az alsó turista-útról most is a völgyekbe vezetnek s melyeknek hálózatát, a völgyekbe és a csúcsokra, fejleszteni és kiegészíteni kellene. A Zöldtavi-menedékház és Koprova-völgy között építendő felső turista-út hossza 42,7 km., építési költsége 23.562 K, a sugárutak hálózatának hossza 149 km., építési költsége 84.680 K lenne. Összesen tehát a Magas-Tátra déli lejtőin 191,7 km. hosszúságban kellene utakat építeni s az építési költség 108.240 K-t tenne ki. Az emlékirat felhívta a magas kormány figyelmét a »Tátra-körút« kiépítésének fontos és szükséges voltára is. Ezen körútnak $\frac{3}{4}$ része kész s teljes befejezést nyerne, ha a Magyarországi Kárpátgyesület által Csorbatótól Podbanszkoig épített lovaglós ösvény kocsiuúttá szélesíttetné ki, ha a Tycha-völgyben a kincstár területén a Tomanova-hágóra, mely egyúttal országhatár is, a kincstár által, a Tomanova-hágóról pedig a Koscielisko-völgyön át Zakopaneig a lengyel kormány által kocsiuút építtetné ki, esetleg a meglévő szekérutak kocsiuutakká szélesíttetné ki.

Az egyesület által felterjesztett emlékiratra a kereskedelmi miniszter úr Ó Nagyméltósága 1908 április 24-én 48057. szám alatt kelt rendelettel válaszolt. A rendelet szószerinti szövege a következő:

»Magyarországi Kárpátgyesületnek Igló. Múlt évi június 1-én kelt beadványára tudomásul azzal adom

ki, hogy megbizottjának kirendelése iránt intézkedjék és erről a lőcsei m. kir. államépítészeti hivatalt értesitse.

Budapest, 1908 április 24.

Kossuth.«

»A m. kir. államépítészeti hivatalnak Lőcsén. A Magyarországi Kárpátgyesület a Magas-Tátra ügyében kért állami actióra vonatkozólag csatolt emlékiratot terjesztette elém. Ezen emlékiratnak a »Munkaprogramm a Magas-Tátrában« című fejezete alatt előadottakat, különösen a turista-utakra vonatkozólag, méltányolva felhívom a hivatalt, hogy az általam egyidejűleg értesített Magyarországi Kárpátgyesület megbizottjának közreműködése mellett a Magas-Tátra vidékén létesítendő gyalogösvények, kocs utak hálózatáról egy részletes javaslatot dolgozzon ki s ezen javaslatát a következőkkel szerelje fel:

1. Úgy a gyalogösvények, mint a kocs utak hálózata az 1:25.000 léptékű katonai térképen feltüntetendők és egy oly kimutatás készítendő, amelyben ezen útvonalak a hossz kitüntetésével felsorolandók.

2. A gyalogösvényekről — egyes jellemzőbb kereszt-szelvényeknek, a kocs utakról pedig azok hosszszelvényének, jellemzőbb kereszt-szelvényeinek elkészítése mellett — közelítő költségvetések készítendőek és az összes költségek összefoglalva is kimutatandók.

3. Ezen utak építésének módozatai részletesen leirandók és az építés sorrendje iránt is javaslat dolgozandó ki annak figyelembevételével, hogy az egész útépítési programm 5—8 évre lesz elosztandó.

Utasítom a hivatalt, hogy a fentiek értelmében szerkesztendő javaslatát legkésőbb a folyó évi szeptember hó végeig hozzám terjessze fel.

Budapest, 1908 évi április hó 24.

Kossuth.«

Villamos vasutak a Tátrában.

Nagy fogyatkozása volt az eddig a tátrai közlekedésnek, hogy a Magas-Tátra legforgalmasabb. középponti fűrdőtelepei Poprád felől csak méregdrága alkalmatosságokon voltak megközelíthetők. Mint örömmel jelenthetjük, ez év nyarán végre megnyílik a Poprád és Tátrafüred közt épült h. érdekű villamos vasút, mely kétségkívül nagy lendületet fog adni a Tátra szépen fejlődő idegenforgalmának és turistaéletének.

A vasút kiindulópontja — a Szepesi Lapokban közölt szakszerű leírás alapján — a kassa-oderbergi vasút poprád-felkai állomásánál lesz. Innen a poprádi

úton haladva mintegy 200 méternyire alúljáró segítségével áthalad a Ksod. vonalának túlsó oldalára s Felkáig azzal párhuzamosan halad. Felkától a törvényhatósági út s a meglévő közúti vashíd felhasználásával — mindenütt saját pályán haladva — Nagyszalók község mellett vonúl el s lehetőleg kerülve a nagyobb emelkedéseket a tátrafüredi erdők alá jut. Az itt kezdődő emelkedést serpentinak segítségével küzdi le. Alsótátrafüredet a kápolna mellett szeli át s végpontja Ótátrafüreden a bazárépület előtt lesz. A hajtóerőt a már meglévő felkai villamos telep szolgáltatja, mely egyszersmind világító árammal látja el Tátralomnicot, Ó- és Alsótátrafüredet. A villamstelep erőmotorait vízierő tartja üzemben, de szükség esetére két gőzgép is rendelkezésre áll. Van továbbá Ótátrafüreden u. n. áramátalakító (Pufferbatterie) állomás, melynek rendeltetése a nagy emelkedésre való tekintettel a mótorkocsiknak felülről árammal való táplálása. A kocsik igen tetszetős külsejű forgalmi eszközök — E vasut folytatása Tátrafüredről a Tarajkára felvivő villamos kötélpálya-vasút lesz, melyől hozzáértők azt mondják, hogy csodálni való remekműve lesz a technikai tudománynak. A leírt villamos vasutakat magánvállalkozók építik, de a kormánynak messzemenő anyagi támogatásával.

Ugyanitt említjük meg, hogy a Tátralomnic illetve Barlangliget—Csorbató közötti villamos vasút ügyét — melyre vonatkozólag egy magán tervezetet alább ismertetünk — a m. kir. kormány a legnagyobb elismerésre méltó áldozatkészséggel szintén fölkarolta, sőt a kassa—oderbergi vasút igazgatóságát az útvonal nyomjelzésével már megbízta s az előmunkálatok Tátralomnic s Tátrafüred közt tényleg meg is kezdődtek.

A Javorina—Lyssapolanai-út s a Bialka-hid.

A címbeli útszakasz s hid kiépítése, mi a Szepesbéla s Javorina közötti törvényhatósági útnak a lengyel területen fekvő Lyssapolana s Zakopane közötti úttal való összeköttetését célozza, turistaforgalmi szempontból is nagyjelentőségű.

Örömmel értesülünk róla, hogy hosszú huza-vona után — hisz már 1906-ra készen kellett volna lennie — végre csakugyan a megoldás küszöbén áll a mű s ha a viszonyok kedveznek, ez év júniusában át lesz adható az út s a híd a forgalomnak.

Ez alkalomból részben az építés főbb mozzanatainak

kiemelése, részben a késedelem igazolása céljából fölemlítjük, hogy az út építése 1906 májusában vette kezdetét s felerészben el is készült még ez évben, bár a munkáshiány, a kedvezőtlen éghajlati, időjárásai s élelmezési viszonyok sok nehézséget gördítettek a vállalkozó igyekezte elé. A Bialka határfolyó magyar és lengyel partját összekötő s egyszersmind az új közút végpontját képező híd építése azonban, mivel a hatósági engedély csak 1906 októberében jött meg, nem volt már megkezdhető ez évben s 1907-ben is csak a nagymennyiségű hó olvadásából támadt árvizek lefolyása után, júliusban lehetett annak építéséhez hozzáfogni. Az alapozási munkálatok közben a kavicsos talaj nagyfokú vízenyőssége miatt előállott nehézségek dacára a híd őszre elkészült s 1908-ra csupán a híd körüli útrészek elkészítése maradt. E hátralevő munka most májusban fejeződik be s mint említettük, júniusban úgy az út, mint a híd átadható lesz a forgalomnak.

Téli túra a Tátrában.

Komarnicki Gyula, a M. T. E. Egyetemi Osztályának elnöke, egy barátjával ápr. 16–19. napjain a nem épen kedvező időjárás dacára elégg sikerült kirándulásokat végzett a Zöldtó környékén.

Április 16-án indultak kocsin Késmárkról s a Mária Terézia úttól lábszánon $4\frac{1}{2}$ óra alatt értek el a Zöldtóhoz. Itt a Frigyes-menedékház belsejét érintetlenül és sértetlenül, de a veranda üvegajtájának tábláit benyomva találták, miből, valamint a verandán felhalmozott törpefenyő-gallyból arra következtettek, hogy valószínűleg itt ért valakit az est s a szabadban való hálás elkerülése végett hatolt be az illető a veranda födele alá. Ápr. 17-én fölmentek a Nagy-Morgásra és onnan a gerincet követve a Wéber-csúcsra. A Morgás hágójáról ismét leszálltak a Zöldtóhoz. Ápr. 18-át pihenésre szánták. Lábszánon felrándultak a Kopahágó alá s onnan gyalog a Dudásra (Kopahegyre). Ápr. 19-én erős hóviharban a Vöröstó felől megmászták a Zergecsúcsot s ugyanazon az úton még délelőtt visszatértek a menedékházba. Minthogy az idő javulására semmi kilátás nem volt, még délben végleg elhagyták a menedékházat, lesiklottak a Késmárki-Itatóig s begyalogoltak Késmárkra.

Tekintve, hogy — mint utóbb értesültek róla — ugyanez időben kiváló német hegymászóknak még vezetőikkel sem sikerült egyetlen csúcsmászás sem s husvétkor

egyedül ők voltak oly szerencsések, hogy feljutottak a magasba, szép túrájukkal teljesen meg lehetnek elégedve derék turistáink.

Tátrai balesetek.

Wachter Jenő. (1887—1907).

Évkönyvünk e rovatában — sajnos — már több érdemes turista balesetéről és haláláról emlékeztünk meg, kiket Tátránk hegyrengetegében ellenállhatatlan merészségük katasztrófába sodort, de talán egyik eset sem hatott oly megindító, oly tragikai erővel reánk, mint épen ez.

S ez az oka, ha ezúttal a szokottnál kissé részletebben foglalkozunk a szomorú esettel.

Mert szomorúságot és veszteséget jelent Wachter Jenő halála nemcsak a szerető szülőknél, kik egyetlen fiukat veszítették el benne, nemcsak fiatal turista barátainak, kik tisztelettel hajoltak meg akarateréje és képzettsége előtt, hanem az egész magyar turistaságnak is, mely bizonyára sokat várhatott a 20 éves ifjútól, ki az Alpesekben s a Tátrában megtett elsőrangú csúcsmászásaival nemcsak tapasztalatlan korára cáfolt rá fényesen, hanem méltán kiérdemelte azt is, hogy legkiválóbb magyar csúcsmászóink közt említsük nevét.

De nem tekintve Wachter nagy reményekre jogosító, érdekes egyéniségét, más szempontból is jelentőséges és tanulságos az ő esete.

Az utóbbi években mind határozottabban domborodik ki az alpinizmus terén és főleg annak irodalmában egy irány, melynek főelve a vezetónélküliség s mely az eddiginél jóval nagyobb, szinte kizárólagos figyelemre méltatja a vakmerő és életveszélyes csúcsmászások kultuszát, mint amelyek legalkalmasabbak a férfias bátorság, ügyesség és lélekjelenlét kimutatására és fokozására. A mérsékelték tábora ha nem is épen »a turisztika elfajulását« látja az »új alpesi stílus« híveinek ezen nemességében is végletes felfogásában, azt tartja, hogy az a szenvedélyes magasbatörés, mely megvetéssel néz le az átlag turisták békés tömegére, az a rajongó hegyimádás, mely minden támogatást elutasítva, halálmegvetéssel teszi ki magát a legfélelmetesebb helyzeteknek, már túlmege a józan férfiaság határán, túllő a helyesen értelmezett turistaság célján.

Anélkül, hogy belelegyednének e vitába, jelezhetjük.

hogy ezen önerejére támaszkodó, minden nehézséget megvető s a rajtuk való győzedelmeskedésért mindent kockáztató irány, melynek úttörője s egyszersmind áldozata honfitársunk Zsigmondy Emil, legkiválóbb képviselője Lammer volt, talált rajongó hívőre Wachter Jenőben is, ki fiatal kora dacára felfegyverezve a gyakorlat és elmélet akkora készségével, mely neki turista téren mindenütt elsőséget biztosított, 1907 augusztus 8-án a Simontoronyról való leereszkedés közben tragikus véget ért.

Már középiskolai tanuló korában* Felsőlövön mélyrehatóan foglalkozott az alpesi irodalommal, sőt kirándulásokat is tett az osztrák Alpésekbe, úgy hogy már ekkor rendkívül ügyes csúcsmászonak ismerték el. Majd 1906-ban bölcsészethallgatónak iratkozván be Budapestén, nagy buzgósággal tanulmányozta a földrajzi és geológiai szakot, miközben a Turista-Egyesület Egyetemi Osztályába is belépett, melynek csakhamar főjegyzője lett.

Ekkor már messzemenő terveket szőtt. Nagy dolgokról, az eddigi eredményeket felülmúló sikerekről álmodozott, Ázsia páratlan hegyóriásainak meghódítása izgatta képzeletét. Formálisan készült tervének megvalósítására. A német és angol nyelvet elsajátítván, tanulmányozni kezdte az orosz és tibeti nyelveket s közben erős szervezetű testét is állandóan edzette. Itthoni túráit csak afféle előgyakorlatoknak tekintette.

1906 nyarán a Magas-Tátrába kerülve mindjárt babérokat arat a legnehezebb túrák könnyed elvégzésével, sőt egy-egy eladdig meg nem mászott torony meghódításával.

A Tátracsúcs megmászásáról írt s a »Turisták Lapja« 1907. évfolyamában megjelent »De excelsis« című első és utolsó cikkét, ezt a hű tükrét rajongó egyéniségének, lehetetlen megindulás és bámulat nélkül olvasnunk. Mily lázas szeretet hevíti dédelgetett hegycsúcsaival szemben, mily büszkén tör ki önérzete a »porázon rángatott turista« láttára s mily költői szárnyalás, sőt bölcséleti emelkedettség és intuición egész gondolatmenetében! Nem állhatjuk meg, hogy rapszódikus elmefutatásából ide ne iktassunk pár helyet.

»Felálllok, ablaknak támasztva homlokomat szomorúan bámulok ki a szürke semmisségbe, de az irányt szívem súgta. Önkénytelenül tudtam, merre kell nézmem, tudtam,

* Ismertetésünkben Serényi Jenőnek és Horn K. Lajosnak a Mecsek-Egyesület Évkönyvében s a Turisták Lapjában megjelent jeles cikkeire támaszkodtunk.

hogy ott túl a ködtegeren, ott állnak szürke kámzsában, komoran, magasztosan barátaim, a hegyek.«

»Mily szép idefönn! Semmi vásári lárma. Minden oly nyugodt, maga a harmónia... De távol odalenn, nagy ég, csillagaid száma vetekedik a fájdalmak sokaságával. Ott milliók marakodnak, tépik egymást a koncert, ott most az éj óráiban megtépve hánykolódnak vackukon hogy ha üt az óra, ismét iga alá hajtva fejüket robotoljanak. Miért?...«

»Majd megpillantottunk egy »turistát«, amint vezetője pórázon rángatva ösztökéli. Nem sokáig élveztük az épületes látványt, mert egy-kettő s messze törtettünk felettük. Istenem! mennyivel szebb erőnk, bátorságunk tudatában s egyedül az ő vezetésük alatt törni fel saját erőnkből a magasba. Nem férfiasabb, nem nemesebb ez? Vezető nélkül meghódítani a büszke ormot, ezer veszély legyűrése után...«

»Srr!... süvít át a levegőn csákányom s kész az első lépcső, majd a második s a többi. Nem kényelmesek fokai, de épen elegendők egy élet fenntartására, mert a jégzilánkok sietve siklanak a mélységbe, mutatva az utat, ha... Nem, a mi utunk fölfelé visz!«

»Mit akai az ember idefönn? Óh! a tömeget nem húzza semmi ide föl. Ide a világosság honába, a földfeletti világ megkapóan vad szépségeihez. Ide csak egyesek vágnak fel, egyéniségek, kiknek mély a lelkük, mint a tengerszem titka, mély a szívük, mint a hegyek magassága s kik itt álmodják át legszebb álmaikat egyedül vagy baráti szívdobogás mellett, mert nekik hiúságok vására az emberek világa, a sötét völgy nagyon szűk s zajos ehhez s így az anyatermészet, a végtelenség keblére vágnak ide föl harmóniába a Mindenséggel.«

»S ha jön a sors, a Vég, úgy a világ bolygó nagy koncertmestere bömbölve, zokogva kapjon sziklahárfáitok tépett húrjai közé, lavinadörgés zengje halotti dalomat, hulló kőzapor zúgó moraja. A köztetek domboruló kis sírra jól őrködjetek. Ti nagy hegyek, ne feledjétek megöntözni egy pár könnycseppel, hogy el ne hervadjon rajta a havasi róza és a szende gyopár.«

Ime a látnok, ki előre megsejti végzetét s a költő, ki a lélek zordon viharzásának és a szív érzékeny ellágyulásának egyaránt mesteri tolmácsolója.

Első látogatásra annyira megszerette a fenséges Tátrát, hogy karácsonykor már újra látni akarta. 1907 március 26 án aztán valóban fenn is járt már. Hrubí Ede barátjával embermagasságú friss hóban próbálkozik föl

a Téry-menedékházhoz, másnap pedig 24 óras túrában lábszánkón járja be a Kistarpataki-völgyet.

Augusztus 4-én ismét a Tátrában látjuk őt turista barátával, Serényi Jenővel és Horn K. Lajossal, »hogy becsületet szerezzenek a magyar névnek, hogy megjárják ama nehéz tornyokat, melyeken magyar szív még nem dobogott, végigjárják ama legnehezebb utakat, melyeket előttük elvétele csak egyes kiváló külföldiek ismertek, hogy kikeressék a csúcsok tömkelegéből azokat, melyeket emberláb még nem tapodott és új följárókat csikarjanak ki az egyes sziklaóriásokra.«

A Kopki tornyai, Mártha-csúcs, Vadorzó-hágó, Kolbenheyer-csúcs, Chalubinszky-csúcs és a Barát jelzik merész útjukat.

Aug. 8-ikán került sor a Wachterre nézve végzetessé vált Simontoronyra, melyről a felmenetel előtt a Békástavak felől még fényképfelvételt is csinált. Nem sejtette, hogy leendő vesztőhelyét örökítette meg. Még az a boszszantó körülmény sem tarthatta vissza őket, hogy egy szintén háromtagú lengyel társaság megelőzte őket, mi ily nyaktörő úton az alágördülő kőtuskók miatt már magában életveszélyes. Hát még a terep nehézségeinek leküzdése, mi addig csak nyolc esetben sikerült volt. A csúcson megismerkedtek aztán a Krol és Firganek lengyel tanárokból s Komarszky diákból álló társasággal és Krol le is fényképezte az egész társaságot.

Lefelé már együtt függeszkedtek az addig csak Klemensiewiczék által megtett úton.

Wachter, kit idáig biztosító-kötél fűzött társaihoz, épen most oldotta azt le magáról. A csúcs alatt úgy 20 méternyire rábukkantak Klemensiewiczék kötélgyűrűjére, melyet elég erősnek láttak arra, hogy rajta megerősített kötelükön egyenként leereszkedjenek a 15 méterrel mélyebben lévő lépcsőfokra. A duplán lelógó kötélen — a fennlevő társhoz erősített harmadik kötélen által is biztosítva — Wachter és Krol tanár kivételével mind szerencsésen lejutottak már. Most Wachter ereszkedett le, de kívánsága szerint biztosító kötélen nélkül.

Már-már elérte célját, midőn — Krol tanúsága szerint — az addig bevált kötélgyűrű hirtelen elszakadt és Wachter »Jaj a kötélen!« kiáltással a mintegy 200 méternyi irtózatosságszerű mélységbe zuhant. Eszméletét bizonyára megérese közben elvesztette s halála is pár pillanat alatt következhetett, mert a lezuhanás után megpillantott test

— amint akkor megfigyelhették — egy mozdulattal sem árulta el, hogy él.

Mit érezhettek akkor, abban az exponált helyzetben, a szerencsétlenül járt társai, még elképzelni is bajos, nem hogy kifejezni lehetne. De hála a gondviselésnek, nagy lelki rázkódtatásuk dacára is, szerencsésen lejutottak és siettek megtenni minden intézkedést, mit a gyászos eset szükségessé tett.

A Turista-Egyesület Egyetemi Osztálya határozatban mondta ki, hogy a Mártha-csoport középső ormát »Wachter-torony«-nak nevezi el. Ehhez bizonyára mindnyájan szívvel-lélelkel hozzájárulunk s csak azt óhajtjuk, hogy Wachter Jenő neve ne csak buzdító és követendő példa maradjon a turistaerényekre, hanem komoly intés is az élet nagyobb megbecsülésére nézve.

Hajts Béla.

Schönberg Erfurtból való német tüzértiszt, ki egyedül több túrát tett meg, júl. 3-án a Swinica megmászása alkalmával lezuhant s szörnyet halt.

Könyvek, lapok, térképek.

Mountaineering Clubs 1857—1907. By A. J. Mackintosh. London 1907. (Hegyi egyesületek 1857—1907. Irta A. J. Mackintosh. London 1907.)

A címbeli 31 oldalra terjedő tanulmány külön nyomata az Alpine Journal 1907. évi XXIII. évfolyamában megjelent cikknek, melyet szerzője az 1857-ben alapított első hegyi egyesületnek, az Alpine Clubnak 50 éves fennállása alkalmából írt. Nem is annyira írva, mint inkább összeállítva tartalmazza az 1857 óta a földkerekségen létrejött összes hegyi kluboknak, turista egyesületeknek a jegyzékét és pedig úgy, hogy az általános rész világrészek, illetve országok s azokon belül a keletkezés időrendje szerint sorolja el az egyesületeket, megjelölván az időközben feloszlott vagy más egyesületbe beolvadt vagy bizonytalan létezésű egyesületeket, a különös rész pedig betűrendben tárgyalja ugyanazokat, közölván — a lehetőséghez képest — az alakulás helyét, idejét, az egyesület célját, jelenlegi osztály- és taglétszámát az osztályok neveivel együtt, az egyesület és az osztályok kiadványainak címét s megjelenése idejét, sőt az egyesületi iroda lakáscímét is.

A tárgy természete hozza magával, hogy se teljesség, se pontosság dolgában nem nyújthatott kifogástalan munkát a szerző. Ő maga érzi ezt legjobban, midőn be-

vezető soraiban pótlásokat és helyreigazításokat kér az illetékes helyekről, melyek számára a »Journal« készség-gel ajánlja föl hasábjait. Megbocsáthatók a hiányosságok s tévedések különösen akkor, mikor pl. a nehezebben hozzáférhető afrikai, amerikai, khinai vagy japán egyesületekről van szó. De Magyarországról talán mégis teljesebb és pontosabb értesülést szerezhetett volna M. úr. Mindössze hat egyesületről emlékszik meg az általános részben, de ezek közül is kettő ausztriai, t. i. a krakóvi Towartzystwo Tatrzańskie s a prachai Slovenské Alpské Druzstvo, úgy-hogy a tulajdonképeni magyarországi egyesületek közül csak a Magyarországi Kárpát-egyesületet (Ungarischer Karpathenverein főcímen), a Siebenbürgischer Karpathen-vereint, a Club Alpino Fiumano-t s a Magyar Turista-Egyesületet (Magyarországi T. E. címen) említi. A különös részben egyébiránt előfordul a Banater Alpen-Club cím is, melyről utalás történik a Südungarischer Alpinistenclubra s arról ennyit közöl: »Karansebes, 1877 ? 1880., »Die Erforschung der Banater Alpen«; nemkülönben fel van említve a Délmagyarországi Kárpát-Egyesület ekként: »Südungarischer Karpathenverein, Temesvár. Südkarpathen, annual from 1905.« A Magyar Turista-Egyesü-letről közli alapításának helyét, idejét, megemlíti 1889 óta folyó lapját s osztályainak számát (9). A Magy. Kárpát-egyesületről alapításának helyét, idejét, célját, kiadványait (a Jahrbuchon kívül Kolbenheyer Karte-jét s Führer-ét, Payer Bibl. Carp-ját, az 1883-ból való Festschrift-et s Dénes Wegweiser-ét), taglétszámát, 8 osztályának nevét (de megtartva 9-iknek az Egri-Bükköt is) s a Sziléziai Osztály kiadványaként Müller Wegweiser-ét. Az Erdélyi Kárpát-Egyesületről, a Magyar Tanítók Turista-Egyesü-letéről, a Mecsek-Egyesületről, az Aradi Turista-Egye-sületről és a Dunántúli Turista-Egyesületről azonban nin-csen tudomása.

De ezen hiányosságoktól eltekintve csak elisme-réssel szólhatunk a szerző igyekezetéről, mellyel a világ turista-egyesületeinek összefoglaló ismertetésére vállalko-zott. Mindenesetre fényt derített ezen bizonytalan, homá-lyos területre s megtette az úttörő lépést arra nézve, hogy majd az adatok folytonos pótlása s helyesbitése után végre e részben is a valóság képe állhasson szemünk előtt.

Azonban már most is érdekes adatokat állíthatunk össze a jegyzék alapján. Így pl. 1857-től 1907-ig összesen 165 egyesület alakult; ezek közül időközben feloszlott 18, más egyesületbe beolvadt 17, bizonytalan létezésű 8 s így

ma — az eddigi adatok szerint — 122 hegyi egyesület működik a világon. Déchy Mórnak Évkönyvünk 1876. évi III. évfolyamában megjelent »Az Alp.-egyesületek történetéhez« c. közleménye még csak 17 egyesületet sorol fel, de ugyanez évben, tehát az egyesületek történetének 20-ik évében, M. adatai szerint összesen 28 egyesület állott fenn. Megemlítjük, hogy a Déchynél szereplő 1872-ben Elsass-ban alakult s sectiókból álló Vogesen-Clubot M. nem ismeri.

A tagok számáról csak 82 egyesületnél emlékezik meg s e szerint az összes taglétszám 189,079; osztályokról csak 16 nagyobb egyesületnél tesz említést s ezek száma 796, beleértve a középeurópai Ski-Szövetség 160 klubját is. Aránylag igen sok kevéstagú egyesület van. Így a 82 egyesület közül

1—50 taggal szerepel	23 egyesület
50—100 » »	13 »
100—200 » »	10 »
200—300 » »	8 »
300—500 » »	5 »
500—1000 » »	7 »
1000—2000 » »	3 »
2000—3000 » »	4 »
3000—5000 » »	1 »
5000—10000 » »	5 »
10000-en felüli » »	3 »

A 2000 tagon felüli egyesületek száma 13. Ezek a következők:

	Osztály	Tag
Siebenbürgischer Karpathenverein, Nagyszeben 1880.	II	2226
Norske Turistforening, Christiania 1868	—	2300 (kb.)
Magyarországi Kárpát Egyesület, Késmárk, 1873.	8	2300 (kb.)
Deutscher Gebirgsv. f. d. Jeschken- u. Isergebirge, Reichenb., 1884.	13	2509
Gebirgsverein f. d. sächsische Schweiz, Pirna 1877	45	3900 (kb.)
Oesterreichischer Gebirgsverein, Wien 1890.	—	5500 (kb.)
Club Alpin Francais, Paris 1874	46	5568
Club Alpino Italiano, Torino 1863.	35	6200
Mittel-Europäischer Ski-Verband, München 1905	160	7000 (kb.)
Schweizer Alpen-Club, Olten 1863	53	8416

Oesterreichischer Touristen-Club, Wien, 1869	65	14,000 (kb.)
Svenska Turistföreningen, Stock- holm 1885	—	38,722
Deutscher u. Oesterreichischer Al- penverein, München 1874	343	73,219

Amint látjuk, angol vagy amerikai egyesület egy sem akad ezek között. A legnagyobb s általában legré-
gibb angol egyesület, t. i. a londoni Alpin Club tagjai-
nak száma — a taglétszám korlátozottsága folytán —
ma is csak 668 s a legnagyobb amerikai, t. i. bostoni
Appalachian Mountain Club (alapítva 1876-ban) mind-
össze 1602 tagot számlál.

Végül álljon itt az egyes országok (ill. világrészek)
betűrendes jegyzéke az összesen keletkezett, a megszűnt,
a beolvadt, a bizonytalan létezésű, az 1876-ban létezett s a
most is fennálló egyesületek számának feltüntetésével:

	Össze- sen alakult	Meg- szűnt	Beol- vadt	Bi- zony- talan	Ma is létező	1876- ban lé- tezett
Afrika	3	—	—	1	2	—
Amerika	9	—	1	3	5	3
Anglia	17	—	1	—	16	2
Ausztria	37*	5	4	2	26	10
Belgium	1	—	—	—	1	—
Franciaország	14	4	—	—	10	3
Hollandia	1	—	—	—	1	—
India	2	2	—	—	—	—
Japán	1	—	—	—	1	—
Khina	1	—	—	—	1	—
Magyarország	4**	—	—	—	4	2
Németország	14	—	3	—	11	1
Norvégia	2	—	—	1	1	1
Olaszország	34	6	5	1	22	4
Oroszország	4	—	—	—	4	—
Spanyolország	3	—	2	—	1	—
Svájc	16	1	1	—	14	2
Svédország	1	—	—	—	1	—
Uj-Zéland	1	—	—	—	1	—
Összesen	165	18	17	8	122	28

* A krakói és prágai ideszámításával.

** A krakói és prágai levonása után.

A Táttra az idegenforgalom és iparfejlesztés szempontjából.

Irta Alexy János m. á. v. felügyelő.
Szerző, kinek jelen cikke a Budapesti Hirlap ez idei hűsvéti számában jelent meg, a Táttrában felhalmozott, de idáig csak kis mértékben vagy egyáltalán ki nem aknázott kincsek értékesítésére nézve lép föl konkrét javaslatokkal. Mellőzve itt az iparfejlesztésre vonatkozó fejtegetéseit, csupán az idegenforgalom növelését célzó terveit ismertetjük.

Ismeretes dolog, hogy Egyesületünknek a m. kir. kormányhoz intézett s Évkönyvünk tavalyi évfolyamában közzétett emlékirata a Táttra közgazdasági szempontból is szükséges korszerű fejlesztésének föltételeit I. a birtokviszonyok rendezésében, II. a közlekedési viszonyok fejlesztésében s III. a turisztikai tevékenységnek az előbbi feltételekkel összefüggő fokozásában látja. A közlekedési viszonyokat illetőleg Poprádnak a három Táttrafüreddel való közvetlen vasúti összeköttetését sürgeti, figyelmébe s támogatásába ajánlván a magas kormánynak azt a magánvállalatot, mely Poprádról Táttrafüredre villamos vasutat s Táttrafüredről a Tarajkára fogaskerekű villamos vasutat akar építeni. Megjegyzi egyszersmind, hogy ennek nyomában kétségtelenül létesülni fog a Táttra déli lejtőin Táttralomnic s Csorbató közt egy új tranzverzális villamos vasút, melyre mint a közel jövő feladatára szintén felhívja a kormány figyelmét.

Talán nem csalódunk, ha föltesszük, hogy az előttünk fekvő tervezet az imént említett mozgalom hatása alatt jött létre s kettős örömmel látnók, ha abban egyszersmind az illetékes körök nézetét s állásfoglalását is üdvözölhetnők.

Cikkíró az idegenforgalom föllendülését egyedül a közlekedési viszonyok gyökeres javulásától várja. Ez tenné lehetővé a Táttra különböző pontjainak nemcsak kényelmes és olcsó megközelítését, hanem az ottani tartózkodás kényelmét s mérsékelt árait is — az építőanyagok és élelmickek gyors és jutányos szállítása révén. Különösen nélkülözhetetlen a vasúti közlekedés abban az esetben, ha a Táttrában állandó s virágzó téli üdülőhelyeket óhajtunk látni, mire pedig elismert ideális klimatikus viszonyainál fogva a Táttra minden más helynél alkalmasabb.

Mínthogy Poprádnak Táttralomniccal már van vasúti összeköttetése, a cél elérhető volna, ha Táttralomnicról Ótáttrafüred, Újtáttrafüred, Táttraszéplak és Felsőhági fürdő-

telepek érintésével Csorbatóig egy villamos üzemre berendezett helyi érdekű vasút építtetnék, mely a turista-út mentén, annak déli oldalán, volna vezetendő. A költségek előreláthatólag nem volnának nagyok, mert a földterületet remélhetőleg ingyen ajánlanák föl a tulajdonosok, a szükséges faanyag a kincstári erdőből volna beszerezhető, építési nehézséget pedig csupán a sok kis híd (áteresz) építése okozna. Az alépítménynek oly erősnek kellene lennie, hogy a fővonalakon járó személy- és teherkocsik akadálytalanul mehetnének át reá s így Budapesttől egész Csorbatóig közvetlenül közlekedhetnének.

Ennek elérése végett már Poprád Felkától kezdve lehetne villamos üzemet berendezni úgy, hogy a fővonalról jövő kocsikat Poprád-Felkáról villamos mozdony vonatná s így az utasok átszállás nélkül utazhatnának a tátralomnic-csorbatói vonal mentén fekvő nyaralótelepekre. Ugyanez történhetnék az élelmiszert, podgyaszt szállító teherkocsikkal, miáltal az élelmezés is jóval olcsóbbá válhatnék.

Ezenkívül a Tátralomnic és Csorbató közötti helyi személyforgalom lebonyolítására négytengelyű, forgóvázzal bíró villamos motorkocsikat lehetne forgalomba hozni (minők a városi villamos vasutakon közlekednek), melyek közül néhányat a téli szezonra villamos fűtőkészülékkel s valamennyit villamos világítással kellene ellátni.

Tekintve azt, hogy a vasút kielégítő jövedelmezőségére eleintén nem igen lehet számítani, nem várható, hogy magántársulat vállalkozzék rá s ezért az aránylag olcsó vasutat, mint államvasutat kellene megépíteni.

Ami a villamos hajtóerő előállítását illeti, erre a tervezett vasútvonal közepe táján fekvő s vízeséseiről jól ismert Tarpatak volna felhasználható oly módon, hogy — számítva a hajtóerőnek ipari célokra fordítására is — nagyobb vízmedence nyerése céljából a Krisztel-ligetben duzzasztógát (völgyelzáró-gát) építtetnék. E ligetet, mely valaha tófenék lehetett, kelet s délkelet felől egy 40 m. magas természetes gát, egykori jégár lerakta moréna, határolja, melynek egy bevágásán át zuhan le a Tarpatak. Ha ez egykori tó partját az átszakított helyen ismét kiegészítjük, akkor az így nyert mesterséges tóban oly vízmedencét kapunk, melyből tetszés szerint bocsáthatunk ki annyi vizet, amennyi az alatta felállítandó turbinák és dinamogépek hajtására szükséges. E mesterséges tó csak szépítené s érdekesebbé tenné a Tarpataki-völgy alsó részét s nyáron csónakázni, télen korcsolyázni lehetne rajta.

Szerző kiszámítja, hogy a Mária Terézia úttól (908 m.) 18 km.-nyire eső Krisztel-liget (1098 m.) vizének eséséből összesen 1840 lóerőt lehetne nyerni, melyből a villamos vasut üzeméhez csak 300 lóerő volna szükséges.

A fennmaradó 1500 lóerő ipari célokra volna fordítható, a helyi körülmények figyelembevételé alapján gyapjúfonó és szövőgyárak gépeinek hajtására. Az itt előállított szövetek feldolgozása a környékbeli városokban történhetnék.

A Magas-Tátra turistatérképe. 1:50000. Kiadja a m. kir. földművelésügyi miniszter. Budapest.

Darányi Ignác földművelésügyi miniszternek, kit tízéves áldásos működése alkalmából hivatott helyről ép most készülnek ünnepelni, a mi egyesületünk is nagy hálára van kötelezve. Nagy érdemeihez, melyeket a turistaság körül szerzett magának a közbecsülésben álló férfiú, sorakozik most a főt címezett, Dénes tanár által tervezett térkép kiadása.

A térkép felőleli a Magas Tátra hegyvidékét úgy, hogy keleti határpontját Barlangliget, a nyugatit a Tomianova jelzi, északon a Siratóig, délen pedig a Poprádig terjed. A domborzati viszonyokat egyrészt a 100 méteres magassági görbék, másrészt ezeknek színezése tüntetik föl. A legmélyebben fekvő terület (600—700 m.) zöldesszürke, az ennél magasabbak halványkéken kezdve fokozatosan fehéresbe mennek át (1300 m.-ig), ez lassanként világos, majd sötétbarna színt vesz föl (2400 m.-ig), míg a három utolsó magassági fokozatot a rózsaszín (2400—2500 m.), a világosvörös (2500—2600 m.) és végül 2600 méteren felül a fehér szín teszi szembetűnővé. A folyók és tavak kékre, az utak és gyalogösvények vörösre vannak festve.

A térképbe illesztett kis melléktérkép, ugyanilyen színezéssel, a híres Dunajec-áttörést ábrázolja.

A hátlapon 42 szót tartalmazó magyar, angol, francia és német nyelvű szójegyzék van, mely a térkép megértését idegen nyelvekre nézve is lehetővé teszi.

A Schubert J. által rajzolt és metszetti rendkívül szép s majdnem hibátlan térképet ezennel minden Tátralátogatónak és turistának a legmelegebben ajánljuk. R.

A Magas-Tátra Térképe. Az eredeti dombormű fényképe után kidolgozta Pelikan Gusztáv. Mérték: 1:75,000. Budapest. A Magyar Földrajzi Intézet kiadása. Ára 1 K 40 f.

Az előttünk fekvő térképet, mely kelet-nyugati irányban Barlangligettől a Goryczkováig, észak-déli irányban a Bolond-Gerőtől a csorbatói vasúti állomásig terjed, Pelikan őrnagy saját eredeti domborművéről felvett fénykép után készítette. A fény balfelől esik rá, úgy hogy a nyugati hegyoldalak megvilágítva, a keletiek ellenben árnyékba esve tűnnek fel s ezáltal a különféle emelkedések plasztikusan domborodnak ki. A szelid árnyalatú szürke alapszínből a kékellő vizek s a részben vörösen, részben feketén jelzett utak és ösvények határozottan válnak ki.

Ezen szeretettel és gondnal készült térképet is melegen ajánlhatjuk.

R.

A Magas-Tátra turista-térképe. Kiadta Dr. Otto Ágost, Breslau. Ára 2 K 40 f. Kassa, Maurer A.

Dr. Otto Ágost egyike a legérdemesebbeknek ama férfiak közül, kik természeti szépségekben annyira gazdag Tátránk érdekében a külföldön szóval és írással, elméletben és gyakorlatban nagyhatású és sikeres tevékenységet fejtenek ki. Eddig már hat kiadást ért Útmutatója biztos vezére a hegyeink közt járókelők ezreinek. A szerző maga évről-évre a Németország minden részéből összehozott turistákat és természetkedvelőket kisebb-nagyobb csoportokban el szokta vezetni az ő kedves hegyeibe. Mint eddigi e téren kifejtett irodalmi működése bizonyítja, egyik legkiválóbb ismerője ő hegységünknek, melynek tanulmányozására, mint lelkes turista, szabad idejéből jó részt feláldoz. Ha valaki, ő bizonyára hivatva volt arra, hogy személyes tapasztalatait közölje, az önmaga bejárta utakat megjelölje. Így jött létre az ő Útmutatója, mely még senkit sem hagyott cserben, ki hozzá folyamodott, így ezen térképe is*, mellyel német ember létre hálára kötelezte a magyarságot, amennyiben magyarországi használatra — a kassa-oderbergi vasút igazgatóságának támogatásával — magyar nyelven adta ki azt.

A térkép (1 : 50,000) beosztás, áttekinthetőség s kivitel dolgában a legjobb e nemű kiadványok közé tartozik. Az utak és ösvények oly pontosan és világosan vannak rajta megjelölve, hogy épen nem csodálkoznánk, ha a tátrai vezetők hadat üzennének e térképnek, mint amely úgyszólván nélkülözhetőkkel teszi őket. A magasság-emelkedést a rétegvonalak és különböző színek szembetűnően

* Breslauban megjelent német kiadása Évkönyvünk 1905. évi folyamában van ismertetve.

érzékeltetik s bár a legkisebb pontok is fel vannak rajta tüntetve, nem teszi ránk a túltömöttség hatását, sőt inkább egy elragadó tájképnek nézzük, mely gyönyörködteti szemünket. Világosság kedvéért néhány magyar elnevezés mellé a német is oda van téve; a nem igen fordíthatók pedig, mint pl. Weidau, eredeti német alakjukban maradtak meg.

Ezen térképet, mely az ilyféle munkákkal szemben támasztható legkényesebb igényeknek is megfelel, úgy hegymászóknak, mint szerényebb igényű kirándulóknak annál melegebben és nyomatékosabban ajánljuk, mert külső minőségéhez s belső értékéhez képest ára is elenyészően csekély.

L.

Különfélék.

Fürdőügyi kongresszus Budapesten.

Ez év április 4-én és 5-én tartotta üléseit Budapesten a XVIII. Magyar Balneologiai Kongresszus, melynek a sok becses fürdőügyi szakelőadás mellett egyik legérdekesebb mozzanata az elnöki megnyitó beszéd volt, mely a fürdőügy jelenleg legaktuálisabb kérdését, a gyógyfürdők adóügyének az új adótörvényjavaslat keretében való megoldását ismertette és ajánlotta.

A kongresszus elnöke, dr. Ángyán Béla egyesületi alelnök, megnyitó beszédében utalván a Magyar Balneologiai Egyesületnek a magyar fürdők és ásványvizek szélesebb körű ismertetése és felkarolása, valamint a balneologiai tudomány művelése érdekében kifejtett ez évi tevékenységére, hangsúlyozza, hogy ma, mikor a magyar társadalom nem istápolja még eléggé a magyar fürdőket vagy túlzott igényekkel áll elő azokkal szemben, mikor a fürdővállalkozás tőkére nem számíthat s az állam is csak mostoha gyermekként kezeli a fürdőügyet: a fiatal és szegény magyar fürdőknek a régi és gazdag külföldi fürdőkkel való versenyképességét, tehát az egészséges fejlődést csak a törvényben lefektetett jogok és kötelességek szigorú kijelölése és a hitelképesség megállapítása biztosíthatja. Ezért dolgozott ki az egyesület s nyújtott be még 1899-ben a kormányhoz egy fürdőtörvényjavaslatot, mely 1901-ben az »országos forrás- és fürdőügyi bizottság« által, Széll Kálmán miniszterelnök elnöklete alatt, letárgyalott és elfogadtatott, de a beállott politikai válságok

miatt elintézetlen maradt. Hogy a fürdőtörvény tervezete teljesen feledésbe ne menjen, az igazgatótanács szükségesnek tartotta azt az új adóreform kapcsán fölleveníteni, annál is inkább, mert ama fürdőtörvénynek legfontosabb részét épen a gyógyfürdők adóügye képezi. Jelenti, hogy ezen adóügy tárgyában dr. Papp Samu alelnök által kidolgozott s némi pótló javaslatokkal az igazgatótanács által elfogadott tervezet, miután előbb egy a fürdőkben érdekelt orsz képviselőkből álló értekezlet foglalkozik majd vele, a képviselőház elé fog terjesztetni.

A zajos tetszéssel fogadott elnöki megnyitó után tudományos előadások következtek.

Lenkei V. Dani dr. (Almádi) a napfürdők alkalmazásáról szólott; *Rottenbiller Ödön* dr. (Bikszád) a forró fürdőket ismertette élettani és balneológiai szempontból; *Tausz Béla* dr. (Karlsbad) a májbetegedések fürdőzési gyógymódjáról értekezett; *Tuszkai Ödön* dr. (Maríenbad) a tudományos fürdőtan újabb irányait vette bírálat alá s ezek egy részének nagy jövőt jósolt; *Lukács Emil*, a Magyar Ásványviz- és Fürdőszemle szerkesztője, a hazai fürdők és ásványvizek forgalmának emeléséről tartott érdekes előadást; *Reichardsperg Lajos* dr. Szováta erdélyi fürdőhelyet ismertette; *Jakab László* dr. a vérkeringési szervekről értekezett; *Weisz Ede* dr. (Pöstyén) a fürdőorvosi gyakorlat olyan mozzanatairól emlékezett meg, melyek túl a tudás határán, csak a hozzávetésnek és sejtésnek képezhetik tárgyát; majd az egyesület igazgatósága által kifizűött tárgy: »*A magaslati téli klíma elemei, hatása és indikációi*» került előadásra *Dalmadi Zoltán* dr. (Ótátrafüred) és *Gúhr Mihály* dr. (Tátraszéplak) előadásában. — Másnap *Bossányi Béla* dr. kir. tanácsos főorvos tartott előadást az elmúlt év balneológiai eseményeiről s végül *Löw Sándor* dr. a magyar fürdők múlt évi látogatottságáról és ásványvízforgalmáról beszélt.

A kongresszus után nyomban megtartott évi közgyűlés a fürdők részére kieszközlendő adóengedmények tárgyában abban állapodott meg, hogy a házadó 4⁰/₀-ra, a községi adó a kivetés 25⁰/₀-ára szállítandó le s az adómentesség 30 évre terjesztendő ki. Ezen kívánások fognak az összehívandó képviselői értekezlet elé terjesztetni.

— Majd *Kelen József* dr. (Előpatak) terjesztette elő a szövetségi alapon szervezendő országos fürdőiroda alapszabálytervezetét, melyre nézve a gyűlés kimondta, hogy annak megalakítását célszerűnek, szükségesnek és kivihetőnek

tartja s a megindítandó mozgalmat erkölcsi támogatásában részesíti azáltal is, hogy annak igazgatásában az irányítást és ellenőrzést örömet elvállalja.

Obszervatórium a Monte-Rosán.

Míg nálunk még mindig *pium desiderium* a Nagyszalóki-csúcsra tervezett obszervatórium ügye, melynek érdekében újabban a Földrajzi Társaság is mozgalmat indított alapgyűjtésre kibocsátott felhívásában, addig a külföldről ismét egy új nagyszabású obszervatórium felavatásáról veszünk hirt.

Mint az *Oe. T. Z.*-ban olvassuk, a Monte-Rosa hegytömegében a Col d' Olen 3000 méter magas gerincén 1907 aug. 27-én nyílt meg ünnepélyesen az *Instituto scientifico Angelo Mosso* nevet viselő nemzetközi alpesi obszervatórium Margherita anyakirálynő, a tudomány s a felszerelés költségeihez hozzájárult államok képviselőinek jelenlétében.

Az obszervatórium épületében vannak botanikai, bakteriologiai, zoológiai, physiologiai, physikai és meteorologiai megfigyelések számára berendezett laboratóriumok. A még magasabban végzendő megfigyelések szolgálatában áll a Gnifettin (4560 m.) a Capanna Regina Margheritában elhelyezett nemzetközi physiologiai és physikai laboratórium. Egészen mindössze 18 tanulmányi hely van tervbe véve és pedig kettő-kettő Anglia, Belgium, Franciaország, Magyarország-Ausztria és Németország, egy Amerika és öt Olaszország részére. A laboratóriumok a kutatáshoz szükséges anyagokkal és eszközökkel fel vannak szerelve. A könyvtáron, közös helyiségeken s az egyes laboratóriumokban elhelyezett dolgozóasztalokon kívül minden tanulmányozónak rendelkezésére áll egy külön szobácska is. Kik ily tanulmányi helyre pályázni akarnak, forduljanak A. Mosso tanárhoz Torinóba, ki minden további útbaigazítást megad s egy nyomtatott tájékoztatót küld az illetőknek, mely a laboratóriumok berendezésére, céljára s a pályázat feltételeire nézve szorgalmas felvilágosítással.

A havasi flóra védelme.

Évkönyvünk tanúsága szerint a havasi gyopár védelmére, illetve tenyésztésére nálunk is történtek kísérletek és pedig még a 80-as években, amikor a Kárpátgyógyászat kezdeményezése folytán az illető földbirtokosok és Hohenlohe herceg intézkedésére megpróbálták a gyopárt beül-

tetni gránitsziklán a Késmárki-, Nagyszalóki- és Ferenc József-csúcs közelében, de sikertelenül. Azóta csak fokozódott a veszedelem, mely pusztulással fenyegeti a mi havasi flóránkat is s azért nem lesz érdektelen dolog tudomást szereznünk róla, mi történt e részben legutóbb egyes külföldi alpesi területeken.

Mint az Alpina és Oest. Tour. Zeitung 1907. évi egyes közleményeiből kitűnik, nemcsak erkölcsi testületek, turista-egyesületek s ezekkel kapcsolatos szervezetek állottak szolgálatában e nemes törekvésnek, hanem sikerült itt-ott már a hatóságokat s törvényhozást is bevonni az eszme szolgálatába.

Igy a sz.-galleni kanton kormánytanácsa 1907 május 31-én rendeletet adott ki a növényvédelem tárgyában, mely szerint: Vadon termő növényeknek gyökerestül való kitépése vagy kiásása, eladása vagy szállítása tilos, épúgy tiltva van ilyen növények virágának tömeges tépése. De a tudományos vagy iskolai célra történő növénygyűjtés nemcsak kivételt képez, hanem különös figyelemben is részesítendő. Az oltalomra főleg a következő növények ajánlatnak: alpesi rózsa, havasi szegfű, alpesi ibolya (cyclamen), havasi gyopár, tárnicsfélék, orkhideák, androsace, hóvirágok és havasi kankalinok. A rendelet ellen vétők 5—100 Fr. bírsággal sújtatnak.

A karinthiai tartománygyűlésen az elnökség által indítványozott stiláris módosítások figyelembevételével elfogadták a havasi gyopár és alpesi üröm (*artemisia mutellina*) védelmére vonatkozó törvényjavaslatot.

Az alpesi flóra védelmére alakult svájci szervezet felhívást tesz közzé, melyben főleg az alpesi rózsa, de egyéb havasi ritkaságok lelketlen pusztítását is felpanaszolván, minden természetbaráthoz, tanítóhoz és nevelőhöz, egyesületi vezetőséghez s különösen a Svájci Alpesi-Klub osztályaihoz azt a sürgős felszólítást intézi, hogy rámutatván ezen divatos pusztítás szomorú következéseire, a maguk körében tegyenek meg minden lehetőt az alpesi virágok védelmére és kímélésére.

Az alpesi növények védelmére s ápolására alakult egyesület, melynek székhelye Bamberg, az alapszabályoknak megfelelőleg a D. u. Oe. A. V. közgyűlésével egyidejűleg Innsbruckban tartotta 1907. évi közgyűlését. Az évi jelentés örvendetes képet nyújtott az egyesület működéséről: Áll jelenleg 101 alpesi-egyesületi osztályból, 709 egyes tagból s 13 testületből. Az alpesi növénykertek közül az egyesület négyet tart fenn. Kiváló tevékenységet

fejtett ki az egyesület az alpesi flórának a hatósági rendeletek s a törvényhozás által való védelmét illetőleg. Az alpesi növényzettel való iparszerű, káros üzérkedést a jövőben is legéberebb figyelemmel fogja kísérni s azon lesz, hogy céljait az eddiginél is fokozottabb mértékben nevelői úton érhesse el.

Bosznia-Hercegovina turistavilágából.

Ezen turisztikai szempontból idáig meglehetősen terra incognita hozzáférhetővé tételére irányuló törekvésekről érdekes adatokat mond el az Oest. Tour. Zeit.

Nemrég épült föl egy menedékház, körülbelül 1900 méter magasságban a *Cvrstnica-csoportban* (vasuti állomás: Jablanica), egy eddig turisztikailag teljesen ismeretlen vadregényes hegyláncolatban, melynek legmagasabb csúcsára (2228 m.) onnan mintegy 3 óra alatt lehet feljutni. A menedékház neve *Bessy-ház*, az Oe. T. Kl. volt választmányi tagjának, Trömel Pálnak, nejeről elnevezve, kik az Ilidze-ből való *Pojmann Gyula* igazgatóval*) és nejevel tavaly (1906-ban) először járták be mint turisták, különféle más hegyláncokkal együtt, ezt a csoportot s ez alkalommal látták be egy itt építendő menedékház szükségességét, melynek ünnepélyes felavatása most szept.-ben meg is történt.

A *Sutjeska-szakadéknál*, közel a montenegrói határhoz, szintén épült most egy menedékhely, mely nevét a turista körökben ismeretes és fáradhatatlan Pojmann Gyula igazgató nejeről nyerte s ezen regényes vidék bebarangolását nagyon megkönnyíti.

Mindkét menedékház elég tágas: 8—8 ággyal, elkülönített női fülkével s egy kis konyhával vannak ellátva. Ezzel Bosznia-Hercegovinának, a jelzéssel ellátott nagyobb számú utakat nem említve, összesen 7 menedékháza van, melyek az Albory-ház kivételével, mely két lelkes németnek köszöni létrejöttét, mind Pojmann igazgatása alatt a tartományi kormányzat áldozatkészségéből épültek föl s bizonyítják, hogy ezen hatóságnak van érzéke a turisztikai idegenforgalom jelentősége iránt. Kívánatos volna azonban — jegyzi meg végül az említett lap —, hogy ne csak, mint eddig majdnem kizárólagosan, Németországból, hanem Ausztriából — s mi hozzátesszük, Magyarországból — is keressék föl ez érdekes tájakat a turisták.

*) Az okkupált tartományokat a legrészletesebben feltáró képes Útmutatója most jelent meg 2-ik kiadásban.

Fürdőink.

Alsótátrafüred.

A természet nemcsak egyes embereket ruház föl a szellemi adományok és képességek nagy gazdagságával, szépséggel és egyéb testi javakkal, melyeket aztán a nevelés tovább fejleszthet és tökéletesíthet, hanem felruházta a földfelület egyes pontjait is lelket, kedélyt elbájoló szépségekkel, melyek azonban gyakran csak akkor érvényesülnek, ha az emberi kéz is megtette a magáét, ha azok feltárása és hozzáférhetővé tétele által lehetővé tette élvezésüket.

Ilyen istenáldotta földdarab Alsótátrafüred. Benne természet és ember egymást kiegészítve valóban szépet alkotott. A 2478 m. magas Nagyszalóki-csúcs déli lejtője alatt, 940 m. tengerszínfeletti magasságban, örökzöld fenyvesek között terül el az igézően szép fürdőhely. Fekvése, ha figyelembe vesszük, hogy a hátterét alkotó hegyóriások megvédik a rideg északi és északnyugati szelektől, ideálisnak mondható. De nemcsak a fürdő maga, hanem a kilátás is, mely róla a hegyóriásokra: a Lomnici- és Ferenc József-csúcsra, a Középorom bérc-csoportjára, a festői fekvésű Tarpatak-völgy s végül a szepesi fensík számos helysége felé nyílik, a benne való tartózkodást üdülőkre s betegekre nézve egyaránt feledhetetlenné teszi, szívre és kedélyre megnyugtatólag hat s így közvetve elősegíti a kívánt felfrissülést és gyógyulást.

Klimatikus tekintetben Alsótátrafüred bármely magaslati fürdőhellyel fölveheti a versenyt, minthogy mindazon előnyöknek, minő pl. a védett fekvés, tiszta ozónnal telt levegő stb, birtokában van, melyek egy magaslati fürdőhely gyógyító eszközei közt első helyen állanak.

Eveken át végzett pontos meteorológiai megfigyelések szerint június, július, augusztus és szeptember hónapok átlagos hőmérséklete 14° , 16° , $15^{\circ}2'$ és 11° Celsius szerint; a légnyomás átlaga 676.5^{mm} . Ezen adatok mindennél meggyőzőbben hirdetik e fürdőhely kedvező klimatikus viszonyait.

Az üdülni és pihenni kívánkozó a parkszerű fenyvesben, mely minden irányban messzire élvezhető, szépen gondozott sétautakkal van ellátva, a hasonlíthatatlanul tiszta, 9.5% ozónt tartalmazó levegőben, a természet fenséges képeinek szemléletében, az itt uralkodó nyugalomban és csendben, nem is említve a mintaszerű ellátást, künn a sívár életharcban megviselt, elernyedtt szellemi és testi erőit csakhamar újból visszanyeri.

A betegnek az erdő és éghajlat üdítő hatásán kívül oly gyógyító eszközök állanak rendelkezésére, melyeknek csak a legfejlettebb s ily célszerűen s pazar kényelemmel berendezett gyógyfürdőkben található fel.

A fürdő különlegességét tevő lápfürdőkön kívül, melyek a legtöbb női betegségnél fényesen beválnak, van itt egy a modern igényeknek megfelelően berendezett hidegvízgyógyintézet külön nőknek és férfiaknak, készítenek szénsavas fürdőket a dr. Wagner módja szerint és fenyőfürdőket, be van rendezve két lélegző kamara s alkalmazásban van a masszázs és villamos gyógyítás.

Ezen gyógyítás-módokat sikerrel használják vérszegénység és sápadtság, mindennemű női-bajok, gerinc- és idegbajok, izom- és ízületi csúsz, máj- és lépdaganat, étvágytalanság, emésztési zavarok, gyomor- és bélbántalmak stb ellen. Lábbadozóknak meg kiállott nagy betegségek után vagy utókúrára, főleg meleg fürdők használata után, Alsótátiafüred kiváltképen ajánlható.

A vendégeknek 7 lakóház s bennük 250 szoba áll rendelkezésükre. Valamennyi szoba szépen berendezett, fűthető s amit első sorban kell kiemelnünk, száraz. Sok szobához veranda is tartozik. Két nagy lakóházat a fürdőházzal, a társalgóval, a póstával, az igazgatósági irodával és az étkező termekkel földönt folyosó köt össze, úgy hogy esős időben is szárazon juthatni az említett helyiségekbe.

Az ellátás minden igényt kielégítő s az árak, különösen a pensio-rendszer élvezete mellett (naponként s személyenként 6 K.), elég mérsékeltnek mondhatók. Ehhez szabottak a szobaárak is. Ivad derekán egy hétre 30—32 K-t fizet az ember egy szobáért, beleértve a világítást s kiszolgálást is, két ágyas szobáért 40—50 K-t; másodemeleti vagy banzard (padlás) szobákért 20 K-t, ha kétágyasak, 30 K-t. Ivad elején és utóján 30—40%-kal alacsonyabbak ez árak.

A fürdőház, melynek építésénél s berendezésénél értékesítették az újabb tapasztalatokat, úgy építészeti, mint egészségi szempontból megfelel a modern követelményeknek. Három már régóta »darafőző« néven ismeretes szénsavtartalmú forrás szolgáltatja fürdővizét.

Mint elébb már említettük, a lápfürdő különleg. ssége fürdőhelyünknek. A láp, ez a tőzgerszerű anyag, nagy mennyiségben fordul elő és 2—3 méter vastag rétegeket alkot. Így e célra szolgáló készülék segítségével kiemelik a földből s hat-nyolc hónapig a levegő hatásának teszik ki. A levegő oxigénjének behatása alatt a láp igen bo-

nyolútt kémiai átalakuláson megy keresztül, melynek végeredménye az, hogy az oldható szerves és szervetlen alkotórészek mennyisége jelentékenyen megnövekszik. Az így előkészített lápot összetörik, átrostálják s aztán fürdői célra felhasználják.

A vendégek szórakoztatásáról is bőven gondoskodnak. A zenekar naponként háromszor játszik. A válogatott műveket tartalmazó könyvtáron kívül a hazai és külföldi lapoknak egész tömege áll rendelkezésre a társalgóban. Hangverseny, tombolajáték és táncmulatság, természetesen a fürdőhely jellegének megfelelő módon és mértékben, tarka egymásutánban váltakoznak, a kirándulások — gyalogszerrel vagy fogaton — szinte mindennaposak.

Bizonyára ideális fekvésének és klímájának, kiváló gyógyhatásának s pompás berendezésének köszönheti azt a körülményt is, hogy Frigyes főherceg Ő Fensége és családja már hat év óta 8—10 hetet tölt nyaranta Alsótátrafüreden.

A természetkedvelő és a turista kirándulásainak egyaránt alkalmas kiindulópontja Alsótátrafüred. A Magas-Tátra környező hegyóriásai égbetörő csúcsaikkal, hasgattott szirtjeikkel és meredek tornyaikkal, magas völgyeiben csillogó tengerszemei és tavai, nagy kiterjedésű törmelékmezői és szakadékos mélységei, gazdag virágdisztól ékes havasi rétjei és ünnepélyes örökzöld fenyvesei a természeti szépségeknek gazdag és változatos sorozatát tárják elénk, melyekben kiki feltalálhatja azt, mi szemét-lelkét gyönyörködteti, elbűvöli. A csúcsok közül csak a Ferenc József-, Lomnici-, Késmárki-, Nagyszalóki- és a tetejéig ösvénnyel ellátott Tengerszem-csúcsot említjük; a tavak közül pedig elég, ha a Felkaitó és Hosszútó a Felkai-völgyben, az Öttó a Tarpatak-völgyben, a Popráditó, Zöldtó és Csorbató jutnak eszünkbe. Mindvégig kocsin megtehető szép kirándulás a dobsinai jégbarlang, a bélaai cseppkőbarlang és a Dunajec-áttörés megtekintése.

Hogy Alsótátrafüred azon intézményekkel is el van látva, melyek a külvilággal való érintkezést közvetítik, t. i. posta- és táviróhivatallal, meg telefon-berendezéssel, azt említünk sem kellene.

A poprád-felkai vasuti állomásról újonnan épült villamos vasut vagy egy óra alatt odaérő bérkocsi viszi Alsótátrafüredre.

A késmárki bankrésztvénytársaság tulajdonát képező fürdő vezetése az általánosan ismert és becsült Horti Valér igazgató kezeire van bízva.

L. M.

Jegyzőkönyv*.

Felvettett a Magyarországi Kárpátgyesület központi választmányának 1908. évi március hó 29-én Iglón tartott gyűlésén.

Jelenvoltak: Fischer Miklós ügyvivő alelnök mint elnök, Róth Márton másodalelnök, Marcsek Andor pénztáros, Nikházi Frigyes titkár és következő központi választmányi tagok: Siegmeth Károly, Dénes Ferenc, dr. Weisz Miksa, Kövi Imre, Putsch Tóbiás, dr. Wesselényi Mátyás, dr. Greisiger Mihály, Péter Kálmán, Dobó Adolf, Ambrózy Albert, Lővy Mór, Wesztler Pál, Husz János és az Iglói Osztály számos tagja mint vendég.

Tárgysorozat:

Fischer Miklós ügyvivő alelnök bejelenti, hogy az elnök betegsége miatt nem jelenhetett meg a mai gyűlésen, üdvözlí a szép számmal megjelent tagokat és a gyűlést megnyitottnak nyilvánítja. Elnök bejelenti, hogy dr. Lupkovics József, Dókus Gyula, dr. Otto, Neogrády Lajos és Weber Samu kimentik a gyűlésről való elmaradásukat.

I.

Felolvastatnak az 1907. évi zárószámadások: Az összes bevétel kitett 37524·31 K-t, a kiadás 25540·4 K-t; ez utóbbiakból kulturális célokra 7720·36 korona, építkezésekre és turisztikai célokra 9354·64 korona fordítottatott. Az alapítványok összege 33436·84 korona.

A választmány tudomásul veszi a zárószámadásokról szóló jelentést, valamint a számvizsgáló bizottság jelentését, melyet annak idején a közgyűlés elé fog terjeszteni; pénztárosnak a számadások pontos és lelkiismeretes vezetéseért hálás köszönetet szavaz.

II.

Felolvasásra kerülnek az Eperjesi, a Gölnicvölgyi, az Iglói, a Keleti Kárpátok, a Liptói, a Lőcsei, a Sziléziai és a Zólyomi Osztályok jelentései, 1907. évi zárószámadásai és 1908. évi előirányzatai.

A választmány tudomásul veszi a jelentéseket. Az Eperjesi Osztálynak 1907-re 200 korona segílyt szavaz meg egy pályázat kiírására. A Gölnicvölgyi Osztálynak

*) Technikai akadály folytán utolsó helyre került.

elengedi a 40% központi illetéket; a Zólyommegyei Osztálynak 100 koronát enged el az évi központi illetékből.

Abból az alkalomból, hogy a Sziléziai Osztály a tél folyamán ünnepelte 20 éves fennállásának jubileumát, a központi választmány utólagosan is elismerését fejezi ki azon közhasznú működés iránt, melyet az Osztály ezen idő alatt a Magas-Tátrában kifejtett.

III.

Felolvastatik az egyesületi múzeum 1907. évi jelentése, zárószámadása, amely 95192 korona bevétellel szemben 80876 korona kiadást tüntet fel és 1908. évi előirányzata, amely 82671 korona bevételben és 77206 korona kiadásban állapítottatott meg.

A központi választmány tudomásul veszi a jelentést és a múzeumi bizottságnak elismerő köszönetet szavaz fáradhatatlan buzgóságáért.

IV.

Előterjesztetik az 1909. évi előirányzat, amely 17134 korona bevételt és ugyanannyi kiadást tüntet fel; az utóbbiakból 4130 korona kulturális célokra, 10414 korona építkezésekre fog fordíthatni.

Ezzel kapcsolatban előterjeszti Róth Márton, az építő bizottság elnöke, a jövő évi munkaprogrammot. Eszerint a Kőpataki-tó mellett építendő menedékházra 2000 korona fog fordíthatni, úgy hogy e célra összesen 7000 korona áll rendelkezésre; útjavításokra 700 korona, a Királyorrtól a Nagyszalóki-csúcsra vezető gyalogútra 500 korona, a Bélai-Mészhasasokban a Vörösagyag alatti hídra 340 korona

Dr. Weisz Miksa a Királyorrtól a Nagyszalóki-csúcsra vezető útra 200 koronát ajánl fel; ezenfelül késznek nyilatkozik a Hilgermann-empléktől a Kecskekőn a Keresztombra vezető gyalogutat a saját költségen kiépíteni. A választmány úgy dr. Weisz úrnak nagylelkű áldozatkészségeért, mint Dénes Ferenc úrnak, ki hajlandónak nyilatkozott az utóbbi utat traszírozni, hálás köszönetet szavaz.

Elnök jelenti, hogy a m. kir. földmívelésügyi kormány részéről a következő munkálatok végeztek a Magas-Tátra területén: a Kriván tövében a három forrásnál egy új erdőéri lak építettett, külön bejáratú turista-szobával; a Zerge-szálló egy nagy verandával lett ellátva; a Nagytarpataki-völgyben a Hosszú-tó mellett egy

menedékház építtetett; a Jármay-út és a vízesések útja új nyommal igen kényelmes utakká alakíttattak át; a középső vízeséstől Tátralomnicra vezető út alaposan tataroztatott és ettől kiágazólag a három tavacskához egy elsősorú sétatút építtetett; a Kőpataki-tóhoz vezető lovagló ösvény a törpefenyőben lévő első tisztásig elkészült; a Kis-Morgáson vezető lovagló ösvény elkészült; a Koronahegy-fürdő és a Vörösklastrom melléképületei újból fedettek, az étteremhez mellékhelyiségek járultak; a dunajeci út 3 1/2 kilométer hosszúságban elkészült. Ezen munkálatok 1140.76 koronába kerültek. Ezenkívül jelenti elnök, hogy a földmivelésügyi miniszter úr a Magas-Tátráról egy új turistatérképet adott ki.

A központi választmány örvendetes tudomásul veszi a jelentést és Darányi Ignác földmivelésügyi miniszter úr Ő Nagyméltóságának ezen a Magas-Tátra iránt tanusított újabb áldozatkészségeért hálás köszönetet szavaz.

Róth Márton jelenti, hogy útjelzések végeztek a Mlinica völgyben, a Menguszfalvi-völgyben, az Oszterván és a Bélai-Mészahavasokban. A választmány Polnisch Aladár és Gabriel Adolf uraknak, kik ezen útjelzéseket végezték, köszönetet szavaz.

V.

Lővy Mór szerkesztő jelenti, hogy az idei Évkönyv nyomtatása folyamatban van, úgyhogy alapos kilátás van arra, hogy május hóban elkészül. Az Évkönyv 2400 magyar és 1600 német példányban fog megjelenni.

Lővy Mór szerkesztő ajánlatára elhatározza a választmány, hogy ezentúl az Évkönyv számára írott cikkek, ha a szerző igényt tart rá, nyomtatott ívenként 40 koronával honoráltassanak.

VI.

Az 1907. évi június hó 1-én tartott központi választmányi gyűlés foglalkozott a Sziléziai Osztálynak új alapszabályaival, melyeket az jóváhagyás végett a választmány elé terjesztett.

A központi választmányuak kifogása volt egyrészt az ellen, hogy az alapszabályok a Sziléziai Osztályt »egyesületnek« nevezik, másrészt az alapszabályok 26—30 §§-ai ellen, melyek az Osztályt feloszlató közgyűlésnek megadják a jogot, hogy az osztály vagyónának hova fordítása iránt szabadon intézkedjék.

A központi választmány az alapszabályok felülvizsgálata és javaslatétel végett egy bizottságot küldött ki.

Ezen bizottság, mely 1907. évi július hóban ülésezett, mivel a Magyarországi Kárpátgyesület alapszabályainak IV. 1. §-a értelmében »minden osztály csakis az egyesület alapszabályai alapján szervezkedhetik« s mivel az egyesületi alapszabályok IV. 9. §-a értelmében »az osztályok kötelesek a központ segélyezésével végbevitt építkezéseket s egyéb munkálatokat fenntartani« s »a központi választmány engedelmé nélkül ezeket sem félbenhagyni, sem eladni nem szabad«: szükségesnek tartotta, hogy az Osztály alapszabályaiban (Satzungen), azok 2. és 25. §§-aiban a »Verein« szó helyébe a »Sektion« szó tétessék, valamint hogy 26. §-a, mely eredetileg a következőleg hangzott:

§ 26. »Mit dem Auflösungsbeschlusse hat die Hauptversammlung auch zu bestimmen, welchen Personen, Stiftungen, Anstalten oder Vereinen das Vereinsvermögen anfällt«

következő mondattal kiegészítették: »doch fällt das in der Hohen Tátra befindliche immobile Vermögen, welches laut den Statuten des Ungarischen Karpathenvereins IV. Theil 9. §. ohne Einwilligung des Central-Ausschusses überhaupt nicht veräußert werden darf, unbedingt dem Ungarischen Karpathen-Verein zu«.

Erről egyesületünk elnöke 1907. évi július 16-án kelt átiratában értesítette az Osztályt, mely 1908. évi január 24-én tartott közgyűlésében a következő határozatot hozta, illetve egy nyilatkozatnak az Osztály nevében 2 példányban való kiállítását rendelte el.

A nyilatkozatnak, melynek egyik példánya a központi választmánynak, másik példánya a Sziléziai osztálynak irattárába helyezendő el, szószerinti szövege a következő:

»Die Hauptversammlung der Sektion Schlesien des Ungarischen Karpathenvereins erklärt: dass die Sitzungen der Sektion Schlesien vom 28. Januar 1908 in keiner Weise denjenigen Rechten Abbruch tun sollen, welche für dem Ungarischen Karpathenverein laut den Statuten vom 21. November 1886, insbesondere Abteilung IV Nr. 9 gegenüber der Sektion Schlesien des Ungarischen Karpathenvereins erwachsen sind«.

Ezen a Sziléziai Osztály vezetősége által aláírt nyilatkozatot a választmány tudomásul veszi.

VII.

Adminisztratív ügyek.

Mint hogy az egyesület alapszabályai több tekintetben hiányosoknak bizonyultak, a választmány megbízta az elnökséget, hogy tegyen azok kiegészítése tárgyában a következő választmányi gyűlésen javaslatot.

A választmány elhatározza, hogy a kalauz-szabályzat 17. §-át következőkkel egészíti ki:

»Az összes kalauzok, mihelyt valamely turista szerencsétlenségről tudomást szereztek, tartoznak a vezetést, — hacsak az a turista veszélyeztetésével nem jár — rögtön félbeszakítani, az előre lefoglalt vezetésről lemondani és haladéktalanul a szerencsétlenség színhelyére sietni, hogy a sebesülteket lehozzák vagy tetemét leszállítsák.

Ezen kötelességüknek minden előleges felszólítás nélkül kötelesek eleget tenni. Az ezen intézkedések ellen elkövetett vétség a kalauz-igazolvány elvesztését vonhatja maga után.

Ezen rendkívüli szolgálatokért járó díjazást a Magyarországi Kárpátgyesületnek tátrafüredi képviselője állapítja meg.«

Elnök jelenti, hogy néhai gróf Csáky Zeno, az egyesület tiszteletbeli tagja tátralomnici emlékére koszorút helyezett és annak leleplezésén az egyesület küldöttségileg vett részt.

Elnök jelenti, hogy Huszka Mihály csorbatavi kalauztól, kiről bebizonyult, hogy pánszláv üzelmeket folytat, a lipitújvári szolgabírótság útján elvonatta a kalauz-igazolványt.

A választmány tudomásul veszi a jelentéseket.

Ezzel az elnök megköszöni a tagok szíves figyelmét és a gyűlést berekeszti.

Nikházi Frigyes
titkár.

Fischer Miklós
ügyvivő alelnök mint elnök.

Szerkesztő-bizottság.

Elnök: Fischer Miklós.

Tagok: Arányi Antal, Dénes Ferenc, Hajts Béla,
Kintzler Árpád, Kövi Imre, Róth Márton, Weber Samu
és az osztályok képviselői.

Köszönetnyilvánítás.

A t. szerző uraknak, akiknek dolgozatai ez Évkönyvben megjelentek, továbbá Bićanić László, Fest Aladár, Hajts Béla, Kövi Imre, Langsfeld Géza és Rauchwerger Ármin uraknak egyes cikkek fordításáért, valamint Róth Márton úrnak szíves tanácsaival nyújtott támogatásáért hálás köszönetet mond

a Szerkesztőség.

Azokat a t. urakat, akik Évkönyvünket becses cikkeikkel támogatják, kérjük, hogy dolgozataikat legkésőbb f. évi október hó 1-éig küldjék be.

A szerkesztőség.

Körözüvény.

1. Egyesületünk t. c. tagjait felkérjük, hogy folyó évi tagsági díjaikat, valamint a netaláni hátralékokat az egyesület pénztárosához Iglóra címezve, minél előbb beküldeni, vagy a helyi képviselőnél, illetőleg az osztály pénztárosánál lefizetni szíveskedjenek.

2. Felkérjük a t. c. tagtársakat, hogy tévedések és zavarok elkerülése végett lakás- és címváltozásukat velünk közölni ne terheltessenek.

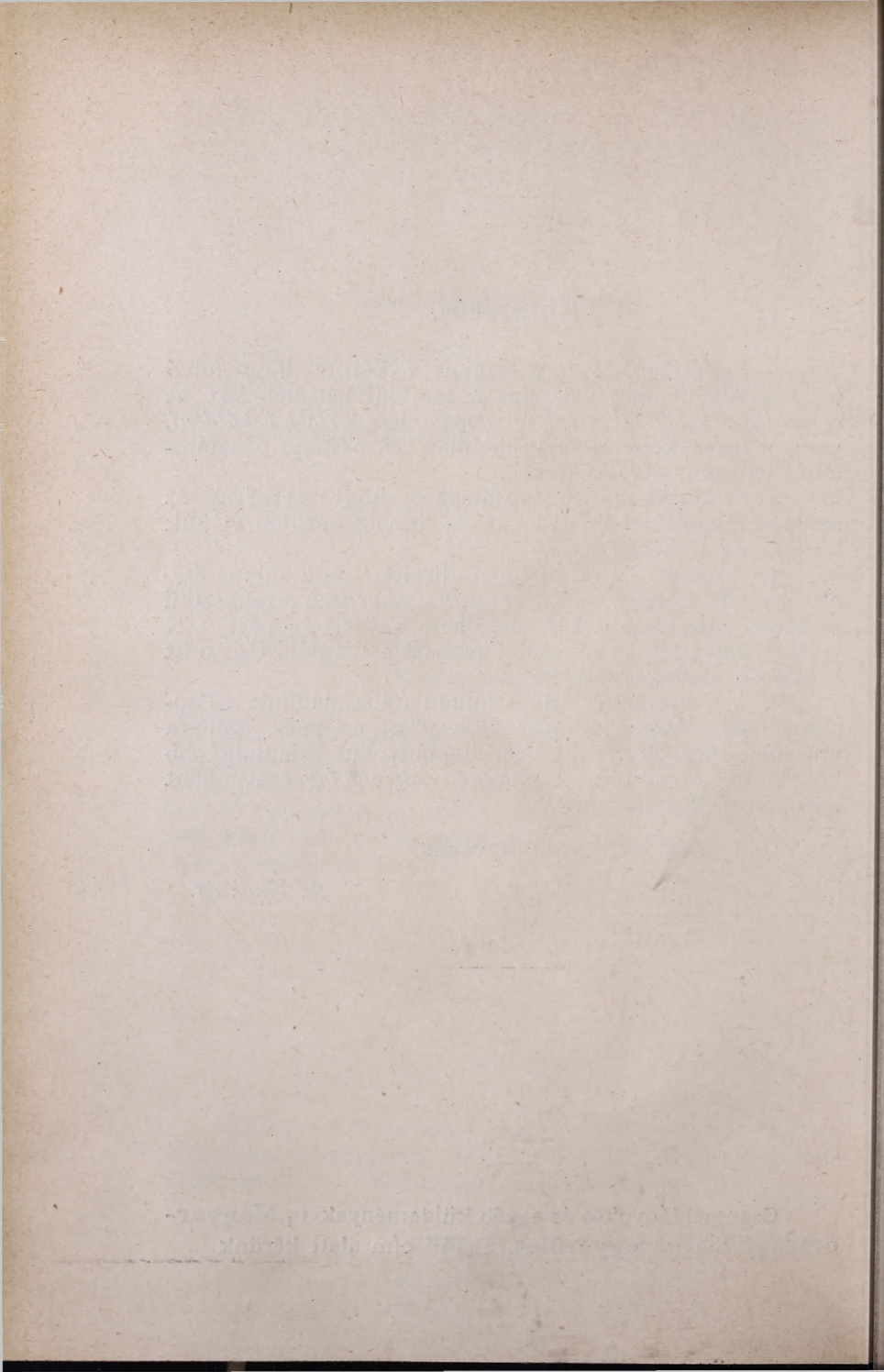
3. A szép Tátraterképpel díszített egyesületi tagokmány 2 K 20 f-ért, csinos egyesületi jelvények (aranyszínű kerettel szegélyezett kék mezőben havasi gyopár) 2 K 70 f-ért kaphatók az egyesület pénztáránál Iglón. Ugyanitt kaphatók kiadványaink is.

4. A t. tagtársak szíves jóindulatába ajánljuk a Poprádon levő „Kárpátgyesületi múzeum“-ot, melynek számára múzeumi tárgyakat vagy pénzadományokat a legnagyobb köszönettel fogadunk. A múzeumi pártoló tagok évenként legalább 2 K-át fizetnek.

Igló, 1908. évi április havában.

Az elnökség.

Cserepéldányokat és egyéb küldeményeket „Magyarországi Kárpátgyesület, Igló“ cím alatt kérünk.

TARTALOM.

I. ÚTLEIRÁSOK, ÉRTEKEZÉSEK.

	Oldal
1. Siegmeth Károly: Barangolás a Rozsály-Guttin hegyvidékén és az Avason	1
2. Weber Samu: Új ösvények	12
3. Seidel H.: Townson Róbert, az angol Tátra-kutató	21
4. Ifj. Marcsek Andor: Rövid topographia a tátrai vizesésekről	34
5. Tóth Imre: Egy kis körút	41
6. Vöröss Sándor: Kirándulás Eperjesről Szinyelipócra és a Branyiszkóra	49
7. Dr. Otto Á: Az Otto-út	55
8. Barcza Imre: Kirándulás a Liptói-havasokba	58

II. EGYESÜLETI ÜGYEK.

1. A M. K. E. védnöke, tiszteletbeli tagjai, tisztviselői, választmányi tagjai, múzeum-bizottsága, képviselői (63). — 2. Új alapító tagok (65). — 3. Közgyűlés (66). — 4. Elnöki jelentés (69). — 5. Alapítványok kimutatása (75). — 6. 1907. évi zárószámadás (78). — 7. 1909. évi előirányzat (80). — 8. A múzeum-bizottság 1907 évi jelentése (82). — 9. A múzeum 1907. évi zárószámadása (84). — 10. A múzeum 1908. évi előirányzata (85). — 11. Választmányi gyűlések (86 és 161). — 12: Eperjesi Osztály (90). — 13. Gölnicvölgyi Osztály (94). — 14. Iglói Osztály (95). — 15. Keleti Kárpátok Osztálya (97). — 16. Liptói Osztály (101). — 17. Lőcsei Osztály (103). — 18. Sziléziai Osztály (104). — 19. Zólyomi Osztály (109).

III. APRÓ KÖZLÉSEK.

1. *Gróf Csáky Zenó tátralomnaci emlékének ünnepléses leleplezése* (112). — 2. *Ráth Péter. Húsz évi működésének ünneplése alkalmából* (115). — 3. *Hazai turista-egyesületek: Magyar Turista-Egyesület* (119). *Erdélyi Kár-*

pát-Egyesület (120). — Siebenbürgischer Karpathenverein (121). — Magyar Tanítók Turista-Egyesülete (122). — Aradi Turista-Egyesület (122). — Mecsek-Egyesület (124). — Dunántuli Turista-Egyesület (125). — Horvát Turista-Egyesület (126). — 4 *Külföldi turista-egyesületek*: Osztrák Alpesi-Klub (127). — Osztrák Turista-Club (127). — Észak-csehországi Kiránduló Egyesület (128). — Német és Osztrák Alpesi-Egyesület (129). — Német és osztrák Óriáshegyvidéki Egyesület (131). — Német Turista-Egyesületek Szövetsége (131). — Német Jeschken- és Iserhegyvidéki Egyesület (132). — Szász-Svájci Hegyi-Egyesület (133). — Svájci Alpesi Klub (134). — Francia Alpesi-Klub (135). — 5. *A Tátrából*: Kormányintézkedés a Magas-Tátra feltárása ügyében (136). — Villamos vasutak a Tátrában (138). — A Javorina-Lyssapolanai-út s a Bialka-híd (139). — Téli túra a Tátrában (140). — 6. *Tátrai balesetek*: Wachter Jenő (141). — Schönberg tüzértsiszt (145). — 7. *Könyvek, lapok, térképek*: Mackintosh, Mountaineering Clubs 1857—1907 (145). — Alexy János, A Tátra az idegenforgalom és iparfejlesztés szempontjából (149). — A m. kir. földmivelésügyi minisztérium kiadta Magas-Tátra turista-térképe (151). — Pelikan Gusztáv, A Magas-Tátra térképe (151). — Dr. Otto Ágost, A Magas-Tátra turista-térképe (152). — 8 *Különfélék*: Fürdőügyi kongresszus Budapesten (153). — Observatórium a Monte-Rosán (155). — A havasi flóra védelme (155). — Bosznia-Hercegovina turista világából (157). — 9. *Fürdőink*: Alsótátrafüred (158.)

IV. HIRDETÉSEK.

V. KÉPMELLÉKLETEK.

- I. Szinyelipóci völgyrészlet.
 - II. Törmelék völgy a Magas-Tátrában.
 - III. Sziklatorony a Tátracsúcs északi gerincén.
-

BARLANGLIGET

klimatikus gyógyhely és gyógyfürdő

a Tatra alján 763 méter a tenger színe fölött.

Hideg vízgyógyintézet, villamos fény- és melegfürdők Közvetlen kősziklából fakadó forrás-víz. Ozonú üdítő levegő a fenyvesek között.

A szobaárak 1 K-tól 4 K 80 f.-ig terjednek a főidényben (július-augusztus), az elő- és utóidényben 50 százalékkal olcsóbbak.

Gyógy- és zenedíj nincs. Kitűnő konyha. Vadászat és pisztráng-halászat.

Vasúti állomás **Szepesbéla Barlangliget**. Bér- és társaskocsi-összeköttetés. — Posta-, táviró- és telefon-állomás Barlangligeten. — A látványos cseppkőbarlang villamvilágítással van berendezve, valamint a telep is.

Fürdőleírással a fürdőigazgatóság szolgál.

Nemzeti szálloda Poprád.

A poprád-felkai vasúti állomással szemben,

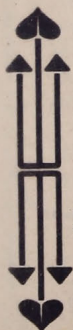
Harminc szépen berendezett és kitűnő ágyakkal ellátott szoba.

Szobaárak 2'40 K-tól feljebb. Villamos világítás. Kitűnő konyha olcsó árakkal.

Tiszta, hamisítatlan italok. — Saját fogatok.

A dobsinai jégbarlangot látogatók számára igen alkalmas szállóhely. A t. c. vendégek rendelkezésére áll a nagy árnyas fenyőpark. A t. c. közönség szíves pártfogását kéri a Nemzeti szálloda tulajdonosa és kezelője

PAYER GUSZTÁV.

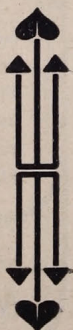
Gabriel Adolf
borovicska-kivitele
Szepes-Bélán

Saját főzője.

Szállítja naponta posta vagy vasút útján kicsiben és nagyban a kipróbált

Szepesbélai
kárpáti boróka
borovicskát.

Árjegyzék kívánatra díjmentesen küldetik.

TÁTRASZÉPLAK.

Pósta, távirda,
telefon helyben

Magaslati gyógyhely, vizgyógyintézet, nyaraló- és turistatelep.

Fekszik 1907 méter tengerföldről magasságban, a Magas-Tátra déli lejtőjén, fenyvesek közepette, Tátrafüredtől három kilométernyire.

Éghajlata kellemes, üdítő és edző. — **Vizgyógyintézete** modern berendezésű, központilag fűtött. — **Gyógytényezők**: Vizgyógy mód, svéd gyógygimnasztika, massage, villamozás (galvan és farad.) terrain és diétakúrák. **Szénsavas fürdők.**

Fürdőorvos: **Téli szezon:** **Az árak**
Dr. Guhr Mihály. december elsejétől **mérsékeltek**
március hó végéig.

Szobák ára 1.20—5 K, ellátás hetenként 24 K tavasszal és ősszel. — 30 K július és augusztusban.

Bővebb tudósítással szolgál a Fürdőigazgatóság Tátraszéplakon.

HUSZ-PARK

VIZGYÓGYINTÉZET ÉS NYARALÓTELEP

A jól gondozott műkertből, melyben az egyes lakóházak állanak, séta- és kocsí-út vezet a poprádi vasúti állomásra.

A legszebb fekvéssel a Tátra alján. Kényelemmel berendezett szobák. — Kitűnő konyha, hamisítatlan italok, mérsékelt árakkal, választékos étlap szerint, vagy teljes ellátás, lakással hetenként 30 koronától kezdve. — Turisták és tömegesen kirándulók különös kedvezményben részesülnek. A **fenyvesparkban** az **Erzsébet-nyughelyről**, hol Ő Felsége a királyné is megpihent, a legnagyobb kilátás nyílik a Magas-Tátra déli lejtőire és csúcsaira.

Bármily felvilágosítással szolgál a tulajdonos:

MATEJKA VILMOS, POPRÁD.

Gleccser kötelek. Hátszakok. Jégcsákányok.

TURISTEN-AUSRÜSTUNG

MIZZI LANGER

Turista botok. Jégpatkók. Tábori kulacsok.

Wien, VII., Kaiserstrasse Nr. 15.

Felszerelési és ruházati cikkek
nagy raktára turisták, téli sportúzők, vadászok stb. számára

Különlegességek:

Elegáns sportkosztümök
nők és férfiak részére.

Viharálló köpenyegek

nők és férfiak részére minden fazonban és különféle posztónemekben.

Tessék illusztrált árjegyzéket kérni!!

Alpesi Szki (Lilienfeldi lábszánkók) és a Leobeni acélszánkók főraktára.

Turista- és vadászfegyverek,
gombakonzervek, gyümölcsízek,
szörpök, nemes borovicska,
- a legkitünőbb minőségben. -

FELKAI KONZERVGYÁR

Barta József

Felka, Szepes megye.

IGLÓFÜRED

Klimatikus gyógyhely és gyógyfürdő.

Szepesmegyében, Igló város határában, 580 méternyire a tenger fölött.

∴ Évad: ∴

május 15-től október 1-ig.

- Hidegvizgyógyintézet. -
Meleg kád- és fenyőfürdők.
Napfürdők Dr. Wagner-féle
szénsavas-fürdők. Villamos
fürdők, -- Dr. Bulling-féle
∴ inhalatorium ∴

Szobaárak 1.20—6 K-ig.

∴ ∴ PENSIO. ∴ ∴

Fürdőorvos:

Dr. GROÓ BÉLA
egyetemi tanársegéd.

Pósta- és táviró - állomás
a fürdőben egész
id ny alatt nyitva.

Vasuti állomás: IGLÓ.
(Kassa-Oderbergi vasút.)

Bérekocsi- és társaskocsi-
összeköttetés.

Bővebb felvilágosítással szolgál
a fürdőgondnokság Iglófüreden.

FELSŐZÚGÓ (ezelőtt Felső-Ruzsbach)

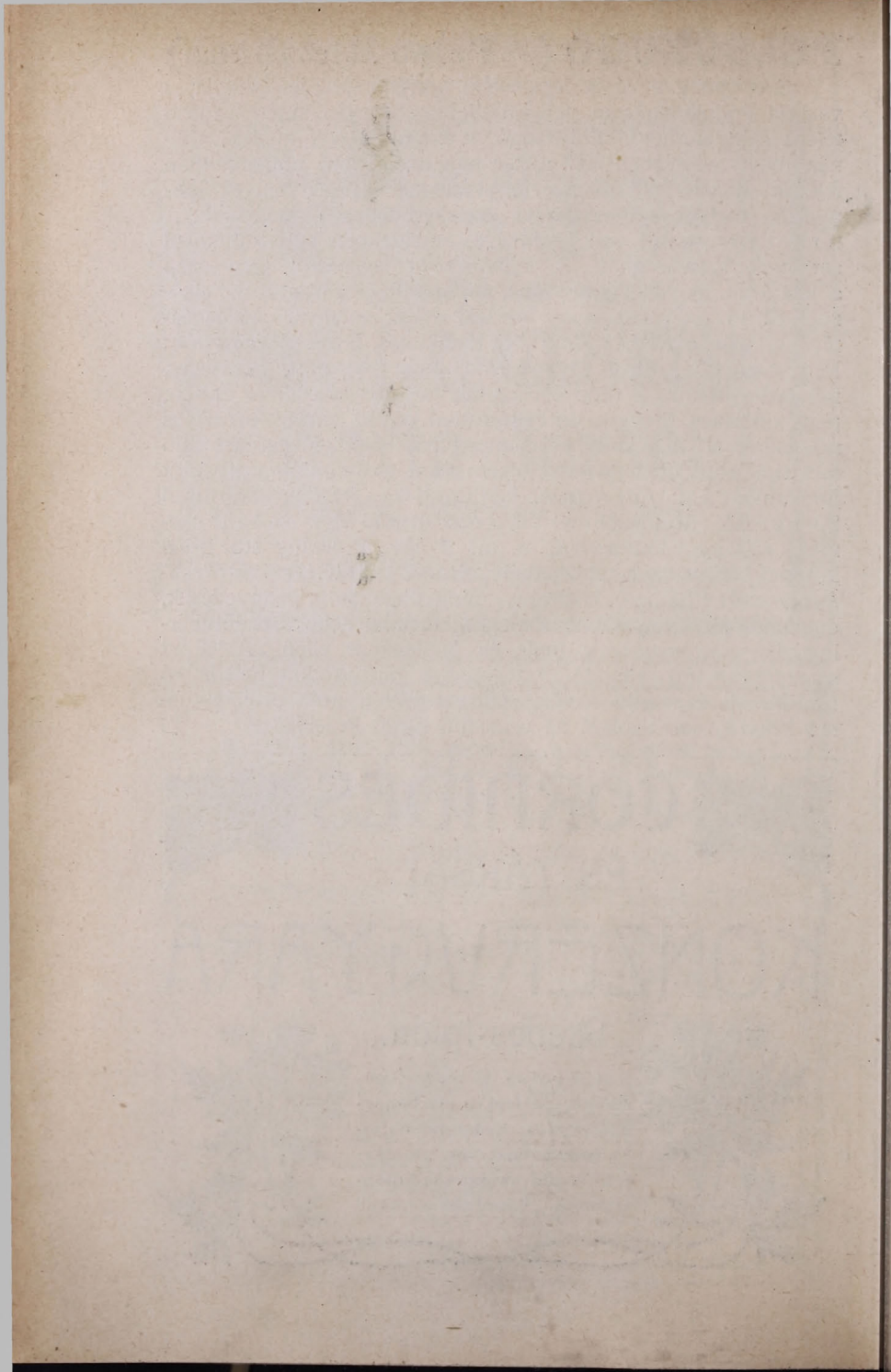
Szepesmegye egyik legkiesebb fekvésű fürdője. Póstája és vasútja Podolinban van, telefon-állomás helyben, innen a fürdő félóra alatt elérhető. Felsőzúgó a Poprád egyik mellék-, délnnek fekvő völgyében 617 méter tengerszintfeletti magasságban fekszik. Észak felől magas fenyvesekkel borított hegyek környezik, melyek azt az északi szelektől teljesen megvédik. A fürdő fenyvesekkel van körülvéve, amelyekben keresztül-kasul sétányok kanyarognak. A legközelebbi hegyekről igen szép a kilátás a Magas-Tátrára és a poprádvölgyi városokra. Felsőzúgó-fürdő erős szénsavas forrásai miatt, amelyek csodás hatásúak, már a XIV. század óta ismeretes. *Gyógyjavallatok:* Felsőzúgó gyógyfürdő javalva van: csúz (rheuma), köszvény, mirigydaganatok, a tüdő és légutak hurutos bántalmi esetén, nem különben gyomor- és bélhurutnál, egyéb emésztőszervi és női bajoknál. A teljesen pormentes, fenyőillatos levegőben való tartózkodás tüdőbetegekre-, lábbadozókra- és nyaralókra egyaránt jótékonyan hat. *Fürdőárak:* kádfürdő 60—80 fill., tükörfürdő 20—30 fill., fürdőruha 10 fill. *Szobaárak:* Egy szoba 2 személy részére bebútorozva, u. m. 2 ágy, 1 divány stb 2—3 koronáig. Egy szoba 1 személy részére 1'20 K. *Ivó és fürdőkúra:* csúz (rheuma), köszvény, mirigydaganatok, gennyedések, daganatok, görvélykór, bőrbetegségek, régi sebek, tüdőtuberkulózis, vesebetegségek, máj- és lép daganat ellen. A lefolyt szezonban 450 állandó fürdővendég tartózkodott Felsőzúgó fürdőn. Mindennemű felvilágosítással és illusztrált prospektussal készségesen szolgál az uradalmi fürdő kezelősége.

CORNIDES ÉS TÁRSAI

KONZERVGYÁRA

Szepes-Iglón.

Kitünő turista- és vadász-konzervek. Libamáj és marhahús-pástétomok. Erdei gyümölcs- és gombakonzervek. „Juniperus“ kiváló borovicska-különlegesség. „Tátrai füves likőr.“

ALSÓ-TÁTRAFÜRED

GYÓGYFÜRDŐ

900 m. tengerszínfeletti magasságban a »Magas-Tátra« szép fenyőerdői közepén fekszik.

Évad megnyitása június hó 1.-én.

Lápfürdője, kapcsolatban a **havasi levegővel**, messze fölülmúlja Franzensbad hatását a legtöbb női bajnál.

Mint **klimatikus gyógyhely** versenyezhet már 900 méter magas, ságánál fogva bármely más elsőrangú hasonló teleppel.

Vízgyógyintézete, külön a nők és külön a férfiak részére, a vízkezelés összes procedúráira, pontosan szabályozható zuhanynyokkal, gőzszekrény stb. kifogástalanul van berendezve.

A szénsavas fürdők egy — dr. Wagner-féle — készülékkel állíttatnak elő.

A fenyőfürdők készítésére csakis a törpefenyő friss hajtásai használatnak fel.

A belélegzési gyógymód (inhalatio) használatára két kamara van berendezve, melyeknek levegőjét porlasztott sóoldattal és fenyőkivonattal telítik.

Massage és villamozás fürdőorvosilag alkalmaztatik

Tiszta alpesi levegő és kristálytisza ivóvíz

Fürdőorvos: **Dr. PAPP SAMU**

Gyógyjavaslatok: Különösen mindennemű idült női bántalmak, verszegénység és sápkór, izom- és izületi csúsz, bél- és gyomor bajok és mint utógyógymód más, különösen hévízfürdők után.

225, a legnagyobb kényelemmel berendezett szoba.

Kitűnő vendéglő, **Penzió** A teljes penzió az előidényben 1 hétre 40 korona és magában foglalja a lakást kiszolgálattal, a reggelit, ebédet és vacsorát.

Nemzeti zenekar, kávéház, gyógyterem bel- és külföldi lapokkal könyvtár, croquet, lawn-tennis és kuglizó-pályák, zongora stb.

Hegy kalauzok, hátsalovak, bérkocsi mindig kaphatók.

Tömeges kirándulásoknál rendkívüli árengedmény külön megállapodás szerint úgy a lakásra, mint az ellátásra nézve.

Vasúti áll. **Poprád-Felka**, innen 1 óra alatt kényelmesen elérhető.

M. kir. posta-, táviró- és telefon-hivatal

A gyógyfürdő a késmárki bank részvénytársulat tulajdona.

Tudakozódást vagy lakásmegrendelést az alulírt fürdőigazgató-sághoz kérünk címezni.

Horti Valér, fürdőigazgató.

Alsó-Tátrafüred, Szepesm.

TÁTRAFÜRED

◀ klimatikus gyógyhely
és vízgyógyintézet. ▶
a Magas-Tátra központjában
1020 méter magasságban.

Villamosvasut közlekedés Poprád-Felka állomásról.

Északról védett, gyönyörű fekvéssel, sűrű fenyőerdő közepett. Pormentes, ozónúds levegő. A legrégebb és legjelentékenyebb gyógyhelye a Magas-Tátrának.

19 lakóházban 400 szoba 600 ágygal.

Az egyszerű olcsó turistaszobáktól a legelőkelőbb lakosztályokig.

Ujonnan épült modern fűtőház központi fűtéssel.

Szénsavas fürdők, törpefenyő fürdők, belégzés, vízgyógyintézet. Az ujonnan épült

„Nagyszálló“ 120 szobával

éttermekkel, társalgó-termekkel, központi fűtéssel, villamos világítással, legmodernebb berendezéssel. Penzió-rendszer. Fürdőszobák. Kényelmes, modern berendezésű lakosztályok.

Téli idény. Téli sport.
A turisztika központja.

A legtöbb kirándulás kiindulópontja. Iskolázott hegyi vezetőik. Háts lovak. Öt tennis-pálya. Kitűnő zenekar. Elsőrendű konyha és kávéház. Gyógyszer-tár. Különféle üzletek. Savanyúvíz-források.

Prospektussal a fürdőigazgatóság
szolgál.